

APOTHEKER CLAUS SEIDELINS OPTEGNELSER OM SIT LEVNED 1702—1782

UDGIVNE AF JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST

298

LIBRARY
1978
MAY
19
UNIVERSITY OF TORONTO

DL
103
.5
M5
bd.22

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST.

XXII

APOTHEKER
CLAUS SEIDELINS
OPTEGNELSER OM SIT LEVNED
1702—1782

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN
1915

APOTHEKER
CLAUS SEIDELINS
OPTEGNELSER
OM SIT LEVNED
1702 – 1782

UDGIVNE AF JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST

TRYKT I 900 EKSEMPLARER

LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

INDLEDNING

Manuskriptet til Apotheker *Claus Seidelins* egenhændige Levnedsbeskrivelse er en Bog i lille Oktav-Format, bestaaende af 5 upaginerede og 286 paginerede Sider. Det sidste Blad mangler. Haandskriftet er for faa Aar siden skænket det Kongelige Bibliothek af dets Forfatters Efterkommere, Fru Monica Neubert og Frøken Hanne Schougaard, og er indlemmet i Bibliothekets Samlinger under Signaturen: Ny kgl. Saml. 8° Nr. 497. Det er gengivet her i sin fulde Udstrækning uden nogen Forkortelse og i alt væsenligt med den originale Retskrivning.

Imidlertid foreligger der allerede tidligere Uddrag af dette Haandskrift, gengivne i „Historisk Tidsskrift" III Række, 2det Bind (1862) ved daværende cand. jur., nu fhv. Overretsassessor *T. Hindenburg.* Vi har bygget videre paa dette Arbejde, til hvis Fuldførelse Assessor *Hindenburg* paa flere Maader har bistaaet os, hvorfor vi bringer vor Tak, saa vel som til Hr. Læge *J. Johnsson*, der har meddelt os flere medicinsk-historiske Noter.

De Udeladelser — noget over en Fjerdedel — af Haandskriftet, som fandt Sted ved den første Ugivelse og som her er medtagne, er for en stor Del af betydelig kulturhistorisk Værdi. De giver mærkelige Indblik i de gamle Apothekers Laboratorier og Arbejdsmaader, og de mange Skildringer fra Europas gamle Storstæder i i hine Tider har mangfoldig Interesse.

Claus Seidelin skildrer i sin Levnedstegning sig selv og sine Omgivelser saa udførligt, at en videre Omtale

af ham er overflødig. Som Søn af Apotheker i Nykjøbing paa Falster, *Frederik Seidelin* (1667—1729), kom han til Verden i Januar Maaned 1702, og i samme Stilling og i samme By lagde han sig til Hvile som en agtet og anset Borger den 16. Maj 1782.

Aaret før sin Død nedskrev han sine Erindringer — zirligt og pynteligt, som han var det i al sin Færd. Optegnelserne falder i to Afsnit. Det første og største omfatter Ungdomstiden til han vender hjem fra sin femaarige Rejse. Det er let at se, at denne Del af Memoirerne, hvis Forfatter føler og boltrer sig som en ung Fole, der fra Stalden er sluppen ud paa de aabne Græsgange, maa være Afskrifter af Rejsedagbøger, han har havt liggende fra sine unge Dage; thi det er ingen gammel Mand, der fortæller saa friskt og husker saa godt. Som en Skildring af en velstillet og fornuftig ung Borgersøns Rejse ud i den store Verden paa Holbergs Tid, for at uddanne sig til en habil Mand i sit Fag, er disse *Claus Seidelins* Dagbøger ganske enestaaende i vor Memoire-Literatur. Optegnelsernes anden Del er væsenlig refererende, undertiden næsten annalistisk i Formen, i det han mest dvæler ved Begivenhederne i Tidens og især i Familiens indre Historie. Den er ligesaa adstadig og rolig, som den første er frisk og ungdommelig. Men den indeholder fortrinlige Oplysninger om en Provinsborgermands Liv og Forhold i den anden Halvdel af det 18de Aarhundrede, og giver mange Bidrag til Tidens Historie, Sæder og Familiekrøniker.

Disse Memoirer taler bedst selv for deres Berettigelse til at fremkomme i en ny og fuldstændig Udgave.

Udg.

FØRSTE DEEL

UDKAST

AF

MIT LEVNETS LOB HER I DENNE VERDEN

Som ieg nu i mit 79de Aar, da det venteligt icke længe meere kand vare, med en iilende Pen, og saa vidt Hukommelsen og andre Sinds og Legems svæckede Kræfter har vildet staae mig bie, har forfattet, mine elskeligste Efterlevende og Descendenter til en Afmindelse om mig, i det Haab det icke skulde være dem ubehageligt derved iblant at tænke paa mig, saa fremt de ellers har elsket mig saa høyt som ieg har elsket dem. Noget fuldkomment er dette icke, thi mange Ting, som dertil kunne henhøre, ere nu glemte, icke heller er det saa ordentlig samlet som jeg vel hafde ønsket. Dog har ieg nogenledes fulgt dend Orden at ieg Aar efter Aar har anført, hvor ieg mig har opholdet, hvad mig og mine der er hændet, hvad merckværdigt paa et hvert Sted saa vel hiemme som i fremmede Lande ieg har beseet og observeret, hvorledes ieg allesteds har anlagt min Tiid, og endelig hvad extraordinairt paa et hvert Sted er forefaldet imedens ieg der har opholdet mig. Jeg har deelt det i 2de Deele. Dend første gaaer fra min Fødsel indtil min Hiemkomst fra fremmede Lande, og dend anden handler om min øvrige Lives-Tiid hidindtil.

Til denne Syndige Verden er ieg *Claus Seidelin* født af Christelige og Fornemme Ægte Forældre: Min Sl: Fader var dend Velædle, Kunsterfarne og Fornemme Mand *Friderich Seidelin*, Kongl: Priviligeret Apotecker her i Nyekiøbing i Falster, som var en Søn af Magister *Hans Seidelin*, fordum Sogne-Præst og Proust ved Holmens Kircke udi Kiøbenhafn, min Sl: Moder var dend Gud- og Dydelskende Matrone *Karen Claus-Datter*, Sl: Raadmand *Claus Iversen* i Kiøbenhafn hands yngste Datter, og indfandt min Fødsels Dag d. 26 Januarij anno 1702.[1]) 1702.

Nestfølgende 28 Januar: lode bemeldte mine kiære Forældre mig i Nykiøbings Kircke frembære til dend hellige Daab af Madame *Bodel* Sl: Amts-Forvalter *Rauns*,[2]) og de øvrige Faddere vare

---

1) Forfatterens Bedstefader, Hans Hansen Seidelin (1632—68), udmærkede sig tilligemed sin Broder Jørgen under Kbhvn.s Belejring, hvorfor han til Løn i en ung Alder blev Kapellan ved Olai Kirke i Helsingør og 1665 Sognepræst i Holmens Kirke i Kbhvn. Han var gift med Sophie Davidsdatter (1643—1716), Datter af Provst David Christensen i Helsingør. Hun blev efter Mandens Død atter gift med Klædekræmmer og Raadmand i Kbhvn. Claus Iversen (død 1689). To af hendes Sønner blev, som man vil se, gifte med to af hendes Stifdøtre.

Forfatterens Fader, Frederik Seidelin (1667—1729) fik 1699 Privilegium paa Apotheket i Nykjøbing p. F. og var dets Indehaver til Forf. overtog det efter hans Død. Han var gift 1. Gang med Karen Iversdatter (død 1712), Datter af ovennævnte Raadmand Claus Iversen, og 2. Gang med Maren Hov (1683—1738), Datter af Provst Jens Nielsen Hov i Lynge og Uggerløse og Christine Leth.

2) Bodil Iversdatter (1652—1720) var først gift med Amtsforvalter i Nykjøbing Hans Rosenfeld og dernæst med Amtsforvalter stds. Hans Ravn, der døde 1703.

Madame *Catharina Margrete Smidts*, Hr Ober-Forster *Daniel Runge*, Mag: *Peder Høyelse*, Rector Scholæ, og Mag: *Polycarpus Hartmann*, Sogne-Capellan i Nyekiøbing, hvorved ieg blev kaldet *Claus* efter min Sl: Mor Fader.

1706. Derefter forblev ieg under mine k: Forældres gudelige og omhyggelige Opdragelse indtil ieg naaede en Alder af 4 paa femte Aar, da ieg blev sadt i Skole hos en dansk Skolemester her i Byen for at lære at læse og skrive, men samme var saa ufornuftig, at da ieg en Morgen icke kunde min Lectie, gav hand mig i en Formiddag 9 Gange paa Rumpen, skiønt det icke for Graad var mig mueligt i mellem hver Gang at læse bedre over derpaa, men hand blev og af min Sl: Fader derfor tilstreckelig sadt til rette.

1708. Da ieg voxte lidet meere til, blev Sogne-Præsten Sl: Magister *Gregers Zimmer*[1]) og min Sl: Fader eenige om at antage en Informator tilsammen til deres Børn, hvilcken Magister *Zimmer* skulde give Kost og Kammer, og min Sl: Fader dend aarlige Løn; hertil fik de en Student ved Navn *Niels Skytte*, som var en meget god Lærere i Latiniteten, Christen-Dom og hvad videre behøvedes, hvis Information ieg nød i en Deel Aar med god Fremgang, da *Skytte* siden derefter blev Resid: Capellan i Nysted.[2])

I mine spæde Aar kom Høy-Salig Kong *Chri-*

---

[1]) Magister Gregers Zimmer (1666—1720) blev Præst i Nykjøbing 1690. Han var 2. Gang gift 1708 med Anna Suhr (1679—1706), Datter af Amtsforvalteren i Nysted, Kammerraad Frederik Suhr. Han var bekendt for sin stridbare Karakter.

[2]) Niels Andersen Schytte (1683—1724) blev 1716 Kapellan i Nysted.

stiani 5ti Encke-Dronning *Charlotta Amalia* aarlig herover i en 3 à 4 Maaneders Tiid paa Nyekiøbings Slot, som med Landet var hendes Lifgeding, hvorved min Sl: Fader aarlig leverede en Deel Medicamenter saa vel til Hendes Majestet selv som til hendes Hoffstadt. Ved denne Leylighed hændte det sig, at min Sl: Fader en Søndag tillod vores Dreng af Apotecket at følge mig op paa Slottet for at see mig om, og da ieg neppe var kommet ind paa dend yderste Vagt-Sal førend Dronningen, som just var staaet op fra Taffelet, lod aabne Spise-Gemackets Dør, og kom med alle sine Hoff-Damer og Cavaillerer gaaende igjennem Vagt-Salen, løb ieg strax til, kyssede paa Dronningens og alle Damernes Hænder, og holdt mig især til en liden Fruentimmer-Dverg Dronningen hafde, i Tancke at hun var et Barn som ieg, og fulgte saa med dem alle. Min Faders Dreng hafde nær besvimet over sin Uagtsomhed, at hand icke bedre hafde passet paa mig, men Dronningen var meget naadig, og spurte: hvis er dend lille Dreng? og da hende blev svaret Apoteckerens, luckede hun et lidet Kammer op, hvorudi hun hafde noget Orangerie og smucke Blomster, hvoraf hun selv afbrød en Bouquet og forærede mig, og derpaa befalede at levere mig til min Faders Bud igjen. Da vi kom hiem og fortalte min Sl: Fader dette, fick Drengen mange Utack og til mig sagde hand: „Det er got nock min Søn, at Dronningen forærede dig en Bouquet, men ieg hafde hellere seet at hun hafde foræret dig en halv Snees Ducater“.

1708. Høy-Salig Kong *Friderich 4de* foretog anno 1708 udi Efteraaret en Reyse til Italien og forblev der den meeste Tiid af dend paafølgende Vinter, som blev overmaade streng, endog i Italien, saa at Italienerne sagde, at den Nordiske Monarch hafde bragt denne haarde Vinter med sig til deres Lande. I disse nordiske Lande var dend vel haardere, thi mand gick meget sicker fra Falster og Lolland over Isen til Mecklenborg og Pommern. Vores Konge besøgte paa Retouren fra Italien Kong *Augustum* af Polen i Dresden, og ved dend Leylighed blev sluttet Alliance imellem ham, Kong Augustum, Kongen af Preussen *Friderich Wilhelm* og Czar *Peter* af Moscov imod Kong *Carl XIIte* af Sverrig, som ved sine Seyervindinger var bleven saa overmodig, at hand vilde afsætte en Potentat efter dend anden, hvorfor og Krigen strax efter Kong Friderichs Hiemkomst blev declareret mod Sverrig, men det blev en langvarig Krig, thi dend varede udi 11 Aar, dog var Gud saa Naadig at Fienden icke i ald den Tiid hafde Fod i Dannemarc, men vel i Norge og Holsteen.

1710. Udi dette Aar 1710 [ɔ: 1711] hiemsøgte Gud og Kiøbenhafn med en haard Pest, hvoraf der i Staden døde 16 à 17000 Mennisker; dend strackte sig og til Helsingøer og Kiøge, men Gud være Lov icke videre. Ved dend Leylighed retirerede min Sl: Farmoder sig fra Kiøbenhafn herover til min Sl: Fader, og hafde min Farbroders Søn med sig, som dend Tiid var bleven Student, men siden Tiid efter anden i Kongl: Tieneste avancerede til

Conferentz-Raad ligesom hans Fader.[1]) De bleve her en temmelig lang Tiid, og min Farbroder, som dend Gang var Ober-Krigs-Kommissarius ved dend Kongl: Armee i Pommern, tog, da Campagnen hafde Ende, sin Tour hiem over Falster for at besøge sin Moder, Broder og Søn her i Nyekiøbing.

Anno 1712 d: 18 Octobr: behagede Gud efter 1712.
sit alviise Raad ved en Salig Død at bortkalde min Gudfrygtige og Fromme Moder *Karen Claus-Datter* udi Barsel-Seng med min yngste Søster fra denne møysommelige Verden til sit himmelske Riges Glæde og Herlighed, min Sl: Fader, mig og min ældste Broder til største Sorrig og Bedrøvelse, thi ingen af mine andre Sødskende kunde endnu synderlig skiønne derpaa. Min Sl: Fader var snart utrøstelig, hand indesluttede sig i 2de Dage for at give sine Taarer frie Løb over det store Tab han hafde giort, og vilde hvercken æde eller dricke eller tale med nogen Mennisker, indtil hand dog ved vore Præsters og andre gode Venners Besøgelse og trøstelige Tiltale igien maatte forlade sit Fængsel, vel vidende at det var hands Pligt at finde sig i Guds hellige Villie, og at det paalaae ham at befordre sin Salige Afdødes Lev-

[1]) Forfatterens Farbroder Hans Seidelin (1665—1740) var dengang Kancelliraad og Overkrigskommissær ved Hæren i Pommern. Han beklædte senere mange Embeder, Amtmand over Kbhvn.s Amt 1724, Generalpostdirektør 1730 osv. S. A købte han Hagestedgaard, blev 1731 optaget i Adelsstanden og 1732 Konferensraad. Han blev 1692 gift med sin Stiffaders Datter Drude Margrethe Clausdatter, (død 1711), og 1713 med Helene Margrethe Munk (død 1725), der 1711 var bleven Enke efter Hofapotheker Johan Gotfred Becker. — Sønnen, der under Pesten 1710—11 opholdt sig paa Falster, hed ligeledes Hans Seidelin (1695—1752), blev 1730 Kontorchef i Kancelliet og senere Maitre des requêtes, Assessor i Højesteret, Konferensraad og 1734 gift med Charlotte Sylling (1685—1744).

ninger til deres Hvilested, hvilcket hand og siden med desmeere Fliid besørgede, og lod dem ved en meget hæderlig Liigbegiengelse nedsette udi sin Begravelse i Nyekiøbings Kirckes Chor, som hand icke længe tilforn hafde tilkiøbt sig. Hand udvalgte selv Texten til Liig-Prædickenen saa vel som Ordene til Indgang dertil, begierte og siden Prædickenen af Mag. *Zimmer* beskreven, som og endnu vil findes iblant dend Bog-Samling, ieg efterlod paa Apotecket ved min Flytning.

1714. Min Sl: Fader maatte for hans uopfødte Børns Skyld anno 1714 tæncke paa at opsøge sig en Egtefelle igien, hvortil Madame Sl: Apotecker *Scharfenbergs* i Kiøbenhafn[1]) blev ham af hands k: Broder foreslagen, ligesom hands Broder og ved andet Giftermaal hafde ægtet Hoff Apotecker *Johan Gottfried Beckers* Encke. Det var og kommet saa vidt med dend Sag, at min Sl: Fader reyste til Kiøbenhafn for at holde Ja-Ord med hende. Deres første Samling herom var og meget kiærlig, men siden maae der dog være kommet noget i mellem, saa der intet blev af. Ventelig har Betragtningen af at see dend Samling af saa mange Børn paa begge Sider giort Hindring herudi. Hvorfor hand og strax opsøgte sig en anden, som var en Jomfru paa 30 Aar, ved Navn *Maren Hov*, en

[1]) Michael Georg Scharffenberg fik 1694 Bevilling paa Kong Salomons Apothek i Kbhvn. og blev i Juni 1711 Hofapotheker, men døde af Pesten i Oktbr. s. A. Hans Enke lod Apotheket bestyre ved Provisor, hun havde 5 Børn og døde 1731. I Følge kgl. Forordning af 4. Decbr. 1672 var det bestemt, at Apothekere skulde have Frihed for borgerlige Bestillinger, Indkvartering m. m., samt at en Apothekers Enke og Børn skulde have Ret til at beholde Apotheket og lade dette bestyre af en Provisor. Forfs. Fader havde i første Ægteskab 3 Sønner og 4 Døtre.

Datter og ældst Datter af Hr: Proust *Jens Hov* udi Liunge, Friderichsborgs Herret, og Moderen var Confessionarii *Leths* Datter, og da hands Begiering om hende blev af hende og hendes Forældre med ald Kiærlighed imodtagen, stod min Sl: Faders andet Bryllup med hende atter udi hands Kiere Moders Huus i Kiøbenhafn.

Under Mr: *Niels Skyttes* Information var ieg nu 1715.
an: 1715 saa vidt avanceret i Latiniteten, at da ieg giorde min sidste Prøve-Stiil med Version og Latinske Vers, blev samme agtet lige med deres, som paa samme Tiid i dend publique Latinske Skole bleve opflyttede i dend saa kaldte Mester-Lectie, hvilcken Fremgang i Latinen min Sl: Fader holdt tilstreckelig nock for mig, tog mig derfor af Skolen og sadte mig i sit eget Apotecke for at lære mig de første Grunde i Apotecker-Konsten, førend han sendte mig ud til Fremmede. Men ieg faldt efter Guds Behag samme Aar udi en meget haard og langvarig Sygdom, som Doctor *Fischer* i Mariæboe,[1]) der blev consuleret, kaldte Arthritis Vaga Scorbutica, og da mand ventede det skulde blive min Død, saa besøgte Mag: *Zimmer* mig flittig, examinerede mig i min Christendom, og meddeelte mig første Gang Absolution tillige med Cristi Legems- og Blods-Sacramente paa min Syge-Seng. Men ved Guds Naade kom ieg mig efter Haanden igien, skiønt Sygdommen dog forvoldte at mit Legems-Constitution meget blev svecket, thi tilforn hafde

[1]) Conrad Fischer (c. 1663—1725). Han var indvandret fra Tyskland, kom 1702 til Maribo, fik Aaret efter Bestalling som Medicus i Lolland og Falster og Bevilling til at oprette et Apothek i Maribo.

ieg god Helbred og voxte snart min ældre Broder over Hovedet.

1716. Anno 1716 hafde vi her i Nyekiøbing en Visite af Czar *Peter 1ste* af Rusland, kaldet dend Store.[1]) Hand anlangede om Natten $^1/_2$ Miil fra Giedesbye med Printz *Menzicof* og en Deel andre Russiske Kneser og Generaler udi nogle Baade, da de strax kastede sig paa nogle løse Bønderheste paa Marcken, som gick ind med dem til Landsbyen, saa de kom ind hos Fogden og Kroemanden, hvilcken, tillige med hands Kone, Czaren strax jog ud af deres Seng, og spranck med Støvlerne paa strax derudi saa varm som dend var; da Fogden siden maatte forsyne de andre saadan som hand kunde, og da det var skeedt, sendte hand strax et ridende Bud til Nyekiøbing, at lade Czarens Ankomst vide, hvorpaa der bleve giorte alle de Anstalter, mand kunde for at tage imod ham. Mand sendte strax Bud til Lolland til Stiftsamtmand *Lützou* og Amtmand *Reichou*, at de kunde komme for at tage imod ham.[2]) Amts-Forvalter *Teichmand* med Huus- og Ridefoget *Caspard Møller* forføyede sig strax ud til Giedesbye, og toge alle de Kareter, Vogne og Heste her var i Byen med sig for at være Czaren og hands Suite til Tieneste, Trommen gick,

---

[1]) Czar Peter kom om Sommeren 1716 til Lolland med en Hær og en Galejflaade for at marchere Kong Frederik IV til Hjælp ved en paatænkt Landgang i Skaane, der ikke blev til noget. Czaren opgav Marchen over Land og kom med sin Flaade til Kbhvn. den 17. Juli. Først i Slutningen af Oktober forlod han Danmark.

[2]) Geheimeraad Henning Ulrik Lützow til Søholt m. m. (1649—1722) var fra 1691 Stiftsbefalingsmand over Lolland og Falster. — Konferensraad Jørgen Ernst v. Reichou (1658—1735), der blev hans Eftermand, var fra 1685 Amtmand over Aalholm og Maribo Amter.

at Borgerskabet skulde samle sig for at paradere ved hands Indkomst, og Nyekiøbings honnette Madamer maatte op paa Slottet for at tillave et Middags-Maaltiid til ham. Hand kom da Dagen derpaa her til Byen Klocken 11 Formiddag, dog icke i nogen Karet, men i en Art af en liden aaben Chaise, som blev baaren af 2de Heste, hvilcken hand selv hafde med sig, og blev ført paa Slottet; men hand var icke fornøyet dermed, thi hand vilde have spiist i et Vertshuus, hvorfor hand, da hand fandt sin Kok paa Slots-Trappen, pryglede hand ham brav af. Endelig tog hand dog derimod, men begierede at spiise allene, saa at *Lützou* og *Reichou* maatte retirere sig.

Hand saae ud som en Underofficier, eller rettere en Bøddel, hand var høy af Vext, var klædt i en skiden blaaeklædes Kledning med Messingknapper, hafde en stor bred Hirschfænger som et Bøddel-Sverd ved Siden i et Leder-Geheng oven paa Kiolen, store Støvler paa Benene, en liden Fløyels Cachet paa Hovedet, et maadeligt Knævelbart, og en stor lang Spanskrørsprygl i Haanden, men saae ellers icke ilde ud. Ved Middags-Maaltidet opholdt hand sig icke længe, og saa snart hand stod op derfra, gick hand med sine Herrer ned ved Hoff-Smedien, hvor en Segls-Baad efter hands Begiering laae færdig, som tilhørte Brødrene *Henrich* og *Claus Wendt.* Paa Veyen fra Slottet dertil fick en og anden hands Stock at smage, som var saa dristig at komme ham for nær, og da hand icke tørskoet kunde komme i Baaden, maatte *Claus Wendt* bære

ham ud til dend, hvorfor han gav ham 8 Skilling Drickepenge.

Da nu hand og hands Herrer vare embarquerte, sadte de ud med Baaden, men da de kom nær til Byens Færgebroe, steeg hand i Land paa Broen, hvor hand dog intet andet forrettede, end at hand paa alle Sider rundt omkring betragtede Situationen, gick derpaa i Baaden igien og seglede ud ad Haseløegab og videre, at indhendte sine Galleyer her til Byen, hvormed hand var kommet til Mecklenborg, hvilcke vare utallige, thi hand førte derpaa en Armee med sig paa 36000 Mand, og med dem ankom her til Nyekiøbing igien om Eftermiddagen Klocken 5 à 6, da hand igien steeg i Land med sine Herrer. Dog vilde hand icke imodtage Aftens-Maaltiid paa Slottet, som der for ham igien var tillavet, men hand traade ind hos Postmester *Iver Rosenfeldt*, og lod sig der servere med Rug- og Hvede-Brød, Smør, hollandsk Ost, Gotøll, Brendeviin og Viin, og især hovede hand god Dantziger-Pryssing, thi andet hafde de icke at foresætte ham. Ieg var da og sluppet ind til *Rosenfeldts* for at see Czaren spiise, som skeedte med megen grace, thi naar hand hafde smurt sig et Stycke Smørre-Brød, slickede hand altid Smørret reent af Knifven igien. Der var og i mine Forældres Huus mange af hands Herrer forsamlede, som paa samme Maade bleve beværtede.

Saa snart alle Galleerne vare her ankomne, kom og det meeste Mandskab i Land, saa at alle Gader og Huuse bleve saa fulde, at ingen kunde

komme frem, og efter et Par Timers Forløb var intet meere af Brød, Kiød, Flesk, Smør, Eg, Øll og Brendeviin at finde eller bekomme. Czaren tog mod Natten ud igien med Herrerne paa deres Galleer, og alle de andre maatte og efter given Signal retirere sig ombord igien. Om Morgenen tiilig derefter saae mand nogen tusind Feldt-Kedler ved Stranden med Ild under, hvortil de stial alt hvad der kunde brende, og samlede dertil alt hvad Grønt af Nelder, Skarntyder og deslige de kunde finde, som de skar og hackede smaat og kastede i Kedlerne, og skar saa en salt Sild smaae dertil i hver Kedel, og naar det hafde faaet et Opkaag var Suppen eller Kaalen færdig, som de hastig fortærede og gick med deres Kiedler ombord igien, da Czaren strax med heele Galley-Floden begyndte at afgaae mod Guldborg og videre paa Veyen til Kiøbenhafn, saa at mod Middag icke var een Galley meere at see.

Czarens Gemahlinde kom hertil nogle Dage efter hands Bortreise, hun var tagen fra Mecklenborg over Holsteen til Rødbye i Lolland. Da hun kom hertil med Færgen, stod Stiftsamtmanden og Amtmanden paa Færge-Broen for at tage imod hende, som hun icke just viiste sig meget naadig og affable imod; men da hun iblant de mange Tilskuere ved Stranden fik Øye paa Sl: Mag: *Ole Lund* af Weyerløse, der som en gammel graaehærdet Mand saae venerabel ud, bøyede hun sig dybt ud af Kareten som førte hende til Slottet, for at helse ham, thi hun ansaae ham nock for

dette Lands Patriarck.[1]) Hun befandt sig ellers vel fornøyet her paa Nyekiøbing Slot, thi hun blev her i 5 Dage, da Byens Madamer maatte skiftes til at lave Mad til hende paa Slottet, som hun fandt Behag udi, saa vel som i hvad af rare Viine og andet som kunde tilveyebringes at beværte hende med, derefter tog hun til Lands til Kiøbenhafn til sin Herre. Hun var Czar *Peters* anden Gemahl, som hand hafde taget fra hendes Mand, der var Under-Officier, og giorde Manden siden til Obrist-Lieutenant.

Dette var ellers en meget betydelig Visit for Dannemarc, at saa stor en allieret Potentat kom her til Kiøbenhafn med en Armee af 36000 Mand og nogle hundrede Galleyer. Kong *Friderich 4de* hafde og ved hands Ankomst parat en Armee af 40000 Mand og sin Flode med mange Transport-Skibe. De Danske og Russiske Armeer camperede begge ved Kiøbenhafn vel i 3 Maaneder, og da tager omsider Czaren bort igien med sine Trouppper og Galleer, uden at nogen Expedition blev foretaget. Hvad alt dette skulde betyde blev en Hemmelighed for Publico, dog kunde mand nok slutte sig til, at Czaren efter Aftale maatte være kommet for at hielpe Kong Friderich 4de, at indtage de Provincer, som Sverrig fra Dannemarc forhen hafde erobret. Thi ved det, at Kong *Augustus* af Polen, Czaren og Kongen af Preussen fick Kong *Friderich 4de* i Alliance med dem imod

[1]) Magister Oluf Lund (1652—1730) var fra 1682 Præst i Væggerløse (Vejrløse). Han var en meget anset Mand og skal have havt megen Myndighed og Værdighed i sin Færd og Fremtræden.

1 Slottet 2 Ladegaars Broen | Prospect af Det Kongl. Slott NYEKIOPING i Falster-Land. at see fra Ladegaards Marken A° 1760 | 3 Domestique Huusene 4 Laalands Land

fecit Iohan Iacob Brun

Carl XIIte af Sverrig, fick de saadan Fremgang med deres Vaaben, at Kong *Carl* maatte forlade Polen igien, Czaren conqueterede Lifland, Ingermanland, Est-Land og Carelen, og Kongen af Preussen indtog det Stettinske, saa var det og billigt, at de igien burde hielpe Dannemarc til at faae sine forhen forliiste Provincer igien. Men Lycken var os icke saa gunstig, og troer mand, at den bekiendte Baron *Görtz* ved tilbudne Fordeele fick alting hos Czaren igien omgiort, endog saaledes, at mand maatte frygte hand vilde assistere Sverrig imod os; thi hand begyndte efter Haanden at viise sig meere og meere luncken, giorde immer Ophold og Difficulteter, og forlangede for sig og sin Armee adskillige Frieheder som icke kunde tillades. Mand fornam og, at en Svensk Armee paa 40000 Mand begyndte at nærme sig i Skaane, saa mand begyndte at mercke Uraad, hvorfor mand lod dend Danske Armee giøre Fronte imod den Russiske og posterede dend saaledes, at dend Russiske tillige blev exponeret for dend danske Flodes Canoner. Da Czaren merckede dette, ophævede han sin Leyr, embarquerte sine Troupper, og gick dend Vey tilbage, hand var kommet fra, uden at udrette nogen Ting. Imidlertiid kostede disse Præparatorier Dannemarck Penge, skiønt forgieves.

Samme Aar 1716 d: 11 April: blev min Salig Farmoder *Sophie Davids-Datter* Sl: Raadmand *Claus Iversens* ved en Salig Død af Gud bortkaldet udi en temmelig høy Alder. Hun var først

nogle Aar Encke efter min Sl: Far-Fader, og siden vel 30 Aar Encke efter min Sl: Mor-Fader. Begge efterlod hende i maadelig Tilstand og med en Deel Børn, men efter saa mange Aars Enckestand hafde hun icke formindsket, men snarere formeeret sit Gods, thi hun var en brav fornuftig og raffineret Matrone, som vidste got at holde Huus, og med en friet Mod at skicke sig i alting. Hun elskede høyt sine 2de Stif-Døttre, thi hun hafde ved Døden mistet sine egne, hvorfor hun opdrog dem med ald Fliid, og da de voxte til, giftede hun dend ældste, *Drude Margrete Claus-Datter*, med sin ældste Søn, min Farbroder, og siden dend yngste, *Karen Claus-Datter*, med sin yngste Søn, som var min Fader, saa at min Sl: Fader og Farbroder, Moder og Moster vare alle 4re sammenbragte Børn, og deres Børn igien Sødskende-Børn baade paa Faders og Moders Side.[1]) Ved Skiftet efter hende fick min Sl: Fader nogle Familie Skilderier, som nu staaer hos min ældste Broder i Gluslunde Præstegaard,[2]) nemlig denne min Sl: Farmoders Eget, dernæst min Sl: Moders begge Forældres, Raadmand *Claus Iversens* og hendes første Kones, hvis Navn var *Mechtele Fiuren* af de *Fiureners* familia, saa og en af mine Sl: Morbrødres, som icke har været fuldvoxen.[3])

[1]) Se Side 5 og 9.

[2]) Forfatterens ældste Broder Hans Seidelin (1701—90) blev 1727 Præst i Gloslunde paa Lolland og gift med sin Formands, Hr. Anders Simonsens Aarhus's Enke, Sophie Dorthea, Datter af Amtsforvalteren Kaj Ahlefeldt. Da hun døde 1748, blev han gift med Magdalene Christine Sidelmann, Datter af Præsten Sidelmann i Arninge.

[3]) Megtele Villumsdatter Fuiren var den omtalte Claus Iversens anden Hustru og døde 1677.

Min Sl: Fader førdte mig til Kiøbenhafn anno 1717, og sadte mig i Lære hos Hr: Hoff- og Feldt-Apotecker *Gottfried Becker*,[1]) hvor vi vare 5 Drenge og 3 Svenne, foruden 2de Svenne ved Feldt-Apotecket. Men der var og meget at bestille, thi foruden Hof-Leverantzen maatte Feldt-Apotecket forsiunes, og i dend længe varende Krigs-Tiid, da Floden hvert Aar maatte i Søen og Regimenterne i Feldten, bleve alle Medicaments-Kiisterne paa hvert Orlogs-Skib og ved hvert Regiment aarlig fyldte, hvilket alt Sl: *Becker* fourneerte, saa at hand for et Aar allene, som ieg kand erindre, giorde Kongen Regning for 16 à 17000 Rd[lrs] Leverance af Medicamenter. Hand hafde og arvet over 20000 Rd[lr] efter sin Fader, saa mand skulde tænckt, hand maatte være en riig Mand, icke destomindre var hand dog geraadet i meget slet Tilstand medens ieg var der, saa at det hafde seet ilde ud for ham, dersom icke Kong *Friderich 4de* hafde givet ham Moratorium, og Princesse *Charlotte Amalia*[2]) hafde forstrackt ham med en anseelig Capital paa Rente, hvorved hand dog efter Haanden kom i temmelig god Stand igien. Jeg forblev hos ham i Lære udi 5 Aar, og efter Disciplinen serverte ieg som Svend i et Aar. 1717.

[1]) Den bekendte Hofapotheker Johann Gottfried Becker, født 1639, der døde af Pesten 1711, og som ejede Elefant-Apotheket paa Købmagergade i Kbhvn., havde i sit første Ægteskab med Sophie Iversdatter, der omkom ved Operahusets Brand 1689, en Søn Gottfried Becker (1681—1750). Han havde 1708 overtaget Apotheket og blev senere ligesom Faderen Hof-, Rejse- og Feltapotheker. Som saadan fulgte han Hæren i Krigen og var tilstede i Slaget ved Gadebusch. 1749 fik han Titel af Kammerassessor. Da Forf. opholdt sig i hans Hus fra 1717 til 1722, var han gift anden Gang med Johanne Heinricca Nørck (1694—1765), Datter af Købmand Joh. Heinr. Nørck i Kbhvn.

[2]) Kong Frederik IVs ugifte Datter Prinsesse Charlotte Amalie (1706—82).

Samme Aar 1717 forefaldt dette Merckværdige i Kiøbenhafn, at Kong *Friderich 4de* ved Alle-Helgens Tiid lod holde en Jubel-Fæst for Lutheri Reformation i alle sine Lande, men i Kiøbenhafn blev dend med stor Høytidelighed celebreret i 3 Dage. Kongen lod hertil indkalde ald Noblessen, og især alle Ridderne af begge Ordener, og ordinerede at Ridderne af Elephanten skulde klæde sig i Purpur-Fløyels Kioler og Drap-d'ors Vester med Fryndser samt Drap-d'ors Opslag paa Kiolernes Ermer, og Ridderne af Dannebrog i violet Fløyel med Drap-d'argents Vester med Fryndser og Opslag paa Kiol-Ermerne. Deres Ordener skulde de bære i en Guld-Kiæde, og enhver møde med en propre Carosse bespendt med 6 Heste, og 6 Laquayer i nyt og smuckt Livree, foruden Løbere og Pager, ligesom enhver efter Stand og Tilstand kunde tilveyebringe; ligesom og dend øvrige Noblesse skulde møde tilhest vel eqviperet for sig selv og Tienere. Fæstens 1ste Dag blev celebreret i Slots-Kircken i Stilhed, hvortil Riddere og Adel indfandt sig i Carosser med 2de Heste, og efter Guds-Tienesten bleve de alle paa Slottet vel beværtede. Men paa Fæstens anden Dag blev holdet en prægtig Procession fra Slottet til Frue Kircke. Først kom 2de Esquadrons af Garden tilhest, dernæst fulgte 2de Marchaller, som anførte Adelen tilhest parviis og efter Stand, alle med Klæder, Betiente og Heste magnificque eqviperede; derefter kom Ridderne hviide og blaae, hver efter sin Rang, i deres Carosser med 6 Heste og øvrige prægtige

Eqvipages, og efter dem kom det Kongl: Herskab, hver i sin Stats-Vogn meget herlig, og omgivet med Riddere og andre Cavaillers tilhest, samt med Drabant-Guardes, Pager og Lacquayer i Mængde tilfods, alle vel udzirede; da tilsidst 2 Esquadrons af Garden tilhest atter sluttede Troupen. Biskoppen prædickede i Frue Kircke, og der var prægtig Musique. Efter at Guds-Tienesten var tilende, drog heele Suiten til Slottet igien i samme Procession som dend var kommet, og da de der vare ankomne, og alle snart stod i Slottets Vindever, kom Foder-Marchallen ridende ud fra Slottets Løngang omgivet af 30 Gardes tilhest med blotte Pallasker i Hænderne, og hafde Foder-Marchallen hængende paa enhver Side af sin Hest for ved Sadelen en stor Pose fuld af en Sølv-Mynt, som til Fæsten var slagen, hvert Stycke af 2 Rd^lrs Værdie, af hvilcke Poser hand udkastede en Haandfuld efter den anden, snart til en, snart til en anden Side paa Slotspladsen iblant Folcket, saa længe indtil Poserne vare tomme, siden blev heele Suiten paa Slottet prægtig tracteret. Fæstens 3die Dag maatte dend hele Suite igien samles paa Slottet ligesom forrige Dag for at følge det Kongl: Herskab til Studen-Gaarden, hvor Rector Magnificus perorerede og en deylig Musicque blev opførdt, hvorefter de alle i Procession retournerede til Slottet igien, og bleve ligesom forrige Dag vel beværtede. Ved Pengenes Udkastelse paa dend anden Høytids-Dag hafde ieg som en ung Dreng i min Enfoldighed og faaet Lyst til nogen af Pengene, hvorfor ieg, da ieg

hafde faaet Lov at see derpaa, vovede mig ind paa Slotspladsen iblant Pøbelen, og hafde ieg taget mit Apoteckerdrengs-Forklæde i Lommen med mig i Tancke at spende det om Livet og dermed opfange nogen af Pengene, men dend første Haandfuld blev icke saa snart udkast, førend dend sammentrængende Mængde Mennisker fick mig imellem sig, og hafde nær trycket mig ihiel; endelig tvang de mig op fra Jorden og hvistede[1]) mig fra et Sted til andet oven paa sig, saa længe indtil der blev Plads igien, at ieg kunde falde til Jorden, som Gud være Lov uden Skade skeedte, hvorfor ieg og strax retirerede mig bort, vel fornøyet at ieg saaledes slap derfra, og da ieg siden søgte i Lommen om mit Forklæde, fornam ieg at det var bortstiaalen. Ellers var det ved Pengenes Udkastelse et besynderligt Syn, at der saaes meere Hatte, Perucquer, Huer, Tørklæder og deslige at flyve i Luften end Penge, og mange Mennisker kom ilde til Skade.

Tiden gick ellers vel for mig i min Lære, thi Gud gav mig temmelig god Helbred, min Principal yndede mig, og befalte at ieg skulde omvexle med de andre Discipler og have min Uge i Laboratorio, hvorved ieg giorde god Fremgang i min Profession, saa ieg var vel fornøyet, og søgte ved Troskab, Flittighed og Lærvillighed meere og meere at erhverve mig min Principals og Svennes Affec-
1718. tion. Men i dette Aar 1718 hafde nær en stor Ulycke hændet mig, dersom icke Guds Naadige

[1]) hvistede ɔ: kastede.

og særdeles Beskiærmelse hafde afværget dend. Hr: *Beckers* Børn med Huusholdersken Jomfru *From*[1]) fick Lov en Dag at kiøre ud i Carethen til Friderichsberg for at see Haven og de i Menageriet værende fremmede Dyr,[2]) ved hvilcken Anledning ieg og bad mig Lov af Svennene at gaae derud med at see mig om, og gick saa vel tilfods uden for Porten, men der steeg ieg bag paa Carethen, og kiørte saa med dem til Friderichsberg, samt hiem igien paa samme Maade, men da vi kom noget nær Porten, hvor ieg icke gierne vilde lade mig see bag paa Carethen, raabte ieg vel til Kudsken at holde stille, men han vilde icke høre, hvorfor ieg spranck bagfra om til dend ene Dør for Vognen, som gick got, men da ieg derfra igien vilde baglends springe ud paa Veyen, faldt ieg paa Rycken med Benene ind under Vognen, saa at Baghiulet gick over begge mine Laar, hvorved vel skeedte en sterck Contusion, men dog, Gud være Lov, ingen Fractur, saa ieg maatte følges eller snarere bæres hiem, men ved Badning og andre tienlige Midler blev ieg dog efter en 8 Dages Tiid igien temmelig restitueret, saa at min Principal fick icke denne Passage at viide.

Høy Salig Kong *Friderichs 4des* Dronnings *Lovises* Helbred blev i denne Tiid meget skrøbelig,

[1]) Else Jacobine From, som i mange Aar var Husholderske hos Beckers, var en Datter af Amtsforvalter From paa Antvorskov og en Kusine til Becker. Hun blev gift med Rektor Jacob Baden i Vordingborg og døde 1774.

[2]) Fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede indtil henimod dets Slutning var der ved Frederiksberg Slot et Menageri, hvis Bygninger vare beliggende omtrent der, hvor Conditor Jostys Pavillon nu findes. — Efter hvad der fortælles, skal det frederiksbergske Menageri være bleven nedlagt i Anledning af, at en der opbevaret Løve aad en af Opvarterne.

saa at hun jefnlig maatte holde Sengen, og en nye Doctor, ved Nafn *Gaulcke*, blev fra Tydskland forskrevet ind til hende, som strax blev Liv-Medicus og Justitz Raad.[1]) Denne blev bestandig hos hende paa Slottet, og lod sig der opføre et lidet Laboratorium for selv at præparere nogle Chymiske Midler til Dronningens Cuur, og da hand ofte kom paa Hoffapotecket, kastede hand den Yndest paa mig, at hand begierte af Hr: *Becker*, at ieg paa nogen Tiid maatte være hos ham paa Slottet, for at gaae ham tilhaande ved disse Chymiske Præparationer, hvilket Hr: *Becker* og consenterede, saa at ieg var nogen Tiid hos ham paa Slottet om Dagen og iblant om Natten, hvor ieg blev meget vel accomoderet. Det hændte sig iblant, at han kom kiørende ned fra Slottet til Hoffapotecket, og tog mig med sig tilbage i Vognen, tillige med de Medicamenter hand agtede at præscribere, og de behøvende Vasa og Instrumenter til deres Præparation, da ieg hafde dend Ære i Dronningens Forgemack under hands Tilsyn og udi alle Damernes og Cavaillerers Nærværelse at tillave det hand foreskrev, som Pulver og andet, hvoraf hand saa snart det blev færdigt tog en Portion og gick ind med til Dronningen, at hun det strax kunde indtage. Derimod hafde en af mine Condiscipler, ved

---

[1]) Livmedicus Christian Gaulcke fra Thorn (1674—1737) blev indkaldt hertil i Januar 1721 og fik Titel af Justitsraad. Det lykkedes ham ikke at helbrede Dronning Louise, der døde 5. Marts 1721, og uagtet han vistnok var en Charlatan, der gav sig meget af med alkymistiske Studier, blev han dog ved Hoffet og 1730 Livlæge hos Christian VI. — Dronningens Sygdom og Død indtraf 1721 og ikke, som Forfatteren anfører, 1719. — Han er ikke sikker i sine Angivelser.

Navn *Heerfordt*, dend Skebne, at da hand efter dend ældste Svends Ordre skulde fylde en Bouteille med sort Kirsebær-Vand, hvilcket Kongen selv brugte som et Vehiculum at indtage Pulver og andet med, som af dend første Liv-Medico Etats-Raad *Wolff* var ordineret, tog hand feyl og fyldte Flasken med Krusemyndte-Vand, og da dend i Kongens Cabinet blev aabnet, formerckede Cammer-Tiener *Hoffmann* som en Chyrurgus[1]) strax Feylen, som hand icke kunde dølge for Kongen, hvorover der blev stor Allarm til Hove. Lif-Medicus *Wolff*[2]) og Hr: *Becker* bleve opkaldede, og fick hver en god Reprimande, *Heerfordt* maatte strax qvitere Hr: *Beckers* Tieneste, og dend ældste Svend hafde nær maat gaaet samme Vey.

Det vilde icke lyckes for Justitz-Raad *Gaulcke* at forskaffe Dronning *Lovise* sin Helbred igien,
thi det behagede Gud anno 1719 ved Døden at bort- 1719.
kalde hende. Kong *Friderich* lod da vel for hendes Liig et kosteligt Castrum doloris i Slots-Kircken oprette, og lod det med ald Kongelig Pragt bortføre til Roschild, hverhen hendes Søn Cronprintzen *Christian* og Printz *Carl* og andre af dend Kongl. Familie ledsagede det, men Kongen fulgte icke selv med, endskiønt dend Kongl. Sørge-Vogn paraderede paa sit Sted med ald tilhørende Sørge-Pompe omgivet, ligesom hand selv kunde have siddet derudi. Derimod, imedens Sørge-Suiten var

[1]) Kongens Kammertjener og Livkirurg Johan Volkmar Tobias Hoffmann blev senere Amtmand paa Møen og døde i Kbhvn. 1735.

[2]) Johann Conrad Wolfen fra Zerbst (1656—1730) blev 1692 Livlæge hos Kronprinsen (Fr. IV) og 1694 tillige Vicebibliothekar ved det kgl. Bibliothek. Han blev Etatsraad 1721.

i Roschild, lod Kongen Dagen derefter sin forrige Elskelige Comtesse *Anna Sophia af Revenlov*, som i en Deel Aar var kaldet Hertuginden af Slesvig, om Eftermiddagen holde offentlig sit Optog fra hendes Palais til det Kongl. Slot udi dybeste Sørge-Ecqvipage, og lod sig om Aftenen vie til hende udi nogle af hendes Venners Nærværelse af dend Tyske Hoff-Prædickant Hr: *Clausen*,[1]) saa at de Kongl.-Børn ved deres Hiemkomst fra Roschild hafde faaet en nye Moder og Kongen en nye Gemahl. Fiorten Dage derefter blev et stort Festin anrettet paa Friderichsberg, hvortil Kongen lod indbyde sine og fremmede Ministres, samt Geistlige, Magistraten og Professorerne etc. og lod sig udi Audience-Gemacket ved Gros-Cancelerinden og Grevinde *Laurvig* indbringe paa en rød Fløyels guldbroderet Pude dend Dronninglige Crone, som hand selv tog og sadte paa sin Gemahls Hoved, og disse 2de høye Damer, som vare hendes Søstre, strax maatte hefte fast, at dend icke skulde affalde, hvorpaa hand declarerede offentlig hende for sin, samt Dannemarcs og Norges Dronning, og ledte hende saa til det Kongl. Taffel, hvorved hun spiiste med Cronen paa Hovedet. Atter en 14 Dages Tiid derefter holdt hun sit offentlige Indtog fra Friderichsberg til Kiøbenhafns Slot som Dronning med stor Stads og alle brugelige Ceremonier, samt Illuminationer om Aftenen og alle de Glæ-

[1]) Thomas Clausen (1677—1724) var Konrektor i sin Fødeby Flensborg, da Kong Frederik IV 1712 kaldte ham til at foretage hans morganatiske Vielse til Anna Sophie Reventlow. Han blev derefter Hofprædikant hos Fyrstinden, som han 1721 viede til Kongen ved højre Haand, og blev s. A. Generalsuperintendent i Slesvig og Holsten.

des-Tegn, som til dend Tiid kunde anstilles og blive færdige.

Et halvt Aars Tiid derefter drog og Cron-Princen, *Christian 6te*, med sin Høyeste Herr Faders, Kongens Tilladelse i Følge af Gros-Cantzler *Holst*[1]) og andre mange Herrer ud til Saxen, at hente sig en Bruud hos Kong *Augusti* Dronning i Preetz,[2]) som var Princesse *Sophia Magdalena* af Bayreiht-Culmback, hvilken Dronningen som et Barn hafde opfødt. Han førte hende og hiem med sig tilligemed hendes Moder Marck-Grevinden af Culmback til Friderichsbergs Slot, hvorfra hun, saa snart skee kunde, holdt sit Indtog som Cron-Princesse til Kiøbenhafns Slot med ald dend Pragt, som kunde tilveyebringes baade paa Slottet og i Staden med Ære-Porte og andre Æres-Bygninger og Illuminationer; og Cron-Princen reed selv for hendes Vogn paa en deylig hviid Hest i en prægtig Habit, som brillerede af Broderie og Juveler. Hun var og virckelig en meget deylig og yndig Princesse.

Alle disse Festiviteter, som her ere anførte, baade sørgelige og glædelige, forefaldte medens ieg var i Disciplin i Kiøbenhavn, og vare mig meget behagelige at beskue, saa ieg icke har kundet efterlade at melde her noget derom, som noget sær merckværdigt, men at beskrive dem saa fuldkommen som de fortiente, vil hvercken Evnen, Tiden

[1]) Geheimekonferensraad, Overstaldmester, Grev Ferdinand Anton Danneskiold-Laurvig (1688—1754), gift med Dronningens Søster Ulrike Eleonore Reventlow (1690—1754). — Storkansleren, Grev Ulrik Adolph Holstein (1664—1737) var gift med Dronningens Halvsøster Christine Sophie Reventlow (1672—1757).

[2]) Preetz ɔ: Pretsch.

eller min egentlige Hensigt tillade. Jeg kand icke heller andet end kortelig at anføre hvad Bygninger Høysalig Kong *Friderich 4de* lod opføre udi de Aar ieg opholdt mig i Kiøbenhafn, som var først at hand lod det forrige gamle Kongl. Residentz-Slot med store Bekostninger fra Grunden af reparere, og med meere Til-Bygninger og Etager forøge, saa det var ganske anseeligt, skiønt det strax efter hands Død blev altsammen nedrevet igien. Hernæst opbygde hand og det store og vidtløftige Palais, hvor nu Cancellierne og Rente-Cammerne holdes, og lod dend gamle Cancellie-Bygning, som stod lige over for Slots-Broen, nedrive. Hand lod og opføre de Bygninger, hvor nu begge Commissariaterne holdes. Hand bragte Christianshafns Kircke til Fuldkommenhed, hvortil dend i hands Hr: Faders Tiid icke var kommet; saa lod hand og Garnisons-Kircken opbygge, og endelig Fredensborg Slot, som hand saaledes lod kalde, da hand siden paa samme Slot ratificerede Freden, som giorde Ende paa dend sidste langvarige Krig imellem Dannemarc og Sverrig.

Udi samme Aar mod Vinter var Kong *Carl 12te* faldet ind i Norge og beleyrede Friderichs-Hald,[1]) hvorfra dend bekiendte Vice-Admiral *Tordenschiold* i December uformodentlig ankom i en Segls-Baad over Nord-Søen til Kiøbenhafn, og bragte Kongen ved Aftens-Taffelet dend Tidende, at Kong *Carl* af Sverrig var falden ved et Skud

[1]) Som man ser er Forf.s Tidsangivelser stadig forvirrede og blandede mellem hinanden. Carl XII faldt ved Frederikshald den 11. Decbr. 1718.

fra Friederichshalds Fæstning, just da hand hafde vildet see ud over Løbegravene til Fæstningen, samt at dend Svenske Armee var opbrudt og retirerede til Sverrig, hvorhen dend Danske Armee forfulgte dend. Endskiønt nu denne Tidendc icke kunde være bedrøvelig for os, saa blev der dog underhaanden befalet, at ingen maatte vise noget Glædskabs Tegn derover. Men *Tordenschiold* blev strax expederet igien til Norge med Ordre til vor Armee, at continuere med deres desseins, som og Marstrand og andet mere i Bahuus Lehn blev indtaget. Kong *Friderich* tog til Norge strax i Foraaret 1720 for at poussere Sagen, og ventelig hafde det dend Gang blevet en læt Sag at recuperere de gamle forlorne Danske Provincer, men inden Kongen vidste deraf, kom Mylord *Carteret* som extraordinair Engelsk Ambassadeur til ham i Marstrand og tilbød ham sin Herres, Kong *Georg dend 1stes,* Mediation til at bielægge dend Krig i Norden og lovede Kong *Friderich* en raisonnabel Fred, dersom hand vilde skride til Freds-Congress og til dend Ende strax slutte en Vaaben-Stilstand; men skulde hand icke vilde imodtage dette Tilbud, da declarerede hand, at hands Herre agtede at assistere Sverrig med sine Vaaben til at forskaffe det en billig Fred. Kong *Friderich* skal dend Dag have været saa forbittret, at ingen hafde seet ham nogen Tiid saaledes, men hand fandt dog raadeligt at consentere i en Freds-Congress, som blev foretaget i Stockholm, hvor og Mylord *Carteret* mødte som Mediateur.

1720. Anno 1720 blev og endelig denne Fred inden Aarets Udgang sluttet, til Kongens og Underdanernes Glæde, med temmelig Avantage for Dannemarc, siden det beholdt dend Hertugelig Holsteen-Gottorphiske Deel af Slesvig, som Engelland og Sverrig guaranterede os, men Hertugen af ald Magt protesterede imod. Sverrig maatte og forbinde sig at betale Told i Sundet og at betale os ellers et Par Millioner imod det Stralsundske Districts Tilbagegivelse. Denne Fred har nu, Gud være Lov, varet i 60 Aar, at vi icke har haft Kriig, hvercken med Sverrig eller andre Potentater, endskiønt det nogle Gange har været paa point, at en Kriig skulde udbryde. Dannemarc var og i denne sidste Kriig saa lyckelig, at Fienden icke nogen Tiid hafde Fod derpaa, men Norge og Holsteen var icke skaanet.

1721. Ved Paaske-Tiden 1721 dimitterede min Principal Hr: *Becker* mig af min Disciplin, og serverede ieg siden et Aar hos ham som Svend.

Samme Aar blev Sl: Madame *Heerfordts*[1]) Liig in Augusto overførdt fra Kiøbenhafn til Nyekiøbing for at nedsættes i dend *Heerfordtske* Begravelse, som Sl: Justitzraad *Green* siden til sidst eyede. Hun hafde længe siddet som Encke og holdet en Provisor ved Svane-Apotecket efter hendes Sl:

---

[1]) Christopher Heerfordt (1642—91) overtog 1673 Svaneapotheket i Højbrostræde i Kbhvn. efter sin Fader, Hofapotheker Christopher Heerfordt den Ældre, der tidligere havde været Apotheker i Nykøbing og senere i Nakskov. Den yngre Christopher Heerfordt var gift med Cecilie Iversdatter (1657—91), Datter af Amtsskriver Iver Nielsen paa Aalholm (1615—66) og Johanne Lerche, hendes ene Søster Bodil (død 1720) — se Side 5 — var gift med Amtsskriver Hans Ravn, og den anden Sophie (1658—89) var gift med Hofapotheker Johan Gotfried Becker.

Mands Død, som først hafde været Apotecker i Nyekiøbing, og siden fick Tilladelse at oprette Svane-Apotecket i Kiøbenhafn, hvis Liig og forhen var overført til Hviile i samme sin Begravelse. En heel Suite af Familien fulgte med Liiget herover, nemlig Justitz-Raad *Terchilsen*, Secretaire hos Printz *Carl* med Frue,[1]) dend gamle Cancellie-Raad og Hoff-Medicus *Heerfordt*,[2]) Cancellie-Raad *Kruck*, dend berømte Hoff-Maler,[3]) Hr: *Abraham Kløcker* med Kiæreste,[4]) min Principal Hr: Hoff-Apotecker *Becker* med Kiæreste, Cancellie-Raad *Mangors* Broder, som siden var Præst i Gientofte, men dend Gang Student, og endelig ieg, thi da Reysen skulde gaae an, tillod min Principal, at ieg maatte følge med, for at besøge mine Forældre, som var mig meget kiært, og det var en fornøyelig Reyse, thi alle medfølgende vare meget muntre og lystige, og de levede got, ligesom de og af mange i Nyekiøbing bekiendte gode Venner, hvoriblant og mine Forældre, bleve vel tracterede, indtil Suiten

---

[1]) Inspektør paa Jægerspris og paa Prins Carls Godser Terkel Terkelsen (o. 1666—1745) var gift med Marie Heerforth (1688—1756), Datter af Apotheker Christopher Heerfordt. Terkelsen blev 1729 Forpagter af Jægerspris, 1731 Justitsraad og 1732 Ejer af Birkendegaard.

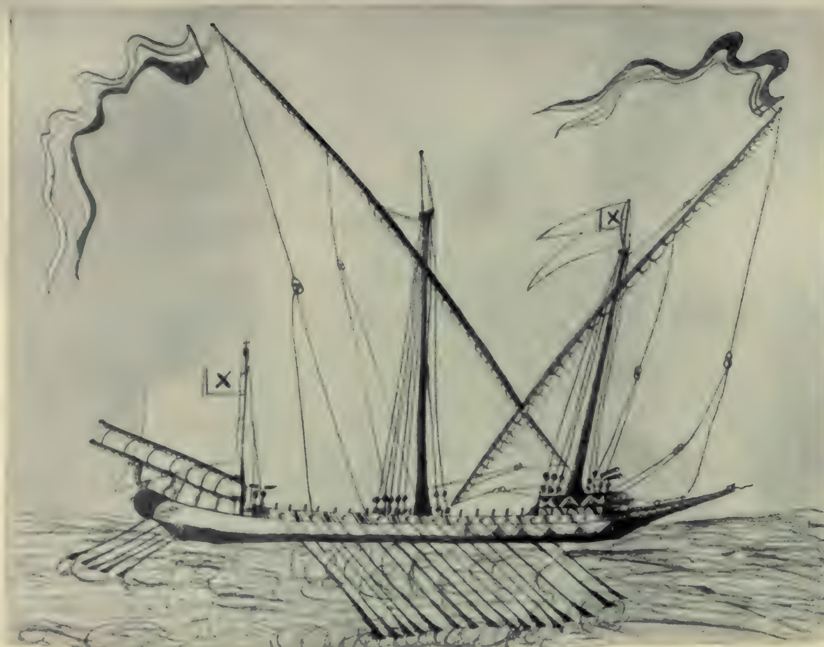
[2]) Marcus Heerfordt (1653—1728), Søn af Christopher Heerfordt den Ældre, blev Hofmedicus hos Kong Christian V og 1727 Kancelliraad. S. A. fik han Privilegium paa Helsingør Apothek. Han var gift med Maren Borch, der døde 1737, 91 Aar gammel.

[3]) Hofmaleren Henrik Krock (1671—1738), der var en meget velhavende Mand, blev 1722 Kancelliraad.

[4]) Den rige Købmand i Kbhvn. Kommerceraad Abraham Kløcker (1673—1730) var 1719 gift for anden Gang med Johanne Heerfordt (1681—1756), ligeledes Datter af Apotheker Christopher Heerfordt. Hun havde tidligere fra 1698 været gift med Raadmand og Stadskonduktør i Kbhvn. Elovius Mangor (1662—1714). Hendes Søn Christian Siegfred Mangor (1701—58), der 1727 blev Præst i Gentofte, var dengang Kandidat.

endelig returnerede til Kiøbenhafn, og ieg med dem i min Condition igien.

Samme Aar, Nyt-Aars Aften, var ieg med en af mine Colleger gaaet op paa Slottet for at see det Kongl: Herskab spiise, som altiid gierne paa dend Aften var alle tilladt, og samme Aften paraderede altiid det Kongl: Hoffs Pager og Laquayer i nyt Livrée. Vi bleve da og indladte i det store Spiise-Gemack, men der var dend Aften saa stor en Conflux af Tilskuere, at de tilsidst nær hafde trænget ind paa det Kongl: Taffel, hvorover der arriverede mig en slem Malheur, som stod tæt bag ved Herrerne, der spiiste ved Taffelet, thi da dette anden Gang ved Pagerne med de tilhørende Rætter skulde besettes, kom blant andre en Page med en Sølv-Skaal fuld af Smør eller Sauce til Stegen, og da hand vilde sætte det paa Taffelet, snublede hand over andres Fødder, saa Skaalen med alt hvad der var udi, fløy hen paa mig, og overalt ilde tilreedte min gandske propre, skiønt simple Stadse-Klædning, og da ieg derved spranck med Force tilside, faldt Skaalen paa Gulvet, saa at Høy-Salig Kong *Friderich* Selv reyste sig op for at see hvad der passerte, hvilcket ieg merckede, og blev staaende urørlig som en Støtte; men denne Malheur gick mig nær, og dog maatte ieg blive staaende, thi ieg kunde for Trængsel ingensteds komme, saa at andre, som trængte sig forbie mig, ligeledes besmittede deres Klæder. Endelig da Herskabet stod op fra Taffelet, gick ieg med min Collega vel ned i Slots-Kielderen for at slucke min Sorg med en Flaske

Czar Peters Yacht.
Efter en russisk Haandtegning fra 1716.
(Fra Gl. kgl. Saml. 4⁰. 2778).

god Rinsk-Viin, men om Morgenen besaae ieg først ret min Elendighed med Bedrøvelse, thi ieg fandt da, at snart slet intet paa mine Klæder var sparet, som jo var besudlet, og i det ene Kiol-Ermes Opslag, som dend Tiid vare store men luckte, fandt ieg vel $^1/_2$ ℔ størcknet Smør og Sauce. Dog blev ieg igien nogenledes trøstet ved det, at der paa samme Tiid var en Mand i Kiøbenhafn, ved Navn *Nagel*, og af Profession en Skræder, som herlig forstod at tage Pletter af; hand skildte Klædningen reent fra hinanden, toede hvert Stycke med Sæbe, syede dend saa sammen igien, og bragte mig dend i saadan Stand, at den got kunde passere, men det kostede mig 3 Dukater.

Ved Paaske 1722 forlod ieg min Lære-Patrons 1722.
Huus, efter at ieg af ham med et berømmeligt Testimonio var forsynet; ieg forlod og efter hands og min Sl: Faders Raad mit Fæderne-Land, for at excolere videre min Profession i fremmede Lande, og tog ieg først tilsøes til Lybeck og videre tillands til Hamborg, vel recommanderet til disse Stæders berømte Raads-Apoteckere *Møller* og *Kirchhoff*, for at søge en Condition der eller andensteds i Tydskland, hvoraf de pleyede altiid at have mange at bortgive, men der vilde just ingen forefalde, som ieg kunde være tient med, saa ieg maatte fortsætte min Reyse videre over Winsen, Lyneborg, Köthen, Wolmerstedt, Magdeborg etc. til Leiptziger Paaske-Messe, hvor mig af den berømte Hr: Apotecker *Leizkere* sammesteds blev anbuden Condition hos Hr: Raads-Apotecker *Döring* i Nord-

hausen udi Thyringen, som ieg i Guds Navn antog, og begav mig derhen over Halle, Eisleben, Zangerhausen, Mansfeld etc. og ved Ankomsten strax antraaede min Condition.

Dette Nordhausen er endnu en Kayserlig Frie Rigs-Stad af maadelig Størrelse, har 5 Lutherske Kircker, og en gammel catolsk Stifts-Kircke, hvortil Meenigheden dog nu vel icke udgiør over 50 Personer, men holdes dog vedliige formedelst de dertil liggende gode Revenuer, hvoraf en Deel Canonici lever vel, og ere især berømte af det gode Øll de brygger af Hvede-Malt, kaldet Gose, som de fylder paa Bouteiller paa 4 Potter, og til Liebhabere for Betaling udskiencker. Staden hafde ellers lidt stor Brand-Skade, som endnu icke alt var opbygget. Det Merckværdigste her findes er den skiønne latinske Skole, som hafde over 800 Discipler og en overmaade berømt Rector; udi Mester-Lectie var allene 250 Discipler og deriblant grevelige og mange adelige Børn, hvoraf Rectoren forsynede en 40 Stycker med Logis og Kost for Betalning udi en stor Længde Huus, som hand dertil hafde ladet bygge, og de levede snart ligesaadan som Studentere ellers lever paa de tydske Universiteter. Af de fattige Discipler gick hver Onsdag og Søndag 2de Chor omkring i Byen og sang uden for alle honnette Folckes Huuse deylige Gudelige Psalmer, og det galant Musique og saa andægtigt, at det var en stor Lyst at høre paa, dog det ene Chor bedre end det andet, og var det ald min Glæde i Nordhausen, naar ieg kunde høre dem

synge. Det var og meget artigt at see naar et honnet Liig blev begravet, thi da mødte dend heele Skole med alle Lærere uden for Huuset, en Time førend Liig-Processionen gick an, og sang smucke Liig-Psalmer. Siden indfandt sig og Senior Ministerii med alle Præster, og da begyndte Liig-Processionen at afgaae. Først kom en voxen Discipel, som bar et stort sort Kors med Christi Billede paa af Sølv, siden kom heele Skolen med hver Lærere for sin Lectie, og Rector tilsidst for sin, som alle sang Psalmer, dernæst kom Senior Ministerii med alt Præsteskabet, hvorpaa fulgte Liiget og derefter de følgende, nemlig Arvinger eller Slægt, Stadens Raad, de fornemme Indbyggere og endelig Crethi og Plethi udi Kapper af alle Couleurer.

De hafde og dend Skick der, at 2de Gange om Sommeren blev holdt en Prædicken uden for Byen ved en gammel Kircke under aaben Himmel, hvortil en Prædicke-Stoel blev udbaaren, som herlig med Blomster var udsmycket, og gick Prædickenen især ud paa Guds Naadige Forsyns Betragtning, hvortil heele Byen stimlede ud, og blev da tillige indsamlet til de Fattige.

Mand saaer og planter der heele Marcker med Roer og Hviid-Kaal, som de sælger i og uden omkring Byen for Skamkiøb, nemlig 1 Skock Hviid-Kaal, store Hoveder, for $1^1/_2$ grossen, det er 6 Sk. Stadens Raadsherrer gaaer der altiid til Raadhuset med Charlagens Kapper med Guldtresser, og de

har ved Raadhuset deres Roland[1]) som et Friehedstegn.

Deres Senior Ministerii *Lersner* udvalgte ieg til Skrifte-Fader, thi hand var en meget god Prædickant. Da ieg kom hos ham til Skrifte og hafde reciteret min Skriftebøn, gav hand sig i en temmelig vidtløftig og kiærlig Discours med mig, spurte om min Alder, mit Hiem, min Profession, mine Forældre, om de levede, om ieg kom lige fra dem eller hafde opholdet mig andensteds med meere, og derpaa skreed hand til sin Forretning, og indrettede sin Tale efter alle vor Samtales Omstændigheder, som var saa hierterørende og fuld af de deyligste Gudelige Formaninger for et ungt Menniske, som befinder sig iblant Fremmede, saa at ieg fattede en stor Kiærlighed for denne gode Mand, og har tusind Gange tænckt paa ham med megen Veneration.

Mueligt hand nock vidste, at ieg kunde have Trøst og Raad fornøden, thi ieg hafde her en meget urimelig og irresonabel Principal. Apotecket var det eeneste i Byen, saa at ieg med en Collega og en Dreng hafde strengt Arbeyd, icke allene om Dagen, men endog om Natten, da vi bestandig maatte drive Spirit: acidos, som vitrioli Nitri, Salis, item aqu: Fort: Ol: Philosoph: etc:,[2]) hvormed icke allene

[1]) Saaledes kaldes nogle kolossale Billedstøtter, der findes paa Torvene i mange nordtyske Byer, og i Almindelighed forestiller en Mand i fuld Rustning med blottet Hoved og draget Værge. De antages for at staa i en eller anden Forbindelse med Byernes Kampe for deres Frihed og Selvstændighed.

[2]) Man fremstillede Syrerne (Vitriol. Nitri = Salpetersyre, Vitr. Salis = Saltsyre) ved forskellige, ret komplicerede Fremgangsmaader, der kaldtes Drivning, Fordrivning. Syrerne opfattedes som en „Geist“ (spiritus), der fandtes i Mineralerne (jfr. Glosen „Vinaand“). Aqua fortis = Aqua regis eller Cæsaris

Apoteckerne, men endog mange Laboranter i Thyringen sterckt handler, hvilcket og snart var det eneste som der in arte var at profitere; men ved alt vort Arbeyd hafde min Principal nær sultet os ihiel, og dersom mand kom til Skade med noget, endog det mindste Glas, maatte det betales. Var mand upasselig og behøvede nogen Medicin, maatte det betales; hand hafde 3de Pengeskuffer i Apotecket, hvorudi enhver maatte legge i sin hvad hand solgte, paa det hand, som hand sagde, kunde see hvem der var flittigst, og fandtes der nogen onde Penge, maatte andet gives derfor; hand var saa mistænckelig, at hand lod fore sine Tøfler med Hatte-Filt for ved Dag og Nat at overliste os ifald hand kunde treffe os i noget utilbørligt, ja hand examinerede immer Drengen, om vi Svende icke hafde nogen Qvindfolck eller andre slette Folck tilhaande, som vi gav noget bort til, og naar Drengen det icke kunde bekiende, fick hand Hug. Det hændte sig en Dag, at Stads-Physicus kom i Apotecket og præscriberede nogen Medicamenter, som ieg strax maatte præparere, at hand kunde faae dem med sig, da kom hand ud til os og var saa malicieux, at hand sagde til Physico: „Dette er et ungt Menniske, ieg nylig har faaet i Condition, som endnu icke er rigtig øvet, De vilde derfor

ɔ: urenset Salpetersyre, der fremstilledes ved Opvarmning af Salpeter, Vitriol og Alun. Ol. philosophorum = Teglstensolie, der hørte til de simple, destillerede Olier. Den destilleredes paa Teglsten, da disse fra ældgammel Tid regnedes for gavnlige for Sundheden, idet Dyrene, man ofrede for at blive rask, slagtedes paa Altere af Teglsten, som opsugede Blodet. Brændofringer af Helbredshensyn foregik paa samme Maade. Fra Alterteglene overførtes Forestillingen paa alle Teglsten, bl. a. fordi Arnen, Husets hellige Sted, var bygget af Tegl.

pardonnere, om hand icke expederer sine Ting saa ordentlig som han burde". Men Stadt-Physicus var saa raisonnabel, at hand svarede ham strax i min Præsence: „Jeg veed icke, min Hr: *Döring*, med hvad raison De kand sige dette, ieg har endnu icke set nogen i Deres Officin, der saa adroit, net, reenlig og ordentlig har præpareret sine Medicamenter som hand, og ieg saae gierne, at hand maatte præparere alt hvad ieg præscriberer, thi ieg har alt ofte med stor Fornøyelse seet paa hands Arbeyd," saa sl: *Döring* maatte tie stille. Vor Spiise var her meget ringe, om Søndagen fick vi noget Oxe- eller Bede-Kiød med en kort Sauce over, som vi styppede[1]) ud med Brød, og intet andet, men de andre Dage i Ugen bleve stedse afvexlede enten med en Moes af hvide Roer med lidt Madfitt paa, eller kogt Hviid-Kaal med lidt Madsuppe paa, eller Salat-Blade med en Suppe over af røget Flæsk skaaren i Tærninger, jevnet med et Æg og noget Edicke, og meget sielden fik vi noget Kiød eller røget Flesk dertil, og ordentlig Kiødsuppe eller Steg fick vi aldrig. Alle disse Viderværdigheder fandt ieg mig udi med stor Taalmodighed, og dog var ieg saa ulyckelig, at ieg kom i Fortred med min Principal for Madens Skyld. Vi hafde en Kiøbmands-Søn i Huuset fra Leipzig, som en Middag, da de selv icke vare tilstede, besværede sig over Maden til mig og min Collega, hvortil ieg svarede: „Ah, det smager ret got, naar mand er sulten", hvilcket blev dem selv igien forebragt,

[1]) kort d. e. jævn, tyk. — styppe, vistnok = støbe d. e. udbløde (Kalkar).

saa det gick ud over mig som et fremmet ungt Menniske, hvilcken min Patron tænckte, hand kunde begegne som hand vilde. Hand opsagde mig derfor sin Condition til Michels-Dag, til hvilcken Tiid ieg og beredte mig paa at qvittere hands Huus, og tage til Leipzig igien for ved Messen at søge en anden Condition. Men da det kom mod Tiiden, reyste min Principal selv til Leipzig at kiøbe Varer ind, og bad hand mig derfor, ieg vilde blive i hands Huus til hand kom hiem igien, da hand vilde giøre sig ald Umage for at opsøge mig en anden god Condition, som ieg da bevilgede i dend Tancke, hand meente det redeligt. Men ved hands Hiemkomst bragte hand mig dend Beskeed, at der ingen Condition hafde været at faae, men vilde ieg blive i min Plads per sustentationem uden Løn, maatte ieg gierne, i hvilcket suure Æble ieg maatte bide, dog med dend Condition, at det maatte være mig tilladt at qvittere hands Huus naar ieg vilde uden Opsigelse, dersom ieg en anden Condition kunde opspørge, hvortil Gud aabnede en Leylighed for mig ved en særdeles Hændelse. Der var en Kiøbmand i Nordhausen ved Navn *Mohr,* denne hafde en Søn, som hafde lært Apotecker-Konsten, og var nu hiemme hos Forældrene, men søgte om en skickelig Condition, hvilcken hand ved gode Venners Recommendation og fick hos Hr: Apotecker *Köhler* i Berlin; men medens hand endnu var hiemme, hændte det sig, at dend forrige Konge i Preussen, *Friderich Wilhelm,*[1]) ankom paa et

[1]) Kong Friedrich Wilhelm I (1688—1740) blev Konge af Preussen 1713.

ham tilhørende Herskab[1]) i Nordhausens Naboe-Laug, hvor da alle af Nordhausen stimlede ud for at see Kongen, og deriblant dend unge Mr: *Mohr*, som vel var liden af Statur, men af et temmelig frit og dristigt Væsen, saa hand mueligt kom Kongen noget for nær, hvorover Kongen traaede nærmere til ham, spurte hvem hand var, tog og fat paa hands Hat, som efter dend Tiids Brug var meget stor, og sagde til ham: „Hvad giør saa liden en Karl med saa stor en Hat?" Hvortil *Mohr* svarede: „Deres Majestet! Hattene ere saaledes brugelige, og dersom ieg ellers hafde haft større Vext, da hafde ieg længe siden anbudet mig til Deres Tieneste, thi ieg har hørt, at De søger store Folck". Derpaa tog Kongen fat paa *Mohrs* Kaarde og track dend ud af Gehænget saaledes at dend tillige gick ud af Skeden, hvorpaa *Mohr* strax greb fat paa Kaarden og stack dend først i Skeden igien, siden drog hand dend strax ud igien med Skeden tillige og offererede Kongen dend med de Ord: „Deres Majestet! Dersom De forlanger min Kaarde, da bør Skeden følge med". Kongen tog imod dend, besaae dend og kastede dend saa paa Gulvet; imidlertid hafde Kongen givet hands Hat til en af sine Laquayer med den hemmelige Ordre, at den skulde pisses fuld og bag fra sættes paa *Mohrs* Hoved saa hand icke merckede det, hvilcket og strax skeedte, saa at *Mohrs* smucke Klædning blev gandske fordervet, og Stackelen drev da skamfuld bort, ligesom og Kongen gick derfra, og dermed

[1]) Herskab d. e. Herrschaft, Gods.

hafde denne Comedie Ende. Men saaledes at begegne en Fremmet var icke Kongeligt. Da nu *Mohr* noget derefter kom i Condition hos Hr: *Köhler* i Berlin, blev det der uformodentlig bekiendt, at hand var dend Person, som Kongen hafde haft dend Entretien med ved Nordhausen, hvorover hand icke torde blive i Berlin, men bad Hr: *Köhler* om Forlov at reyse bort, og recommenderede hand da mig til Hr: *Köhler* i sit Sted med Forsickring, at naar Hr: *Köhler* vilde skrive mig et Ord til derom, saa var ieg gandske vist strax parat at indfinde mig. Ieg fick da og uformodentlig Brev fra Hr: *Köhler*, hvorudi hand berettede mig dette og tilbød mig sin Condition, som ieg ved Giensvar strax accepterede og lavede mig til Reysen, men da Hr: *Döring* hørte ieg vilde reyse, blev hand snart flyegal og vilde icke af med mig, hand brouillerede sig med alle, som hand meente hafde raadet mig dertil, især dend Leipzigske Kiøbmands-Søn, og viiste ham Døren. Mig tilbød hand, om ieg vilde blive der, Salarium fra Michaeli af, som hand i det andet Aar vilde forbedre, men ieg betackede mig og antraaede min Afreyse saa snart mueligt over Stolberg, Sondershausen og Halle til Leiptzig, og derfra igiennem det Magdeborgske og Brandenborgske til Berlin, hvor ieg ankom just paa Nyt-Aars-Dagen anno 1723, og strax antraaede min 1723.
nye Condition.

Paa denne Reyse hafde ieg 3de Alterationer. Først i Landkudsken[1]) fra Nordhausen til Halle,

[1]) Landkusken var den kørende Landpostvogn, aabne Vogne, der medtog Passagerer. Et Lærredstag eller Slag var spændt over Sæderne.

som var fuld af Passagers, arriverede det om Natten, at en, som sad ved Siden i Slaget og sov, drømte at hand faldt ud af Vognen, og derover gav et jammerligt Skriig, som opvagte os andre, der og alle strax begyndte at skrige med, i Tancke at vi vare overfaldne af Røvere, indtil Skriiget efterhaanden sagtnedes, da mand ved Efterspørsel blev oplyst om Aarsagen, og Forskreckelsen da udfaldt til Latter.

Den anden Alteration var af større Betydenhed og paakom mig i Leiptzig, hvor ieg ankom sildig om Aftenen, og derfor træt af Reysen uden at nyde noget, strax søgte mig et Kammer, skød Skodden for Døren og forføyede mig tilsengs; men mod Midnatt var det forekommet alle i Vertshuuset, baade Fremmede og Huusegne, som endnu vare oppe, som der var en sterck Røg overalt i Huuset, hvorover de frygtede, at der maatte være Ild nogensteds som laae og ulmede, og da de søgte om allevegne, men intet fandt, faldt de alle paa dend Tancke, at det maatte være i mit Kammer, og at ieg som et ungt Menniske maatte have glemt at slucke mit Lys, da ieg var gaaet tilsengs, hvorfor de alle stormede til min Dør, og banckede saa forskreckelig derpaa, at ieg opvognede i saadan Alteration og Angst, at ieg hvercken kunde tale eller røre mig, og da ieg altsaa icke kunde svare dem, hafde de strax en Smed tilhaande, som brød Døren op med Magt, og ieg ansaae alle disse Folck som Mordere, der vilde overfalde mig; men da de icke fandt nogen Fare for Ild og saae mig ligge stille

i Sængen, forlod de mig, og luckte Døren igien saa got som de kunde. Ieg laae da siden længe uden nogen Hielp inden ieg kunde komme tilrette igien, dog var Gud saa naadig, at ieg endelig kom til mig selv uden videre onde Suiter, men Søvn fick ieg siden icke dend heele Nat. Om Morgenen tiilig søgte ieg strax Verten, og beklagede mig over dette kyselige[1]) Overfald mig om Natten var skeedt, og spurte hvad aldt dette skulde betyde, da hand fortalte mig dend Frygt for Ild, som dem om Natten var paakommen, og bad mig meget ydmyg at ieg icke vilde tage det ilde op, hvormed ieg maatte lade mig nøye. Med den 3die Alteration forholdt det sig saaledes. Dagen efter min Ankomst til Leiptzig tog ieg strax igien med en Land-Kudsk derfra til Berlin. Samme Dag sneede og regnede det bestandig, og om Natten derpaa frøs det meget sterckt, saa at Decket over Landkudsken, som der gierne er af blaat Klæde foret med sort Voxdug, og var igiennemvaadt, frøes saaledes, at det blev som bare Iis eller Glas, hvorpaa det hændte sig, da vi om Natten i Mørcke og Mulm kiørte igiennem de brandenborgiske Fyrre- og Grane-Skove, at en stor nedrig Stab af et Træ fick fat i Deckets ene Ende og sønderrev det lige til dend anden Ende, med saadan Larm at det lod meget farligt, og som dend vilde tage heele Vognen med; men ellers hafde vi dog ingen videre Skade eller Uleylighed deraf end at vi siden paa Reysen icke vare saa vel forvarede for Frost og Sluud som tilforn.

[1]) Kyselig af at kyse, skræmme (gyselig).

Min Condition i Berlin forefandt ieg temmelig besværlig, thi ieg var ene, skiønt ieg siden fick en Discipel til Hielp, men min Principal og hands Kiæreste vare meget honnettes og brave Folck, og derfor agtede ieg ingen Uleylighed, heldst da ieg fornøyede mig meget over, at ieg var kommet til saadan en anseelig Stad, som ieg hafde Ære af at conditionere udi, og hvor ieg haabede der skulde blive noget retskaffent for mig at profitere, og meget mærckværdigt at beskue.

Berlin er en stor og dejlig Stad, dend gamle Stad deeles ved Spree-Floden i 3 Deele, nemlig Berlin selv, Cöln og Friderichs-Werder, hvilcke alle ere med een Vold omgivne, og desuden har den en Deel vel bebyggede Forstæder som Königs-Stadt, Dorotheen-Stadt, Friderichs-Stadt og Spandauer For-Stad. Dend har mange smucke Kircker, deels Reformeerte, dog meest Lutherske. Det Kongl. Slott er en prægtig Bygning af 4re Længder, dog er dend eene Længde ud til Spree-Floden endnu en Levning af det forrige Slot. Paa den ene Side af Slottet er en stor Plads hvorpaa Dom-Kircken, som og er Slots Kircke, er bygget, og paa dend anden Side er Parade-Pladsen og det kostelige Kongl. Hoff-Apotecke med tilhørende herlige Laboratorium, som Hr. Hoff-Apoteker og Professor *Neumann*,[1]) hvilcken Kong *Friderich* dend 1ste af Preussen i 5 Aar hafde ladet reyse, haver efter Kongl. Ordre anrettet, og har icke sin Liige i

---

[1]) Professor Caspar Neumann (1683—1737) blev efter sine Rejser Hofapotheker 1719. — Berlins første Hofapothek var oprettet 1556.

Tydskland. Paa Kongens Broe over Spree Floden imod Slottet staaer Chur-Fyrst *Friderici Wilhelmi dend Stores* Statue i Metall til Hest meget vel giort. Et kosteligt og velforsynet Arsenal sees der, hvoruden for ligger en Canon paa sin Lavet, hvis Lige af Størrelse og ziirlig Støbning ieg ingensteds har seet. Blant andre findes der et prægtigt Hospital kaldet Charithe [1]) med udvalgte Medicis og Chirurgis forsynet, hvor mange mærckværdige Operationer foretages. Paa Dorotheen-Stad er en deylig publicque Promenade med mange skiønne Alleer og Huuse paa begge Sider. Der findes og de Kongl. Staldbygninger, hvor ovenpaa er *Theatrum Anatomicum* og det Kongl. *Collegium Medico-Chirurgicum* holdes, og Staldene neden under besættes nu med Gens-d'armernes Heste. Paa det Kongl. Slot ere meget rige og kostbare Meubler i de Kongl. Gemacker af Borde, Gueridoner, Stole, Stellager til at legge Ilden paa i Caminerne, alt af maciv Sølv og kostbart udarbeydet, item Skiencker besadte med utallige Spøle-Kummer og andre dertil hørende Kar af maciv Sølv, samt prægtige Senge af rødt Fløyel med Guld broderede og belagte med de Kongl. Personers Navne med Croner over af store ægte Perler, samt Stole og Tapeter efter Sengen etc., hvorved det Kongl. Rust- og Raritet-Kammer ey heller maa glemmes. Dog har det Berlinske Slot mistet en stor Raritet, som hos andre Monarcker icke kand findes, nemlig et anseelig Gemack var beklædt over alt med lutter

[1]) Charité, berømt Berlinerhospital grundlagt 1710 af Kong Friederich I.

store Plader af Preussisk Bernsteen, hvorpaa meget konstigt var udarbeydet alle de bibliske Historier, tillige med Borde og Stole af samme Bernsteen; men det blev afbrudt og foræret til Czar Peter dend Store af Rusland, da hand var i Berlin. Hvilcke Kostbarheder alle ere anskaffede af Kong *Friderico* 1mo, som var en liden og pucklet, men meget prægtig Herre. Nu bruges hvercken de eller Slottet selv uden ved forefaldende Festiviteter, thi denne Konge residerer i Potsdam. En liden Miil fra Berlin ligger det charmante Charlottenborger Slot, hvortil heele Veyen paa begge Sider er besadt med hviide runde Glas-Lygter, og er samme herlig meubleret. Denne Dronning [ɔ: Frederik I's Dronning Sophie Charlotte] har og tæt ved Berlin et meget smukt lidet Lyst-Slot, kaldet *Mon Bijou*, som og er værdt at annotere.

Garnisonen udi Berlin var altiid talriig og hvert Aar ved Michaeli saae mand, at Kongen holdt der Revue over en Armee af 15 à 16 Regimenter tilhest og -fods, da deres skiønne og meget accurate Exercice var deylig at see, og naar Revuen hafde Ende, marcherede gierne heele Armeen Regimentviis ind i Berlin forbi Slottet i største Orden ind af een Port og ud af en anden til Leyren igien. Alt dette foranførte meget mærckværdige efterlod ieg icke Tiid efter anden ved forefaldende Leylighed at tage under Øyesyn og Betragtning. Princerne af det Kongl: Huus med Gemahler og Familie som Marck-Greven *Albert* og *Ludevig*, item Encke-Marck-Grevinde *Phillipen* med Familie opholdte

sig bestandig i Berlin,[1]) men Kongen og Dronningen med deres talriige Familie residerede som forbemeldt meest i Potsdam, hvor hand hafde ladet sig bygge et smuckt Slot med Hauge og andet tilhørende; ja hand hafde og der ladet Byen herlig bebygge ved sine Ministres, Generaler og andre Officianter, som hver skulde have et Sted at være udi, naar de kom tilhove. 3 à 4 skiønne Kircker hafde hand og ladet der opføre, og der hafde hand til sin største Divertissement sine store Grenadiers, som var et Corps paa 2000 Mand og derover, alle extraordinair høye og stærcke Karle, som hand i mange Aar og med stor Umage og Bekostning hafde samlet paa. Dog kom denne Konge gierne en Gang hver Uge paa 2 à 3 Dage til Berlin, og det mestendeels ridende i Følge af 2de Pager, men hand logerede da icke paa det prægtige Slot, derimod hafde hand udi Slottets Grund, som var meget høy, paa et Hiørne ladet sig aptere et Par Værelser med faae Vindever, hvorudi hand hafde en Seng staaende. Dette Logiment, som var saa nær ved Jorden, var omgivet med et ordinair Stacketverk, men sterckt besadt omkring med mange Skildvagter paa 10 Skridt nær hinanden, thi i disse Værelser hafde hand Nedgang til sit Skat-Cammer, som bestod i nogle sterckt gevælbte Kieldere med Jern-Dørre under Slottet, fulde af alle Slags Guld- og Sølv-Myndter, udi nette og stercke Sæcke og Poser,

[1]) De nævnte Medlemmer af det kgl. Hus er Kongens Farbrødre Markgreve Albrecht Ludvig (1672—1731) og Markgreve Christian Ludvig (1677—1734). Enke-Markgrevinde Philipen er vistnok Prinsesse Johanne Charlotte (1682—1750), Enke efter Kongens Broder, Markgreve Philip Wilhelm Schwedt, der var død 1711.

ordentlig rangeerte paa Reoler fra oven til neden, og tegnet uden paa hver Pose, hvad Myndt der var udi og hvormeget, saa at saa riigt et Skat-Cammer icke fandtes hos nogen Potentat i Europa.

Naar Kongen saaledes kom til Berlin, gav hand ingen Audience til nogen fremmed eller egen Minister eller General, eller nogen anden, uden paa Parade-Pladsen, og naar Paraden var tilende, sagde hand gierne til et Par Herrer, enten af fremmede eller sine egne: „I Dag vil ieg spiise hos *Dem* og i Morgen hos *Dem*," thi hand holdt ingen Kiøcken i Berlin, hvercken for sig selv eller andre. Hand var en besynderlig Herre, overmaade oeconomisk, ald Kongl: Pragt var ved hands Hoff afskaffet; hand holdt icke meere end 2de Pager og 2de Laquayer. Hands Taffel i Potsdam blev til Middag ickun besadt med 6 Retter Mad, hvoriblant ofte Kaal, Erter, Flesk etc., og om Aftenen 3 Retter. Confect kom icke paa Taffelet uden et Talercken med Biscuit for Dronningen og Princesserne, og hand spiiste icke paa Sølv. Mod Aftenen hafde hand altiid sit Tabacks-Collegium, hvortil indfandt sig snart Generaler, snart ringere Officerer, endog Lieutenanter, men hand og de fick intet andet end en Pibe Taback, et Glas Øll, og et skaaren Smørre-Brød. Hafde da Dronningen til Aften iblant en Ræt Mad, som hun vidste Kongen gad spiist, sendte hun ham et Bud, saa gick han ind til hende, spiiste noget deraf, og gick saa igien til sit Tabacks-Compagnie. Hands

Klæde-Dragt var bestandig det store Grenaderers-Regiments Mondering.

Ellers levede hand meget kiærlig med sin Dronning, og de hafde mange Børn tilsammen. Hand søgte og selv flittig Guds Huus, og holdt sine Soldater til at giøre det samme. I øvrigt gick ald hands Tragten ud paa at samle Penge og Soldater, hvormed hand i sin Regierings-Tiid dog icke conqueterede meere Lande end det Stettinske District udi Pommern. Men hands Søn, dend nu regierende Konge, som dend Gang var en Printz paa 11 à 12 Aar, har siden vidst baade at samle meere Penge og Soldater, saa og med dem at indtage mange Lande, som Schlesien, Polsk-Preussen, Øst-Friisland etc., og dog derved icke at besvære sine Underdaner med extraordinaires Skatter. Ieg har en Gang i Hoff-Apoteckets Dør med Forundring staaet og seet paa, hvorledes Kongen kom galloperende fra Postdam med de 2de Pager efter sig, da hand steeg af Hesten ved sine smaae Værelser, kastede Tøylen af Hesten paa Stacketvercket, og som hand hafde mercket en af Hestens Bagskoe var løs, maatte Pagen holde Hestens Bagbeen op, og Kongen selv opsøgte sig en Steen, hvormed hand banckede Sømmene i Bagskoen faste igien. En anden Gang saae ieg Kongen paa en af Berlins Gader, da hand fandt et Brev Knappe-Naale i Skarnet, som hand ragede ud med sin Stock, og talte til en Pige, som gick forbie, at hun skulde tage det op.

Angaaende ellers mit Ophold i Berlin, og hvor-

ledes ieg der brugte min Tiid, da syntes Aspecterne i Begyndelsen icke favorables til at naae mit Hoved-Ønske, som var at profitere i min Profession, thi ieg fandt Apoteckernes Omstændigheder der ganske fordervede og uordentlige. Der var over 30 Apoteckere, og Hoff-Apotecket, hvor der var 3 Svenne og 6 Drenge, ruinerede snart alle de andre, thi icke allene det Kongl: Huus og Familie, men endog alle Ministre, Generaler, Høye Kongl: Militaires og Civiles Betienter fick derfra efter Kongl: Tilladelse frie Medicamenter. Iblandt de andre vare vel 5 à 6 Officiner, som vare i god Stand og Renommé, men med de øvrige var det ickun maadeligt bestilt i Henseende til debiten,[1]) inclusive det hvor ieg conditionerede, hvorfor Apoteckerne maatte melere sig med at handle med saa mange Ting, endog saadanne, som var en Apotecker uanstændige. Jeg levede saa vidt fornøyet i min Condition, thi min Principal var fornøyet med mig og ieg med ham, hand var og en brav forfaren Mand, thi hand hafde længe conditioneret paa Raads-Apotecket i Hamborg, saa hand hafde adskillige gode Haandgreb ved Chymiske saa vel som andre Medicamenters Præparation, som ieg førte mig til Nytte. Hand lavede og der et og andet, hvilcket ieg endnu icke hafde seet, som Reglisse, Sacchar: Hordii, Sacchar: Penidii, Rotulæ Berberum, og andre Confectiones, som Globul: Moschard:, Confect: Amygd:, Confect: Sem: Cynæ

[1]) Debitten d. e. Salget.

etc:,[1]) dog kunde dette icke contentere min Lærelyst. Men ieg hafde dend Lycke at antreffe paa Hoff-Apotecket 2de gamle Bekiendte af de 3 der værende Svenne, dend første ved Navn *Meyer*, et gudfrygtigt, fornuftigt, forfaren, redelig og meget dydigt Menniske; hand hafde serveret paa Svane-Apotecket i Kiøbenhafn medens ieg var i Disciplin paa Hoff-Apotecket, og deraf kiendte hand mig, og hand tog sig mig an som en Broder, anførte og raadførte mig i alting, og recommenderte mig til Hr: Hoff-Apotecker *Neumann*, saa ieg fick frie Adgang til hands skiønne Laboratorium, iligemaade til Hr: Hoff-Raad *Sthal*,[2]) som den Tiid var første Liv-Medicus ved det Preussiske Hoff, og mange andre, thi *Meyer* var Primus iblant Svennene paa Hoff-Apotecket, som var en Condition paa 250 Rd[lr.] aarlig, og hand var af alle elsket og æret; ieg venererer ham og endnu i hans Grav, hand døde i Stettin, hvor hand blev Hoff-Apotecker, hvor og vel mit Portrait endnu findes, som ieg efter hands Begiering forærte ham, da ieg reyste fra Berlin, og har vi endnu ofte corresponderet sammen efter at ieg har boet i Nyekiøbing. Dend anden var Mons. *Grubbe*, en god ærlig Dansk, men noget simpel, hand var dend Tiid 3tius paa Hoff-Apotecket, og glædte hand sig meget over min Ankomst, thi hand hafde

---

[1]) Reglisse (fr.) = Lakrits. Sacchar. Hordii = Bygsukker. Sacchar. Penidii = Bygsukker tildannet i Stænger. Rotulæ Berberum = Berberispastiller mod Afføring. Globul. Moscard. = Muskatkugler. Confect. Amygd. = Mandelkonfekt. Confect. Sem. Cynæ = Ormesukker.

[2]) Professor Georg Ernst Stahl (1659—1734) blev 1687 Livlæge hos Kongen af Sachsen og 1716 Livlæge ved Hoffet i Berlin.

paa nogen Tiid været i min Sl: Faders Huus. Efter at hand i Krigens Tiid var geraadet i Vildfarelse og hafde ladet sig hverve, og kom med Hververne til Nyekiøbing, hvorfra min Sl: Fader af Estime for hands afg: Fader, dend lærde Doctor *Grubbe* i Haderslev, fick ham befriet, og tog ham i sit Huus, hvor hand siden laae 16 Uger ved Sengen og kom siden i Condition i Nestved; denne var mig og i alle Ting til Tieneste saa vidt hand kunde, men hand formaaede ikkun lidet.[1])

Ydermeere fornøjede det mig meget, at Kongen af Preussen paa den Tiid resolverede for at faae ret dygtige unge Chirurgos til Regiments-Feltskerere ved sin Armee, at anrette et Collegium Medico-Chyrurgicum i Berlin, og dertil lod antage en Deel habiles Professorer, nemlig en at docere Matthesin, en Anatomiam og Osteologiam, en Chyrurgiam og Chyrurgiske Operationes, en Botanicam og Materiam Medicam, en Chymiam Physicam, en Chymiam Pharmaceuticam, og endelig en Physilogiam og Praxin Medicam, hvilcke Professorer Kongen selv vilde belønne, og de skulde docere publice i det Tydske Sprog og gratis, hvilcket alt først i det tilkommende Aar skulde være i god Stand og Orden; hvorfor ieg af min Sl: Fader udbad mig Tilladelse at ieg maatte opsige min Condition, og fremdeles forblive et Aars Tiid i Berlin for at freqventere disse Collegia, som hand og gav sin Consens til, dog med det

[1]) Den lærde Fysikus i Haderslev Hermann Grubbe havde foruden den nævnte Apothekersvend flere Sønner, en af dem blev Købmand og Raadmand i Odense og en anden Læge i Kbhvn. og Norge.

Vilkaar, at ieg siden igien skulde opspørge mig en honorabel Condition for icke at geraade i Vidtløftighed og Lediggang.

Imedens ieg var i Berlin, var General *Løvenørn* vores Danske Gesandt der ved Hoffet, og der var ingen fremmet Gesandt, som førte sig saa prægtig op, som hand. Hand holdt bestandig 2de smucke Carosser, en til sin Frue og en for sig selv, og et Spand Heste til hver, som stedse stod paa hands Stald, tillige med 2de Rideheste, saa og 6 Laquayer velvoxne, 1 Løbere og en Schweitzer i Porten med kiønt Livree, 2de Kocke etc:, dog maatte hand gaae tilfods til Parade-Pladsen, naar hand hafde noget at tale med Kongen. Ellers yndede Kongen ham og spiiste iblant hos ham, da hand altiid tracterte galant. Jeg efterlod icke, noget efter min Ankomst, at giøre min Opvartning hos Generalen, da hand tog vel imod mig og bad mig spiise hos sig, sigende: „I skal altiid være mig 1723.
velkommen," saa ieg og spiiste der iblant, og ieg besøgte ofte hands Søn[1]) og hands Hoffmester Mag. *Hammer*, som og kom til mig igien.[2])

Paa dend Tiid kom og Sl: Agent *von Westen*,[3])

[1]) Geheimeraad, General Poul Vendelboe de Løvenørn (1686—1740) var Gesandt i Berlin fra 1722 til 26, da han blev Stiftamtmand i Aarhus indtil han 1730 atter gik til Berlin. Ved den Yndest, Preusserkongen nærede for ham, kom han til at spille en Rolle i det bekendte Familiedrama ved det preussiske Hof. Det er rimeligvis Løvenørns yngste Søn, Poul de Løvenørn, Seidelin omtaler, der var født 1718 og døde i Berlin 1723.

[2]) Magister Hans Hammer (1695—1773) var i Udlandet med Løvenørns fra 1720 til 23. Han blev Konrektor i Aarhus 1729 og Sognepræst i Helsinge 1740.

[3]) Johan Christopher v. Westen (1701—74), som Forf. stadig kalder Agent, hvilket han først blev langt senere, 1751, var en Søn af den velhavende Apotheker i Odense Peter v. Westen (1662—1727) og Elisabeth Becker, der Aaret efter hans Død giftede sig med Christian Ulrik Bless, som var Borgmester i Odense og arvede Fraugdegaard. J. C. v. Westen overtog Apotheket 1728 og blev i Aarenes Løb en meget rig Mand og Godsejer. Fra 1764 boede han paa sit Gods Westenborg paa Falster. Han var to Gange gift.

som paa een Tiid med mig var kommet i og ud af Lære i Kiøbenhafn, hand hos Hr: *Winther* og ieg hos Hoffapotecker *Becker*, udi Condition i Magdeborg, hvorover vi ved Correspondence fornyede vores forrige Venskab. Min ældste Broder var og imidlertiid kommet fra Rostocks Universitet til Wittenberg, og hand inviterede mig at komme til ham der, og at følge med ham til Leiptziger Paaske-Messe 1724, siden hand vist vidste, at Kong *Augustus* af Polen kom der, saa at Messen blev brillant, hvilcket og skeedte saa snart ieg kunde træde af min Condition, thi det nye Collegium var endnu icke kommet i fuldkommen Stand. Jeg fick da og der Kong *Augustum* at see, som var en meget anseelig Herre, saa lod ieg mig og der giøre en nye Klædning.

1724. Men saa snart ieg retournerede fra Leiptzig til Wittenberg, blev det Kongl: Collegium Medico-Chyrurgicum i Berlin indviet, hvorfor ieg strax og med extraordinair Flittighed applicerede mig til at profitere deraf, og forsømmede icke nogen Professors Lection, endskiønt ieg logerte vel $^{1}/_{4}$[Mils] Vey fra Theatro anatomico, (nemlig i min forrige Principals Huus), hvor alle Lectioner bleve holdte, og dend Vey maatte ieg vandre 2 Gange om Dagen frem og tilbage, endog ved Vinterstiid, men ieg estimerede det icke, thi Gud undte mig god Helbred. Især afvartede ieg med største Fliid Hr: Professor *Neumanns* Chymiske Lectioner, som bleve holdte paa Hoff-Apotecket, eftersom hand tillige hvergang i det skiønne Laboratorio demon-

strerede det hand i sin Lection handlede om. Der var og altiid saa stor en Conflux af Auditores, endog af brave Medicis og Chyrurgis, som sad og optegnede paa Knæet alt hvad hand talte, ligesom hvert Ord hafde været 1 Ducat værd. Dend overmaade lærde Chymicus, Doctor *Pott* holdt og der sine Physisch-Chymiske Lectioner, men hand hafde icke saadant Tilløb; thi skiønt det hand forebragte var meget lærdt og grundigt, saa var det dog icke saa forstaaeligt og nyttigt, især for Begyndere, som Hr: *Neumanns.* De øvrige ledige Timer ieg kunde have, employerede ieg til at lade mig informere i Franske Sprog af en brav Sprogmester, og af en Musico i at spille paa Flaute douce, og om Aftenen sildig freqventerede ieg iblant Dandse-Skolen. Dette continuerede ieg det heele Aar, som ieg hafde besluttet at anlegge dertil. Professorerne vare og i Førstningen meget flittige, og der bleve en stor Mængde af Cadavera dend Vinter leverede til Anatomie-Cammeret, af begge Kiøn, unge og gamle, endog af døde Barsel-Koner, saa der var nock til at øves i alle Anatomiens Deele, og naar noget særdeles forefaldt ved Charitet-Hospitalet, var det og tilladt der at være tilstæde.

Hvad extraordinair merckværdigt der forefaldt i Berlin, medens ieg opholdt mig der, dertil kand henføres først, at Kong *Georg 1ste* af Gros-Britannien, som og var Chur-Fyrst af Hannover, var dette Aar 1724 kommet over til Tydskland, og tillige kom til Berlin for at besøge sin Svieger-Søn og sin Datter, Kongen og Dronningen af Preus-

sen, hvorover disse sidste præparerede dem af ald Magt værdigen at imodtage denne Høyanseelige Fader og Giæst paa det prægtige Berlinske Slot. Ald Oeconomie blev da reent tilsidesadt, Kongen antog 24 Pager og 40 Laquayer, som alle bleve klædte i Fløyel og fiint Klæde af dunckelblaae Couleur med røde Underklæder, meget rigelig galonerede med Guldtresser. De herlige Kongl: Vogne, som endnu vare i Behold fra Kongens Hr: Faders, dend prægtige Kong *Friderici Primi* Tiid, maatte for en Dag og vel eftersees; de vare og sandelig saa kostbare og riige, at ieg siden icke har seet dem saaledes endog i Franckerig. De Kongl: Gens-d'armes maatte forsynes med nye og riig Mondur. En temmelig Armee af de andre Regimenter maatte samles ved Berlin for at divertere Kongen af Engelland med deres skiønne Exercice. Alle Høye Herrer og Damer bleve tilsagte at sætte sig i skiøn Ecquipage. Nogle Operister, Sangere og Sangersker bleve i en Hast forskrevne, og der blev arbeydet paa mange Decorationer, som skulde bruges ved de Festiviteter, der til Hove skulde holdes, hvilcket og alt i saadan Hast blev færdigt inden Kong *Georgii* Ankomst, saa at det Preussiske Hoff ret brillerte, og var sig icke mere selv liigt. Det var og visselig ret charmant at see disse 2de Konger at kiøre i saadan en prægtig Vogn tilsammen omkring i Berlin, saavelsom at see dem spiise til Hove tillige med det heele talriige Kongl: Preussiske Huus. Kongen af Preussen førte og sin Svieger-Fader ned i sit Skat-Cammer at besee det.

Og der blev samme Tiid en dobbelt Mariage aftalt imellem begge Kongerne, nemlig imellem Cron-Princen af Preussen, dend nu regierende Konge, og Princen af Wallis hands ældste Princesse, saa og imellem Prinsen af Wallis hands ældste Printz og Cron-Princessen af Preussen. Men denne store Visite og dermed følgende Herlighed varede kun i nogle Dage, og saa snart Kongen af Engelland var borte, lod Kongen af Preussen packe alle de nye Livreer i Kister at forvares til de igien kunde behøves, danckede saa de antagne nye Betiente af, og antog sin forrige Oeconomie igien.

Saa blev der og intet af de 2de forbemeldte Høye Mariager formedelst følgende Hændelse: Kongen af Preussen hafde immer nogle Officiers ude allevegne for at støve efter høye Folck, og at værve dem til det store Grenadeer-Corps i Potsdam uden at spare paa Penge hertil. Nu var der en Ordre udgaaet i det Hannoverske, at dersom nogle fremmede Værvere skulde indfinde sig der, skulde de strax ophænges i første Træ. Desuagtet vovede sig 2de Preussiske Lieutenanter ind i det Hannoverske, for at værve, men de bleve attrapperte og saaledes ophængte; herover blev Kongen af Preussen saaledes fortørnet, at hand strax ophævede disse 2de Høye Mariager. Men det hafde onde Suiter, thi Cron-Princen af Preussen kunde icke faae dend Kiærlighed af Hovedet, hand hafde fattet til dend Engelske Princesse, saa hand imod sin Hr: Faders Vidende og Villie gav sig hemmelig paa Reysen til Engelland, mueligt i Tancke der at

ægte hende, og hafde hand General-Feldt-Marchall *Katts* Søn, Capitain *Katt*, i Følge med sig, men de bleve paa de Hollandske Grændser indhændtede, og nogle Dage efter Hiemkomsten blev dend unge *Katt* i Cron-Printzens Nærværelse decolleret, og Cron-Printzen blev sadt i meget eng Arrest udi Cüstrins Fæstning.[1]) Det varede og længe inden hand derfra blev delibereret, og Sagen saaledes afgiort, at hand imod sin Villie blev nødt til at ægte Princessen af Brunsvig-Wolfenbüttel, Hertugens Søster, som hand dog aldrig har søgt Seng med, endskiønt hand ellers i alle Ting har begegnet hende anstændig. Cron-Princessen blev og siden gift med Marck-Greven af Brandenborg-Bayreiht-Culmback. Dend engelske Printz blev i ligemaade siden gift med en Princesse af Saxen-Gotha, og dend Engelske Princesse med Princen af Oranien.

Fremdeles var det og noget merckværdigt, at ieg saae dend ældste Kongl: Preussiske Princesse første Gang offentlig at communicere i Dom- eller Slots-Kircken paa en Søndag, hvorved dog ingen anden Ceremonie var, end at Princessen sad i dend Kongl: Kircke-Stoel hos sine Forældre under Prædicken, som Hoff-Prædikanten *Andræe* forrettede, og da Communionen skulde gaae an, som af begge Hoff-Prædickanterne *Jablonsky* og *Andræe* ved et Bord i Choret blev administreret, kom Ober-Hoff-

---

[1]) Det var i Efteraaret 1730 at Kronprinsen, den senere Kong Frederik II, den Store, gjorde Forsøg paa Flugt for at undgaa sin Faders, Kong Frederik Wilhelms, brutale Behandling.

Marchallen Hr: *von Printzen* og ledte Princessen af dend Kongl: Stoel op i Choret, ledsaget af nogle Hoff-Damer til en Bede-Stoel, som for hende var anrettet, hvor hun nedlod sig paa Knæe paa en rød Fløyels Pude med Guldfryndser for at have sin Andagt, medens Consecrationen skeedte, da imidlertiid Hr: *von Printzen* og Damerne stod ved en Side. Da nu Uddelelsen skulde skee, opløftede Ober-Marchallen Princessen, og ledte hende først til Hr: *Jablonsky* at annamme Brødet, og siden til Hr: *Andræe* ved dend anden Side at annamme Kalcken, og førte hende saa til sin Bede-Stoel igien, hvor hun igien hafde sin Andagt, imedens hendes Damer og communicerede, dernæst blev hun af Hr: *von Printzen* i Følge af Damerne ledsaget ned i Kircken igien til dend Kongl: Stoel, hvorefter en Deel af Hoffet og en heel Deel andre af Menigheden ligeledes communicerede. Arve-Printzens af Saxen-Eisenach hands Formæhling med en af Marck-Greve *Alberts* Princesser forefaldt og i dend Tiid. Dend blev temmelig høytidelig celebreret paa det Berlinske Slot, og Kongen fulgte hende selv til Brude-Skammelen.

Det var og noget Besynderligt og Merckværdigt at Kongen af Preussen paa dend Tiid hafde fore at peuplere en Deel Land i det Brandenborgske Preussen, som var øde, og dertil hafde hand ladet invitere en Deel Reformerte i Pfaltz, som bleve tryckte af Catholiquerne, hvilcke og toge imod de dem tilbudne Conditioner, og kom til det Brandenborgske for at føres derhen. Men som det icke

kunde forslaae, lod Kongen alle unge Karle og Piger af sine egne Underdaner paa Landet kaste Lod om, at hver tiende af dem skulde føres til Preussen; af alle disse kom nu paa dend Tiid 5 à 600 til Berlin for videre at transporteres. Da de nu ankom der, gav Kongen alle Qvindfolckene Tilladelse at udsøge dem af Mandfolckene, hvem de vilde have til Mand, og hvem de udsøgte sig skulde strax vies til dem, hvortil Præsterne og strax fick Ordre, saa at over 200 Par paa et Par Dages Tiid bleve i alle Berlins Kircker viede tilsammen. Nogle af Mandfolckene gick vel temmelig taalmodig til Brudeskammelen, nogle derimod med vaade Øyen og saa blege som de gick til deres Død, men Qvindfolckene vare alle glade. Dette Spill hafde tilsidst nær gaaet altfor vidt, thi 2 Piger af Berlin kom frem til Kongen og tilbød sig at tage til Preussen, naar de maatte faae 2de Kiøbmands-Karle, som de navngave, og da maatte mand med Forundring fornemme, at Kongen consenterede derudi, og tvang disse Kiøbmands-Svenne hertil, ventelig dog under Løfte om nogen særdeles Soutien; men da begyndte alle honnettes unge Karle i Berlin at blive bange, og ieg i lige Maade, men endelig bleve de da alle videre transporterede paa Veyen til Preussen, og saa hafde denne Allarm Ende.

Førend ieg qviterede Berlin giorde ieg endnu en Reyse til Potsdam, meest for at besee de store Grenadiers ved Paraden; der hændte det sig, at just ved Parade-Tiden Posten ankom, og med ham

en fremmed reysende Doctor, som var ligesaa curieux som ieg for at see de store Grenaderer, hvorfor hand og strax indfandt sig paa Parade-Pladsen. Hand saae ud til en skickelig Mand, og var klædt i en smuck blaae Klædning med Alonge-Perucque, som var der noget usædvanligt at see, hvorfor og Kongens Øyen faldt paa ham, saa hand strax kom galopperende lige til Doctoren og spurdte ham: „Hvem er Du?“ Doctoren svarede: „Deres Majestet, ieg er en Doctor Medicinæ, og ieg har der og der hiemme.“ Kongen sagde: „Hvad bestiller Du da her?“ Hand svarede: „Deres Majestet, ieg er nu nys kommet med Posten, og ved dend Leylighed vilde ieg gierne have dend Fornøyelse at see Deres berømte Grenaderer.“ „Ey,“ sagde Kongen, „hvad har du med mine Grenaderer at giøre, pas du paa dine Bøger og dine Patienter.“ Og derpaa raabte Kongen paa en Gefreyter og befalede ham: „Før mig denne strax ud af Byen.“ Doctoren sagde da: „Deres Majestet, ieg har intet Ont giort, agter icke heller at giøre, ieg tager strax bort med Posten igien, og beder allene om dend Naade, at ieg maa have Tiid at spiise en Mundfuld Mad i Posthuset for Betalning inden ieg tager bort.“ Kongen svarede: „Hold Mund!“ og gientog sin Ordre til Gefreyteren igien: „Før ham strax ud af Byen og bring Rapport, at det er skeedt!“ Hvorpaa Gefreyteren slæbte af med Doctoren, men Doctoren accorderede underveys med ham, at hand mod en Douceur fick Lov at spise lidet, og saa tog hand med Posten sin Vey igien. Ieg stod samme

Tiid tæt bag Docteren paa Paradepladsen og var i Angst, at det siden vilde og treffe mig, men Kongen reed bort, og ieg slap, fick og Paraden ret got at see, og maae tilstaae, at det var værdt og kosteligt at see, thi alle disse Folck vare ligesom Kæmper, deres Gewær var efter deres Størrelse indrettet, og de exercerede fortreflig.

Efter Paraden besøgte ieg dend største eller Fløy-Manden af disse Grenaderer, hvis Navn var *Jonas,* og var en Normand, følgelig en Lands-Mand; hand viste mig sine Handsker, som vare saa store at ieg kunde sticke min Haand i hver Finger, og sine Skoe, som vare meere end en $^1/_2$ Alen lange. Denne *Jonas* hafde temmelig store Drenge i Potsdam ofte dend Leg med, at de opreyste kunde løbe imellem hands Been, men da hand engang var keed deraf og en maadelig Dreng endnu saaledes kom løbende, tryckede hand Knæene sammen og treffede Drengen i Tindingerne, saa at hand strax faldt død ned, men hand fick ingen Straf derfor. *Jonas* hafde ellers haft krumme Been, og hafde dem endnu, hvorover Kongen raadførte sig med Medicis og Chyrurgis, om ikke Benene kunde brydes og igien forbindes saaledes at de kunde blive liige, men om denne Operation blev foretagen med ham, eller om dend icke har villet lyckes, kand ieg icke for vist sige.

Førend ieg slutter Beretningen om mit Ophold i Berlin, maae ieg og endnu melde noget om min Skrifte-Fader sammesteds; hands Navn var *Schönnemann*, og hand var selv anden Sogne-Præst til

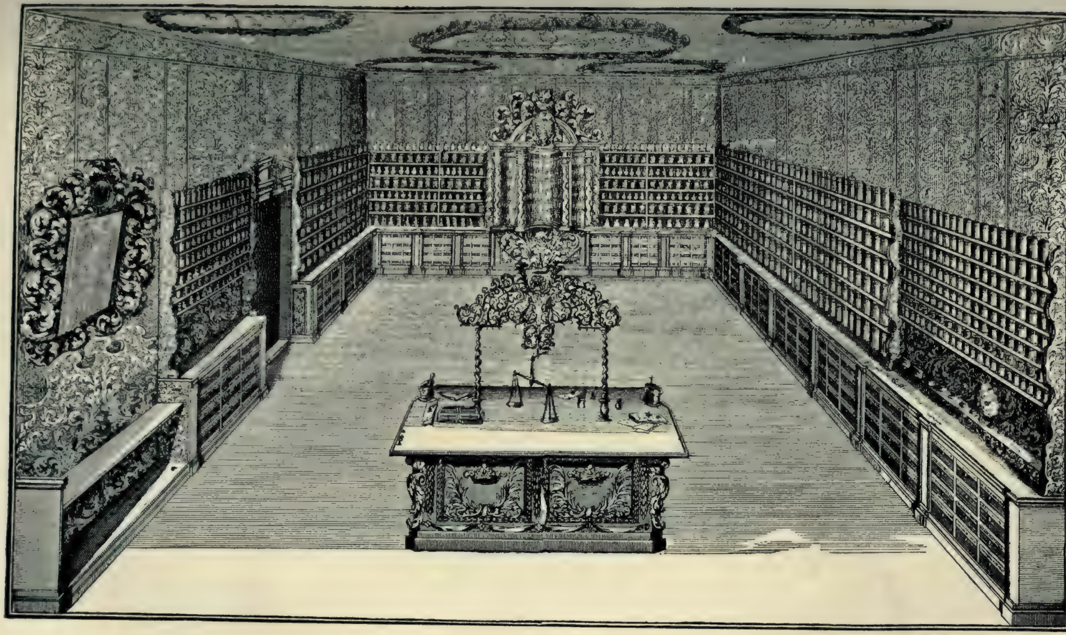
dend Kircke, som min Principal laae til. Hand var en meget ivrig og god Prædikant, og derfor meget behagelig paa sin Prædicke-Stoel, men uden for dend syntes hand at være noget distrait. Hand hafde ellers dend besynderlige Gave i Poesien, at hand extempore kunde tale paa Vers nogle Timer i Rad, uden at hente derefter, over hvad Materie mand vilde forelegge ham, ja at samle adskillige Materier tilsammen, og holde en ordentlig Tale derover extempore i bunden Stiil, dog talte hand heldst om et Menniskes Dødelighed. Dette hørte ieg især en Dag paa Hoff-Apotecket, da 2de Hamborgske Deputerede [kom] til det Berlinske Hoff, hvoraf dend ene var dend berømte Hamborgske Raads-Herre *Brocks,* som var en lærd Mand og en stor Tydsk Poet,[1]) aflagde en Visite hos Professor *Neumann* for at see det skiønne Hoff-Apotecke og dets Laboratorium. Hr: *Neumann* beholdt dem hos sig paa en Skaal Caffee og en Collation til Aften, og diverterede dem med en Concert af adskillige Virtuoser; thi baade Raads-Herre *Brocks* og Prof: *Neumann* vare begge Kiendere og vel øvede i Musiquen; og som de vare komne i Tale om Hr. *Schönemanns* Gave i Poesien, lod Hr: *Neumann* og, for at fornøye Hr: *Brocks,* invitere Hr: *Schönemann*, som og var saa artig at lade dem høre denne sin Gave over en og anden forelagt Materie, saa at de høyligen maatte admirere dend. Versene vare vel icke saa zierlige som Hr: *Brocks's*

---

[1]) Barthold Heinrich Brockes (1680—1724), tysk Digter. Hans Digtninge er samlede under Titlen „Irdisches Vergnügen in Gott“ i 9 Bind.

Poesie, hvoraf en Deel er gaaet i Trycken, men det er og med Tiid og Fliid elaboreret. Denne gode Hr: *Schönemann* sadte mig ellers ret i Forundring, da ieg første Gang skriftede og communicerede hos ham, som var en Søndag, da ieg efter Absolutionen offererede ham en Brandenborgsk Gulden til Bigtpenge, thi hand kom om Mandagen derpaa uformodentlig ind i Apotecket, hvor ieg stod, og holdt en Tale til mig fuld af Berømmelse, Tacksigelse og gode Ønsker over mig, saa ieg blev gandske undseelig derved; thi hand sagde reent ud, at hand icke hafde fundet nogen Confitent saa raisonnabel i sit Embeds-Tiid, som ieg og nock troer, eftersom ingen honnet Mand der gierne giver meere end 4 Grossen til Skriftepenge. Hand gick og siden ind til min Principal, og fortalte ham denne min Gavmildhed med Berømmelse, samt spurdte ham om ieg hafde Raad dertil. Forunderligt er det, at Præsterne i Tydskland blant de Lutherske ere saa slet aflagte; udi Stæderne bestaaer deres meeste Indkomster i Skriftepenge, og de ere saa ringe, at at saadan en Mand neppe kand have 200 Rd^{lr} om Aaret. Ieg gav ham siden altiid det samme, og ieg troer hand var vel fornøyet med mig, og ieg ønskede ickun, at hands og min Over-Hyrde og Herre var ligesaa, som ieg dog og i Troens Ydmyghed forhaabede, icke for min Fortienestes, men for Hands store Naades, Menniske-Kiærligheds og dybe Forløsnings Skyld.

1725. Da det 1725de Aar var begyndt, maatte ieg efter mit Løfte til min Sl: Fader tæncke paa at forlade

Det markgrevelige Apothek i Rastatt ca. 1700.
(Efter samtidigt Kobberstik).

Berlin til dend forestaaende Paaske, og at faae mig en convenabel Condition opsøgt høyere oppe i Tydskland, som mand kalder „ins Reich“; var og saa lyckelig, at mig ved forbemeldte min Vens Hr: *Meyers* Recommendation, som var vel bekiendt derude, 3de gode Conditioner paa een Gang blev tilbudne, nemlig en i Nürnberg og 2de i Strasborg, af hvilcke 2de sidste ieg antog en hos Hr: *Brackenhoffer* og Hr: *Eisenmann*, berømte Apoteckere sammesteds, som vare i Compagnie tilsammen. Hvorfor ieg temmelig betidig gav mig paa Reysen for at giøre Touren des længere og see mig desmeere om, og drog først til Dresden, udi hvilcken deylige Stad, som vel icke er meget stor, men herlig bebygget og fuld af prægtige Palais, ieg opholdt mig i nogle Dage for at besee det fornemste og merckværdigste. Ieg hafde til Reyse-Compagnon derhen en Curlandsk Kiøbmand, som siden vilde til Leiptzig til Paaske-Messen. Dette var en høy og fyldig og tillige en kiøn og honnet Mand, og vi bleve paa Reysen saa gode Venner, at da vi kom imod Dresden, fick hand mig persuaderet, at vi skulde tage os eet Logiment, een Menage og een Seng tilsammen, som vi og giorde, men det bekom mig icke just ret vel, thi hand var maanedlig plaget af Alpen[1]) og tunge Drømme, og da vi første Nat kom til at sove sammen, foer hand op i Søvne, slog mig for Brystet og holdt mig saa sterckt ned, at ieg icke kunde røre mig, men maatte skrige om Hielp, thi ieg maatte tæncke, hand vilde

[1]) Alpen (tysk), Mareridt.

giøre det af med mig, hvorved Folckene i Huset samledes udenfor, dog kunde de icke komme ind, thi Skodden var for Dørren, men ieg kunde høre de sagde: „Dend Store slaar gandske vist dend Lille ihiel!“ Endelig kom hand til sig selv, klagede at hand hafde haft en tung Drøm, og bad ieg icke vilde tage det ilde op, men om Morgenen vilde ieg have et Cammer for mig selv; da gav hand mig de sødeste Ord, at ieg vilde have Taalmodighed med ham, hand maatte tilstaae at hand ofte en vis Tiid om Maaneden var plaget af saadant Anfald, som hand dog icke tænckte skulde skeedt i dend Nat, men skulde det paakomme ham igien, og ieg da ickun vilde kalde ham ved Navn, da gick det strax over igien. „Ieg har paa vor Reyse lærdt at kiende Dem som et redeligt Menneske,“ sagde hand, „og derfor vilde ieg gierne, at vi bleve sammen saa længe De opholder sig i Dresden, thi ieg har over 4000 Rd^lr i min Coffre, og dermed er ieg i meere Sickerhed naar De er hos mig, thi een af os er dog iblant hiemme, naar dend anden er ude i Byen. Er der noget, hvorudi ieg igien kand være Dem til Tieneste, da skal det gierne skee“. Ieg har,“ sagde hand fremdeles, „en Fetter her, som er ved det grønne Gewölbe, og ieg vil giøre mig ald Umage for at skaffe Dem det at see, som vel ellers icke lettelig blev Dem tilladt.“ Ieg lod mig da overtale, og ieg maae sige, at det var sandt dend gode Mand sagde, og at hand holdt trolig det hand lovede, thi hand blev følgende Nat angrebet af sin Svaghed og kom strax tilrette, da

ieg kaldte ham ved Navn. Hand skaffede mig og rigtignock det grønne Gewölbe at see, hvilcket ieg agtede for dend største Tieneste, nogen der kunde beviise mig; thi paa dette Sted findes i mange Afdeelinger dend kostbareste Samling af alt det Natur, Kunst og Penge endog sielden kand til veye bringe, som blev for vidtløftigt nogenledes at beskrive, vil derfor allene melde om et Par Afdeelinger, som fandtes opfyldte paa Veggene med de kostbarest udarbeidede Guldfade og andre Kar, som dend prægtige Konge *Augustus* 1mus hafde indsamlet, og især fandtes et Sted en Stellage paa Fod og bag til forhøyet, af smuckt Arbeyd og forgyldt, afdeelt i 10 Rum, som alle vare beklædte med rødt Fløyel, og hvert Rum bedecket med et prægtigt Vindve, som var forsynet med Laas og Lucke. Udi første Rum fandtes et Garniture Kiol- og Vest-Knapper tillige med Kaarde- og Stocke-Knapper af Brillanter, saaledes at hver Knap til Klæderne saa vel som Knapperne til Stock og Kaarde vare alle heele Brillanter; udi det andet Rum var ligesaadan et Garniture af Diamant-Taffelsteene, udi det 3die Rum et dito Garniture af heele Rubiner, udi det 4de Rum et dito Garniture af heele Saphirer, og de øvrige Rum vare og alle belagte med ligesaadanne Garniturer af andre Edelsteene, som Amethyster, Smaragder, Topatzer etc., hvoraf denne Konge *Augustus* betiente sig ved forefaldende Festiviteter til Hove, saaledes at hand lod udtage saadant et Garniture at besætte en Klædning med, og siden naar det var brugt, lod det

igien aftage og legge i Gewölbet paa sit Sted igien.

Dronningen af Polen var just i Dresden paa dend Tiid, saa ieg fick hende at see, men Kongen saae ieg icke dend Gang. Ellers vare følgende Poster det merckværdigste i Dresden at see, nemlig: Residentz-Slottet, som er en anseelig stor Bygning, dog icke just nye Architecture, tillige med Zwingerhaven og de der bygte skiønne Salons, item det Kongl. Palais i Nye Dresden, som var opfyldt med de kosteligste Vaser af Dresdener-Porcelain, hvoraf Stycket iblant vurderedes for en Deel tusind Rixdaler, hernæst og Fæstningen og dend deylige Broe over Elben, som ieg alt med mere fornøyede mig med at besee. Her saae ieg første Gang en Hore løbe Spids-Rod, og hun blev ilde tilreedt baade paa Brysterne og Rycken.

Fra Dresden fortsatte ieg videre min Reyse med Posten over Leiptzig, Erfurdt, Gotha, Eisenach, Hirschfeldt i det Hessiske og Hanou til Franckfurt am Mayn, hvor ieg igien nogle Dage opholdt mig. Denne Stad er temmelig stor, og har en berømt Messe, god Handel, en Deel Kircker, 6 à 8 Apotecker, og er en af de bedste Kayserlige Frie Rigs-Stæder. Det merckværdigste der var at besee, var Raadhuset, hvorudi dend Rommerske Kayser udvælges, og dend store Kircke, hvorudi hand krones, dernæst og Broen over Maynstrømmen til dend anden Deel af Byen, som kaldes Saxenhausen. Der er ellers berømte Apoteckere, følgelig og Svenne, hvilcke sidste saa vel som Principalerne beviiste mig megen

Artighed. Her forefandt ieg en Retour-Carosse fra Strasborg, som en Holsteensk ung Edel-Mand, ved Navn *Ahlefeldt* til Colmar,[1]) med sin Hoffmester og Cammertiener hafde leyet derhen tilbage, hvorudi de overlod mig det fierde Sted, som ieg og imodtog og betalte min Fierdedeel af Fragt og Fortæring paa Veyen, saa disse 24 Miils Reyse blev mig meget kostbar, thi dend unge Herremand estimerede ingen Penge, og ieg vilde icke lade mig lumpe. Vi passerede underveys Berg-Strædet i Phaltz, Speyer, Worms, Manheim, Durlack, etc. Manheim er en deylig befæstet Stad, Torvet er stort, og derpaa løber fire lange og prægtige Hovedgader, hvorudi Huusene ere alle af 2 Etager og ligedan bygte og malede. Ved dend ene store Gades Ende ligger det nye prægtige Slot, som Chur-Fyrsten af Phaltz har ladet opbygge til sin Residence, efter at Franzoserne hafde ruineret Heidelberg Slot og Bye. Jeg ankom til Strasborg 3die Paaske-Dag og antraaede strax min Condition, hvorudi ieg opholdt mig et Aar med megen Fornøyelse. Agent *v. Westen* kom og paa samme Tiid i Condition i Strasborg paa et andet Apotecke. Strasborg er en anseelig og stor befæstet Stad og Hoved-Staden i Elsass, som nu tilhører Franckerig, der nu har opbygt et Citadel ved Staden, holder en meget sterck Garnison derudi, og bestandig en Prætorem Regium, som præsiderer i Raadet dog uden Stemme, thi Staden har beholdt sine forrige

---

[1]) Vistnok den senere Geheimekonferensraad, Deputeret i Finanserne, Landdrost i Oldenburg, Amtmand i Husum Hans Ahlefeldt (1710—80).

meeste Friheder. Det store Münster eller Dom-Kircken, som tilforn tilhørte Lutheranerne, da Staden var en Kayserlig Frie Rigs-Stad, har Catholiquerne nu taget i Possession. Det er vel en gammel, men en meget stor, konstig og kostbar Bygning, hvis Liige icke findes i heele det Rommerske Rige, og er endnu i ingen Maade brøstfældig. Kircken har vel 2de Taarne, men det ene er uden Spidse og dog 300 Trappetrin høyt, det andet som er udbygt, er ret et Under-Verck af en Bygning. Paa dets halve Høyde kand mand indentil spille Kegler, og mand seer icke noget Tømmer eller Jernstang, som kand holde Bygningen sammen indtil dend øverste Spidse, men udentil ere Snecker opbygte, som mand bestiger en efter dend anden, og nærmer de sig immer meere fra alle Sider for at formere Taarnets Pyramide indtil det øverste; saa er og heele Pyramiden saa durchlauchtig ved nogle Tusind zierlige Aabninger, saa mand kand see Taarnet 4 Miil fra Staden, ligesom det var Kniplings-Verck. Jeg har selv bestiget dette Taarn indtil det øverste; dog icke uden Angst, da ieg skulde need igien, ieg har og bragt hiem med mig denne Kirckes Aftegning i Kaaber, hvoraf nærmere kand sees og forstaaes, hvad ieg herom har skreevet. Alteret i Kircken bestaaer af 4 meget høye Messing-Støtter, paa hvilcke hviiler 4 Buer, som deckes af en stor Krone, alt af Messing prægtigt arbeydet og zieret med Festoner og andre Decorationer, og under disse Buer staaer Alter-Bordet. Til denne Stifts-Kircke ere 24 Canonici,

alle af Fyrstelig eller Rigs-Grevelig Stand, foruden Prælaterne med Vice-Biskop og Biskop, som gierne er Cardinal. Staden har og et gammelt Luthersk Universitet, som endnu florerer og især har været berømt deraf, at Jordemoder-Konsten hidtil der langt bedre er bleven lært end nogen andensteds. De Lutherske Fruentimmer af de indfødte beste Familier bære der endnu deres ældgamle Dragt med sorte stive Livstycker, Skiørter og Forklæder i tusinde Folder, lange flettede Haarlocker snart lige indtil Skoene, og sorte Hatter paa Hovedet med en lang Spids ud til hver Side, og en Spids over Panden, besadt med en stor Mængde af sorte Kniplinger. Magistraten bestaaer af Amt-Mestere, Borgemestere, Raads-Herrer, Herrer Dreitzähner, Herrer Fünftzähner og Herrer Einundzwantziger, som giør en stor Mængde og giver mange Familier Anseelse. Marschall *du Bourg* boede der, som var Gouverneur over Elsass. Ellers ere Huusene i Staden af skiøn Bygning, nemlig af rødlig hugne Quadratsteene 3 à 4 Etager høye. Der ere og en Deel Kircker saa vel Lutherske som Catholske. Iligemaade et got publique Comediehuus med gode Acteurs, som alle militaires Officiers har Lov at besøge uden Betalning. Tæt udenfor Staden løber Rhin-Strømmen forbie, hvor over Strasborg Stad og Magistrat har ladet bygge en meget lang og sterck Broe af Træe, som og af dem vedligeholdes imod en vis Afgift af de passerende, og paa dend anden Side af Broen ligger dend liden Rigs-Fæstning Kehl paa dend Badenske Grund. Strasborgs

Borgere og Indbyggere maae hvert Aar aflegge nye Hyldings Eed til Magistraten, som er meget artig at see; ventelig skeer det for at holde dend Staden givne Friehed i god Erindring. Til dend Ende bliver mod Hyldingstiden et Theatrum opført og udzieret paa dend store Plads for Mynsteret[1]), og naar Dagen kommer, samles Borgerskabet, som er inddeelt i 24 Laug, hvert paa sit Laugshuus, og hvert Laug har gierne 6 à 8 Personer af Magistraten i deres Laug. Naar de nu der ere forsamlede, gaaer et Laug efter det andet parviis og Magistrats-Personerne altiid foran, fra Laugshuuset til dend store Mynster-Plads, hvor da Magistrats-Personerne træder op paa Theatro, og de andre bliver nedenfor, og naar saaledes alle Laugene ere samlede paa Pladsen, saa gaaer Hyldingen i god Orden for sig; og derefter gaaer hvert Laug ordentlig tilbage til Laugshuuset igien og fornøyer sig med en Collation. Denne Ceremonie varer temmelig længe, og alle Folck ere i Uroe med at see derpaa, saa at ingen faaer anden Middags-Mad dend Dag end smaa varme Pasteter, som Pastetbagerne bager i stor Overflødighed, og der et Glas Viin til.

Egnen om Strassborg er deylig og frugtbar med Korn, Viinbierge og kostelige Have-Urter og Frugter, og Viinen er en god Art af Rhinsk Viin. Paa Divertissements feyler det der icke, Forstæderne og Landsbyerne omkring Staden ere fulde af Vertshuse, som om Sommeren sterckt besøges, siden alle, endog de Vellystige, kand faae der alt hvad de forlanger, og om Vinteren holdes der Baller og Masquerader

[1]) Pladsen foran »Münsteren«, Domkirken.

for Betalning i Overflødighed, men ved Guds Naade indsaae ieg, hvor snart et ungt Menniske ved saadanne Samlinger kand forføres, og derfor afholdt ieg mig derfra med ald Fliid, dog var ieg paa en Maquerade, som af 2de unge adelige Herrer *von Buchvaldter* var anstillet, og kostede dem 1600 Gylden.[1]) Dend ældste af disse unge Herrer var Dansk Cammer-Juncker, og hand var ved et kort forhen værende adeligt Ball en Masque bleven udvalgt til Konge for det tilkommende Ball, som saadanne Ball-Konger paa egen Bekostning for heele Noblessen maatte anstille, og hand hafde udvalgt sig til Dronning af dette Ball Abbedissen af *Andlau*, en Fyrstelig Person, og hvorfor ingen uden af Adel blev dertil admitteret, men hvem som indfandt sig maatte demasquere sig ved Indgangen og give sit Navn tilkiende. Nu hafde Agent *v. Westen* og ieg megen Lyst til at bievaane dette Ball, dersom det maatte tillades. De Herrer *v. Buchvaldt* kiendte os som halve Lands-Mænd vel, men med deres Cammertiener, som var en artig og from dansk Karl, vare vi særdeles bekiendte. Med ham overlagde vi Sagen, og hand fick rigtig sine Herrers Consens hertil, saa vi leyede os hver en Parlements-Herres Dragt, og da Tiid var, afhændtede Cammertieneren og en anden Tiener os i deres Herres Vogn, staaende hver ved en Side af Vognen med en brendende Fackel i Haanden, hvormed de gick for os og lyste os op af Trap-

[1]) Ditlev v. Buchwald (1704—33), senere Landraad, og Henning v. Buchwald (1705—60), senere Amtmand og Konferensraad, Sønner af Landraad Heinrich v. Buchwald til Pronsdorff.

pen. Da vi kom til Indgangen, demasquerede vi os og nævnte vore Navne, nemlig Hr: *von Westen* og Hr: *von Seidelin*, og bleve uden ald Omstændighed indladte. Vi diverterede os da herlig dend heele Nat udi denne høyanseelige Forsamling, som bestod vel af 200 Personer; dog paakom os ud paa Natten en liden Fristelse, da Dronningen og Kongen af Ballet demasquerede sig, og følgelig alle andre maatte giøre det samme; icke desto mindre holdt vi dog Natten ud, og ingen kiendte os uden dHr: *Buchvaldter* og nogle Saxiske Cavaillers, som freqventerede Dantze-Skolen med os, og vare ret fornøyede at finde os der. Det hendte sig paa dette Ball, at Dronningen af Ballet præsenterede Cronen til Printz *Ragotzky*, som vel og antog dend, men Dagen derefter drog hand ud af Staden og kom icke igien, eftersom hands Pung icke tillod ham at gøre saadan Depense.

Min Principal Hr: *Eisenman* vilde en Dag kiøre uden for Porten i en Cariol, men Hesten tog for sig selv, og da hand vilde springe ud af Cariolen, hafde hand den Malheur at bryde sit Been ilde i Anckelen, saa hand blev indbaaren i et Huus udi Nærværelsen,[1]) hvorfra hand sendte Bud efter mig og bad mig først besørge, at hand fick en Porte-Chaise, som kunde bringe ham hiem, og dernæst at opsøge ham en vis berømt Chirurgum, som kunde komme ham til Hielp, men ieg maatte længe løbe om, inden ieg kunde faae dend gode Mand fat, saa at ieg derover blev meget echaufferet, thi

[1]) Nærværelsen d. e. Nærheden (Kalkar).

det var Sommer-Dag. Om Natten derpaa spranck min Næse op at bløde uden at ieg merckede det eller vognede derved, og det saa sterckt, at da ieg om Morgenen vognede, fandt ieg i Sengen vel en Potte Blod, som idet det hafde størcknet ligefra Sengen langs op af min Trøye lige til Næseboret, hafde tillige stoppet sig selv, thi ellers kunde ieg maaskee have blødt mig ihiel. Jeg maatte derfor abandonnere ald Viindricken, heldst da det nogle Uger tilforn var arriveret mig, da ieg stod ved Receptere-Bordet, at Blodet spranck mig med Force ud af Næsen paa Bordet og var vanskelig at faae stillet, saa at ieg derfor dend Gang lod mig aarelade paa Foden; men Barberen var icke lyckelig, thi ieg maatte derefter humpe 14 Dage omkring inden ieg kom tilrette igien. Min Principals Cuur med sit Been-Brud var og ret ulyckelig, thi hand blev noget hinckende for sin Lives Tiid.

Det er forskreckelig som de veneriske Svagheder, endog i høy Grad, tage Overhand i Strassborg.[1]) Hospitalerne ere stedse fulde af begge Kiøn, som ligger i Salivation, hvortil de bruger Smørre-Curen.[2]) En inficeret Hore hafde i een Nat inficeret en heel Caserne med 50 Soldater, hvorfor hun og maatte løbe Spids-Rod. Da Agent *v. Westen* og ieg vilde communicere her, maatte vi som Frem-

[1]) Strassburgs Prostitution var kendt viden om. De Prostituerede kaldtes „Hussehalterin", Pfaffendirnen, Fröhliche Kinder; mest kendte var de dog under Navn af „Münstersvaler", idet en Del af dem havde Tilhold i Domkirketaarnene! Endnu i 1741 ansøgte Marskalken af Broglie om at de Skøger, der indfandt sig paa Kasernerne, maatte blive pisket ud af Byen. Dette skete dog ikke, Straffen blev 3 Aars Fængsel i en Arbejdsanstalt.

[2]) Salivation, Smørekuren bestod i Indgnidning af en Kviksølvsalve, saalænge til de første Forgiftningssymptomer viste sig i Form af Spytflod.

mede først melde os hos dend Præst, som vi hafde udvalgt os til Skrifte-Fader, der efter indført Skick giorde os nogle Qvæstioner om dend Lutherske Religions Hoved-Articler, og derefter tillod os at komme til Communionen. Ved Afskeed gav vi ham hver en Ducat, thi Præsterne der faaer hvercken Offer eller Bigtpenge. De meddeeler der icke heller Absolutionen til enhver i Besynderlighed, men til alle Confitenter under eet, som staaer samlede i en Halvmaane om Skrifte-Stolen, og siden gaaer enhver hen til Præsten og giver ham Haand. De har der icke heller Altere i de Lutherske Kircker, men Borde, hvorved Communionen forrettes.

Om Søndagen, naar ieg hafde bivaanet den Lutherske Guds-Tieneste, forsømte ieg icke gierne at høre Prædicken i Mynsteret, som da først gik an, og blev i det franske Sprog forrettet af en Jesuit, som var en ypperlig Orator, alene for at øves i det franske Sprog. Hand fremførte da vel ofte noget, som var anstødeligt i mod vores Lutherske Religion, men det fick mand saa at lade passere og tacke Gud for bedre Oplysning.

I mit Metier var der i Strasborg icke just saa meget at profitere, som ieg ønskede. Vel var der nock i Apotecket at bestille, men mine Principaler melerede sig icke med at laborere noget selv, og min Collega var vel en gammel Karl, men Professionen var icke just hands Sag, derimod hafde hand faaet en sterck Praxin og Øvelse i veneriske Tilfælde saa vel interne som externe; dette passede hand paa og fortiente mange Penge

dermed, hvorfor naar noget manglede i Apotecket, saa vel af Chymiske som andre Ting, der udfordrede Umage og Fliid, lod hand det gierne henstaae til det blev min Uge i Laboratorio; men ieg gav mig frisk derpaa, og det gick Gud skee Lov lyckelig med hvad ieg tog mig fore, hvilcket mine Principaler merckede og vare vel fornøyede med, saa de bad mig revidere det gandske Corpus Chymicum i Apotecket, og præparere og renovere af Chymicis, hvad ieg maatte finde der kunde behøves, hvilcket gav mig Leylighed at igiennemgaae alle Pharmaceutisk-Chymiske Midler for at faae en god Øvelse derudi, endog dem som ieg forhen icke hafde præpareret; men efter mine gode Opskrifter gick alting vel, og ieg fortiente mine Principalers Yndest og Tacksigelse derfor. Jeg anlagde og en Time om Dagen, dog med mine Principalers Consens, til at lade mig ydermeere informere og øve i det franske Sprog af en Sprog-Mester, der tilforn som Under-Officier havde informeret Kong *Stanislai* Datter i Cron-Weissenborg, men nu i Strasborg havde faaet Titul af Professor i det franske Sprog.

Til det extraordinaire Merckværdige, som forefaldt i Strassborg, da ieg opholdt mig der, henhører fornemmelig dend store Festivitet ved Kongens af Franckerig, Ludovic XVdes Formæling med dend 2de Gange i Polen afsadte Kong *Stanislai* Datter, som med sine Forældre opholdt sig i Cron-Weissenborg i Elsas, og nød af Franckerig meget tarvelig Naade-Brød til deres Under-

holdning, hvilcken Høytiid saaledes begyndte og endte som følger. Bemeldte Kong *Ludovic XVde*, en Søns Sønne-Søn af *Ludovic XIVde*, kom som et Barn til Regieringen, og *Hertugen af Orleans* som Regent i Franckerig udi Kongens Umyndighed giftede ham i hands 10de Aar med *Philippi dend Femtes*, Konge af Spanien, hands ældste Datter, som ickun var 2 Aar gammel. Begge vare de Børn, men desuagtet blev dog Princessen indført til Franckerig, og holdt sit Indtog i Paris som Dronning paa sin Hoffmesterindes Skiød; der blev og af en Cardinal holdet en Ceremoniel Velsignelses-Tale over dem begge som et Ægte-Par, endskiønt Bielageret maatte ophæves indtil samme kunde skee, hvorefter Princessen og forblev i Franckerig, og blev venereret som en Dronning i 8 Aar. Men da Kongen imidlertid var bleven over 15 Aar gammel og Princessen endnu ickun var et Barn paa 10 Aar, vilde han nu have en Dronning icke allene for Øinene, men saadan en som var beqvem til at være hands Ægtefælle, hvorfor hand resolverede at sende sin Dronning, dend Spanske Princesse tilbage til Spanien igien, og at gifte sig med dend fattige Princesse Kong Stanislai Datter, som af Person gandske icke var anseelig, men maver, gusten og 7 Aar ældre end Kongen; hun var og kort tilforn kommet i Forslag til at ægte *Hertugen af Bourbon*, som maatte cedere sin Ret, og skiøndt hun icke var smuck, saa maae ieg dog tilstaae, at hun saae meget dydig ud. Ventelig var paa dend Tiid ingen anden

stor Kongelig Princesse, som var mandvoxen og af Katholisk Religion, fangelig, mueligt og andre Politiske Stats-Raisons til Franckeriges Fordeel derunder vare skiulte, thi mand har siden seet at Kongen af Franckerig i Følge af denne Mariage endelig er bleven Herre af Lothringen. Men da denne Resolution nu var taget, blev først en høy Cavailler afsendt underhaanden til *Stanislaus* med Gemahl og Datter udi Cron-Weissenborg, at communicere dem Kongens dessein, og da mand vel kand slutte, at denne Proposition af de meget fattige Forældre med allerstørste Glæde er blevet antagen, og at Cavailleren med god Beskeed og megen Tacksigelse for denne Naade strax igien er bleven affærdiget, saa indløb strax derefter Kongl: Ordre til Marchal *du Bourg* at lade et Palais i Strasborg, som kaldtes Gouvernementet, iiligen sætte i saadan Stand, at Kong *Stanislaus* deri kunde logere, og tillige Invitation til bemeldte Kong *Stanislaus*, at hand med sit Huus vilde flytte fra Weissenborg til Strasborg udi forberørte Palais, saa snart det kunde blive sadt i behørig Stand, hvilcket alt skeedte saa snart mueligt, saa at *Stanislaus* med Gemahl og Datter holdt deres ordentlige Indtog til Strasborg, hvilcket Gouverneuren Marchal *du Bourg* vel søgte at embellere saa vidt mueligt; men *Stanislai* egen Ecquipage var saa ussel, at det var en Jammer at see.

Imidlertiid blev Scenen hastigt forandret til største Magnificence. Der blev udsendt fra Paris og Versailles til *Stanislaus*, hands Gemal og Prin-

cesse, 12 Klædninger til enhver af dem, een prægtigere end dend anden, item 6 kostbare Carosser med behørige Spand Heste og Hestetøy, og Penge i Overflødighed til selv at anskaffe dend øvrige fornødne Ecqvipage, saa at Kong *Stanislaus* antog 12 Pager, 24 Lacquayer, 10 Schweitzere og 4 Heyducker, som alle bleve klædte i Kiorteler af fiint gult Klæde og sort Fløyels Underklæder, saa rigelig besadte med Sølvgaloner at Tøyet neppe kunde kiendes, foruden at en Deel Herrer og Dames bleve antagne til deres Hoff-Stat etc. Da *Stanislai* Huus nu var sadt i saadan Stand og Orden, bleve 2de Extraordinaires Ambassadeurs, nemlig *Duc d'Antin* og *Marquis d'Avaux* udsendte til Strasborg for ordentlig og med ald Ceremonie at begiere Princessen i Kongens Navn. Disse Ambassadeurer hafde en Suite af 500 Personer til deres Opvartning, hvoriblant 50 Herrer af Bisper, Fyrster, Marquis, Grever og andre høye Adels-Mænd, og hernæst Pager, Lacquayer, Schweitzere og andre Betiente i Mængde, tillige med de medfølgende Herrers Betiente, som alle vare meget rigeligen udmonderede. Alle disse holdt først deres Indtog i Staden og siden til Gouvernementet at begiere Princessen, hvilcket skeedte med stor Pragt, og kand mand vel forestille sig, at *Stanislai* Hoff tackede for Tilbudet, men for Anstændigheds Skyld begierede de, at Ambassadeurerne om en 4 Dage vilde igien besøge Hoffet, da Svaret imidlertid ordentlig skulde blive forfattet, hvorpaa efter de 4 Dage skeedte et nyt Optog med

Stjerneapotheket i Nürnberg 1710.
Stik af H. Bölman efter Decker.

fornyet Pragt af Ambassadeurerne, som da fick et ønskeligt Svar og Ja paa Princessen. Efter Indberetning herom blev *Hertugen af Orleans*, som første Printz af Blodet, og udsendt til Strasborg, geleydet af mange høye Herrer, Pager, Lacquayer, Liv-Guarder tilhest og -fods, alt af det Versailleske Hoffes egen Eqvipage, for paa Kongens Vegne ordentlig at holde Forlovelse med Princessen, hvortil og blev holdet et à parte Optog, og siden at vies til hende i Strasborgs Mynster-Kircke i Kongens Navn, som og 14 Dage efter Forlovelsen gick for sig paa følgende Maade.[1])

Hertugen af *Noailles* var i Forvejen à parte ududsendt med kostbare Tapeter, hvormed Kircken indentil blev betrocken, samt med alt hvad der behøvedes til de Troner, som i Kircken skulde oprettes til Hertugen af *Orleans*, *Stanislai* Princesse og hendes Forældre, og Cardinalen af *Rohan*, som skulde forrette Vielsen, saa vel som til de andre Sæder og Decorationer for de andre Bisper, Fyrster, Ambassadeurer og andre høye Betienter, som denne Ceremonie skulde bievaane. Da Dagen kom, som til Vielsen var berammet, indfandt sig først de Kongl: Chevailler-Guardes tilhest paa dend store Plads for Mynsteret og formerede en bred Haye til næste Gade, og Regimenterne af Garnisonen besadte alle de andre Gader paa begge Sider, hvor igennem Suiten skulde passere, dernæst indfandt sig Cardinalen i

[1]) Marie Leszcinska (1703—68), Datter af den fordrevne Konge af Polen, senere Hertug af Lothringen, Stanislaus Leszcinski, blev gift med Kong Ludvig XV af Frankrig den 1725.

Mynsteret med alle de andre Bisper og Geistlige, som skulde servere ham ved denne Ceremonie; hvorpaa først Hertugen af *Orleans* giorde sit Optog til Kircken med ald Kongelig Pragt og Suite og blev af Cardinalen og ald Geistligheden imodtaget ved den store Kirckeport, som ved at gaae foran ledsagede ham til sin Trone i Choret. Lidet derefter indfandt sig Princessen og hendes Forældre med deres egne Betiente, Suite og Equipage, som ligeledes bleve imodtagne af Cleresiet og førte til deres Sted i Choret, hvorhen hun gick imellem begge hendes Forældre. Endelig fulgte og alle indenlandske og udenlandske Fyrster og Herrer, som her til denne Høytiid vare forsamlede, til Kircken, og da enhver hafde faaet sin Plads og Sæde, saa gick Vielsen an med alle sine Ceremonier, og dernæst den høye Messe, som alt af Cardinalen *Duc de Rohan* med sine Assistenter blev forrettet, og da det var fuldendet, toge alle i god Orden fra Kircken igien til Gouvernementet. Først Princessen, der nu var blevet Dronning, som ved Kirckeporten blev imodtaget af en prægtig Kongl. Vogn med 8 Heste bespendt og 4 ridende høye Herrer ved Siderne, samt geleidet af mange andre Herrer og Cavaillers og Betiente i deres Vogne saa vel som de Kongl. Guardes, som alle henhørte til dend for hende ordinerede Kongl. Hoff-Stat, hvorved bestandig hørtes Almuens Raab: Vive La Reine! tillige med Pauckers og Trompeters Lyd, og Canonerne om Fæstningen bleve løsnede. Derefter kom Dronningens Forældre med

deres Suite og Equipager, dernæst Hertugen af *Orleans* med sin Suite, item de extraordinaires Ambassadeurs med deres Følge, endelig og Cleresiet og andre høye Personer, som i Kircken hafde bievaanet denne Høytiid, indtil Kircken efterhaanden blev tom. Da Dronningen kom igien til Gouvernementet, blev hun imodtaget af Princessen af *Clermont* med 12 andre høye Damer, som vare ordinerede til hendes Hoff-Mesterinde og Hoff-Damer, og hun spiiste dend Dag allene ved sit Taffel, hvor hun af Hertugen med bøyet Knæ blev serveret. Efter Taffelet tog hun igien med en liden Suite til Mynsteret i Vesper, da Hertugen af *Orleans*, som om Formiddagen i Kongens Navn tog Rang over hende, maatte nu til Vesper bære hendes Sleb. Dronningen spiiste og de øvrige 8 Dage hun blev i Strasborg altiid allene, thi hendes Forældre maatte da icke mere spiise offentlig med hende, da ieg et Par Gange var oppe at see hende spiise, som var alle honnettes Folck tilladt. Min Collega var og deroppe, og naar hand vilde beskrive hendes Person, brugte han blant andet gierne dend letsindige Talemaade: Hun har Bryster som Lindser naglet paa et Bredt. Endnu maa [ieg] anføre noget, som ieg forhen ved Vielsesdagen har glemt, nemlig at samme Dags Festivitet blev endet med et skiønt Fyrverck paa Canalen lige over for Gouvernementet og med at illuminere Mynsterets Taarn-Spiir ved 6000 brendende Fackler, som bleve udstuckne igiennem Spiirets utallige Aabninger og giorde en herlig Parade.

Endelig begav sig Dronningen med sin Suite saa vel som Hertugen af *Orleans* og Ambassadeurerne med deres Suiter alle paa Veyen til Versailles, og Dronningens Forældre fick Invitation at begive sig til Chambord, et ypperlig Lyst-Slot i Franckerig, for der at residere.

Iblant alle de Mennisker, som bleve brugte til disse Herskabers Befordring paa denne Reyse, var der en Karl, der ved Retouren til Strasborg fandt paa Veyen en Børse med 24 Louis d'or. Dette opgav hand strax for Magistraten, som beholdt dend og indberettede dette til Hoffet, om derved maatte findes nogen som hafde tabt dend; men dend fick igien det Svar, at det var overalt bekiendtgiort, men ingen Eyere indfandt sig dertil, hvorfor Magistraten leverede Børsen igien til dend Karl, som hafde fundet dend, og sagde ham, at hand nu kunde giøre sig Pengene saa nyttige som hand vilde, hvorover denne Karl blev saa modig, at han quiterede sin Tieneste og tog Logiment hos en gammel Vert i Forstaden, som var næsten 80 Aar gammel, hvilcken Vert tillige med en Grenadeer, som gick der i Huset, ved adskillige brugte Intriger skildte denne enfoldige Karl ved sine Penge, som hand da klagede for Magistraten, der da skarpt examinerede Sagen, saa at dend gamle Vert gick til Bekiendelse, dog paa saadan Maade som det ickun var skeedt af Spøg, brugte derfor og disse Ord: „Jeg beder Dem mine naadige Herrer, at De icke giører mig nogen Skam paa mine gamle Dage!“ Men Magistraten fandt Sagen saaledes, at dend

gamle Vert og Grenadeeren efter 3 Dages Forløb bleve hengte og Vertinden og 2de Tienere, som hafde været implicerede med, bleve kagstrøgne.

En fæl Passage arriverede og dette Aar i Strassborg, idet en stor Bancquier, som var vel anseet hos Gouverneuren, og spiiste snart daglig hos ham, maae være kommet i Decadence, saa at, da hand erfarer hos Gouverneuren, som troede ham vel, at en Courrier skulde afsendes til Landau med 10000 Louis d'or til Garnisonens Gage, lod hand sig af den Onde forføre til at masquere sig og ved Nattetiid at eftersætte Courrieren, hvilcken hand mødte med en spendt Pistol for Brystet og tog Pengene fra ham. Courrieren kom hiem med denne Beretning. Bancquieren blev og efter sin Hiemkomst ved at spiise hos Gouverneuren og undrede sig meget over dette Rov, naar der blev talt derom, men Gouverneuren fattede dog subçon til ham, siden hand vidste med sig selv, at hand icke hafde udladt sig for nogen om denne Courriers Afsendelse uden for Bancquiren som sin Ven. Hand examinerede derfor Courrieren, om hand icke paa noget kunde kiende dend, som røvede ham, ifald hand saae ham eller hørte ham tale, lod ham og til dend Ende som en Domesticque en Dag komme ind ved Taffelet, da Bancquieren spisede med, og gav ham hemmelig Befalning nøye at give Agt paa Bancquieren, om hand ingen Kiendetegn hos ham kunde finde. Dette giorde Courrieren, og da hand siden blev adspurgt derom, svarede hand: „Dend som berøvede mig, kand ieg icke af Person kiende,

thi hand var masqueret, men endskiøndt hand giorde sig Umage at forstille sit Maal, saa synes mig dog at Bancquierens Maal er ham noget ligt". Gouverneuren lod derpaa Bancquieren arrestere, da hand gick til Bekiendelse, og blev da 4 Dage derefter hands Been alle levende knusede paa det store Strassborger-Torv, som der icke skeedte med et Hiul, men med en stor Jernkølle.

Iligemaade blev icke længe derefter en Kircke-Tyv paa samme Torv levendes og offentlig brændt, thi Justitien øvedes i Franckerig med ald rigeur og promptitude. Endelig, førend ieg forlader Strassborg, maae ieg endnu anmercke, at ieg der hafde dend malheur at miste en skiøn nye blaae Klædes Kappe, som i vores Huus blev bortstiaalet. Mand persuaderede mig at give 1 Rdlr til Cappucinerne at læse Messe derfor, da ieg gandske vist skulde faae min Kappe igien, men Kappen blev borte og Rigsdaleren med.

Endnu falder det mig ind at antegne, at ieg i Strassborg talte med *Søren Svendsen Lessøe,* som var Apotecker 4 Miile fra Strassborg udi Elsass-Zabern. Hand var født i Nyekiøbing, hafde lært hos min Sl. Fader, da ieg var et Barn, og siden conditioneret i Kiøbenhafn, Nürnberg og Strassborg, fra hvilcket sidste Stæd hand med Mr. *Stær*, som siden blev Apotecker i Roschild,[1]) vandrede tilfods igiennem Elsass-Zabern etc. til Paris, og siden derfra igiennem Brabandt og Holland til Dannemarc igien. Men hand maae paa denne Vandring

[1]) Jørgen Stær blev Apotheker i Roskilde i Decbr. 1723 og døde vistnok 1766.

være blevet gode Venner med Apoteckerens Kone i Elsass-Zaabern; thi da hendes Mand døde, skrev hun til *Lessøe* i Dannemarc, og inviterede ham nu at komme ud til hende og ægte hende efter Aftale, hvilcket han og giorde, fick Encken og blev catholsk, blev og sadt i god Velstand i Henseende til det Timelige. Da ieg nu en Deel Aar derefter kom ud at servere i Strassborg, og hørte hand levede endnu og handlede med en Materialist i Strassborg, bad ieg denne Materialist at sige ham naar hand kom til Staden, at der var en god Ven fra Dannemarc paa Spiis-Apotecket, som gierne vilde tale med ham. Kort derefter kom hands Kone til Byen, og min Efterspørgsel blev hende berettet, hvorfor hun strax kom hen til mig paa vores Apotecke, og da hun hørte mit Navn var *Seidelin*, raabte hun: „*Seidelin!* det var jo min Mands Lære-Patron!“ Jeg svarede: „Ja, og ieg er hands Søn“; hvorpaa denne Kone, som var saa tyck som en Bremer-Tønde, faldt mig om Halsen og kyste mig. Jeg bad hende da helse hendes Mand og sige ham, at ieg nock ønskte at see og tale med ham, hvorfor hand første Uge derefter indfandt sig hos mig, og vi vare ret fornøyede at see hinanden igien. Han beviiste mig da vel ald dend Artighed hand kunde, og fortalte mig ald sin Velstand, som ieg svarede var got nock, men spurgte derhos hvordan det stod med Religionen, hvortil hand svarede, at det vilde hand forklare mig, naar ieg vilde besøge ham, som hand haabede og indstændig bad mig om. Hand vilde og

giøre mig en Present af nogle Medailler, som ieg dog icke tog imod; men 12 Species Ducater antog ieg af ham, som hand bad ieg ved min Fader vilde lade igien udbetale til hands fattige Venner i Nyekiøbing, hvilcket og af min Sl. Fader blev efterkommet, men jeg besøgte ham icke, og vi talte ey heller mere sammen.

1726. Til Paaske Anno 1726 antog *von Westen* og ieg Condition i Bern udi Schweitz, hver paa sit Apotecke, og var min Condition hos Hr. *Gabriel Knecht*, Regierings-berettiget Borger, samt Stads- og Hospitals-Apotecker, hvor ieg saavidt var gandske vel, men der var intet synderligt i Professionen at profitere. De merckeligste Stæder vi paa Henreysen passerede igiennem, var Basel og Solothurn.

Basel er Hoved-Staden i et reformeret Canton, en temmelig stor Stad, smukt bebygget og befæstet, og Rhinstrømmen løber under en skiønt hvelvet Steen-Broe midt igiennem Staden, dog ere Gaderne meget uliige, snart høye snart lave, saa at mand kand i een Gade, som ligger lavt, gaae ind i et Huus, og bag ud igien af øverste Loft i en anden Gade, som ligger høyt. Vi nød megen Ære og Godhed i Basel som 2de Danske reysende Apotecker-Sønner af alle, som til Professionen henhørte, thi vi førte os temmelig tyckt op, men dog hafde vi nær blevet arresteret der første Paaskedag under Aften-Sang, fordie vi gick paa Gaden, thi intet Menniske maae der lade sig see paa Gaden under Gudstienesten; men vi slap dog som Fremmede.

Det er paa dette Stæd det store Baselske Concilium blev holdet. *Erasmus Roterodamus* hafde og ved dend meget anseelige Stift-Kircke et Præbende. Ved denne Kircke er og dend renomerte Todten-Dantz for alle Stænders Mennisker, herlig malet at see. Magistraten i Basel bruger og her ligesom i Hamborg og Lybeck Pibe-Kraver ved deres Habit.

Den anden Stad Solothurn er og Hoved-Staden for en catholisk Canton, men liden, dog vel befæstet og smuckt bebygt; det merckværdigste derved er, at den Franske Ambassadeur til de Schweitzerske Cantons altiid residerer der. Berner-Canton er dend mægtigste af dem alle, og Staden Bern er just icke stor, men har net byggede Huuse af hugne Sandsteene og, som er noget besynderligt, aabne Arcades ud til Gaden i dend nederste Etage og en hvelvet Gang inden for paa 6 Alens Breede med Fliiser belagt, hvor alle Folck heele Byen igiennem kand gaae bedecket af Huusene og frie for Regn og Solens Heede, saa at mand snart icke seer et Menniske paa Gaden uden ridende, thi Carosser bruger de aldeles icke. Levemaaden er der tarvelig, og alt Guld og Sølv paa Klæderne og Kniplinger er forbuden i dend tydske Deel af dend Bernske Stat, men de Herrer af Bern haver i forrige Tiider erobret en skiøn fransk Province kaldet Païs de Vaux, hvorudi Lausanne er Hovedstaden ved Genffer-Søe, som har et Universitet. Dette er et meget frugtbart Land med Korn og Viin-Bierge, hvor de

meeste Familier i Bern drager ud om Sommeren, nemlig Herrer og Fruer med Børn og Domestiquer alle til Hest, havende for sig en Deel Muuldyr med propres Decker, som bærer deres Bagage, hvilcke smaae Optoger ere artige nock at see, og saa længe de opholder sig der, er det dem tilladt at bære Guld og Kniplinger.

Det er fornøyeligt at see det heele Raad udi deres store Forsamlings-Sal paa deres Sæder og i deres Habiter. Det bestaar af 2de Schultheiser, 30 inderste Raadsherrer, 16 Sechtszähner, og de øvrige ere yderste Raadsherrer, tilsammen vel 300 Personer i Tallet efter de italienske Republiquers Maade. Af de yderste Raadsherrer blive Land-Fogderierne besadte og omvexlede hver 3die Aar, paa det alle Familierne kand conserveres i god Stand, thi naar En faaer et af de bedste Landfogderier, kand hand aarlig legge 10000 Rdlr. til Beste; derfor holdes dend Titul af regieringsberettiget Borger høyere end Greve og Baron. Enhver indfødt Schweitzer, af hvad Stand hand og er, inclusive Schultheisen, er Soldat eller Officier fra det 18de til det 45de Aar, og derfor enrolleret under visse Compagnier og Regimenter og skal personlig gaae i Feldten for Fædernelandet, naar fornødent giøres. Landet er ellers folckeriigt, saa det, formedelst de mange Bierge og Klipper, som er i og trindt omkring Landet, icke kand føde sine Indvaanere, endskiønt der paa visse Sider af Biergene formedelst dend ypperlige Græsgang avles Melck, Smør, skiøn Ost og treflige medicinske

Urter og Rødder i Overflødighed. Det Bernske saa vel som de andre Cantoner holder derfor stedse mange Regimenter i Franckerigs, Spaniens, Hollands og Savoyisk Tieneste for Betalning. Bernerne dricke Thee og spiise Froekost Klocken 8 om Morgenen, Middags-Mad Klocken 10 Formiddag, Eftermiddags-Mad Klocken 3 Eftermiddag og Aftens-Mad Kl. 6. De spiiser vel paa Træ-Bricker, men Maden er gandske god, og i vort Huus fick vi et skiønt Glas Viin dertil, som min Principalinde fick af sin Oncle Hr. *Jenner*, der hafde gode Viin-Bierge i Païs de Vaux og var Cantonens Säckelmester eller Tresorier. Jeg kand icke sige, hvor vel denne Viin smagte mig og synes mig endnu dend var dend behageligste, ieg veed, ieg har smagt. Bern ligger høyt, og Aar-Floden omringer dend og tiener dend til en Slags Befæstning. Ved denne Flod findes en Deel Badehuuse og i hvert Huus en halv Snes Bade-Kister, temmelig brede og 2 Alen høye, som holdes meget tætte og reene, og inden i hver er 2de Haner, hvoraf dend Badende udlader koldt og varmt Vand selv og tempererer det som hand vil have det, der er og en Aabning hvorigiennem Vandet, naar det er brugt, igien udlades. Af disse betiener Folck sig meget, især naar de ere trætte eller icke ret vel, da de gaaer ind og leyer sig en Kiste og imodtager et Forklæde at binde om Livet og et Haandklæde at aftørre sig med; derpaa klæder mand sig nøgen af, legger sig i Kisten, tempererer Vandet og bliver der udi liggende en god Times

Tiid og bliver imidlertiid serveret med en Koppe Thevand. Naar mand synes det er nock, stiger mand da op af Vandet, tørrer sig af, klæder sig paa og gaaer sin Vey igien. Alle befinder sig vel derefter, og ieg kand sige det samme, thi ieg prøvede det og en Gang med *von Westen*, da vi vare meget trætte, og vi befandt os begge meget vel derefter. Fruentimmer betiener sig og deraf; dog er der à parte Værelser for hvert Kiøn.

Udi Bern er midt i dend beste Gade bygget en Bären- eller Biørne-Grav, Staden og dends Vaaben til Ære. Dend er omtrent 10 Alen dyb og ligesaa bred, alt af huggen Steen, med et Gelender omkring, 2 Alen høyt af samme Steen net udarbeydet; neden i Graven er ved en Side et Hull med en zierlig Jerndør for, som kand opløftes, naar Biørne-Fogden om Aftenen jager Biørnene derind, og nedlades igien, naar Biørnene ere om Morgenen udladte i Graven. Herudi underholdes bestandig 3 à 4 Biørne, og midt i Graven er plantet et stort Granne-Træ, som de kand klyve op udi indtil det øverste; dette Syn er artigt nock at ansee 1 à 2 Gange, men de Herrer af Bern kand aldrig blive kiede deraf. De meeste Indbyggere i Bern ere fornemme og riige Familier, som ere Lemmer af Raadet eller venter af blive det; de øvrige Indvaanere bestaae af nogle fornødne Handels-Mænd, Konstnere og Handvercks-Mænd, thi Handel og Fabricquer florerer der icke. En Deel zierlige Springbrønde findes i Bern, og alt skident Vand løber igiennem Render i Jorden ud

i Aar-Strømmen, saa der er altid reent i Staden og Huusene.

Det taales ikke i Schweitz, at nogen Lutheraner etablerer sig der, hvercken i reformerte eller catholske Cantons, og alle Reformerte maae opholde sig i de reformerte Cantons, og de Catholske i de catholske Cantons. I de reformerte Schweitziske Kircker bruges ingen Altere eller Orgeler, men allene blæsende Instrumenter. Ellers hørte ieg de reformerte Præster gierne, og de samme raisonnerer nu omstunder meget mildere om Prædestinationen end deres Lære-Fædre, *Zwinglius* og *Calvinus*. Min Collega i Bern, af Navn *Haberstroe*, hafde serveret hos Apoteker *Lessøe* i Elsas-Zabern, og hand kunde got fortælle mig *Lessøes* og hands Kones Levemaade, og hvorledes hun hver Morgen jagede ham op i Messe etc.

Det merckværdigste, som forefaldt i Bern, medens vi opholdt os der, var først, at der just samme Aar blev resolveret at udvælge 50 nye Raads-Herrer, efter at i 12 Aars Tiid lige saa mange af de gamle vare bortdøde. Dette gav en stor Bevægelse iblant de fornemste Familier, hvis Børn prætenderede at komme paa Valg. Mange Mariager bleve og sluttede imellem de beste Huuse for at erhverve sig Stemmer til at komme i Raadet, hvilcket de kalder at faae et Barretel, som de foruden Æren skatter i det mindste saa høyt som 20000 Rd^lr. Paa Valgdagen holdt det heele Raad først en Procession fra Raads-Salen til dend store Kircke, og efter Prædicken til Raads-Salen

igien, alt i deres fulde Habit, for at fuldende Valget, og naar det er skeedt, er der en stor Glæde opøst i mange fornemme Huuse, som Lycken har troffen. Hernæst anseer ieg det og som noget merckeligt, at der dette Aar blev indført til Bern fra deres Steen-Brudde en Deel udbrudte store, tycke og lange Stycker Sandsteene paa 24 Alens Længde, som skulde bruges til Pillarer i en kostelig nye Hospitals-Kircke, som Herrerne af Bern lod bygge, og hver Pillare skulde være af et heelt Stycke. Visselig maae det have kostet megen Konst og lang Tids Arbeyde og Bekostning at faae saa mange lange Stycker heele ubrudte, og det kostede icke mindre at faae dem indførte til Staden, thi til hvert Stycke at indføre udfordredes mindst 30 Par Heste og Stude til Forspand, som ofte maatte omvexles.

Men det allermerckværdigste for *v*: *Westen* og mig er følgende. Da vi ved Paasketider kom i Condition i Bern, fattede vi strax det Forsæt om muligt at besee og bestige de høyeste Schweitzer-Alpes, som gaaer an en 12 à 14 Miil fra Bern, og om skee kunde, at fortsætte Touren til Milano i Italien, men dette dessein holdt vi caché; thi ellers hafde vi icke faaet Permission til Reysen af vore Principaler. Men om Sommeren i August Maaned sadte vi dette Forsæt i Verck, efter at vi hafde faaet vore Principalers Tilladelse til at tage op til Alperne. Vi hvervede til dend Ende 10 andre fremmede unge Karle, som skulde giøre Selskab, hvilcke alle tilligemed os udmunderede sig

med en Overkiortel, en Cannifas Trøye, Stiveletter, en god Hirschfenger ved Siden, lidt Linnet, et Par Strømper og Penge i Lommen, en grøn Cocquarde paa Hatten, og en god Stav i Haanden. Saaledes antraaede vi Reysen tilfods, indtil vi en Søndag kom noget op i Biergene og forefandt en Kircke, et Land-Ræts-Huus og et Herbergere-Huus; der lod vi os beværte med et Middags-Maaltid, og aldrig har ieg spiist fornemmere end dend Dag, thi Meenigheden, som oppe i Biergene sjælden seer nogen Fremmede, stimlede ud af Kircken for at see os spiise, ligesom det kunde være et stort Fyrsteligt Herskab. Her begyndte *v: Westen* og ieg først at proponere vores rette desseins for vore Reyse-Compagnons, og søgte af alle Kræfter at persuadere dem til, at vi alle tilsammen skulde fremdeles vandre til Milano i Italien, hvilcken Forestilling vi fick vor Vert til at understøtte, som nogle Gange hafde giort dend Tour. Vi fick dem da og endelig overtalte, og derefter maatte enhver af os paa sin Samvittighed anmelde, hvad Penge hand hafde hos sig, som alt blev anslaget til en fælles Cassa, og fandt vi da Summen tilstreckelig efter vores Gisning til vores heele Vandring frem og tilbage, hvorfor vi strax fick os paa Land-Ræts-Huuset et Reyse-Pas, lydende paa 12 Personer som Schweitzere, og antoge en bekiendt Veyvisere, som forstod Italiensk, imod $^1/_2$ Rigsdaler daglig, tillige med frie Forpflegning, indtil hand bragte os paa samme Stæd tilbage igien. Mandagen derpaa begyndte vi da alle

at fortsætte dend aftalte Vandring, men da vi dend Dag hafde en Deel af de store Alper, eller Begyndelsen af det høye Griiser-Bierg, at bestige, saa bleve alle vore Reyse-Cammerader strax kede af saa fatiguant en Reyse, og besluttede icke at gaae videre, hvilcket meget chagrinerede *v: Westen* og mig, som derved tabte icke alene dend Fornøyelse og Sickerhed, som Selskabet af hinanden kunde have, men vores Pas var nu og saa got som unyttigt og mistænckeligt, siden det lydte paa 12 Personer, saa maatte vi da og betale Veyviseren allene.

Icke destomindre resolverede *v: Westen* og ieg at prosequere Reysen allene med Veyviseren og vort Pas saadan som det var, hvilcket var meget hazarderlig, thi vi forstode icke det Italienske Sprog, men Gud ledsagede os, saa at vi paa 4de Dag kom vel til Milano, og efter 3 Dages Ophold der fremdeles vel fuldendte vores Retour lige til Bern igien, som var en Vei af 37 Miil hen og ligesaa meget tilbage, hvilcken vi alt giorde tilfods, undtagen at vi iblant kunde passere et Par Miil over en liden Søe eller Canal. Dog skeedte dette icke, uden at os, iblant det behagelige, og mødte en Deel ubehageligt og besværligt, thi da vi nu vare skildte fra vore Stalbrødre hafde vi først det høye Griiser-Bierg at overstige inden vi kom til Walliser-Land, som er en nogle Miile lang, dyb og bred Dal, hvorudi Hoved-Staden er Sitten, og hvor dend bekiente Rhone-Flod udspringer, og løber igiennem hele Dalen ind i Franckerig; der-

næst maatte vi endnu overstige det endnu høyere og grueligere Grimsel-Bierg, førend vi naaede Italiens Grændser, hvilcke meget fornøyede os ved mange Behageligheder, thi vi kom af lutter Udørckner og Vildnisser ind i dend behageligste Egn, der kand sees med Græsgange, Korn, Viinbierge og skiønne Frugttræer, hvormed endog Marckerne og Veyene ligesom Haver overalt vare besadte. Men den første Bye vi kom til var Domo, en liden dog befæstet Bye;[1]) der vilde Commendanten arrestere os formedelst det urigtige Pas, og fordie vi af Sveed og Støv saa ud som Maroder, helst *von Westen*, som paa Veyen hafde tabt sin Perucque af sin Lomme, og saae virckelig ud som en Spitzbube, men det var vor Lycke, at Commendanten og Garnisonen vare tydske Folck, som vi kunde tale os tilrette med, saa vi fick Lov at passere. Videre kom vi til en Bye, Sesto kaldet,[2]) hvor vi mod Aften leyede os en stor Baad for at transporteres et Par Miile over en Søe til Margotz, og som vi vare trætte, lagde vi os rigtig tilsøvns i Baaden, og sov til vi om Morgenen tidlig vognede, og saa os omringet med 50 saadanne Baade, ladte med de deyligste Frugter som Meloner, Viindruer, Pfirskener, Abricoser, Figen etc., som skulde føres til Torvs i Milano, hvoraf vi da strax kiøbte os noget og smausede det beste vi kunde; men det var alt kun smaa Stæder vi passerede indtil vi kom til Milano, som var da desto vigtigere og merckværdigere.

[1]) Antagelig Domo d'Ossola, nedenfor Simplon.
[2]) Sesto i Lombardiet, 7 Kilom. vest f. Monza.

Dette er en overmaade stor og prægtig Stad, saa at dend af Italienerne selv kaldes dend Store, dend er icke befæstet, men et stærkt Citadel er opført ved dend for at holde dend i Ave. Mand siger, at derudi med Stifts-Kircker, andre Kircker, Kloster-Kircker og andre mindre Capeller skal være henimod 400 Steder, hvor Guds-Tieneste forrettes. Mand hører bestandig intet andet end Ringen, Kimen, Carillons og Sangverker, thi ingen Dag passerer, der jo formedelst en og anden Helgens Fest er enten heel eller halv hellig. Mange af disse Kircker og Klostere ere meget prægtige, som ieg dog vil forbiegaae, men dend store Dom-Kirckes Pragt maae ieg dog melde noget om, skiøndt det er mig icke muligt ret at beskrive dend. Der er bygget paa dend i 500 Aar, der bygges endnu bestandig, og den bliver vel aldrig fuldfærdig. Dend er opført af bare hvidt Marmor uden og inden og saa kostbar udarbeydet som noget deslige kand sees enten paa det prægtigste Mausoleo eller i et Kongl: Gallerie. Kircken er meget høy, og de konstige Hvelvinger i denne vidtløftige og høye Bygning bæres af 60 hviide Marmor-Pillarer, meget herlig udkælede[1]), hvilcke i Henseende til Kirckens Høyde og Hviede[2]) vel synes smalle, men enhver af dem kand neppe med 6 Favnetag omspendes, som ieg selv forsøgte, og ved Kircken ere vel 30 Capeller og et Altar i hver. Kircken med Capeller ere alt tæckede med Kaaber, og over alt oven paa besadt med utal-

[1]) Udkehlede, canelerede.
[2]) Vidde.

lige hviide Marmor-Statuer og Helgens-Billeder af langt over Legems-Størrelse, deylig arbeydede og polerede. Inden udi findes alle de Decorationer, der kand optænckes, og paa riig Forgyldning over alt mangler det icke; i lige Maade er Kircken forsynet med mange macive Sølv Lyse-Croner, Røgelse-Kar, de kostbareste geistlige Messe-Habiter, og den Ercke-Bispelige-Stav sterck besadt med Juveler. Der er et Universitet, en Ercke-Bisp, et kosteligt Raadhuus; iblant en Deel andre et ypperligt Hospital og derudi et deyligt Apotecke, med mange andre publicques og particulaires Palais etc. Udi Milano seer mand i August fra Middag til Kl: 6 om Aftenen icke et Menniske paa Gaden for Hedens Skyld, men da stimler alle Folck ud af Huusene igien.

Vi bleve underveys advarede, at vores Veyviser var berygtet for ved saadan Veyviisning at have ombragt et Par Mennisker, som sadte os i slet Humeur; hand giorde os og virckelig en Deel Optøyer i Milano, blandt andet da vi en Dag sad og spiiste i en deylig stor Hauge ved et Vertshuus, hvor nogle hundrede andre og spiiste, talte hand ilde om os for vor Vert, nemlig at vi vare Kiættere, og det var ingen Synd at trecke os brav paa Læsten, hvilcket en reformeert Schweitzersk Handvercksbursh hørte, som nylig var kommen fra Spanien over Barcelona og Genua til Milano, og vilde nu vandre hiem igien, og denne var saa artig, at hand opsøgte os i Haven og underrettede os derom, at vi kunde tage os i Vare, thi hand meente vi vare Schweitzere, hvorfor vi til desmeere Sicker-

hed tog denne Handverksbursh i vort Selskab paa Hiemreysen og lovede ham frie Kost.

Paa denne vores Hiemreyse lode vi os oversætte paa en Øe i Laco Maggiore, kaldet Isola Bella, og tilhører dend Borromeiske Familie; der var et prægtigt Palais og en forfærdelig stor Have, hvor Pomerantz- og Citron-Træerne staaer ordentlig i Jorden i lange Alleer, og der var en stor Laurbær-Skov, hvor de affaldne Laurbær laae alentyckt paa Jorden. Ellers fulgte vi næsten samme Route hiem som vi hafde passeret derhen, og Vor Herre førte os efter 17 Dages Forløb vel hiem igien til vore Principaler i Bern, som vi frygtede for at finde meget fortørnet, fordi vi mod Forlov hafde opholdet os saa længe paa Reysen, saa at de halv frygtede vi vare deserterte eller komne til Skade, men ved vor Depræcation viiste de sig meget artige, og vare vel fornøyede at de fick os tilbage igien. Vi hafde og, for at fornøye vore Madamer, en Præsent med hiem til dem af Isola-Bella-Frugter, som de med Behag antoge.

Vi opholdt os paa denne Hiemreyse næsten en Nat i en Hyrdehytte paa det forskreckelige Grimsel-Bierg, og som vi vare hungrige, og Hyrden intet hafde at sætte os for uden ostet Melck at spiise og tynd Melck at dricke, som hand selv levede af, spurte vi, om hand ellers intet andet hafde at give os, da hand endelig fremkom med et lidet Murmeldyr, som var aftaget og skoldet, hvilcket hand kogte til os, og det smagte os ret got ligesom Grise-Kiød. Fra denne Hytte vandrede

vi en Dag fra om Morgenen Kl: 3 over Walliser-Land og Griiser-Bierg indtil vi om Natten Kl: 12 kom ind paa Schweitzer-Grund, som var en Vey af 11 Miil ohngefehr. Saadan let Fodgienger var ieg i mine unge Aar.

Ellers var denne Reyse vel dend courieuseste, men tillige dend meest fatigeanteste og farligste Reyse, ieg har giort i min Livestiid; Veyen var lang at giøre tilfods frem og tilbage, men dends Farlighed og Besværlighed endnu af større Consideration. Det schweitziske Land er af saa forunderlig og vanskelig en Situation, at mand snart stedse maae vandre over høye Bierge og igiennem dybe Dale; paa de højeste Griiser- og Grimsel-Alper vandrer mand som igiennem Skyerne, og paa mange Steder er Bierget paa en Miils Længde og meere bedecket med Iis mangfoldige Alen tyckt, som aldrig smelter, og derudi findes ofte Sprecker paa 1/2 Alens Brede, snart lige ned i Afgrunden, hvor mand og hører Vandet bruse, og derover maae mand springe, siden ingen anden Anstalt findes til at komme derover; ald den Anstalt ieg fandt paa denne Vey var at hid og did var kastet en Visk Halm for at vise hvad Vey mand skulde søge, thi naar mand er der, seer mand intet for og omkring sig end et bart Iis- eller Glashav; det er og i Augusto der oppe ligesaa koldt som om Vinteren. Derimod i Dalene forefinder mand mange Kilder, rindende Vande, smaae og større Strømme, store og brusende Vandfald og smaae Søer, og mangesteds ere af de forskreckelige Klipper store Stycker

nedfaldne i Dalen, meere end Huse store, hvis Hiørner og Kandter igien ere knusede i mange mindre Stycker, over hvilcke mand paa saadanne Steder maae hoppe og liste sig igiennem som mand kand, siden ingen anden ordentlig Vey og Passage findes, ja ofte hænger Klipperne mange Alen ud over Veyen mand skal passere, og seer ud til at være saa spruckne og løse, at mand hvert Øyeblick maatte vente Styckerne vilde nedfalde. Men saa snart mand kom over Alperne paa Italiens Side hafde vi dend hedeste Sommer, saa at Sveden ved dend idelige Vandring trildede stedse ned af vore Ansigter, og vore Skiorter vare aldrig tørre. Vi sluckede da vor Tørst med de hede italienske Viine med Iis udi efter Landets Skick, hvoraf vi over hele Legemet bleve saa kolde som Iis, og det var et Under at vi ikke creperede, men vor Cuur var, at vi strax derpaa gav os paa Reysen igien, kom derved i Sved igien, og bleve saaledes conserverede.

Det gyser nu i mig hvergang ieg tæncker paa denne Reyse, og ieg undrer mig over hvorledes vi dengang kunde resolvere til saaledes at foretage og fuldende dend; men Ungdommen, Helbreden og Lysten til at see os om i Verden overvandt alle Besværligheder, hvilcket dog icke hafde kundet skee, dersom icke dend Gode Gud saa kiendelig ved sin Almagts Haand hafde ledet, opholdet og bevaret os fra Sygdom og ald anden Ulycke, hvorfor hands hellige Navn være ævindelig lovet!

Anno 1727 qviterede ieg min Condition i Bern, 1727
efter at ieg samme itide hafde opsagt, og som dette var det sidste Aar ieg maatte blive udenlands, saa hafde min Salig Fader efter min Begiering givet mig Tilladelse til paa Hiemreysen at passere Franckerig, Engelland og Holland for der at see mig om og søge at profitere i min Profession, hvad ieg kunde. *Von Westen* anholdt og hos sin Fader om Tilladelse at følge med mig, men hand vilde icke give sin Consens dertil, eller forsyne ham med de fornødne Penge. Icke desto mindre resolverede *v: Westen* dog at følge med mig til Franckerig for det første, i det Haab videre at overtale sin Fader; hvorfor vi først in Majo antraaede Reysen derhen paa følgende Maade. Vi betingede os i Bern 3 Postheste lige til Besançon, en til Postillonen, som førte en liden Coffre for enhver af os paa Hesten, og af de 2de andre Heste betiente vi os selv. Vi bleve ledsagede ud af Staden af 18 unge Karle tilhest, som vare vore gode Venner og Bekiendte, vel eqviperede, og hver forsynet med 2de Pistoler. Disse hafde 4 Miil fra Bern ladet anrette et smuckt Valet-Maaltiid for os, og da det med Fornøyelse var fortæret, og af alle sidste Afskeed taget, sadte vi os alle tilhest igien, vi Reysende med vor Postillon ved een Side, og alle de andre i een Linie ved dend anden Side, hvorpaa vor Postillon blæste, gav Hesten Sporerne, og tillige med os galopperede ad dend Vey vi skulde, da de andre imidlertiid gave 3 Salver af deres Pistoler, og siden retournerede til Bern igien. Vi kom

samme Aften, efter at vi hafde ridt 7 Miil, til Neufchatel, men ieg ankom der slet beskaffen, thi som ieg icke var vandt at ride, og Hesten stødte meget, var ieg blevet reent hudesløs, saa at Postillonen maatte bære mig af Hesten ind i vort Logiment og satte mig i en Lehnstoel, hvor ieg strax badede det hudesløse, men jeg blev derpaa angrebet af en Afmagt og Feeber-Paroxysmo, saa ieg passerede Natten gandske slet. Om Morgenen saae det ilde ud for os, thi *v: Westen* vilde afstæd og ieg torde icke, men hand snackede saa længe for mig indtil hand fick mig tilhest igien, saa vi dend Dag saa sagte reed 6 Miil over de Bierge Jura, som skiller Schweitz og Franckerig ad, indtil Pontarlier udi Ober-Burgundien eller Franche Comté, hvor ieg selv nogenledes kunde hielpe mig af Hesten. Vi spiiste der got om Aftenen og sov got om Natten, saa ieg 3die Dag kom tilhest igien, fuldendte vores ridende Posttour, og arriverede til Besançon, hvor ieg got kunde stige af Hesten og befandt mig ret vel.

Besançon er en smuk og vel bygget Stad, dend har en Ercke-Bisp, en prægtig Stifts-Kircke. Der sees og endnu dend bekiendte Cardinal Granvelles, som var Fac-totum i Kayser Caroli 5ti Tiid, hans Pallast og andre meere. Dend har en Deel smucke Fontainer og et Citadel paa et Bierg tæt ved Staden, samt en Deel rudera af gamle romerske Vandledninger fra Julii Cæsaris Tiid, og der siges, at denne Stad skal være bygget 400 Aar førend Rom. Saa snart vi kom dertil, betingede vi os

strax de 2de første og beste Sæder udi dend ordinaire Land-Carosse, som ugentlig gaaer derfra lige til Paris, hvilcke Carosser ere meget anseelige med 2de Sæder bag til, 2de fortil og 2de ved hver Side à la portiere; foran er en Pannier til Coffres, og denne Vogn var forspendt med 6 Heste, saa store, at ieg aldrig har seet dem større eller federe. Nu hendte det sig, at en adelig Dame, som hafde Gods i Ober-Burgundien, ved Navn Mad: *D'Aubigni* tillige med en Frøcken Datter paa samme Tiid tog med denne Carosse til Paris, men som de vare de sidste, der hafde ladet sig tegne til at følge med, maatte de lade sig nøye med 2de af de sletteste Sæder, nemlig à la portiere. Da vi nu kom paa Veyen, og disse Damer vare meget affables, thi Moderen var en fornuftig Dame og Datteren en vittig, dydig og deylig Frøcken, en Snes Aar gammel, giorde det mig ont, at de paa saa lang en Reyse skulde have saa slet et Sæde, hvorfor ieg forestilte *v: Westen* om vi icke skulde overlade og tilbyde dem vore Sæder, hvilcket hand approberte, saa at ieg, siden *v: Westen* ikke kunde tale Fransk, maatte anbringe vore Offerte til dem, hvortil Moderen svarede: „Ney, Messieurs, Deres Artighed er saa stor, at vi icke kand tage derimod uden at viise os impolies, thi det er icke at forlange, at De for vor Skyld skulde sidde ilde saa lang en Vey, da de første Sæder tilkommer Dem“; hvorpaa ieg igien svarede, at de beviiste os en særdeles Fornøyelse, om de vilde tage derimod, thi vi kunde icke taale at see, at saadanne artige

Damer, der fulgte med os, skulde beklæde saa ubeqvemme Sæder i Vognen. De lode sig da overtale, og sagde Moderen: „Messieurs, ieg maae tilstaae Dem, at dend Danske Nation overgaaer vores i Høfflighed, men hvad skal vi udfinde, hvormed vi nogenledes igien kunde aftiene denne Godhed? Siden de ere Fremmede, og icke just veed dette Lands Skicke, hvorved mand ofte kand føres bag Lyset, vil De da icke overlade mig Deres menage paa Reysen, saa vil ieg stræbe at besørge samme saaledes, at De icke skal befinde dem ilde derved?“ Hvilcket vi da og med megen Tacksigelse imodtog, og kand ieg sige med Sandhed, at hun sørgede for os som for sine Børn, og sparede os virckelig det halve af det, som vores Fortæring underveys ellers vilde have kostet os. Naar vi om Aftenen kom i Herberg, som i Franckerig paa Landevejene, og især Posttourerne, findes meget skiønne, opsøgte hun strax et Cammer med 2de Senge, een for sig og een for os, og maatte vi da legge vore Kaarder paa dend ene og de deres Nat-Tøy paa dend anden, hvorved da Cammer og Sengene var betaget. Dernæst gick hun i Kiøckenet, udvalgte og betingede, hvad vi skulde spiise til Aften, og ordinerede, hvordan det skulde laves, hvilcket hun ligeledes giorde i Vertshusene, hvor vi spiiste til Middag, saa at vi spiiste altid got for billig Priis; in summa: hun sørgede for os som for sig selv, og omgickes os med megen Artighed og Fortroelighed. Om Aftenen, naar de vilde gaae til Sengs, bad Moderen vi vilde absentere os lidet,

og naar vi indfandt os i Cammeret igien og hafde lagt os, sagde hun: „Messieurs, ieg ønsker Dem en god Nat; i Morgen, vil Gud, tales vi ved igien.“ Om Morgenen raabte hun: „God Morgen, Messieurs! Vil De behage at staae op og see Dem lidt om i Huset, medens vi og kand opstaae.“ Saa alting gick ordentlig, honnet og fortroeligt til med os.

Men ved denne Fortroelighed geraadede ieg dog i en Slags Fristelse med dem for Religionen, thi det hendte sig en Dag, at vi mistede en af vore Compagnons, en anseelig Mand, som icke vilde reyse videre, og fick paa en 3 à 4 Miils Vey i Vognen igien en Munck i hands Sted, som icke var uvittig, hvilcken, da hand hørte vi vare Fremmede og Danske, giorde mig adskillige Spørgsmaal om Dannemarc, og vidste hand meget got at sige, at dend lutherske Religion allene øvedes i Dannemarc, og at Regieringen var souverain. Da nu denne Munck igien forlod os, og de af ham hafde hørt, at vi vare Lutheraner, sadte Datteren ved Leylighed med Magt an paa os, sigende: „Ach Messieurs! det smerter mig inderlig, ieg hører, at De, som ere saadanne honettes Gentilhommes, og som vi ere uendelig forbundne, skal være saa ulycksalige at være lutherske Kiættere. Ach, ieg beder dem, at De for Guds, Mariæ, Josephs og alle Helgenes Skyld forlader Deres Vildfarelser, og omvender Dem til dend sande Religion, at De kand blive frelste!“ Jeg svarede: „Mademoiselle, De tager feil i deres Tanker om de Lutherske,

og ieg forsikrer Dem, at de ere rettroende Evangeliske Christne.“ Hun spurte derpaa: „Hvad troer De da? Troer De paa dend Treenige Sande Gud, Troer De at Jesus Christus, Guds Søn, er blevet Menniske, og har lidt Korsens Død for at forløse det menniskelige Kiøn?“ Og da ieg disse Spørgsmaal med Ja hafde besvaret, spurgte hun videre, om vi troede at Jomfrue Maria var Christi Moder og ald Tilbedelse værdig, item om vi troede, at Paven var hellig og infallibel etc., hvortil ieg svarede, at vi troede, at Maria var Christi Moder og høyt benaadet blant alle Qvinder. Men at Paven som et Menniske var infallibel, det troede vi icke, hvortil hun svarede: „Ach, saa ere De jo dog i store Vildfarelser!“ Saaledes satte hun bestandig an paa mig, ventelig efter Moderens Information og Tilskyndelse, vilde endelig og lære mig nogle Bønner til Jomfrue Maria, som vare korte, saa at ieg snart kunde fatte og huske dem, og da hun det merckede, vilde hun endelig af alle Kræfter persuadere mig til at ieg med min Ven *v: Westen* skulde tilligemed hende og hendes Moder gaae til en catholsk Præst, saa snart vi paa Veyen kom til nogen anseelig Bye, for at antage deres Religion; hvorpaa ieg giorde hende denne Compliment, at ieg snart skulde troe, at dersom nogen i Verden skulde være capabel til at omvende mig til dend catholske Religion, at hun da var dend eneste; men Sagen var dog af saadand Vigtighed, at mand icke saa strax kunde antage en anden Religion, uden mand tilforn grun-

dig var bleven oplyst i dend. De bade os da, at vi vilde flittig besøge dem, naar vi kom til Paris, da det icke skulde fattes os paa anseelige Geistlige til at give os dend fornødne Oplysning, hvilcket vi lovede, dog icke i dend Tancke at holde det. Vi holdt det icke heller.

Vi passerede paa denne Reyse til Paris først Dole, Hoved-Staden i Franche Comté, som er vel en smuk Stad, men intet extraordinairt. De vilde der fortælle os, at Staden var især deraf berømt, at der fandtes meget skiønne Fruentimmer, men vi vare der ickun kort og saae meget faae af dem.

Hernæst passerede vi Dijon, Hoved-Staden i Nedre-Burgundien, som virkelig er en prægtig stor Stad. Paa dend store Plads for det herlige Parlaments-Huus saaes Ludovici XIVdes Statue til Hest af Metall. Mange deylige Kircker var der, og i nogle af dem fandtes de gamle Hertuger af Burgundien deres Begravelser, hvorover mange af deres Billeder i Legems-Størrelse laae udhugne af hvidt Marmor og stafferet med kostbare Edelsteene. Fremdeles passerede vi Trois, Hovedstaden i Champagne, foruden mange andre mindre, dog smucke Stæder. Udi Trois var og mange skiønne Kircker, og i nogle af dem de gamle Grever af Champagne deres Begravelser herlig udstafferede. Her hendte det mig, at da ieg løb omkring at besee Kirckerne og kom til Domkirckens store Port, mødte mig i Kircken en stor Procession, hvorover ieg blev forbauset, og lod som ieg søgte Vievands-Kedelen, men ved at have Øye paa

Processionen, fick jeg uforvarende heele Haanden ned i Kedelen, og af Uagtsomhed slengede Vandet igien af Haanden paa Gulvet, som kunde have bekommet mig ilde, om nogen hafde observeret det, men det gick dog vel af. I disse 2de Provincer lode vi Bourgogne- og Champagne-Viinen smage os got, eftersom dend var pycque og veritabel.

Da vi kom Paris paa 1 Miil nær, hvoromkring Egnen er charmant og indtagende, formedelst de mange prægtige Hauger og Palladser, kom *Hertugen af Noailles*'s Carosse med 6 Heste og Betienter os i Møde for at indhente Mad: *D'Aubigni* og hendes Datter, som var af Hertugens Forvandtskab,[1]) og en gammel Prior af et Kloster i Paris sad i Vognen, som var Mad: *D'Aubignies* Broder, saa vi her maatte skilles ad, hvorfor *v: Westen* med mig med ald submission, Haandkys og Tacksigelse for ald os underveys beviiste Faveur toge Afskeed med Moder og Datter; men da vi toge Afskeed med Datteren sagde Moderen: „Min Datter, det er Uret at Du tager Afskeed med disse artige Herrer Danske Edel-Mænd, som har beviist os saa stor Høflighed paa vores Reyse, uden at regalere dem med et Kys," hvilken given Friehed vi da icke forsømte at betiene os af, og derpaa

---

[1]) Disse Damer have vistnok været i Familie med Françoise d'Aubigné, Marquise af Maintenon, hvis Broderdatter Amable Charlotte Françoise d'Aubigné i 1698 ægtede en Hertug af Noailles. Dette bestyrkes ved, at Seidelin senere traf dem i Versailles. Rimeligvis have de hørt til den Green af Marquisens Familie, der nedstammer fra hendes Farbroder Nathan d'Aubigné, hvis fleste Efterkommere vare i beskednere Livsstillinger; saaledes var en af dem Præst, en anden Læge og flere af dem Officerer.

med nyt Haandkys ledsagede dem til Vognen, som vi syntes dend gamle Prior ansaae med nidske Øyen. Øvrigt vare vi formedelst Religionen vel fornøyede, at vi venlig bleve adskilte, og maae ieg sige, at dette var dend eneste Fristelse for Religionen ieg paa alle mine Reyser har haft.

Endelig kom vi til Paris og fick os opsøgt et Logis, eller som de kalder det Chambre garnie, hos en Chirurgum, som boede i Fauxbourg St: Germain, Rue de Boucherie, der hafde til Schild: *au prompt Secours*, som og virckelig 8 Dage tilforn en reysende Berliner, som ieg kiendte, og var dødelig blesseret om Natten paa Gaden, dér var bleven indbragt for at hielpes, men døde strax paa dend Seng, som vi arvede efter ham, hvilcken Seng i sig selv var slet nock, thi alle de Franske Sengeklæder bestaar af en Matras, en Uldpølse under Hovedet, et Par korte Lagen og et hvidt Bays Decke. Men hvorledes skal ieg begynde med at give nogen Beskrivelse over denne fortrefflige Store Stad, der er opfyldt med saa utallige Merckværdigheder, at det bliver mig umueligt at erindre 10de Deelen deraf; dog kand ieg icke forbiegaae at melde noget om det fornemste, saa vidt Hukommelsen vil staae mig bie. Paris er uden ald Tvivl $1^1/_2$ Miil lang og ligesaa bred, Husene ere alle bygte af hugne Steen, icke gjerne over 3 Etager, men Etagerne ere høye, Gaderne ere belagte med 4kantede dog icke store Kampesteen, og de ere altiid reene. Staden illumineres i de mørcke Aftener og Nætter med Lygter, som hæn-

ger paa Liner tvært over Gaderne fra en Side til dend anden.

Seine Floden flyder paa mange Steder der igiennem, dend har mange Forstæder, lige saa smucke som Staden i sig selv. Dend har et Castel kaldet Bastille, hvor og store Stats-Fanger indsluttes. Dend har mange deylige udzirede offentlige Pladser, dend har en Deel herlige Broer over Seine-Floden, især dend berømte Pont Neuf og Pont Royal, Pont au Change etc., og endelig har dend utallige merckværdige publicques og privates Bygninger som Slotte, Kircker, Kongl: Palais, Fyrstl: og Grevelige Hotels, Raadhuset og andre til Justitien og de Kongl: Collegier henhørende Bygninger, Universitetets Collegier med Observatorio, Klostre, Hospitaler, Porte, Opera- og Comedie-Huuse etc., saa det er snart ubeskriveligt. Af Kircker ere især merckværdige: L'Eglise de Notre Dame, en stor, men gammel Bygning med 2de høye Taarne, som icke ere fuldt udbygte, hvorudi Choret er kosteligt. L'Eglise de St: Gervais, hvis Façade og Portail, som er opført med mangfoldige tycke Pillarer udi 3 Etager, riflede og ziirede med deylige Capitaux og Pieds d'estals, er saadant et extraordinairt Stycke af dend anticque Architectur, at ieg har giort mangen en Promenade herhen for at see mig mæt derpaa. L'Eglise des Grands Jesuites, hvor Cardinal Mazarins Billede paa Knæe af hvidt Marmor i Legemsstørrelse sees paa hands Mausoleo. Item ere Les Eglises des grands Augustins, de St: Eustache og de St:

Sulpice med meere alle treflige Bygninger. Iligemaade ere Kirckerne à la Sorbonne, hvor Cardinal Richelieus ligesom Mazarins sees paa hands Mausoleo, aux Invalides, udi Klosteret Val de grace, hvor alle de Kongl: Princers og Princessers Hierter forvares, saa og Carmeliter-Klosterets Kircke, alle Mesterværcker af dend nye Architectur efter Italiens Maade med Domer, og de brillerer alle af de kosteligste Malerier, Marmor-Arbeid, sterck Forgylding, ligesom og mange af de andre Kircker ere deylige og vel udziirede, som icke gierne feyler paa store catholske Stæder. Af Slotte og Kongl: Palais er først det store og prægtige Kongl: Louvre, som egentlig er de franske Kongers Residence, endskiønt de nu residerer meest i Versailles. Dette er en mægtig stor og kostbar Bygning, og tæt derved findes igien det med mange Forandringer opbygte vidtløftige Kongl: Palais, kaldet les Thouilleries, hvorved er en stor Hauge med mange Vandspring og treflige Alleer af Castanie-Træer til Promenade, ligesom det og er dend fornemste offentlige Promenade i Paris, og maaskee i hele Europa; dend er og ingen honnettes Folk forbuden, hvorover og der hver Aften om Sommeren findes nogle tusinde Mennisker af begge Kiøn og deriblandt mange prægtig klædte Tiggere. Dernæst er det Kongl: Palais Luxembourg, hvor den unge spanske Enke-Dronning residerede, hvilcket og er en prægtig Bygning og har en deylig Hauge med Alleer, som er dend anden publicque Promenade i Paris. Fremdeles er Palais

Royal, hvor den Orleanske Familie residerer, hvorved og er en temmelig smuck Hauge og Promenade, ligesom og Opera-Huuset derved er opbygget. Af andre Fyrstelige og Grevelige Hotels er en stor Mængde. Saa er og le Palais du grand Parlement og L'Hotel de Ville værde at bemærke, endskiønt de ere gammeldags, saa vel som Le Chatelet og andre til Justitien henhørende Bygninger. Til Universitetets Bygninger henhører det berømte Collegium Theologicum à la Sorbonne, hvor over 100 lærde Doctores Theologiæ findes, hvis Decisioner in Theologicis næst Pavens synes i dend catholske Verden at have størst Præference. Hernæst det skiønne College de 4 Nations, item den bekiendte Jardin du Roy, hvor Botanicquen, Chymien og Materia Medica gratis doceres; fremdeles Le Theatre de St. Cosme, hvor Anatomien og Chirurgien læres, L'Ecole des Apotecaires med meere, og især maae ey glemmes det skiønne Observatorium, hvis Trapper icke allene gaaer op til det allerøverste, men endog 100 Trin ned i Jorden, og derfra igien mange i Grundens Steene udhugne Gange under Jorden, vel $^1/_2$ Miil lange, som mand om Dagen med tændte Fackler kand igiennemvandre og paa et Sted skimte Dagens Lys som en Stierne. Paa dets store Sal sees de skiønne Metal-Brende-Speile, som strax antænder, hvad focus kand fatte, saavel som allehaande curieuses Physiske og Mechaniske Instrumenter og Machiner, samt 2de store Globi, hvoraf den ene viiser Solens Bevægelse, naar Verden var stille, og dend

anden Verdens Bevægelse, naar Solen er stille. Endelig erindres og Le Palais de L'Academie des Sciences, som Verden har at tacke for mange lærde Skrifter samt curieuses og nyttige Opfindelser. Af Hospitaler findes mange som ere anseelige, hvoriblandt ieg præfererer det som kaldes Les Invalides og er for beskadigede Syge og Afdanckede, høye og lave af Krigsstanden. Bygningen er prægtig og fast mere end kongelig, og derudi findes stedse over 3000 Mennisker. L'Hotel Dieu, som er allene for Syge, hvoraf stedse haves 4000 derinde, men det er jammerligt at see Sygestuerne, hvor 4 ligger i een Seng, som alle ere af Jern, hvoraf 2 ligger med Hovedet ved dend ene Ende og 2 med Hovedet ved dend anden Ende af Sengen, saa det synes mig, at de Syge her icke behandles med dend Omhyggelighed, som de burde. Biscetre Hospital er stedse besadt med 3000, som laboreres af veneriske Sygdomme. La Charité har ickun 300 Patienter, men de bliver og i alle Maader vel forpleyede. I dette Hus har ieg i 2de Dage seet 20 Mennisker, gamle og unge, at opereres for Steen, men mange af dem creperede jammerligen. Les Petites Maisons er allene for Afsindige. Men over alle er Hospital General, hvor stedse over 6000 underholdes af adskillig Stand, Alder og Kiøn, Børn og Voxne, Fattige og Syge, hvoriblant og er mod 400 Hitte-Børn, hver Slags for sig, men de maae og bestille noget derinde, som spinde, sye, kniple og brodere, hvortil holdes Læremestre. Dette Hospital har saa store Capi-

taler, at det ey allene underholder sine egne Beboere, men endog meest alle de andre Hospitaler i dend store Stad. Det ligger lidet udenfor Staden og er bygget i mange, lange Længder, som udgiør visse Gader og seer ud som en à parte Bye. Af publicques store Pladser er først La Place de Victoire, som er 4kandtet og meget prægtig bebygget, og i Midten staaer *Ludovici XIV*des Statue tilfods af Metall i dobbelt Legems Størrelse paa en meget zierlig Piédestal. Statuen bedeckes med en Seyers Krands, som en Engel paasetter, og undertil er den ziirlige Fod omgivet med 4re Slaver i Læncker af Metall, som bærer det Kayserlige, Spanske, Hollands og det Algieriske Vaaben, hvilcket har opvackt megen Jalousie hos disse Magter. Dend anden Plads findes ved Le Palais de Mazarin, hvor Kong *Ludovici XIII*des Statue af Ertz tilhest i Midten sees, men denne Plads synes meget at forfalde, og de andre vil ieg forbigaae. Af skiønne Broer over Seine-Floden er først Le Pont Neuf, som er saa bred, at 4re Carosser kand kiøre jefnsides derover, og desuden er en temmelig bred Forhøyning ved hver Side, hvor Folk, i mange tusind Tall, hver Dag gaaer og passerer. Broen med sine Buer, og alt hvad dertil hører, er af huggen Steen og konstigt Arbeyd, og ved dend ene Side er en deylig Udbygning i Vandet, dog sammenføyet med Broen, hvorpaa Kong *Henrich* 4des eller Stores Metall-Statue tilhest af konstigt Arbeyd sees. Ellers falder paa denne Broe en meget deylig Prospect. Hernest

er og Pont Royal, icke langt fra Louvre, og Pont au Change, begge efter deres Maade propres, og paa dend sidste ere Huuse byggede som ere egales. Af Stadens Porte er La Porte St. Antoine dend remarquabelste, det er egentlig en Thriumph-Port, som Staden Paris af hugne Steen lod opføre Ludovic XIVde til Ære for at drage derigiennem ved sin Hiemkomst efter sine mange Seyervindinger. Dend staaer frie og har 3 Portaler, hvoraf dend mitterste er meget høy, og alle denne Konges Victorier ere meget konstig udhugne paa denne Port, og over Hovedet alt Arbeydet derpaa meget ziirlig og propre. Det store Manufactur aux Gobelins er og meget merckværdigt, thi de Tapeter, som der forfærdiges, ere uden Lige; mand maae og undertiden arbeyde paa et Stycke i 3 a 4 Aar, og det kand da koste 40 à 50000 Livres, ligesom det er rigt til, thi det udfordrer megen Tiid, Konst og Arbeyd.

Men ieg kommer nock til hermed at forlade Parises Beskrivelse til videre, og røre noget om, hvorledes ieg der anlagde min Tiid i de 4re Maaneder, ieg opholdt mig der. Da vi først in Majo kom til Paris, efterlod *v: Westen* og ieg icke at aflegge vores compliment hos dend Danske Legations-Secretaire, Hr. *Lavrentz*, som forestod Affairerne,[1]) imedens dend danske Envojé, Hr: *Wedderkoph*, hafde Forlov at giøre en Reyse hiem til Holsteen.[2]) Vi hafde foresat os at communicere

---

[1]) Justitsraad Joakim Hendriksen Lafrentz blev 1724 Legationssekretær ved det franske Hof og 1733 Amtmand paa Island. Han døde 1744.

[2]) Kammerherre Gottfried Wedderkop (1693—1741) var dansk Gesandt i Paris fra 1723 til 27 og gik derefter i hannoveransk Tjeneste.

hos dend danske Gesandt i Paris, siden vi i et heelt Aar i Bern icke hafde kundet komme til Communion, og da vi nu kom der, var Gesandten borte, og Guds-Tienesten i hans Hotell imidlertid ophævet, og dend Danske Legations-Præst efter Tilladelse reyst til Oxford, saa at vi herom maatte melde os hos dend svenske Legations-Præst, som svarede os, at det gierne kunde skee, der skulde med første holdes Communion for alle, som søgte dend lutherske Forsamling i dend svenske Gesandts Hotell, da vi og kunde indfinde os, hvilcket og skeedte, da Communionen strax derefter gik for sig. Iblant Communicanterne var dend svenske Gesandt og hands Gemahl, en Printz *af Glyksborg*, samt en Deel Svenske, Danske, Holsteenske, Hamborger, Edelmænd og andre honnettes Folck, og dend svenske Præst meddeelte sig selv Brødet og Kalcken efter alle de andre. Derefter maatte ieg tænke paa de Studeringer ieg hafde foresadt mig, og da de aarlige Lectiones Botanicæ udi Jardin du Roy begyndte strax efter min Ankomst, saa besøgte ieg samme hver Dag om Morgenen Kl: 5 iblant 3 à 400 andre auditores af alle Nationer, endskiøndt ieg hafde vel $^1/_2$ Miil at gaae derud. Professor *Jussieu*, dend berømte *Tournefordts* Discipel og Successor,[1]) var vores Læremester efter dend Tournefordtske Methode. Hand viiste os alle Planterne, som hver Dag foretoges in originali i Haugen og giorde over enhver

[1]) Bernard de Jussieu (1699—1776), Professor i Botanik ved Jardin royal i Paris, besørgede en ny Udgave af Botanikeren Tourneforts Værker.

alle fornødne Anmerckninger. Kl: 9 hafde saadan Lection Ende, og derefter hafde ieg og en Apotecker-Søn fra Geneve, ved Navn *Colladon*, giort en Accord med Gartneren, at hand efter Professorens Bortgang meddeelte enhver af os, hver Dag, en Stilck af alle de Planter, som hver Dag vare blevne foretagne, imod en Louis d'or Betaling af os hver. Derefter gick ieg hiem, optegnede i Hast hvad ieg kunde, spiiste til Middag, og gick saa strax ud til Jardin du Roy igien, for at bievaane de chymiske Lectiones, som der og bleve holdte i Bygningen ved Haugen af Professor *Geoffroy*,[1]) hvortil et Amphi-Theatrum og Laboratorium var opbygget, hvorudi dend Kongl: Hoffapotecker Hr: *Bolduc* tillige demonstrerede de chymiske Operationer og Processer, om hvilcke hver Dag blev handlet. Efter dend chymiske Lections Ende foretog strax Prof: *Geoffroy* en anden Lection over Materiam Medicam, hvortil i dette Huus fandtes en stor Samling, endog af mange rare Ting, som hand derved fremviiste. Kl: 5 Eftermiddag hafde dette Ende, da ieg igien forføyede mig hiem, og forsømte ey igien at optegne alt, hvad mig mueligt var; dernæst spiiste ieg lidt til Aften, og klædte mig saa paa en honnet homme for at divertere mig først paa dend publicque Promenade og siden paa Dantze-Skolen, hvor ieg altiid fandt Selskab af honnettes Scolarer, og der blev ieg til Kl: 11, da

[1]) Stephan Franz Geoffroy (1672—1731), Professor i Kemi ved Jardin des Plantes og Collège royal, Medlem af Akademiet. — Hans Broder, Farmaceuten Claude Joseph Geoffroy (1686—1752) var ligeledes en berømt Kemiker.

ieg gick hiem for at legge mig tilsøvns, og saaledes har ieg ofte i Paris, endog om Natten Kl: 12, allene vandret over Pont Neuf og igiennem mange Gader til mit Logis; da dog det er rart at nogen Nat passerer, at jo nogen bliver dræbt paa Gaderne, endskiøndt der er 400 Mand tilhest, Maréchaussée kaldet, som om Natten skal holde Gaderne ryddelige, men Gud har altiid naadelig bevaret mig, at mig intet Ont er vederfaret. Om Løverdagen, da ingen Collegium blev holdet, besøgte ieg om Formiddagen gierne Lazaretterne paa dend Tiid som Medici og Chirurgi giorde Visiten hos Patienterne, og om Eftermiddagen hafde ieg ved Recommendation faaet Entrée hos en Confiturier i en fornemme Duchesses Hotel for at see og lære, hvorledes alle de franske Confitures lavedes. Saaledes holdt ieg det bestandig i de første 3 Maaneder, da alle disse Collegia fik Ende; Mr: *Colladon* og ieg hafde hver samlet os over 2000 Planter i Jardin du Roy, hvoraf ieg med megen Møye bragte mine med til Dannemarc, og findes de efter mig indlagte i 7 Tomer efter den *Tournefordtske* Orden, men det er Skade at de formedelst Tidens knappe Leylighed, da vi samlede dem, icke ere blevne saa got accomoderede, som ieg gierne hafde ønsket. Hvad ieg af de Botaniske, Chymiske og over Materiam Medicam holdte Lectioner haver optegnet, findes og efter mig til Vidne om min Flittighed. Men af alt dette kunde *v: Westen* icke profitere, thi af Mangel paa Penge, som hands Fader negtede ham, maatte hand forlade sit Logi-

ment hos mig og tage Condition i Paris, som var en kummerlig Omstændighed, og endelig fick hand Brev, at hands Fader var død, og at hand strax vilde komme hiem, men mand sendte ham ingen Penge dertil, og ieg kunde icke miste nogen af mine Penge for at hielpe ham. Han løb da omkring til alle Danske, Holstener og Hamborger for at bede om Laan, men kunde intet faae, saa ieg endelig maatte forstrecke ham 8 Louis d'or, at hand dermed per posto tilhest kunde homme igiennem Neder-Landene til Amsterdam, hvor hand ventede at faae Penge hos en Materialist, som hafde handlet med hands Sl: Fader, og saa lovede hand, at ieg skulde finde Assignation paa mine Penge i London, naar ieg der ankom. Dette lyckedes og, thi hand fandt Credit i Amsterdam, og hand assignerede mig rigtig mine Penge.

Dend fierde Maaned af mit Ophold i Paris anvendte ieg til at besee alle det Kongl: Huuses prægtige Slotte udenfor Staden, som Versailles, Fontainebleau, Marly, St: Germain en Laye, St: Cloud, Meudon, Madrid, Vincennes etc:, saavel som L'abbaye de St: Denis, hvilcke alle fortiente ret at beskrives, men ieg vil ickun kortelig igiennemløbe det mærckværdigste, som om dem kan fortælles, og icke vel forties. Versailles overgaaer dem alle, saavel i Vidtløftighed som Pragt og Kostbarhed, thi alt, hvad Penge og Konst kand tilveyebringe, findes her samlet. Udvortes er det med deylig Marmor-Arbeyd og megen Forgyldning ziiret, ja endog Taget, som er decket med Kaaber, er igien rude-

viis belagt med 2 haandbrede Kaaberstrimler, som ere saa deylig udhugne, som det var Points d'Espagne, og saa sterckt forgyldte, at de saae ud, da ieg saae dem, som de samme Dag vare paalagte. Indentil findes de kostbarste Meubles og de prægtigste og rigeste Gobelins-Tapeter. Galleriet er prydet med de gamle Kayseres og franske Kongers meget lignende Billeder af Marmor og anden rar Steen *en Buste*, og indsadte i Nicher, og det hvelvede Loft er ziiret med de herligste peintures, som forestiller Ludovici XIVdes Victorier. Slots-Capellet eller Kircken, som er stor, er fortreflig i alle Maader. Dend store Hauge ved Slottet er gandske uden Lige, formedelst utallige Inventioner. Først de mange kostbare Vandspring, som udi forgyldt Kaaber og Marmor af herlig Arbeyd forestiller alle de gamle poetiske Historier og Fabler, hvoraf nogle springer meget høyt, og Straalen er af en Mands Tyckelse om Livet. Hernæst er i dend saa kaldte Labyrinth mange mindre Vandspring, som forestiller alle Æsopi Fabler. Haugen er decoreret med en Deel hundrede store Marmor-Vaser, Urtepotter og andre Statuer, saa prægtigt arbeydede, at Stycket vurderes for 100000 Rdr. Orangeriet er meget stort, og der findes Træer over 200 Aar gamle. Menageriet var fuldt af fremmede Dyr og Fugle. Neden i Haugen er ved Konst tilveyebragt en temmelig stor Søe, hvorpaa Herskabet i en prægtig Gondoll seyler over til det admirable Lyst-Slot Trianon. Der er 3 Gaarder at passere igiennem ind til Versailles Slot. Udi dend

inderste Gaard kommer ingen uden det Kongl: Herskab, og dend er belagt med sort og hvidt Marmor. Udi dend anden Gaard, som er bredere, slutter Capellet ved dend ene Side, og ved dend anden Side ere magnificques Bygninger, som qvadrerer mod Capellet, til høye Hoff-Betiente. Dend 3die Gaard, som endnu er rummeligere, saa at Slottet ligger *en Amfhitheatre*, indesluttes af en Kongl: Stald fra hver Side, hvoraf hver er saa stor, og seer ud som et Kongl: Slot.

Marly er en Samling af adskillige deylige Lysthuuse udi en stor og vel indrettet Hauge, hvoraf det største paa en kort Tiid kand logere det Kongl: Herskab. Da ieg dette med andre vilde besee, hafde ieg en Slags Fatalitet, thi da vi i Dronningens Cabinet besaae hendes prægtige Seng, hvis Omhæng bestod af en Slags durchgebrochen Broderie af Guldtraader og alle Couleurer Silcke udi Blomster saa tyckt, tungt og konstigt udarbeydet, at deslige icke nogen Steds findes, kunde ieg icke bare mig fra med en Haand at holde en Kant af Omhænget nærmere til Øynene for ret at betragte det, men da attaquerte dend Kongl: Schweitzer, som viiste os omkring, mig meget glubsk og sagde: „Monsieur, hvorledes tør I understaae Eder at røre ved Dronningens Seng? Det er en Sag, som under Livs-Straf er en Duc og Pair af Franckerig forbuden“, med meere. Ieg maatte da excusere mig som en Fremmed med min Uvidenhed herom og depræcere min Forseelse, men hand var meget ivrig i dend Sag, skiønt han dog endelig lod sig

stille tilfreds. Her forefandt ieg igien dend unge Hr: *v: Ahlefeldt*, som ieg reyste med fra Francfurt til Strassborg, saavel som en ung Hr: *v: Rantzou*, som var en Cousin af Dronning *Anna Sophia* af Dannemarc; disse 2de Cavaillers førte sig overmaade prægtig op i Paris og vare just her for og at see Marly. De loe mig brav ud som halve Lands-Mænd ved min diversion med Schweitzeren, dog hialp de og til at mediere Sagen. Men Dagen derpaa hafde *Rantzou* dend største malheur ham kunde vederfares; thi om Morgenen tilig blev hand af dend unge Duc *de Rochefaucault*, som var en liden pucklet Person, udfordret til Duel bag ved Luxembourger Hauge, hvor hand og rigtig mødte, og blev af Hertugen ved første Stød nedlagt og igiennemboret, saa jeg om Aftenen saae ham død indkastet i et lidet Hul med Jerngitter for *au Chatelet*, hvor alle saadanne offentlig Dræbtes Liig, som icke kiendes, bleve indkastede, for at faae Oplysning, hvem de tilhører. Hand laae i en sort Klædning med hvide Silckestrømper, men Skoe- og Knæespender brillerede af Diamanter. Deres Stridighed var kommen af at de begge hafde været paa Opera i en Loge hos nogle Damer, som Hertugen bød nogen Sucker-Mandler han hafde i Lommen; *Rantzou* bad da og om et Par, som hand og fick, men da hand tog en deraf at bide paa, fornam hand at det var Kridt overtrackt med Sucker (hvorudi Suckerbagerens Uagtsomhed vel har været Skyld), og da *Rantzou* fornam det,

spyttede hand det strax i alles Paasyn ud i Hertugens Øyne.[1])

Ved Marly er endnu at observere dend særdeles kostbare Machine, som fører Vandet af Seine-Strømmen til de utallige Vandspring i Versailles Hauge, der skeer ohngefehr paa saadan Maade: Vandet males op af Strømmen ved 12 mægtig store Hiul i et Reservoir, som er opmuret i Jorden, der rummer mange Tusind Tønder Vand, derved er igien nye Machiner, som fører Vandet derfra igiennem mange Rader Jern-Render $^1/_4$ Veis langt op af et biergrigt Terrain udi et nyt Reservoir, hvorfra det igien paa samme Maade føres til det 3die Reservoir ligesaa langt, og endelig ligesaa lang en Vey alt opad føres til en Aque-ducque, som vel er 2 Mile lang over Bierg og Dal opmuret, med kostbare Buer under, hvor Situationen er dyb, saa at Vandet derfra kand rinde indtil det endelig med ens kan falde meget dybt og derved forsyne alle Vandspring i Versailles Hauge med fornødent Vand samt tillige give Vandet force til at stige saa høyt. Dette er et stort Verck, som er uden Lige og har kostet excessives Summer Penge. Iblant mine Kaaberstycker findes et, som præsenterer denne Machine. Hernæst besaae ieg og Fontainebleau, som er et meget vidtløftigt og prægtigt Slot, som skal have over 600 Værelser. Det Kongl: Hoff residerer der ofte paa nogen Tiid om Som-

---

[1]) Den omhandlede unge Adelsmand er formodentlig den Rigsgreve Henrik Rantzau til Bürau, der i Hofmans Danske Adelsmænd, I, Side 71, Tab. II anføres som dræbt 1727 i Paris i en Duel af Hertugen af Usez, Søn af Hertugen af Crussole.

meren. Item St: Cloud, som er en stor charmant og nye Bygning af hugne Steen og tilhører det Orleanske Huus. Der saae ieg en Dag ieg gick herbatim[1]) dend unge *Duc de Chartres* treckes omkring paa et Gemack i en deylig Barne-Vogn, men Forældrene vare icke tilstede. Iligemaade Meudon, som ligger gierne til Dauphin af Franckerig og er en magnificque Bygning, men meere gammeldags. Her har mand dend skiønneste Prospect af heele Paris. Saa og St: Germains en Laye, hvor der er et gammel og et nyt Slot; der har dend fordrevne Kong *Jacob 2den* af Engelland i mange Aar med sin Familie resideret. Endelig og Chantilly, som tilhører *Duc de Bourbon* og er visselig værdt at see, saa vel som de øvrige anførte Lyst-Slotte, hvoraf ethvert har noget besynderligt; men det blev mig for vidtløftigt at beskrive dem alle. Dog maae jeg endnu melde om det berømte Abbaye de St: Denis, som ligger $1^1/_2$ Miil fra Paris og er meget remarquabelt deels formedelst dend prægtige Kircke, deels formedelst alle der værende Kongl: Begravelser, deels og formedelst de Kongl: Croner med andre Regalia og en stor Samling af utallige kostbare Ting, som der forvares, hvilcke ieg alle med megen Fornøyelse betragtede.

I denne sidste Maaned besaae ieg og i Paris alt hvad jeg kunde, som forhen kunde være glemt, ieg giorde og nogle excursiones botanicas endnu med Professor *Jussieu* og hands Følge, ieg besaae og adskillige Laboratoria i Staden, som

[1]) herbatim d. e. for at botanisere.

Hr: *Bolducs* paa Hoffapotecket, hos Hr: Apotecker *Charras*, og hos Apotecker *Geoffroy*, Broder til Professor *Geoffroy*, hvilcket sidste befaldt mig best, det var ret net. Der var meest Furni portabiles eller Ovne som kunde flyttes, og de vare heele brændte af en meget durabel Materie i en smuck Form. Jeg besøgte og vores Lands-Mand, dend berømte Professor anatomiæ ved det Parisiske Universitet Dr. *Winsløv*,[1]) som hafde der antaget dend catholske Religion. Det var en liden Mand af Væxt, men stor af Lærdom, især udi Anatomien, dog kom hand mig noget simpel for i sit Væsen, og hand hafde en meget tyck og feed Kone; han var meget artig imod mig og gick omkring med mig at viise mig adskilligt, især Le Theatre de St: Cosmo, hvor Anatomien doceredes, men i øvrigt entrenerede han mig paa fransk Façon, det er at være høflig og tienstvillig, men som de bød hand mig aldrig noget hvercken vaadt eller tørt. Han tilbød mig et Recommendations-brev til en Abbé, som var Kongl: Bibliothecarius, for at see det Kongl: Bibliotheke, som ieg og modtog; men for icke at komme alene just derhen tog ieg *v: Westen* og dend unge *Klöcker* med derhen, som siden blev Raadmand og Etats-Raad i Kiøbenhafn. Derved blev vores suite noget anseelig, thi han førte sig magnificque op i Paris, lod sig kalde Baron, holdt daglig sin galante Leye-Karet med Kudsk og to Tienere i skiønt galoneret

---

[1]) Jacob Benignus Winsløw (1669—1760) forlod i Aaret 1697 sit Fædreland for stedse og rejste til Paris, hvor han et Par Aar efter antog den katholske Tro. Han blev 1743 Professor ved Universitetet i Paris.

Livree, og desuden en Cammertiener, som bar sine Drap-d'ors eller -d'argents-Vester.[1]) Udi denne Mr: *Klöckers* Ecqvipage indfandt vi os alle hos den gode Abbé, der som en klog Mand saae paa Ecqvipagen og var høflig, viiste os allevegne omkring, men iøvrigt merckede hand nock, at vi icke just kunde regnes blandt de Lærde. Bemeldte Mr: *Klöcker* bad mig iblant at spise med sig til Middag i et stort Hotel, hvor de hafde et sluttet Bord paa 24 Personer, og betalte for Maaltidet 1 Rd[lr]; og naar det skeedte, afhændtede hand mig i sin smucke Vogn, gav mig en af sine Tienere til Opvartning ved Bordet, og dend Dag maatte ieg lade mig kalde Baron; thi alle som spiiste ved Bordet lode sig kalde Greve eller Baron, da de dog vare det ligesaa meget som ieg[2]). Da ieg saaledes en Dag spiiste der, hendte det sig at Perucquen af Tieneren i en Hast blev nappet mig af Hovedet og noget andet sadt paa igien, hvorpaa ieg hastig saae mig tilbage og omkring, og befandt alle de, som spiiste ved Bordet, i samme moment og tempo vare blevne bedeckede med Tyrckiske Turbaner, følgelig ieg med, saa ieg icke nocksom kunde forundre mig over alle disse unge Menniskers Forfængelighed og Narrerier.

Tvende merckværdige Høytider, som aarlig fore-

---

[1]) Herman Lengerken v. Kløcker (1706—65), Søn af Abraham Kløcker (se Side 31) i hans første Ægteskab med Elisabeth v. Lengerken. Han tog Borgerskab som Købmand i Kbhvn. 1730, blev Raadmand, Assessor i Højesteret, Etatsraad, Viceborgmester, købte 1741 Geddesdal og lod sig 1757 naturalisere som dansk Adelsmand.

[2]) Om unge velhavende Rejsendes Tilbøjelighed til at give sig slige Titler i Paris se Holbergs: Trende Epistler (Udg. 1745 S. 153). Seidelins Rejsebeskrivelser leder ofte Tanken hen paa Holbergs Beretninger om sine omtrent samtidige Ophold i fremmede Lande.

falder i Versailles og Paris, og forhen icke ere berørte, maae jeg endnu melde noget om. Første Pindse-Dag i dette Aar holdt Kongen Ordens-Dag med sine Riddere af dend Helligaand som sædvanlig, da Kongen og alle Ridderne udi deres Ordenshabit med megen Pragt holdt en Procession til Slots-Kircken og derfra tilbage igien, efterat Cardinal *Fleury*, som dengang var Premier-Ministre-d'Etat, selv havde læst Messen; men førend de kom i Kircken marcherede først Schweitzer-Garden neden ind i Kircken med Trommer og Piber, og Chevailler-Garden med Paucker og Trompeter oven paa for at besætte deres Poster, hvilcket gav en forfærdelig Lyd og Resonantz derudi. *Von Westen* og ieg vare komne ud til Versailles at see denne Høytiid og kom ind i Kircken førend alting gick an, men medens Tienesten varede, maatte vi bestandig ligge paa vore Knæe ligesom alle andre, ja Kongen og Ridderne selv, dog hafde vi udsøgt os et beqvemt Sted, hvor mand nøye kunde besee alting. Da Messen var tilende og Kongen med Ridderne gick ud af Kircken igien, gick vi bagefter, og da hændte det sig, at vi mødte Madame *D'Aubigni* og hendes Frøcken Datter, da Moderen strax raabte til Datteren: „Voila nos Gentilshommes Danois"! De fick da fat paa os og reprocherede os, at vi efter Løfte icke vare komne til dem, og ieg excuserede os dermed, at vi aldeles hafde glemt den os givne Adresse, som de sagde os paa nye, hvorved vi maatte love nu ufeilbar at komme til dem, men der blev dog intet af.

Dend anden Høytiid var dend hos de Catholske allevegne indførte Christi Legems-Fæst, som hos de Tydske kaldes Frohnleichnams Fæst og hos de Franske Fête-Dieu, og er en Følge af den hos dem antagne uriimelige Troesarticul om Transsubstantiationen, nemlig at Brødet, naar det consecreres til Alterens Sacramente, mister derved sin Substantz og Væsen, og forvandles virckelig til Christi Legem, ja til Christus Selv, hvorfor de og indfatter saadant et consecreret Brød i en saa kaldet Monstrantz af Guld eller sølvforgyldt, og ofte med mange Juveler besadt, hvilcket er formeret som en Circul, hvorudi Brødet er indfattet, med mange Straaler omgiven, og har en temmelig høy Fod, hvoraf en forvares i hvert Alter, som i alle høye Messer opløftes for Folcket, og da af Meenigheden paa Knæe tilbedes. Denne Fæst, som indfalder icke længe efter Pindse-Dag, er hos alle de Catholske meget høytidelig, og kand mand derfor nock tæncke, at dend i saa stor en catholsk Stad som Paris, maae være saa meget desto meere høytidelig, hvorfor ieg og her melder derom. Denne Dag beklæder alle Folck deres Huuse med Tapeter eller hvad de har at smycke det med, Gaderne bestrøes med Sand, Grønt og deylige Blomster, med alle Klocker ringes og kimes bestandig, og fra hver Stifts- eller anden stor Sogne-Kircke udgaaer en Procession en vis Tour igiennem Staden, som bestaaer først af Kirckens Meenighed af begge Kiøn, dernæst og alle Muncke- og Nonne-Closteres Lemmer, som ligger i Sognet, alle syngende og med store, hvide, brændende

Voxlys i Hænderne, og endelig Kirckens Geistlighed, hvoraf dend Fornemste, af Biskoppelig eller anden Stand, under en kostbar Himmel bærer Monstrantzen og er omgivet med 12 ringere Geistlige, 6 for og 6 bag, som bærer 12 Sølv-Røgelses-Kar udi Sølvlencker, hvormed de idelig berøger Monstrantzen og dens Porteur, og maae de 6 forreste altiid avancere baglænds for icke at vende Ryggen dertil. Paa Gaderne ere hid og did mange Altere oprettede, hvorved Processionerne standser og berøger dem med deres Røgelse-Kar tilligemed Pateren, som findes derved. Saadanne Processioner saae ieg dend Dag vel 50, og der er en stor Æmulation imellem Sognene, at det ene vil have sin Himmel kostbarere end det andets. Nogle have endog Himler eller Buer, som ere sammensadte af bare sleben Chrystal, ja nogle besadte med adskillige Slags Edelsteene; ieg løb og dend Dag omkring for see dem alle, saa ieg nær hafde løbet Veyret af mig, og da ieg endelig kom hiem igien i mit Logis, mødte min Vert mig i Døren med det Spørsmaal paa Frandsk: „Har I seet dend Gode Gud, Monsieur?“ Hvortil ieg svarede: „Ja, ieg har vel seet 50,“ men derved saae hand meget glubsk til mig, saa ieg i Hast vendte Ordene om i Munden og sagde, at ieg meente 50 Processioner, hvorved hand viiste mig et mildere Ansigt, og dermed hafde dette geistlige Spilleverck Ende.

Foire St: Laurent maae ieg og icke glemme at melde et Par Ord om. Det er et Marcket, som

holdes i Forstaden af dette Navn udi 4 Uger, hvor der findes bestandig adskillige Slags Skuespil, samt priviligerede Vertshuuse til høy Kort-Spil, item Leylighed til at extravagere i alle Laster, saa det er et abominabelt Marcket, og efter min Tancke ingen Ære for Paris, at saadant aarlig vedligeholdes.

Til hvad Extraordinairt der forefaldt, medens ieg opholdt mig i Franckerig, veed ieg icke at henføre noget andet merckværdigt end dette, at Kong *Ludovic XV* des Dronning, som var dend af Pohlen fordrevne Kong *Stanislai* Datter, efter temmelig lang Forventning kom første Gang i Barsel-Seng med 2de Prinsesser, Tvillinger, saa der blev anrettet stor Festivitet i Versailles, hvor alle fremmede Ministri, hver med en stor Suite, toge ud at gratulere, og bleve der til Taffels. Samme Dag spranck alle Vandene i Versailles Hauge, som nu sielden skeer, thi naar de alle skal springe i 2 Timer, koster det nu over 20000 Rdr., hvorfor ieg og icke forsømte at komme derud at besee det.

Hermed maae det være nock om mit Ophold i Paris, og vil ieg nu skride til min Afreyse derfra, som ieg antraaede 18 August samme Aar med ligesaadan en Land-Carosse, som ieg var kommet med dertil, og betingede ieg mig Sted i samme ligefra Paris til Calais. Iblandt mine Reyse-Compagnons var en Pariser-Kiøbmand, født i Calais, en meget artig Mand, dernæst en Kiøbmand af Calais, dend forriges Cousin, og et meget kiønt ungt Menniske fra Friderichshald i Norge ved

Navn *Andreas Trulsen Kahn,* hvoraf vi hafde meget Spøg underveys, thi hand var særdeles munter, men tillige alt for frietalende.

Dend første Dag kom vi til Beaumont og passerede forbie Montmorancy Slot, som tilhørte Madame la Duchesse; anden Dag kom vi igiennem Beauvais, som har 3 à 4 skiønne Kircker, og skal Choret af Cathedral-Kirken holdes for det skiønneste i Franckerig. Dend Dag hafde vi 2de smaae rencontres, først at en Mand reed foran vor Carosse, men hands Hest vilde icke frem, saa at da vore Heste gick deres Tour frem, kom Manden med sin Hest ind imellem og under vore Heste, men da Mandens Hest fornam dend Nød den var udi, giorde dend med et et gevaltigt Sats for at redde sig, og Manden blev fermt siddende paa Hesten, saa at de slap begge uden synderlig Skade. Dend anden rencontre var noget meere betydelig. Vi skulde passere en Vey, som 20 à 30 Bønder hafde belagt med nye Brosteene. Da nu vor tunge Vogn derangerede en Deel af dend nye Broe, attaquerede Bønderne vores Kudsk og Postillon med Steene, saa de nær hafde giort det af med dem, hvorover Kiøbmanden af Calais tiltalte os alle i Carossen: „Messieurs, det bliver Alvor, her er intet andet for, vi maae alle ud for at true disse Bønder og frelse vore Folck, enhver tage med sig hvad Gevær hand haver og følge mig, ieg vil være Eders Anfører!“ Som sagt saa skeedte, hand gick for os med 2de ladte Pistoler, en i hver Haand, og førte Ordet med saadan fermetet, at

Bønderne begyndte at frygte og lode os fare, og maae ieg sige, at hand forstod mesterlig at sætte dette Arbeyd i Verck. Om Aftenen kom vi til Pois, en Landsbye, og var meget slet logerede; om Morgenen, da Mr. *Kahn* vilde have flettet en Pidsk i sit Haar, bragte de ham en Smed, der paa det Sted agerede baade Mennniske- og Heste-Doctor, samt Barberer og Perucqmager, som hialp ham dermed, saa godt hand kunde. Heromkring bygger de Huuse af Kridtsteene, som de dog siger med Tiden bliver haarde og durables, og hafde Duchesse *de Richelieu* der ladet opbygge et anseeligt Slot af samme Steene. 3die Dagen anlangede vi over Airennes til Abbeville, som ligger i Provincen Picardie, hvilcket Land er pauvre og biergigt, Bønderhusene ere slette, de taler et slet Maal, og betler meest alle. Naar mand kom til en Landsbye, mødte Byens Børn os gierne alle udenfor at tigge, og de ledsagede os $^1/_2$ Miil bort igien, immer syngende en Vise, som deres Curé hafde lært dem. Dog er der adskillige smucke Stæder i Picardie, som Amiens, Montreuil og vores ommeldte Abbeville, som er temmelig stor, befæstet, og har mod 15 à 16 Kircker. Det fortræffeligste Klæde-Manufactur i Franckerig findes her, og pretenderer de Franske, at dette Klæde overgaaer de engelske og hollandske Klæder. De kalder det Varobesse efter dend Mand, som har indrettet det, som er en Hollænder af Geburt, og skal have vundet 4 à 5 Millioner Livres i det Missisypiske Compagnie. Kongen har givet ham Religions-Friehed

for sig, Familie, Forvandte og Betiente. Hand boer i et snart Kongl: Palais, som er omgivet med mange store Bygninger, der hører til Manufacturet. Jeg besaae alting der, hvorledes Ulden kæmmes, spindes og meleres, samt Klædet deraf væves, kratses og beskiæres. Hand holder derved over 4000 Mennisker daglig i Arbeyd, og giør her meget bedre Klæde end hand har giort i Holland, hvortil Vandet i Floden ved Abbeville skal contribuere. Den 4de Dags Aften kom vi til Montreuil, som icke er stor og har ickun 8 Paroisses, men Fæstningen er smuckt opbygt fra Grunden med Mursteen, og oven paa Volden med skiønne Træer besadt, saa det var charmant at spatsere der, især for dend skiønne Prospects Skyld, men mig syntes det blev icke vel vedligeholdet. Et riigt Cartheuser-Muncke-Kloster er tæt uden for Byen ved Havet, hvorfor mand og her alt dricker Bordeauer Viine. 5te Dag fortsadte vi vor Reyse til Boulogne, som er en maadelig Stad og Søehavn, hvorfra Reysende og ofte lader sig transportere til Douvre i Engelland. Dend paraderer meget skiønt langt fra. Her fandt og talte ieg med 2de norske Skippere. Her har og Provincen Picardie Ende, og Landet kaldes Le Païs reconquit. Dend 6te Dags Aften kom vi endelig til Calais, som er en anseelig og net Stad, og befæstet baade ved Landsiden med adskillige Forts, foruden det rette Citadel, men endog ved Søsiden ude i Vandet vel forvaret. Ved Torvet er en smuck Promenade, og Taarnet paa dend store Kircke para-

derer herlig, her har mand og Ebbe og Flod. Mig mødte her nogen Fortredelighed, dels med Toldbetienterne, som visiterer skarpt, og forvolder en Reysende mange unyttige Bekostninger, deels at min Vertinde, som omvexlede mine franske Louis d'or, og gav mig engelske Guinnees derfor, trackte mig temmelig paa Læsten. Jeg blev der ickun en Nat, og accorderede strax om Morgenen tilligemed andre med en Skipper, som skulde føre os directe til London, hvorhen Vinden var god; men da vi kom tilsøes, merckede vi først, at hand hafde Heste inden Borde, som hand skulde debarquere i Douvre, og derfor først maatte gaae derhen, hvorved vi meget blev vexerede og opholdte paa vores Reyse, thi vi kom saa sildig til Douvre, at han icke strax kunde faae Hestene udskibede, icke heller dend følgende Morgen førend Kl: 10, og altsaa maatte vi fremdeles blive liggende til om Eftermiddagen Kl: 5, da Floden kom igien, at dend kunde hielpe os ud af Hafnen igien. Douvre er et slet Sted, har en lang Gade, en liden Havn og et gammelt Slot paa et temmelig høyt Bierg, som er næsten ruineret. Disse Landbredder af Engelland kaldes Dünes, og ere bekiendte af deres Hviidhed og Høyde, mand kand see dem i Calais, og de synes stedse at være nær, skiønt de ere temmelig langt borte. Sundet er 8 Miile bred. Mand mercker her strax, at mand er kommet i et andet Land, baade paa de differentes Bygninger saavelsom paa Indvaanernes differentes manieres. Denne, som var dend 8de Dags Aften,

prosequerede vi vores Søe-Reyse videre, men formedelst liden eller snart ingen Vind bragte vi denne Nat, følgende Dag, som var vor Reyses 9de Dag, og endnu dend 10de Dag hen tilsøes, indtil vi om Aftenen Kl: 10 arriverede lige over for Touret[1]) i London, hvor vi og dend Nat maatte blive om Borde, og følgelig først paa vores Reyses 11te Dag ankom i Staden London selv, efter 4 Dages og 4 Nætters Ophold paa Vandet. Underveys kom vi forbie adskillige smaae artige Søe-Stæder og Havne, som hver, saa snart de seer et Skib komme, udsender en Seyls-Baad med 4 Mand for at passe paa, at ingen Toldsvig begaaes, og det følgende Sted maae immer afløse det forrige Steds Baad heele Veyen igiennem lige til London. Noget førend mand kommer ind i Themse-Floden har mand ved venstre Haand en anden Flod, kaldet Mudois, og ved Indgangen til samme en Bye Sernest med et fast Castel, hvor mange Krigsskibe ligge, ofte 150 i Tallet. Vi passerede og sammesteds forbie dend engelske Flode, som kom tilbage fra Øster-Søen.

Naar mand nu kommer ret ind i Themse-Floden, saa er dend skiønne Prospect, mand idelig har, ubeskrivelig, deels fra Landsiderne, hvor der præsenterer sig snart en Stad, snart en Landsbye, snart et Lyst-Palais, snart et Skibsbyggerie med en halv Snees store Skibe paa Stabelen, snart et Fonderie eller Giethuus, saa vel som det fortreflige Søe-Invalides-Hospital Greenvig med meere; deels paa Themse-Floden selv ved dend grusomme

[1]) Tower.

Mængde store Kiøbmands-Skibe, som ligger ordentlig rangerte paa begge Sider af Floden lige op til det store Toldhuus, hvilcke ofte ere over 4000 i Tallet, og præsenterer sig som en stor Skov jo meere mand nærmer sig til Staden. Endelig og dend treflige Prospect paa Themsen af denne gamle, store, prægtige og riige Stad, London, selv, hvilcket Syn er ret indtagende og fortryllende; men denne Fornøyelse bliver igien temmelig formindsket, naar mand nu vil forlade Skibet, thi da bliver mand et Par Dage igien opholdet inden mand kand faae sine Sager, og naar mand da endelig skal have dem, saa er der ingen Ende paa deres Visiteren, thi de visitere alle ens Klæder, endog Buxer, Strømper og Skiorter, og vil borttage alt, hvad der synes Nyt; ja disse ublue Visiteurs skaaner icke, men forderver ens Sager, som arriverede mig med 2de Casser, hvorudi ieg vel indpacket førte med mig de Planter, ieg udi Jardin du Roy i Paris hafde samlet, hvilcke de med stor Uforsigtighed igiennemvülede[1]) og fordervede mig meget deraf; og dog paalegger de en stor Toldafgift, endskiønt mand intet har, hvoraf dend bør svares, og beklager mand sig derover, leer de kun deraf, saa at min Entrée i London, med Told og videre deraf dependerende Udgifter indtil ieg kom i mit Logiment, kostede mig vist over 1 Guinne, uden at jeg veed hvorfor; over hvilcken Fortredelighed tillige med de andre forbemeldte, som mødte mig paa denne Reyse, ieg icke var aldeles vel til Mode.

[1]) Durchwühlen (tysk), gennemrode.

Men ieg var nu enfin kommet i Roelighed i London og i mit Logiment hos en reformert fransk Encke, som var en skickelig Kone, og ieg var der meget vel logeret, hafde og faaet mig opsøgt et got Spisequarter, hvor en Deel tydske, honnette Folck søgte til, saa ieg nu skulde melde noget om denne mægtige Stad London, ieg var kommet til. Men her findes nu atter saa mange merckværdige Ting, at de ere utallige, og ieg neppe veed, hvor ieg skal begynde eller ende. Staden London med Forstæderne er udentvifl dobbelt saa lang som Paris, og ieg tror virckelig dend er saa lang som fra Nyekiøbing til Gaabens-Færge, men dend er icke nær saa bred som Paris, endskiønt der paa dend anden Side af Themse-Floden findes en Deel Gader og Huuse, hvor og Ercke-Bispen af Canterbury residerer. Gaderne vare i dend Tiid, ieg var der, meget urene, dog er der uden for Huusene ved alle Sider en Plads paa 5 à 6 Alens Brede belagt med store Flieser, og sadt Afvisere udenfor at hindre Vognenes Kiørsel, hvor alle Gaaende passerer. Huusene ere næsten alle bygte af brendte Mursteen, og mange store Torve og publicques Pladser findes derudi. Udi dend Deel af Staden, som kaldes Westmynster, opholder Hoffet og Parlementet sig, og dend sortererer under Hoffets Jurisdiction, men det egentlige gamle London, som begynder ved Temple-Bar, dependerer allene af Lord Maire og hands aldermans. Fra Hoved-Gaderne gaaer mange mindre Gader ned til Themsen, paa hvilcken Flod ligger mod 5000 store

Baade eller Joller for at føre Folck fra et District i Staden til et andet for billig Betaling, hvilcke Baade alle ere numererede, og tør Rorskarlen icke tage meere end ham tilkommer, thi giør hand det, og ieg giver ham an efter hands Nummer, bliver hand strax afsadt. Lige saaledes forholder det sig med Hyre-Kudskene, hvoraf er ligesaa stort et Antall fordeelt over heele Staden, saa at, saa snart ieg icke gider længer gaaet i Byen tilfods og ickun vil lucke min Mund op med det Ord: Coche, er strax en til Tieneste. Af Kircker er der over 100, og var Staden catholsk, hafde der ganske vist været over 4re Gange saa mange. Jeg vil ellers melde om de 2de St: Povels og Westmynster Kircker, af hvilche St: Povels, som er Hoved-Kircken i det gamle London, er en skreckelig, stor, prægtig og nye Bygning med en overmaade stor Dome, som tillige er meget høy, og 2de andre deylige Taarne. Meenigheden er dend største i London, og der holdes dog ickun Guds-Tieneste i dend 12te Deel af Kircken. Dend skal i Bygning og Størrelse ligne St: Petri-Kircke i Rom, men dend Forskiel er dog imellem dem, at denne er bygt af Sandsteen, men St: Petri-Kircke i Rom er bygt af hviidt Marmor. Dend store, høye Dome er inden i Kircken aaben og ziiret med 2de konstige Gallerier, et over det andet og imellem dem med utallige Vindever. Til det øverste Gallerie skal der være 500 Trappe-Trin, men de ere temmelig lave. Uden paa Pladsen for Kircken findes Dronning *Anes* Statue tilfods af Metall, forgyldt, paa

en prægtig pied d'Estall, som er omgivet af 4 Slaver af Metall, alt af ypperligt Arbeyd og extraordinair Størrelse. Westmynster Kircke, hvor alle Kongerne i Engelland krones og begraves, er formedelst sin Alder en meget remarquabel Bygning. Mand hafde nogle Aar forhen med megen Depense giort en Hovedreparation paa denne kostbare Kircke for at holde dend vedlige, men det nye Arbeyd er intet at regne imod det gamle. De mange Kongl: og andre store Herrers Begravelser, som findes her i de mange tilbygte Capeller, ere vel værdte at see, hvoriblandt især *Henrici 7des* Capelle i Henseende til konstig Arbeyd præfereres for alle de andre. Kircken har en overmaade Høyde og Hvelvingerne ere meget konstig opførdte. Mand foreviser der *Caroli 2di* Billede, saa vel som hands deylige Duchesse *de Richemond*, iligemaade Kong *Wilhelms* og hands Dronning *Mariæ* Billeder, samt General *Munckes;* alle disse Billeder er pousserede i Vox, og skal være truffet meget livagtig, og hvert Billede for sig staaer i sin egen Træe-Casse efter deres Legems Høyde, fuldkommen og prægtig iklædt, og Cassen er forsynet med Laas og Nøgel, saa at naar dend opluckes, er det som mand saae Personen i levende Live. Kaaberstyckerne af disse 2de Kircker bragte ieg hiem med mig og findes hos mig forvarede. Ellers ere mange af de andre Kircker meget smucke og af different Bygning udvortes, men indvortes ere de efter de Reformertes Maade meget lidet udziirede. Af Kongl: og andre store Herrers

Paladser ere først at antegne St: James Pallast, hvor Kongerne af Engelland residere i London, men det er en slet Residence for saa mægtig en Konge. Andre particulaires Herrers Huuse i London ere meget smuckere, skiønt icke saa store. St: James Parc, som ligger tæt ved Paladset, er temmelig stor og kiøn, og der er dend offentlige Promenade for Fornemme og Ringere, men imod de parisiske Promenader er dend ey at ligne. Nær ved denne Parc er en anden, kaldet Hyde Parc, som er større, hvor de Fornemmere om Sommeren promenerer en Carosse. Igiennem denne Parc gaaer og Veyen til Kensington Slot, hvilcken Vey paa begge Sider var besadt med Lanterner. Kensington var da Kongens Residence om Sommeren, og det var icke heller noget besynderligt, men dog bedre end St: James, thi af Kong *Georg 1ste* er det blevet meget forbedret. Wittehal er endnu en ved sidste Ildebrand i London overbleven Deel af det Kongl: Pallast Wittehald, og kaldtes egentlig Bancquet-Huset. Mand kand see paa dette, at Paladset har været prægtigt, derved er og et smuckt Capell og i Gaarden *Jacobi 2den* Statue af Metall. Sommerset Huuse er og et Kongl: Palais, hvor Encke-Dronningerne ofte forhen har resideret, det har vel tilforn været got, men nu er det gammelt og forfalden. Af andre Herrers Paladser ere Hertugernes af *Buchinham* og *Marlborughs* de ziirligste. Af publicques Bygninger er fornemmelig Touret i London, som er en Fæstning. Der besaae ieg i Compagnie med Andre 6

levende Løver komme fra Marocco, saa vel som 2 Panther-Dyr, 1 Tiger og 1 Tiger-Kat med andre meere fremmede Dyr og Fugle. Hernæst besaae vi 4re Tøyhuuse. Det første var opfyldt med Flinter, Pistoler, Kaarder, Picquer etc. rangerede i allehaande Figurer af Pyramider, Pillarer, Sole etc. Saa var og der at see 2de Harnisker, det ene Kong *Henrich 5tes*, som indtog Franckerig, og det andet *Henrich 6tes*, som tabte det igien. Udi det andet Tøyhuus fandtes Mængde af grov Skytt, som Metall-Canoner og Mørsere, deels Engelands egne, deels erobrede fra Franckerig og Spanien, blant andre en forfærdelig stor Mørser, som kastede 9 Bomber paa en Gang; der saaes og Dronning *Elisabeths* Pistolet de poche og mange fra Franckerig erobrede Faner. Det 3die Tøyhuus var opfyldt med snart alle de engelske Kongers Billeder til Hest udi skiønne Harnisker. Billederne ere af Træe og skal ligne Kongerne, Hestene ligeledes af Træe og malede, men det seer meget putzig ud. Ved Indgangen hertil sees Kong *Henrich VIIIdes* Billede af Træe tilfods i et smuckt Harnisk. Hand var bekiendt baade for en stor Fouteur og for en stor Cocu, og til Confirmation paa det første har de indrettet dette saaledes, at naar mand opløfter Harnisket sees tydelig hvor rundelig Naturen hafde udrustet ham til Amors Kriige, hvilcket dog er bedecket med en broderet rød Fløyels Pude, fuld besadt med Knappe-Naale, hvorved en Deel af de engelske Damer, naar de laver til Barsel, har dend Overtro, at naar de kand

komme derind og tage en Knappe-Naal ud af denne Pude og sætte en anden i Stæden, skal det procurere dem en god Forløsning. Udi det 4de Tøyhuus saaes en stor Mængde af de i gammel Tiid brugelige, underlige Gevær, hvoraf nogle, som vare tagne paa *Philippi 2di* saa kaldte uovervindelige Flode, vare ret grusomme; der fandtes og mange gamle Morgenstierner, som de Danske hafde brugt, da de indtoge Engelland. Iligemaade fremviiste mand dend Øxe, hvormed *Heinrich 8de* lod Hovedet hugge af sin Gemahl, *Anna von Boulen* [1]), hvilcken Dronning *Elisabeth* siden hafde ladet bruge til at halshugge Encke-Dronningen, *Maria* af Scotland, og en Deel af sine Galaner. Vi besaae og le Pont de Traitres, hvorover mangen Konge og Fyrstelig Person ere førte udenfor Touret til deres Rettersted. Iligemaade besaae vi det Værelse, hvor Kong *Edvard 4de* blev qvalt kort førend hand skulde krones, og fremdeles det Værelse, hvor Dronning *Elisabeth* sad fangen, da hende blev forkyndet, at hun var bleven regierende Dronning, som hun icke vilde troe. Men det kostbareste, ieg der saae, var Chambre des Joyaux, hvor Kongernes og Dronningernes Croner, Septere, Sværde og hvad videre dertil hørde i et stort Antall bleve forvarede, hvis Kostbarhed efter min Tancke langt overgick de Kongl: franske Regalier, som ieg saae udi Abbediet af St: Denis, formedelst den utallige Mængde af meget store Diamanter, Rubiner, Saphirer, Smaragder, Perler

---

[1]) Anna Boleyn, udtales Bulen.

og andre Edelsteene, hvormed alt dette i Overflødighed var besadt. Parlaments-Huuset er meget gammelt, derudi besaae ieg Ober-Parlamentets Sal, som visselig var smuck, men icke saa kostbar, som Engellænderne vil giøre dend. De siger, at Tapetzeriet derudi, som forestiller Seyren over dend saa kaldte spanske, uovervindelige Flode, er det skiønneste i Verden; muelig det forhen har været i saadan Estime, men nu ligner det icke Gobelins Tapeter. Dend Kongl: Throne, som er af rødt Damask med Guld Tresser besadt, og paa hver Side en kostbar Lehn-Stoel for Prinsen af Wallis og Hertugen af Jorck, samt ved Veggen paa høyre Side en med rødt Fløyel betreckt Benck for de 2de Ercke-Bisper af Canterbury og Jorck, er alt ved et lavt og i Midten aabent Gitter adskildt fra det øvrige af Salen, hvor Herrerne af Ober-Parlementet, nemlig Hertugerne, Bisperne, Marquierne, Grever, Vicomter og Juges sidder i lange Recker ved begge Sider, og er til de første indrettet Bencke med rødt Klæde betreckte og til de sidste Uld Sæcke ligeledes overtreckte. Taleren for Under-Parlementet, naar samme opfordres, bærer en sort Stav og sidder ved Døren. Under-Parlementets Sal besaae ieg icke, siden mand sagde mig, at der intet merckværdigt var at see. Fra Ober-Parlementets Sal kom ieg igiennem en anden stor Sal til Westmynster-Hall, som er en gammel Relique af de ældgamle Kongers Palads og er endnu overblevet af Londons første Ildebrand. Det merckeligste derved er, at Kongerne

ved deres Kroning udgaaer tilfods fra denne Hall til Westmynster-Kircke, og naar de efter Kroningen kommer tilbage fra Kircken, spiser de samme Dag i denne Hall med alle Herrerne og Damerne af Suiten. Hallen er hvelvet med irlandsk Træe, hvorpaa aldrig findes Spinner eller deres Væv. Admiralitets-Huuset er en anseelig Bygning, hvoraf Fronten er ziiret med 4re høye Pillarer. Guild-Hall er egentlig Raad-Huuset i det gamle London, hvor Justitzien af Lord-Maire administreres. Det er en stor Hall eller høy Sal meget antique, ellers artig nok. Mand seer der Dronning *Annas*, Kong *Georg den 1stes* og mange Herrers, som har været Lord-Maires, deres Skilderier i Levnetsstørrelse. Londoner-Børs er dend smuckeste, ieg har seet, dend er bygt i en meget stor 4 kantet afhuggen Steen med et deyligt Taarn, hvorudi er et Klocke-Spill, og dend har 2 høye Etager. Midt i Gaarden staaer en Kongl: Statue af Marmor, og rundt omkring ved alle Sider indentil er dend nederste Etage ziiret med Buer og Hvelvinger, hvor alle Kongers og Dronningers smaae Statuer bliver hensadte paa Veggene, saa snart de ere kronede. Ovenpaa anden Etage er der fuldt af Kiøbmænds-Boutiquer, ligesom paa Børsen i Kiøbenhafn. Kiøbmændene samles der fra 3 til 4 Eftermiddag, dog bliver dend meste Handel dreven udi de mange Caffeehuuse, som ere omkring Børsen, udi hvilcke Stuerne ere opfyldte med lange Stole lige som Kircke-Stole, med en Hylde foran at sætte sin Koppe Caffee paa, og paa den Tiid

ere alle disse Stole opfyldte med Mennisker. Dend Londonske Broe over Themse-Floden er meget lang og breed, den hviiler paa 22 store og brede murede Buer, og dend er ovenpaa gandske bebygt med Huuse af 3 à 4 Etager ved begge Sider, hvor imellem er en bred Gade at gaae og kiøre over, i hvilcken Gade mand icke kand see, at mand er paa en Broe uden i Midten, hvor Udsigten er meget kiøn til begge Sider. Det merckværdigste ved denne store og besynderlige Broe var dette, at dend paa dend Tiid var dend eneste Broe i denne store Stad, men nu skal en anden være bygget over Themsen høyere oppe ved Westmynster District med excessives Bekostninger.

Det saakaldte Monument er en Columne, hvis Lige af Høyde og Størrelse vel icke findes. Dend er oprettet til Erindring om dend sidste store Ildebrand i London, og dend er fra Grunden opført af lutter huggen Sandsten. Foden er i Qvadrat mange Favne bred, og saa høy, at dend er lige med Tagskegget af de omliggende Huuse paa 3 à 4 Etager. Dend er og herlig prydet med mange udhugne Billeder og Inscriptioner, sterck forgyldte. Af Fodens Høyde kand mand slutte sig til hvad Høyde Columnen selv i Proportion maa have. Inden i Columnen er en skiøn Trappe forsynet med sine Luft- og Lysnings-Aabninger ved Siderne. Uden til er den riflet à la Mosaique, og dends Hovedprydelse er tillige indrettet som en Altan, hvor mand kand staae og see sig om, og over denne Ziirlighed igien en Kugle, hvoraf udbryder

mange Ildflammer, overmaade sterckt forgyldte. Udi London er og en Deel anseelige Hospitaler, som Bartholomæi og Thomæ Hospital for Syge, Christ-Hospitalet, som egentlig er et Waisenhuus, hvor 1000 Børn opholdes, som ieg med Fornøyelse en Dag saae alle at spiise, med andre meere. Men især ere merckværdige Greenvig-Hospital for Invalides af Søe-Etaten og Chelsea-Hospital for Invalides af Land-Etaten. Det første ligger i en Landsbye, Grinitz, nær ved London og var allerede en fortrefflig Bygning, men bliver ventelig meere, thi den ene Fløy var paa dend Tiid allene færdig, hvorfor og ickun nogle 100de Personer der bleve opholdte. Med de andre Fløye meente mand det vilde nock gaae noget langsomt, og virckelig syntes mig, at dette Verck var alt for stort og vidtløftigt og kostbart anlagt. Udi dend Fløy, som var færdig, var en stor Hall for Hoffet, som var prægtig malet og forgyldt, og ved Siderne besadt med *Georgii 1mi* og hands Families Skilderier i Levnetsstørrelse saa vel som Dronning *Annas* og Prints *Georg af Dannemarc*, deres Portraits. Af samme Hall træder mand ud paa et meget langt og trefligt Gallerie, som udentil er besadt med meere end 100 Columner, saa det synes meere end kongeligt, og paa dette Gallerie falder en overmaade deylig Prospect over heele London, Themse-Floden og om liggende Egn, ligesom og Landsbyen Grinitz rundt omkring er omringet med kongl: og andre store Herrers Lyst-Palais. Ellers ere Indretningerne udi de andre Værelser

for Invaliderne meget commodes og beqvemme. Chelsea-Hospital for Invaliderne af Land-Etaten er og en stor, smuck og vel indrettet Bygning, men i Pragt kommer dend icke imod den forrige; derved ere 3 Gaarde, og i dend midterste staaer Kong *Carl 2dens* Statue i Metall tilfods. Det har sit eget Capel og en stor Plads til Promenade med Lindetræer besadt, saa og et skiønt Apothecke og Laboratorium. Der ere i London mange store Torve og offentlige Pladser, hvoriblandt Hannover-Squar i dend saa kaldte Nye Hannover Stad vel bør præfereres, og staaer Kong *Georg den Førstes* Statue af Metall tilhest midt paa Pladsen. Lincoln Fields er dend største, hernæst Communs-Garden, hvoraf dend halve Deel er ziiret med hvelvede Buer; Charing-Cross, hvor *Caroli 1mi* Statue tilhest findes af Ertz, men denne Plads er ikke regulair; og endelig Smidfields, hvor ligesom ved Foire St: Laurent i Paris mange Skuespil og Konstmagere ere at see. Hortus Botanicus i London, som kaldes Physic-Garden og nu tilhørende Apotheckerne i Staden, er i god Stand og værd at besøge; Gartneren derved kiender alle Planter, siden han har freqventeret dend botaniske Scole udi Jardin du Roy i Paris, og correspondererer flittig med dend berømte *Boerhave* i Leyden.[1]) Jeg maae tilstaae, at der findes en Deel kiønne indianske Gevexter og Træer, som Cacau, Coffee, Lignum Aloes, Zingiber etc., saa er der

[1]) Lægen Hermann Boerhave (1668—1738), Professor i Leyden, indførte Undervisning ved Sygesengen og kaldtes „Europas Læremester".

og 4 store Ceder-Træer af Libanon og et Korck-Træe.

Det er bekiendt, at det engelske Glas er fiint, som tilskrives dend stercke Heede af Steen-Kullene, hvilcke dertil bruges; ieg besaae derfor og et Par af deres Glas-Ovne, som staaer paa en høy Grund, og i Grunden fra begge Sider er en aaben Indgang til en meget stor Jern-Rist, som ligger i Midten og Kullene derpaa og omkring, ved hvilcken Indgang Kullene har fornøden Luft og mand med beqvemme Instrumenter kand oprøre dem.

Udi London er ellers 5 Stæder, hvor dend evangelisk-lutherske Religion prædickes, 1) udi det lutherske Capel udi St: James Pallast, som Printz *Georg* for sig stiftede, 2) dend danske Kircke i Wapping, som Sl: Magister *Brinck* stiftede ved Dronning *Annes* og Printz *Jørgens* Tilladelse, efter at hand hafde været Feldt-Proust ved de 7000 Mand danske Troupper i Irland,[1]) 3) dend svenske lutherske Kircke, 4) den tydske lutherske Kircke, 5) endelig var og en luthersk Forsamling udi dend gamle, forfaldne Pallast, som kaldes Savoyen, udi hvilcken Savoy de Reformerte og hafde et tydsk og et fransk Capel, og Qvæckerne hafde og der et Forsamlings-Stæd, hvorudi ieg engang saae og hørte 3 à 4 efterhaanden at træde frem og tale til Forsamlingen, ligesom de meente Inspirationen

[1]) Magister Iver Brinck (1665—1728) blev 1689 Feltpræst ved de danske Tropper i Irland, 1691 Præst ved den danske Menighed i London, 1702 Præst ved Holmens Kirke i Kbhvn. og 1711 ved Nicolai Kirke. Han blev 1710 gift med en Datter af Konferensraad Hans Seidelin d. Æ., Sophie Seidelin (1692—1741), der 1735 paany blev gift med Biskop Christian Ramus i Odense.

kom over dem til, thi i Engelland har alle Secter Friehed at øve deres Religion, undtagen Catholiquerne, som ere meest under Tvang.

Dend 2den Octobr: foretog ieg mig i Selskab med 3 andre af tydsk Nation en liden Lyst-Reyse for at besee Landet saavelsom de Kongl: Lyst-Slotte og det berømte Universitet Oxford. Vi kom først til Richmond, som er en liden Fleck 6 engelske Miil fra London, hvor Kong *Georg 2den* som Printz af Wallis hafde bygget sig et Lyst-Palais, hvilcket dog icke var meget magnificque, men ligger plaisaint, deels formedelst Themse-Floden, som flyder forbie, deels fordi der og findes mange andre store Herrers Lyst-Huuse og Parcs, hvoriblant nogle, og især Hertugen af *Montagy's*, ere smuckere end Kongens. Hernæst kom vi til Hamptoncourt Slot, som er 3 Miile fra Richmond og som nu holdes for det skiønneste Slot i Engelland, som og virckelig det mittelste Corps, hvilcket Kong *Wilhelm* har ladet bygge, er ret prægtigt. Der er vel endnu ved hver Side af dette Corps en anden Slotsgaard omgivet med meget skiønne, men gammeldags Bygninger, som dend i sin Tiid prægtige og mægtige Cardinal *Wolsey* har ladet opføre. Trappen i det nye Corps er meget anseelig, og Veggene deylig malede, som og heele Slottet overalt er ziiret med treflig Malning, iblant andet i Galleriet med de skiønne saa kaldede Cartons af den berømte *Rhaphael*. Gemackerne ere store, høye og reales, Tapisseriet er skiønt, dog icke just meget riigt. Af Kong *Wilhelms* Senge var een

af rødt Fløyel med Guldtresser og franges, og en anden ligesaadan af rødt Dammask; Himmelen og Stolen i Audience-Gemacket var af rødt Fløyel med Guld. Adskillige Portraiter i Levnetsstørrelse fandtes der, som Kong *Christian 4de af Dannemarc*, Printz *Georg af Dannemarc*, Kong *Wilhelmus* med hands Dronning *Maria*, Dronning *Elisabeht* og andre meere Konger og Dronninger af Engelland deres. Portalet af Gitterwercket, hvor de 2de Løver ere udhugne, er meget konstigt Arbeyd. Parcken eller Haugen er smuck, den er ziiret med en Deel kostlige Statuer og Vaser af hvidt Marmor, og samme Arbeyde som i Versailles Hauge findes; Springvandene ere deylige og de skiønneste, som findes i Engelland, in summa: alting er saa smuckt, at dette Huus vel og anstændig kand logere saa mægtig en Konge. Vi toge endnu samme Aften derfra paa Veyen til Windsor, som ligger 9 engelske Miile derfra; men vi kunde icke komme længere end 5 Miile til en liden Bye Stanes, hvor vi bleve om Natten.

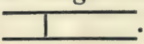
Dend 3die Octobr. om Morgenen kom vi til Windsor, en liden, men smuck Bye, og besaae det vidt berømte Slot, hvor vi fandt alt hvad til Slottet henhører, tillige med Parcken ret magnificque. Vel seer det udvortes gammeldags ud og giør ingen synderlig Parade, men indvortes er det herlig meubleret og udstafferet med de skiønneste Malninger, de rigeste Tapeter, og alle Vegne med massive Sølv-Borde, Gueridoner og Machiner at legge Ilden paa i Caminerne. Her sees *Carl 2dens*

prægtige Senge, dend ene af blaat Fløyel med Guld saa sterck broderet, at Fløyelet neppe sees, dend anden af hvidt Dammask ligesaa riig. Tronen i Audience-Gemacket var af grønt Fløyel med Guld broderet, og Tapeter, Stole og andet vare allevegne efter Sengenes Couleur indrettede og af samme Kostbarhed. Mand træder paa Slottet først i Guarde-Salen, som er med Flinter, Pistoler og Kaarder allevegne beklædt som et Rustkammer; derfra gaaer mand paa dend ene Side ind i Kongens og paa dend anden Side ind i Dronningens Gemacker, hvorudi mand faaer at see mange Portraiter af de Kongl: Familier; især observerede ieg der Printzens af *Glocester* Portrait, som var Dronning *Annes* og Printz *Georg af Dannemarc* deres af 13 Børn længst levende Søn. Et Gemack var derved merckværdigt, at mand der saae alle de Damers Portraiter, som Kong *Carl 2den* hafde fattet Kierlighed til, hvor enhvers perfecte Skiønhed, skiønt med megen Difference, ligesom disputerer de andre Præferencen. Duchessen af *Richmond* holder dog alle for den skiønneste, hun var og deriblant, og de vare tilsammen 13 à 14 i Tallet. Merckeligt er og i Galleriet dend Malning, som præsenterer en Konge af Engelland, ved hvis høyre Side staaer Kong *Johan af Franckerig* og 2de andre Konger, som af ham fangen bortføres, men Navnene kand ieg nu icke erindre.

Midt i Gaarden staaer Kong *Carl 2dens* Statue tilhest af Metall. Det store, runde Taarn er som et lidet Castell, rundt omkring belagt med Cano-

ner, og haves derfra dend skiønneste, lystigste og vidtløftigste Prospect, ligesom og dend deylige Prospect og dend sunde Luft holdes for dette Slots største Herlighed, thi det ligger paa et temmelig høit Bierg. Icke langt fra Slottet er det store Windsor-Capelle, som ind- og udvendig er smuckt bygget og med mange smaae Spiir ziiret. Udi Choret seer mand Fahnerne og Vaabnene af alle de Herrer, som med Ridderordenen af Hosebaandet ere og have været beærede, og midt iblant dem Kongernes og andre Kongl: Personers, og udi Kircken seer mand *Henrici* af *Sommerset*, Hertug af *Beaufordts* og andre Herrers prægtige Begravelser og Epitaphia. Ellers er og i Windsor en berømt Schole, som har imod 500 Discipler.

Om Eftermiddagen begav vi os videre paa Reysen til Oxfordt, hvor vi ankom den 4 Octobr: til Middag, efter at vi Aftenen tilforn hafde været i Frygt for Røvere, thi vi passerede en Skov, og merckede, at nogle Personer indenfor et Gierde en Tiid lang fulgte os, og hafde Øie med os, men endelig forsvandt de, og vi bleve uskadte. Oxfordt er af sit berømte Universitet bekiendt nok i Verden, men Byen er icke just considerabel. De store Collegia, 21 à 22 i Tallet, ere af saadan Magnificence, at mand icke finder deslige ved noget Universitet i Europa. Ved hvert Collegium er et Capell og en stor Hall, hvor Alumni spiser; de fornemste ere College de Christ-church, hvor ieg forefandt en dansk Student at betle, dernæst College de la Reine, de Jesus, de Brassenrose,

de Morton etc:, hvilcke alle vare meest nyeopbygte. Collegiernes Haller ere gierne udziirede med deres Patroners og Fundatorers Billeder. Et hvert Collegii Alumni bærer en særdeles Form af Bonnetter, runde, 3 à 4 eller meere kantede, og alle Studentere gaaer couleurt klædte med lange, sorte Stoffes Kapper aabne ved Armen. Men at der skulde være saa mange Studentere i Oxfordt, som mand vilde sige mig, nemlig 20000, er icke troelig, thi Byen er icke saa stor, at dend kunde rumme dem, og mig syntes, at mand icke saae saa mange paa Gaderne, som mand seer i Halle og Jena. Saa findes og i ethvert af disse store Collegier icke over 100 à 120 Alumni, da mand skulde tæncke, at ethvert efter deres Størrelse maatte kunde logere 4 à 500. Der er ellers nogle smucke Kircker i Oxfordt, især Stifts-Kircken. Udenfor Porten er en skiøn Hauge til Universitetets Nytte og Fornøyelse. Men det fornemste, som der er at see, er Scolen, som de kalder det, hvilcket er en sckrekelig stor 4 kandtet Bygning, hvorudi Professorerne have deres offentlige Auditoria, og har ethvert Videnskab sit Stæd, hvor det doceres. Rundt omkring findes mange Døre, hvorover med udhugne, forgyldte Bogstaver er tegnet Scola Theologiæ, Scola Juris Prudentiæ, Medicinæ, Philosophiæ, Lingvarum etc. Det anatomiske Theatrum er en separat Bygning og beqvemt indrettet. Udi det ene Hiørne gaaer mand op til Bibliotheket, som er meget nombreuse, og ohngefehr af denne Figur . Af Bøgerne,

som efter hvert Videnskab ere ordentlig rangerte, er hver Bog heftet med en subtil Kiæde, og rundt omkring ere durchsigtige Stellager paa 2 Etager opførte og forsynede med fornødne Bogreoler og Bæncke, saa at mand kand udtage hvad Bog mand vil, legge dend paa Reolen og strax sætte sig ned og læse derudi. Ovenover Bibliotheket er en stor Sal af 3 Længder, som de kalder Picter-Salen, hvor paa alle Sider findes mange Portraits af ældere og yngere Konger, Dronninger, Hertuger, Biskopper, Doctorer og Professorer, samt andre store og lærde Folck, som har stiftet og givet noget til Universitetet, eller har været der i stor Renommé. Midt udi dend mittelste Længde er oprettet Dom: Thomæ Pembrochii, Cancellarii universitatis hands Statue af Metall tilfods i Legemsstørrelse, staaende paa en konstig Marmor-Fod med et ziirligt Jerngitter omkring og med dette symbolo: Dominus illuminatio mea, som giver en smuck Parade. Gibs-Loftet i disse 3 Længder er ved alle Sider garneret med en bred Rand af zierlig Gibsarbeyd, hvorudi ere indfattede 5 à 600 smaae Portraiter af alle bekiendte og berømte, gamle og yngere authores og store og lærde Mænd i alle Videnskaber udi smaae, runde Medaillons, præsenterer allene Hovedet og Ansigtet, med Navnene ovenover og Vaabenerne nedenunder, iblant hvilcke ieg og fandt vores danske *Griffenfeldt.*

Fra Oxfordt toge vi hen at besee det berømte Slot Bleinheim, som er 7 engelske Miile derfra, hvilcket Slot efter en Parlaments-Act er bleven

opbygget for Hertugen af *Marlborough* til Erkiendtlighed og ævig Afmindelse af dend store Seyer, hand erholdt over de Franske ved Höckstedt eller Bleinheim i Bayern. Dette Slot er visselig af nye Architectur, det skiønneste, der kand sees for Øyen, og fra hver Side mand udentil beseer det, giør det en nye different Parade. Indentil er det zieret med Marmor og de deyligste Malninger, som forestiller alle Hertugens Helte-Gierninger. Parcken med den konstige Broe derudi er merckværdig saa vel som hands Statue af Marmor, hvilcken der er oprettet, og hvorpaa hands Bedrifter ligeledes ere udgravede. Efter at vi dette hafde beseet, retournerede vi samme Aften igien til Oxfordt, og om Morgenen d: 6 Octobr: begav vi os paa Hiemreysen til London, og toge dend rette Lande-Vey, hvor mand passerede kiønnere smaae Stæder, kom og hiem d: 7 Dito om Aftenen, men af Regn saaledes tilreedt, at vi hafde icke en tør Traad paa os. Veyen var 49 engelske Miile, hvoraf 5 gaaer paa en tydsk. Landet befaldt mig vel, thi skiønt ieg icke passerede synderlig Skov-Egn, saa er dog heele Landet snart besadt med smaae Træer, der afdeler det ligesom i lutter Hauger. Stæderne i Provincerne ere ickun smaae, men Herbergerne og Vertshuusene paa Lande-Veyene ere rette Paladser.

For at melde noget om, hvorledes ieg anlagde min Tiid udi de 10 à 11 Uger, ieg forblev i London, da opvartede ieg først ved min Ankomst dend

danske Envoyé Hr: Baron *Sölenthal,*[1]) og hafde engang dend Ære at spiise hos ham; hernæst var ieg især recommenderet til en meget berømt Chymist, ved Navn *Gottfried Hanckvitz*, en Tydsker af Geburt, som hafde etableret sig der som Chymist, thi Apotheckerne deeler sig der udi Chymister og simple Apoteckere, af hvilcke sidste findes nogle Hundrede, som selv icke præparerer noget chymisk Medicament, men henter det hos Chymisterne. Denne Mand var en meget forfaren, curieux, bemidlet og tillige omgiengelig Mand, som strax tilvendte mig sin Yndest, da hand saae ieg gierne vilde lære noget; men visse Arcana beholdt hand dog for sig selv, ellers offererede hand mig strax frie Adgang til hands Laboratorium, naar ieg behagede, hvilcket ieg med Fornøyelse og Tacksigelse imodtog og besøgte det gandske flittigt. Iligemaade søgte ieg iefnlig et Caffehuus, hvor ieg hver Eftermiddag kunde finde ham, for at raisonnere med ham om adskillige chymiske Ting; hands Laboratorium er det største og curieuseste, som sees kand, derudi findes over 100 Ovne af alle de Inventioner som til dend Tiid vare bekiendte, ja denne gode Mand foretog sig endnu i sit 60de Aars Alder en Reyse snart over heele Europa for at søge, om hand kunde finde nogen Slags Invention af chymiske Ovne og Processer, som ham icke vare bevidste. Udi dette hands Laboratorio er især merckeligt, at ald Lysningen derudi kom

[1]) Baron Henrik Frederik v. Søhlenthal (1685—1752) var fra 1713 til 31 og atter fra 1737 til 51 dansk Gesandt i London. 1747 fik han Rang med Geheimeraader.

oven ned, og at der fandtes artige Inventioner at afværge ald Røg derudi. I Særdeleshed var hand berømt af sin skiønne Phosforo, som hand selv meget geheimt præparerede af Urin og andre Excrementer tillige i saadan Perfection, at hand tilsidst støbte dend om i smaae Stænger, som ingen har kundet giøre ham efter; iligemaade var hand den første, der præparerede Ol: vitriol: alb: glaciale[1]) i stor Mængde, som blev forsendt over heele Europa og indbragte ham store Midler. Hernæst fortiente hand og mange Penge med at forfærdige og sælge nogle Machiner til at slucke en paakommen Ildebrand ved at kaste dem i Ilden. Hand bad mig nogle Gange tilbords, da ieg, naar ieg blev indført i Spiisestuen, altiid forefandt hands Kones gamle Moder, hands Kone, og 3de smucke voxne Døtre i een Rad, som ieg strax maatte kysse, efter Landets Brug, fra dend ældste til dend yngste, hvilcket Arbeyd ved Begyndelsen icke var saa behageligt som tilsidst. Hand regalerte mig, da ieg tog fra London, med sit Portrait i Kaaber stucken, og med 2 Stænger af sin Phosphoro til en Afmindelse.

Udi Chelsea-Hospital var og et ret artigt og stort Laboratorium, som ieg og iblandt besøgte. Jeg blev der bekiendt med en Doctor *Scheutzer*,[2]) der var som Amanuensis hos Ridder og Doctor *Hans Sloane*,[3]) og var en Søn af dend lærde Doc-

[1]) Ol: vitr: alb: glaciale er: Vitriololie med Alpe-Enzian.,

[2]) Naturforskeren Johan Jacob Scheuchzer (1672—1733), Professor i Mathematik og Overstadslæge.

[3]) Den bekendte Samler Hans Sloane (1660—1753) blev netop paa den Tid Livlæge hos Kong Georg II.

tor *Scheutzer* udi Zürick i Schweitz; hand skaffede mig Adgang til at besee bemeldte Ridder *Sloanes* berømte Naturalien- og Raritet-Cabinet, hvor der var Mængde af alle Slags Metaller, Ædelstene, Petrefacta, figurerte Steene og en Deel gamle smaae Afguder, hvoraf nogle vare kostbare. Dend ældgamle og gode Herre, som og var Præsident i Collegio Medico, sad og gick selv i sin Slobrock omkring og viiste os alting, da ieg hertil igien hafde taget et Par gode Venner med mig, nemlig Mons: *Klöcher*, som nu og var kommet til Engelland, og Mr: *Stiefken.* Iøvrigt maatte ieg anvende meget af min Opholdstiid i London til at besee alting i denne store Stad, saavelsom paa Reysen til Oxfordt, som forhen er fortalt. Jeg logerte i London udi Westmynster-District, og dend danske Kircke ligger i en Forstad kaldet Wapping, som er vel langt fra hinanden; dog gick ieg tilfods 2de Gange derud at bievaane Guds-Tienesten; ieg gick begge Gange i en god Skridt uden Ophold, dend ene Gang tilbragte ieg $2^1/_4$ Time efter mit Uhr paa Veyen, og dend anden Gang 2 Timer, og dend Vey er icke nær dend heele Stads Længde, hvoraf kand sluttes hvor lang dend maae være.

Om Middagen spiiste ieg hos en tydsk Vert, som var billig, og om Aftenen gick ieg gierne i en Taverne, hvor der paa dend Tiid findes Østers-Koner, tog mig 6 Stk: Østers for 1 pens, et Hvedebrød for 1 pens, og en heel eller halv Pæl hviid Portugiserviin; udi samme Taverne fandt ieg og iblant Mr: *Klöcker*, Mr: *Worm* og Mr: *Stiefken*,

som var hos *Sölenthal*, og da vi engang vare der samlede og spøgede, forefaldt denne Discours imellem os, at Mr: *Klöcker* sagde til mig og *Stiefken:* „Hvad meener I vel, at der skal blive af *Worm* i sine Dage, hand har gaaet længe i Latine-Scole, det kunde hand icke fatte, siden har hand sidt paa min Faders Contoir, det kunde hand heller icke begribe, nu har Faderen sendt ham til Engelland at see Kongens Croning, hvad mon det skulde hielpe ham?“ Men *Worm* svarede ham i sin Eenfoldighed: „Lad mig kun først komme hiem igien, saa skal I nock see, der skal blive noget af mig.“ Som sagt saa skeedte, thi da hand et Aar derefter neppe var kommet hiem, blev hand strax Justitz-Raad og Vice-Borgmester i Kiøbenhafn, førend *Klöcker* og vi andre blev til noget, som vel skeedte for at soulagere hands Fader, Hr: Biskop *Worm*, over dend Skade, hand hafde taget ved Kiøbenhafns Ildebrand.[1])

Det extraordinair Merckværdige, som forefaldt i London i dend Tiid ieg opholdt mig der, var Kong *Georg 2dens* og hands Dronnings Kroning, som skeedte først i November, for hvis Skyld ieg og blev der nogle Uger længere, end ieg hafde foresadt mig. Denne Kroning var overmaade solenne og magnificqve; Kongen og Dronningen gick ud af Westmynster-Hall over dend excessiv store 4kantede Plads, som er der udenfor, og igiennem 2de Gader tilfods til Westmynster-Kircke, hvor-

[1]) Michael Worm (1704—43) blev allerede 12. Novbr. 1728 efter sin Faders, Biskop Christen Worms Anbefaling, Viceborgmester i Kbhvn. 1736 blev han Justitsraad.

hen hele Veyen var $1/2$ Alen høyt fra Jorden belagt med Bredder, og samme beklædt med rødt Klæde, som omsider blev givet til Priis; saa var og Veyen paa begge Sider besadt med Livguarder, hvilcke igien vare omgivne med et Gelender, at ingen kunde trænge sig ind paa dem. Kongen og Dronningen bare icke deres Croner paa Hovedet til Kircken, men Churhuer. Suiten begyndtes med 24 smucke Jomfruer vel prydede, og med Kurver under Armene fulde af Blomster, hvormed de bestrøede Veyen. Dernæst et Corps prægtige Paucker og Trompeter, item et Corps Herolder, hvorpaa fulgte adskillige Collegia *en Corps*, hvoriblant Lord Maire med sine Aldermans, saa og de 24 store Dommere af Stor-Britannien, derefter kom Rigets Pairs, som ere Baronerne, Vice-Comter, Comter, Marquis og Hertuger tillige med deres Damer, nemlig Damerne af hver Stand først for sig og siden Herrerne, som alle bære Coronets, men hafde samme i Haanden til Kircken, og vare de alle klædte i lange, røde Fløyels Cronings-Kapper, foret med Hermelin og bundet med tycke Guldlitzer og Qvaster; saa vare og Damernes Klæder udpyntede med utallige Juveler, deels deres egne, deels og som de ved Jøder hafde ladet forskrive fra andre Lande, for imod en anseelig Leye at bære dem denne Dag, ja mand vilde forsickre, at Dronningens Habit dend Dag var besadt med Juveler af 2 Millioner Pund Sterlings Værdie. Efter alle disse Pairs og deres Damer fulgte alle Stor-Britanniens Bisper i deres

bispelige Habit, hernæst og Rigets høyeste Embeds-Mænd, som Cantzleren, Skatmesterne, Stats-Secretairerne etc., fremdeles de 2de Ercke-Biskopper af Canterbury og Iorck, hvoraf dend første bar Bibelen, ligesom Cantzleren forhen bar Lov-Bogen, og endelig kom 3de store Herrer, som præsenterede Hertugerne af Aquitanien, Bretagne og Normandien, som tilforn har ligget under Engelland. Derpaa kom Dronningen under en broderet rød Fløyels Himmel, og Kongen ligesaa, hver for sig, og begge omringede af en stor Hob høye Herrer og andre ringere Betiente, hvilcke bleve efterfulgte af alle Slags Hoffbetiente, som sluttede Trouppen. Da de kom tilbage fra Kircken i samme Ceremonie, hafde Kongen og Dronningen deres Croner paa Hovedet, ligesom og alle Pairs og deres Damer deres Coronets. Denne Croningsdag søgte ieg icke at komme i Kircken af Frygt for Fare ved Trængsel, men ieg var 4 Dage forhen i Kircken for at besee Thronerne og ald anden der giort Anstalt, hvorved ieg tillige hørte dem prøve dend Musicque, som ved Croningen skulde opføres, hvilcken dend berømte *Hendel*[1]) med 2de Secundanter dirigerede, dertil hørte 130 Musici, og deriblant 24 udvalgte Sangere, til hvilcke var opbygget Stellager ovenover og ved begge Sider af det store Altere, og skal dertil have været i Brug alle de Slags musicaliske Instrumenter, som til dend Tiid vare bekiendte,

[1]) Den berømte tyske Komponist Georg Friedrich Händel (1685—1759) gik 1710 til England, der blev hans andet Fædreland og hvor hans betydeligste Værker blev skabt.

men ieg kand icke sige at Musicquen befaldt mig, thi dend giorde alt for stor Allarm, og derfor icke var behagelig for mine Øren. Dend store Plads udenfor Westmynster-Hall, som paa alle Sider var omgivet med Huuse paa 3 à 4 Etager, var som mig synes det besynderligste mand dend Dag kunde see, thi icke allene vare Vindeverne i alle Værelser opfyldte med Mennisker, men der var endog Bæncke med Gelender for bygget uden for Huusene imellem hver Etages Vindever; ja oven paa Tagene af Huusene var af Tømmer og Bredder opbygte 2 à 3 Etager med Bæncke for Tilskuere, som maatte betale deres Plads dyre, skiønt nogle saadanne Stellager brødes og Folck kom tilskade, som da betalte deres Plads dyrest. Huus-Eyere bortleyede dend Dag alle deres Værelser ud til Pladsen og Gaderne, som Suiten passerte, for 4, 8, 12 til 16 Guinnees, ligesom Værelserne vare store til. Desuden var dend store aabne Plads saaledes opfyldt med Mennisker, at naar mand kastede et Æble ud iblant dem, kunde det icke falde til Jorden, saa der visselig var en Samling af Mennisker paa meere end 150000 i Tallet. Dette var et forunderligt Syn, men forunderligst blev det, da det Kongl: Herskab kom ohngefehr midt paa Pladsen, thi da gick disse Fryde-Skrig an: „Vivat, God bless de King, vivat God bless de Qveen!“ hvorved alle Mand-Folck svingede deres Hatte, og alle Fruentimmer deres hviide Tørklæder, hvilcket Syn saaledes frapperede mig, at ieg tabte baade Næse og Mund, glemte Herskabet og

ald Pragten for at betragte dette allene, ja ieg kand sige, at det var det forunderligste Syn ieg har seet i Verden. Ieg hafde og nær kommet i Fortred over det, at ieg selv glemte at svinge min Hat, hvorover ieg fick et Stød i Rycken bag fra, og mand begyndte at raabe Jacobit, saa ieg icke var seen at faae Hatten af og svinge dend med. Paa begge Sider af Westmynster-Hall var mod Muuren opført som et Amphitheatrum af 12 Bæncke med Gelender for, paa hver Benck kunde sidde 24 Personer efter No, og hver Plads paa Bencken kostede 1 Guinnee. Paa en af disse Bencke hafde ieg mit Sæde, men ieg maatte indtage dette Sæde om Aftenen Kl: 7 for Cronings-Dagen, blive derpaa heele Natten, og til anden Aften Kl: 7 igien, thi ellers kunde ieg icke have kommet dertil, og ingen kunde for Trang reyse sig op af sit Sæde uden Frygt for at blive styrtet hovedkulds ned iblant Pøbelen, mand maatte derfor forsyne sine Lommer med noget til at stille Hungeren og Tørsten, og naar mand skulde af med Vandet, maatte mand under Decke af Klæderne lade det løbe ned paa Fodbrettet, som var giennemboret med Huller, mend det øvrige maatte mand beholde hos sig heele Tiden over. Kongen og Dronningen spiiste samme Aften med alle Pairs-Herrer og -Damer i Westmynster-Hall, hvor da efter gammel Skick en harnisket Cavailler rider ind i Hallen ved Taffelet, og udfordrer enhver, som hafde noget imod dend nu kronede Konge og Dronning, at møde ham i en Ene-Kamp, hvortil hand ud-

kaster sin Handske, om nogen tør tage dend op, men ingen har vel paa dend Tiid Lyst dertil. I øvrigt blev Dagen sluttet med alle Klockers Ringning, med Canonade fra Tovret og andensteds, og med Illuminationer i alle Huuse og paa alle offentlige Pladser i Staden.

Førend ieg forlader London, maae ieg endnu anføre, at deres Operahuus var forsynet med skiønne Acteurs og Actricer, 40 udvalgte Musici opvartede derved, og Engellænderne ere saa genereux, at naar en nye Sangerske giør sin første Prøve, bliver hende over 1000 Guinnees tilkastet paa Theatro. Ellers kom det mig for i London, at dend engelske Nation er en Deel høyhiertet,[1]) saa de seer gierne en Fremmed over Skulderen; men har mand nogen Adresse eller Recommendation til dem, da begegner og tracterer de en galant.

Saa snart forbemeldte Kongl: Croning var forbie, antraaede ieg d: 11 November min Reyse fra Engelland til Holland med en engelsk Cofardie-Captain, som var ladt med Spanisk Stück von Achten[2]) til Rotterdam, og blev ieg forenet med ham om 1 Guinnee for Sted i Cahüten ved Transporten, og daglig $^1/_2$ engelsk Species for Kosten, ligesom hand fick af en Deel andre Passagers af begge Kiøn, hvilcke vare meest Hollandske og

---

[1]) En andetsteds ikke truffen Anvendelse af Ordet „højhjærtet« i Betydning af hovmodig.

[2]) Stück von Achten, en spansk Mønt (Real de à ocho), der galdt 8 Realer og havde en dansk Værdi af 5 Mark og 12 Skilling. Da den hyppig var falsk eller undervægtig, var den forbudt i Danmark.

Tydske, som retournerede fra London, efterat de hafde seet Croningen. Reysen, som vel icke var over 36 Miil over Nord-Søen, gick i Førstningen noget langsomt af Mangel paa Vind, saa vi tilbragte 6 Dage derpaa, men da vi tilsidst i en à to Dage fick Sidevind, saa gick det deshurtigere, endskiønt det tillige var saa sterckt et Veyr, at endog alle Skibs-Folckene tillige med Passagererne bleve meget søesyge, undtagen Capitainen og ieg, som got kunde spiise og dricke ved Maaltidet vort Glas Viin, og i mellem en god Punce og Philip,[1]) da imidlertiid de andre Passagers intet kunde nyde for deres Kostpenge, men hylede og skrege over deres Sygdom og over de fæle Bølger, Nord-Søen giver i saadant oprørt Veyr, i det mand med een Bølge snart stiger mange Alen høyt, snart igien syncker ligesaa dybt som i en Afgrund, hvilcket seer ret kyseligt ud, især naar Relingen ved Side-Vind er lige med Vandet, og ofte under Vandet, ja Skibet iblant overskylles af Bølgen. Men Capitainen og ieg holdt os immer vel og vare ret fornøyede med hinanden, at dend ene kunde giøre dend anden Selskab. Iblant Passagererne var en venetiansk Kiøbmand, som i London hafde indkiøbt en stor Qvantitet af Guld-Uhrer, Guld-Etuis, Guld-Tabatieres og andre Galanterier, hvilcke hand en Dag viiste mig; thi denne Mand holdt sig stedse til mig, fordie ieg kunde tale Fransk med ham, og hand kunde icke tale andet end

---

[1]) Philip, egentlig Fillip eller Flip, engelsk Slangudtryk, der betyder en „Opstrammer“, særlig en Sømands-Drik, der laves af Øl, Brændevin og Sukker.

Italiensk og Fransk, da de andre paa Skibet talede intet uden Engelsk, Hollandsk og Tydsk. Denne Mand bød Capitainen, som en Dag hafde ladet hidse Top-Seilet, hvorved Skibet krængede saameget meer, at hand vilde betale ham 30 Guinnees om hand vilde lade det tage ned igien, men Capitainen svarede: „Ney, det giør ieg icke, om I vilde give mig 100 Guinnees, ieg har en betydelig Ladning inde, og maae bruge Vinden alt det Skibet kand taale, thi derom maae ieg fremvise min Journal for hver Time paa Dagen.“ Icke desto mindre maatte hand dog kort derefter tage Seylet ned, saa hand gierne kunde have fortient de 30 Guinneer. Samme Tiid beklagede denne Mand sig jammerlig for mig over dend usunde Luft, der var i Cajüten, saa vel som Uroen, formedelst alle Passagerernes iidelige Stoelgang, Breckning, samt Hylen og Skriigen, hvorover ieg raadte ham at komme op paa Decket i frie Luft, thi ieg opholdt mig der gierne om Dagen; men hand var icke saa snart krøbet op paa Decket, førend en Bølge overskyllede os, saa hands blaae Damaskes Sloprock med Guld-Scherff, hvorudi hand var klædt paa Skibet, blev ilde tilreedt. Da vi kom imod de hollandske Kyster, kom en Lodtz os imøde, ved hvis Veyviisning dend gode Gud ledsagede os vel ind til Dordtrect, og saa snart vi vare komne i Land, lovede vores Venetianer til Jesus, Maria og Joseph helligen, at hand aldrig meere vilde begive sig paa saadan en Søe-Reyse. I Dordrect forblev ieg kun en Nat. Der

besaae ieg Raadhuuset, hvor Printz *Wilhelm af Nassau-Oranien*, som siden blev Konge i Engelland, ved dend store Revolution i Holland først blev erkiendt for General-Capitain af Republiquens Armee. Hernæst besaae ieg og dend store Kircke, hvor det bekiendte Synodus Dordracenius var bleven holdet, og tog saa med en Treck-Skøyte paa Maas-Strømmen til Rotterdam, hvilcken Stad vel er dend største og riigeste i de forenede Provincer næst Amsterdam. Her tog ieg igien *Erasmi Roterodami* Statue af Metall i Øyesyn, som er opreyst paa Pladsen ved dend største Kircke, hvilcken Smaae-Drengene nu betiene sig af som et Maal at kaste til med Steene; besaae og et og andet videre merckværdigt, saa vidt Tiiden vilde tillade; og drog saa videre med en Treck-Skøyte til Leyden ved Rihnstrømmen, som er temmelig stor, smuckt bygt, befæstet, har et berømt Universitet, og Gaderne ere besadte med Træer ved begge Sider. Her besaae ieg Theatrum Anatomicum med hvad merckværdigt derved fandtes, saa vel som Hortum Botanicum, udi hvilcken ieg en passant fick dend berømte *Boerhave* af Person at see, men talte icke med ham, thi Tiden var mig for kort. Dernæst tog ieg atter med en Treck-Skøyte til Delft, der iligemaade er en smuck og stor Stad, hvor ieg besaae i dend store Kircke dend første Printz *Wilhelm af Nassau-Oranien*, som var Republicquens første Stiftere, hands Begravelses-Stæd, hvilcket var opført som et Castrum Doloris meget prægtigt af ægyptisk Marmor fuldt af tycke Guld-

aarer; og hands Hund som døde af Sorg, da Printzen blev dræbt, laae af Marmor udhuggen ved hands eget udhugne Billedes Fødder.[1]) Raadhuset, Tøyhuset, det Ostindiske Compagnies Huus og Fabricquen af det uægte Porcelain besaae ieg der og, og begav mig saa med en Skøyte igien til Haag og dermed fuldendte dend Dags Reyse. Haag er en deylig, men aaben Stad, hvorfor det og kaldes dend prægtigste Landsbye i Verden, thi det er fuldt af herlige Paladser og Hauger. Her residerer Statholderen og de Herrer General-Staten haver her deres Samling. Ieg var og oppe at see dend Sal, hvorudi de samles, hvorved icke var noget besynderligt at mercke, uden at midt i Salen stod et ovalt Bord, bedecket med et Bordklæde af fiint grønt Klæde med grønne Fryndser, og omkring Bordet 7 Lehnstole med Grønt overtrackte, og paa Bagsmeck af hver Stoel var med Silcke udsyet et af de 7 forenede Provincers Vaaben, men dend, som viiste mig omkring, tiltalte mig med disse stolte Ord: „Her ved dette Bord er mange Potentater i Europa saavel som de andre Verdensdeele blevne foreskrevne Love." Jeg var og ude at besee Rysviger Slot, hvor dend rysvigske Fred blev sluttet, item ude ved Strandbredden og samlede mig en Deel artige Sneglehuuse og andre Conchas, som ieg bragte hiem med mig. Dagen derefter tog ieg igen med en Skøyte til Harlem, som er en temmelig stor Stad,

---

[1]) Se Beskrivelsen af Prins Wilhelm af Nassau-Oraniens Epitaphium i „Gyldenløves Lakaj", Memoirer og Breve XVII, S. 138.

og er opfyldt med alle Slags Fabricquer og Manufacturer, og siden med en stor Seyls- eller Transports-Baad til Amsterdam. Om denne store, rige og mægtige Stad kunde atter være meget at fortælle, men da ieg kom der, forefandt ieg Brev fra min Sl: Fader, hvorudi hand berettede, at hand var meget svag, og befalede mig at iile med min Hiemreyse, hvorover ieg og icke forblev der længere end 11 Dage. Jeg besøgte strax dend berømte Apothecker og Materialist Hr. *Seba*, som i Amsterdam kaldtes dend tydske Apotecker, til hvilcken ieg hafde Recommendation, hand var en Mand paa nogle Tønder Guld, og hafde en meget vidtløftig Handel med Material-Vare; især var hand bekiendt af sit herlige Naturalien- og Raritet-Cabinet, som ieg anmodede ham om at vise mig; men da han hørte mit Navn var *Seidelin*, spurte hand strax: „Hvad var Deres Faders Navn?“ og da ieg nævnte hands Navn, *Frederich Seidelin*, spurte hand strax igien: „Er hand endnu levende?“ og videre: „Hvorledes lever hand?“ og da hand det hørte, sagde han: „Ey, det er mig meget kært. Deres Fader og ieg har været fortroelige Venner i vores unge Dage, vi serverte paa een Tiid i Nürnberg, og for Deres Hr. Faders Skyld er ieg Dem gierne til Villighed i alt hvad ieg kand; men hvad mit Cabinet angaaer, da er det vidtløftigt, og til at besee det ret udfordres en Deel Tiid, som formedelst mine Handelsforretninger er mig meget kostbar, dog vil ieg af hver Dag opofre en Tiime dertil for at efterkomme Deres Begiering, nemlig

fra 4 til 5 Eftermiddag, om De paa dend Tiid vil komme til mig.“ Jeg tackede da mangfoldig, og kom til ham 7 Dage i Rad til dend benævnte Tiime, hvorved ieg ret fornøyede min Curiositet, og maae tilstaae, det var det største og deyligste Naturalien-Cabinet, ieg endnu hafde seet; især vare hands indianiske Conchilier og Snecker overmaade deylige og store, og viiste hand mig nogle, hvoraf hand vurderte et Par for 600 à 1000 Gylden. Fortalte mig og, at Czar *Peter 1ste* af Rusland hafde afkiøbt ham hands første Samling for 70000 Gylden, men at hand holdt denne Samling for 4re Gange saa kostbar. En særdeles curieux og rar Samling fandtes og her af alle Slags Frugter, som hængte i Chrystal-Glas i Spiritu, og hafde vel Frugternes Form, men var intet andet end Frugtens Parenchima eller Textur af alle dends grovere og fiinere Fibris, som sammenholder Frugternes Saft og øvrige carnøse og terrestiske Deele, hvilcke alle derfra tillige med Skallen meget konstig og ubegribelig vare separerede, saa dend heele Væv af alle fibris var saa tydelig, og paa nogle tusinde Stæder giennemsigtig, med Forundring at betragte, heldst da dend var saa heel conserveret, at dend endnu kunde præsentere Frugtens Form og Skickelse. Denne gode Mand gav mig og Addresse til at see et stort Laboratorium, hvor Campher blev raffineret og sublimeret i Skiver, saavel som mange chymiske, mercurialske Varer bleve fabriquerede i stor Mængde, som Mercurius Sublimat: Mercurius præcipit: rubr: og Cinnab: factitia

med meere. Ellers var denne gode Mand ved ald sin Riigdom meget oeconomisk. Hand bød mig en Gang til Bords, men bestilte mig at møde ham paa Børsen ved Børs-Tiden. Da hand nu gick hiem derfra, kiøbte hand underveys i sit Tørklæde en Ræt maadelige Aborrer, hvilcke hand lod afkaage med en Vater-sauce efter hollandsk Maade, og dertil hafde hand en stegt Gaas, men intet meere, endskiønt hand hafde begge sine Sønner med til Bords, som begge vare Materialister. Vi spiiste i Kiøckenet, som dog var meget propre. Og ligesaa propre som Hollænderne holder deres Kiøcken, ligesaa propre holder de og deres Commoditetsteder, thi de ere overalt belagte med blaae og hviide glasserede Steen, og saa snart nogen har betient sig af Stedet, bliver det strax vadsket og afskyllet, saa der aldrig findes nogen Ureenlighed.

Jeg forefandt ved min Ankomst til Amsterdam en Berlinsk Chirurgien ved Navn *Pectholtz*, en af de Kongl: Pensionairs, som ieg kiendte. Samme var recommenderet til dend berømte Anatomicum *Ryscium*, hvilcken lærde Mand levede i Amsterdam meget indgetogen og snart som ubekiendt. Da nu *Rysch* [1]) inviterede *Pectholtz* at see hands anatomiske Præparata, tog han mig efter min Begiering med sig derhen, hvorved mig skeedte en stor Fornøyelse, thi ieg kand med Sandhed sige, at ieg endnu aldrig hafde seet deslige Præparata saa propres, nette og reenligen handlede som disse, og heller icke i større Mængde.

[1]) Frederik Ruysch (1638—1731), berømt Anatom, Professor i Amsterdam.

Hvad ieg ellers observerede og besaae som merckværdigt i denne anseelige Stad, var først dens Kircker, hvoraf mange ere skiønne Bygninger og ziirede med deylige Taarne, endskiønt Sildepacker-Taarnet nock er det anseeligste i Staden. Hernæst besaae ieg Raadhuuset, som visselig er en vidtløftig, høy og prægtig Bygning, og en af de prægtigste, ieg har seet. Det er opført af store, hugne Sandsteen, Taget er af Kaaber og ziiret med en Deel Billeder og Statuer af Kaaber, ziirforgyldt. Galleriet i anden Etage, hvorfra mand gaaer ind til alle Magistratens fornemste Departements og Raadstuuer, er gevølbt og prydet med utallige Udhugninger af Marmor og Alabast i Blomsterverck af meget herlig Arbeyd, men det synes mig at være en Feyl paa denne prægtige Bygning, at ingen af Indgangene dertil er real og proportioneret efter Bygningens Størrelse. Børsen er gandske kiøn men intet extraordinairt. Iøvrigt ere Paladserne og Huusene i Staden skiønne Bygninger, men aldt af brendte Steen. Mange smucke Broer findes der, dog icke med muurede Buer under, men med smuckt Jerngelender ved begge Sider, især udi de saa kaldede Gragter [Grachter]. Gaderne ere og somme Steder besadte med Træer paa begge Sider. Til Admiralitetet hører smucke Bygninger, thi de holder en skiøn Krigs-Flode. Et stort Waissenhuus er der saavel som andre Hospitaler, item en smuck luthersk Kircke og en prægtig jødisk Synagoge med meere. Ellers er Holland et besynderligt Land. Det ligger meget

sidt og underkastet Havets Overskyllelse, hvorfor det og med kostbare Damme [Dæmninger] og Sluser maae forvares. God Græsning har de til Creaturet, men de fleste Steder voxer hvercken Korn, Viin eller Skov, og dog er Landet sellet[1]) fuldt med skiønne og store Stæder, saa at mand i een Dag kand besøge 6 à 7 store Stæder, og det meget mageligt, formedelst de mange Canaler, Landet er igiennemgravet med, hvorpaa mand ved bestemte Tider og snart hver Time med Treck-Skøyter for en billig Priis føres fra et Sted til et andet. I de Lands-Byer, mand ved dend Leylighed passerer, seer mand lutter grundmuurede Huuse, hvis Beboere ere tillige Søe-Folck, som haver deres Fartøjer; ja ieg troer, at i dette Land findes en større Mængde af store og mindre Handels-Skibe end ellers i heele Europa. Der udfordres og virckelig mange til at vedligeholde deres vidtløftige Handel paa Ost- og Westindien, Øster Søen, til Silde-Fangsten og Grønlands-Farten og til alle andre Stæder i Verden, thi Hollænderne ere til Søefarten hengivne, og de fortiener og derved stor Rigdom, og iøvrigt ere de ærlige, arbeydsomme, oeconomiske og reenlige Folck, hvilcken sidste Qualitet gaaer saa vidt, at de bruger Spyttepotter paa deres Borde for icke at spytte paa Gulvet, og har ieg nogle Gange med Latter seet i de store Caffehuuse, at vel 30 Personer i en Kreds kand omringe Caminen med Tobackspiben i Mun-

---

[1]) Sellet, antagelig Perf: Partcp:-Formen af „selles", gammeldansk: samle sig. Meningen er vel altsaa, at en Mængde skiønne Stæder ligger samlede i Landet.

den, og naar de spytter, kand dend, som sidder længst derfra, lige saa vel treffe at spytte lige i Ilden, som den der sidder næst hos, saa at Ilden knager og brager uden Ophold.

Mod Enden af November Maaned omtrent antraaede ieg min Afreyse fra Amsterdam efter nogles Raad med dend saa kaldte Oxen-Post, som gaaer over Narden, Ammersfordt, Osnabryck i Westphalen og det Hannoverske til Hamborg. Men det var en slet Voiture og dend ubehageligste Aarets Tiid. Posten gick Dag og Nat, Foed for Foed, Veyret var med Regn, Blæst og Snee meget ont, og Veyen icke mindre ond, saa ieg ved de lange, mørcke Nætter leed saa meget ont af Sult og Kulde, at ieg sad paa Vognen og peeb som en Rotte. Men ieg kom Gud skee Lov dog vel til Hamborg, hvor ieg blev igien forfrisket, og af min Sl: Faders Correspondenter vel imodtaget; og som ieg der forefandt Brev, at min Sl: Fader begyndte at komme sig noget igien, blev ieg der i 14 Dage, og diverterede mig noget efter min Reyses Besværligheder med deres Opera og Comedier, lod mig og sye et Par Klædninger, og forsynede mig ellers med et og andet, som ieg til min Hiemreyse hafde fornøden. Men her var ieg nær geraadet i saadanne Stricker, som ieg paa alle mine Reyser hidtil hafde vel vogtet mig for. Anledningen hertil var denne, at ieg der forefandt en af mine forrige Condiscipler paa Hoffapotecket i Kiøbenhafn, ved Navn *Oldenborg*, hvis Søster var dend i Hamborg og Kiøbenhafn saa vel bekiendte Madame *Kayserin.*

Deres Fader hafde været Oberalter i Hamborg, og de vare af Hoffapotecker *Beckers* Forvandtskab, men nu vare Mad: *Kayserin* og hendes Datter Actricer ved Opera i Hamborg.[1]) Denne min gamle Ven inviterede mig da en Dag paa Caffee hos hands Søster, som ieg imodtog, og da ieg kom der, saae ieg, at de boede got og førte sig galant op; efter Caffeen diverterede Datteren mig med at synge Arier og at accompagnere Sangen med sit Clavier-Symbal, saa at ieg mod Aften fornøyet tog Afskeed fra dem; men et Par Dage derefter blev ieg igien inviteret af dem til Middag, og da ieg kom der, fandt ieg icke min Ven *Oldenborg*, men en anden høy og robust Mand, som var meget artig, snacksom og vel klædt. Vi spiiste da og bleve vel tracterte, men efter Maaltidet toge de Betaling derfor paa saadan Maade, at de foresloge at spille et Slag Kort til Tiidsfordriv, og da ieg refuserede det, brugte de mange galante, konstige og til syne ærlige Persuasioner for at engagere mig, saa ieg maatte deran; men uagtet de i Førstningen lode mig vinde lidet, saa varede det dog icke $^1/_2$ Quarteer, førend ieg var af med 2de Spec: Ducater og 1 Rdlr. i Smaae-Mynt. Jeg merckede og strax, at denne Mand var en Philou, hvorfore ieg med ens afbrød Spillet sigende, at

[1]) Claus Oldenborg (død 1732) var Apotheker i Nyborg fra 1691 til 1731. Han var gift med Catharina Becker (død 1731), en Datter af Apotheker Jacob Gottfried Becker, hvis Apothek i Odense han under dennes Pengekrise tillige maatte bestyre fra 1695 til 1700. Oldenborgs Søster var formodentlig den berømte hamborgske Sangerinde, der med sin Mand, Kapelmester Reinhard Keiser, kom til Kbhvn. 1721 for at indrette en tysk Opera ved Hoffet. Deres Datter Louise Keiser blev Hofoperasangerinde 1740 og døde i Kbhvn. 1768.

ieg aldeles ingen Inclination hafde til Spiil, men dersom Jomfruen vilde endnu fornøye mig med et Par Arier, vilde ieg være hende meget obligeret. Desuden skulde ieg efter Aftale præcise Klocken 5 møde hos en vis Købmand, som icke maatte feyle, saa ieg paa dend Maade slap af deres Klør uden videre Tab.

Derefter tog ieg i December med dend Hamborger agende Post til Odense i Fyen; thi Agent *v: Westen* og hands Frue og Moder, som dend Tiid hafde Apotecket der, hafde ved Skrivelse anmodet mig om, at ieg paa min Hiemreise igiennem Odense vilde opholde mig hos dem en 14 Dags Tiid, hvilchet ieg og hafde maat lovet dem. Da ieg nu ankom til Odense, forefandt ieg der min ældste K: Broder, som dend Tiid var kaldet, og blev der ordineret til Sogne Præst for Gloslunde og Græshauge Meenigheder i Lolland;[1]) og Frue *Bless*, *v: Westens* Moder,[2]) som var en meget ferm Kone, tog meget venligen og kiærligen imod mig, og beviiste mig ald muelig Estime og Confidence. Hun tracterte mig prægtig, og som Fyen er bekiendt for Backelse-Landet, saa kand ieg og sige, at dend gode Frue i de 14 Dage, ieg var der, hver Dag til Froekost, Middag og Aften hafde et nyt Slags Bagverck at præsentere mig; hun bragte mangen en Time hen med at sidde og snacke med mig allene, sagde at hendes Søn hafde været lyckelig, i det hand i mig hafde haft saa

---

[1]) **Hans Seidelin, se Side 18.**
[2]) **Se Side 53.**

troe en Ven udenlands, hand hafde og nocksom berømmet mig, og hun maatte og sige, da hun nu hafde lært at kiende mig, at dersom hun kunde faae saadan en Svieger-Søn som ieg, da vilde hun skattere sig lyckelig.

Da min Kiære Broder var bleven der færdig, toge vi tilsammen hiem, først til Nyborg, hvorhen Raadmand *Grube* i Odense og *v: Westen* convoyerede os tilhest, dernæst over Belthet, Corsøer, Nested og Wordingborg til Nyekiøbing, hvor ieg med ham arriverede d: 8 Januarij 1728, og 1728.
fandt min Kiære nu Salige Fader vel Sengeliggende, dog nogenledes restitueret.

Gud være ævig lovet, som paa denne 6 Aars lange Reyse ved sin gode Aand stedse har opholdt mig i sin sande Frygt, og bevarede mig fra Forførelse og grove Synder, beskiærede mig god Helbred, lod mig allevegne finde Leylighed at see og lære noget, tilvendte mig alles Yndest, ledsagede mig ved sine hellige Engle lyckelig og uskadt igiennem saa mange fremmede Lande, og endelig forundte mig igien dend Glæde at see mine kiære Forældre, mine gode Venner, og mit kiære Fæderne-Land!

ANDEN DEEL

Hvad angaaer mit øvrige Levnets-Løb her i mit Fæderne-Land efter min Hiemkomst fra fremmede Lande, da er det mærckværdigste deraf indført i dend forgyldte Bog, som min Salig Fader har efterladt, hvilcken findes i mit Chatol; og hvad ellers er passeret, som hertil kunde henhøre, da er deraf nu det meeste glemt, eftersom over 50 Aar siden dend Tiid ved Guds Naade ere forløbne, og det nu i min saa høye Alder vil blive mig vanskeligt at samle noget ordentligt om det, som ey har været optegnet. Dog vil ieg forsøge saa kort som mueligt at anføre hvad ieg heraf kand erindre.

Saa snart min kiære Salig Fader efter min Hiemkomst nogenledes var kommen til sin Helbred igien, efterlod hand icke nøye at sondere mig, hvorledes ieg allevegne hafde anlagt min Tiid, og hvad ieg in arte, Sprog etc: hafde profiteret, eftersaae og mine manuscripta og min fra Paris hiembragte Samling af Planter, saavelsom og ald min øvrige meget smucke dog tarvelige Ecqvipage, hvorover hand tilsidst udbrød med disse Ord: „Min kiære Søn! ieg maae til Din Satisfaction tilstaae, at Du fuldkommen har fornøyet mig, og ieg

har icke Aarsag til at fortryde det allermindste af det, ieg har anvendt paa Dig, ieg seer, at Du i alle Maader trolig har efterfulgt mine Formaninger, Gud velsigne Dig fremdeles med ald det gode, Hand lover lydige Børn.“

Min Føde-Bye kom mig ved min Hiemkomst noget ringe for, saa ieg hafde ickun liden Lyst til at blive der, men ønskede mig, om Gud saa behagede, et bedre Stæd til min Etablissement, og heldst i Kiøbenhafn, om Leylighed dertil kunde falde.

Imidlertiid indløb Brev til min Sl: Fader og mig fra afg: Cancellie Raad og Hoff Medici D: *Heerfordts* Encke-Frue[1]) med Tilbud, om ieg icke vilde handle med hende om det privilegerede Apotecke i Helsingør, som hende efter forrige Apotecker *Peckel*[2]) formedelst Gield var bleven tilhørende, hvorfor ieg med min Sl: Faders Consens reyste til Helsingør for at besee samme; men endskiønt Byen nock befaldt mig, saa befaldt mig Apotecket dog icke, eftersom det ved dend forrige Mands Negligence gandske var kommet i Decadence, og desuden var Kiøbenhafn saa nær, at ventelig de meeste vilde forsyne sig med Medicamenter derfra, som de nu vare komne i Vane med, hvorfor ieg i Guds Navn resolverede at abandonnere dette Forslag og at reyse med uforrettet Sag hiem igien.

---

[1]) Se Side 30.

[2]) Frantz Peckel fra Lybeck overtog Apotheket i Helsingør efter sin Kones, Ingeborg Roths Moder 1703, men da han døde 1727, maatte Hofmedicus Marcus Heerfordt overtage det for Gæld. Han døde imidlertid et Aars Tid efter, og hans Enke Maren Borch fik derefter Apotheket solgt.

Udi Octobr: Maaned i dette Aar 1728 indfaldt Kiøbenhafns ulyckelige Ilde-Brand, hvorved min kiære Fader tog 3 til 4000 Rdls Skade. Min Lære-Patron, Hr: Hoff-Apotecker *Becker*[1]) og Hr: Apotecker *Winther*[2]) mistede og begge deres Huuse og Apotecker. Herr *Becker* forlangte da ved Skrivelse af min K: Fader og mig, at ieg vilde komme over til ham og hielpe ham med de Vasis[3]), hand hafde reddet, at faae i Hast et Apotecke igien oprettet i et Huus paa Amager-Torv, som kaldtes „Dend blaae Haand", indtil hand selv igien kunde opbygge sin Gaard, paa det hand nogenledes kunde komme i Næring igien, hvilcken hands Begiæring ieg og med min K: Faders Villie efterkom. Men da ieg ankom hos ham, kunde hand icke logere mig, saa ieg maatte udbede mig Logiment hos min K: Farbroder, hvor ieg var om Natten, og om Dagen hos Hr: *Becker*, og assisterede ham saaledes indtil i April 1729, fick og i en Hast et Apotecke oprettet, saadan som det kunde blive; dog saaledes at hand igien kunde betiene Hoffet og Byen, thi hand hafde reddet en heel Deel Vasa, Materialier og Medicamenter i sine gevølbte Kieldere, som med Jerndøre vare forvarede. Hr: Apotecker *Winther* blev ved denne Ulycke saaledes nedslagen, at hand i dend Tiid sendte mig en Dag Bud og lod bede, ieg vilde besøge ham,

---

1) Se Side 19.

2) Andreas Winther havde Apotheket i Køge fra 1793 til 30 og blev tillige 1716 Ejer af Løveapotheket paa Amagertorv i Kbhvn., der brændte i den store Brand 1728. Han var Assessor i Collegium medicum til 1742, da han solgte Apotheket. Han var gift med Hofapotheker Joh. Gottfr. Beckers Datter Dorothea.

3) Krukker.

og da ieg kom, proponerede hand mig, at hand vilde overlade mig sin afbrændte Plads og Privilegium, naar min Fader derimod vilde overlade ham Nyekiøbings Apotecke saaledes som de derom kunde foreenes, eftersom hand nu var for gammel til at bygge. Udi hvilcken Accord min Sl: Fader for min Skyld vel icke vegrede sig ved at entrere, endskiønt det hafde sine Vanskeligheder; men hand betænckte sig dog noget længe, og da hands Resolution endelig indløb, hafde Hr. *Winther* igien betænkt sig, saa at dette Forslag efter Guds behagelige Villie icke heller fick nogen Fremgang.

Min K: Sl: Fader var dette Foraar igien bleven meget svag af Podagra, som hand i sine sidste Leveaar aarlig hafde Anstød af; ieg var og i denne Tiid bleven angrebet af en ond Tertian-Feber, som Liv-Medicus, Etats-Raad *Laub*, snart icke formaaede at curere, endskiønt ieg brugte China, og da min K: Faders Sygdom tog Overhaand, saa mand ventede icke hand levede, kom min Salig Farbroder op paa mit Cammer en Fredag Aften dend 26de April, som var min onde Dag efter at Paroxysmus var ovre, og sagde til mig: „Kiære *Seidelin!* Her er Brev, at Eders Fader icke kand leve, og hand længes hiertelig efter at tale med Eder. Tør I resolvere til at tage hiem, saa vil ieg følge med Eder, og tage mine Heste og Vogn, thi ieg vilde dog gierne tale med min K: Broder førend hand døde?“ Jeg svarede da: „Ja, dersom Kiære Farbroder vil have dend Godhed at tage med, da

resolverer ieg i Guds Navn dertil.“ Hvorpaa hand strax tog op i Cancelliet for at bede om Forlov, og om Morgenen derpaa begav vi os paa Reysen, men kom dend Dag icke længer end til Windbyeholt;[1]) her hafde de intet at give os at dricke uden meget brancket Øll, hvoraf ieg drack vel, siden ieg hafde stor Tørst, og ieg troer det curerede min Feber, thi da vi om Morgenen gav os paa Reysen igien, og Tiden var, at min Feber skulde komme, blev dend ude, saa vi Søndag Aften lyckelig kom til Nyekiøbing, og fandt min Kiære Fader endnu levende. Men hand overgav mig strax sit Huus og Apotecke med alle Nøgler og Tilhørende for 2200 Rd[lr], hvormed min Stif-Moder og mine Brødre vare fornøyede, og min K: Farbroder forfattede alting ordentlig i Pennen, saa ieg ved Guds Direction og saa vel min Sl: Faders som alle Venners Ønske ligesom blev nødt til at være min K: Faders Successor, skiønt ieg dendgang icke hafde nogen særdeles Lyst dertil. Mandagen derpaa, d: 29 April, behagede det Gud ved en Salig Død 1729.
herfra at bortkalde min Kiære Fader til sit himmelske Riges Herlighed udi hands 63de Aars Alder.

Efter at min Sl: Faders Liigfærd hæderlig var besørget, reyste ieg til Kiøbenhafn igien for at lade mig efter Kongl: Forordning examinere, som skeedte af Decano Facultatis Medicæ, Dr: *Georgio*

---

1) I Vindbyholt, en Landsby i Roholte Sogn, Fakse Herred, var dengang en Kro, tidligere en „kongelig Gæstegaard“, hvor Kongerne ofte tog ind paa deres Rejser.

Frederico Franco de Franckenau, Etats-Raad, Dr: og Professore Medicinæ *Johanne de Buchwaldt*,[1]) og Kongl: Priviligeret Apotecker *Andreas Winther*, af hvilcke ieg erholdt et berømmeligt Testimonium; og siden derpaa af Hands Kongl: Majestet Kong *Friderich* 4de Bestalning med Privilegio at være allene Apotecker udi Nyekiøbing i Falster. Mine Examinatores viiste sig meget artig imod mig, thi da begge Professorerne hafde endet deres Qvæstioner, beærede Decanus mig med et temmelig langt og herlig Elogio, og da Hr: Apotecker *Winther* endnu icke hafde expederet mig, og ieg derover sagde til ham: „Hr: *Winther*, Touren er nu til Dem, og ieg venter, at De og beærer mig med nogle Qvæstioner," svarede hand: „Ey min k: *Seidelin*, vi kiender hinanden vel. Gid vi hafde mange saadanne Apoteckere i Dannemarc som De! Jeg har intet mere at spørge." Dagen derefter beærede begge Professorerne mig med en Gratulationsvisite i min k: Farbroders Huus, hvilcket ieg icke hafde ventet, siden ieg ved Examen icke hafde tracteret med Confect og Rinskviin efter indførte Sædvane, og ieg offererede hver af dem ey meere end en Rosenobel.

Da ieg var retourneret fra Kiøbenhafn, vare min Stif-Moder, mine Brødre og ieg occuperede med at skifte efter min Sl: Fader, alle som myndige, thi min yngste K: Broder hafde faaet Myndigheds-Brev, og ved sammes Udfald blev min Deel for

[1]) Professor ved Universitetet Georg Frederik Frank de Franckenau (1669—1732), og Professor ved Universitetet, Etatsraad Johannes de Buchwald (1658—1738).

Møderne-Arv, som stod i Boet, for Fæderne-Arv, for Arv efter 2de Søstre med Renter, og endelig for en Gave af min Sl: Far-Moder, i alt tilsammen ohngefehr dend Summa 3700 Rd[lr], for hvilcken Velsignelse ieg tackede Gud og mine K: Forældre i deres Grav, thi det var got, at der efter dend lidte Skade ved Kiøbenhafns Ildebrand endnu kunde være saa meget tilovers. Men ieg indsaae dog nock, at dermed icke kunde giøres nogen figures, heldst da mit Levebrød var kun maadeligt, og Apoteckets Gaard udfordrede stor Reparation, ieg og icke endnu kunde vide, om Gud mig ved Giftermaal noget meere vilde beskiære, saa at en god Oeconomie var høylig fornøden, hvilcken ieg da og besluttede at beflitte mig paa. Gud har og Naadigst velsignet denne min Fliid, saa at min Tilstand Tiid efter anden er bleven forbedret.

Udi dette Aar 1729 ved Sommertiid var Kong *Friderich dend 4de* sidste Gang her paa Nyekiøbings Slot, tillige med sin Dronning *Anna Sophia* og Gros-Cantzleren, Grev *Holst*, Grev *Laurvig* og andre med deres Damer. Efter Hoff-Fourerens Anstalter vilde Herskabet komme hertil en Mandag; men da det Løverdagen tilforn var kommet til Wordingborg og fandt Vinden meget favorabel til Falster, resolverede Kongen strax at tage over, men forefandt da og ved sin uformodentlige Ankomst hvercken høye eller lave Betientere for sig, icke heller Befordring for Suiten, og de Kongl: Vogne kunde ey heller saa hastig komme over,

saa at Kongen og Dronningen maatte betiene sig af Færgemandens *Thiellesens* Chaise, og Ministerne kom drattendes paa ordinaire Bønder-Vogne, som i en Hast kunde blive samlede. Vore Præster, Proust *Flindt* og Hr. *Busch* prædikede for Kongen om Søndagen,[1]) og efter at Kongen hafde mynstret Cavailleriet, tog hand igien tilbage.

Nesten 1 Aars Tiid efter at ieg hafde antaget mit Apotecke og egen Huusholdning, resolverede ieg i Guds Navn til at begive mig i Ægtestanden, og blev efter inderlig Guds Paakaldelse mit Hierte bøyet til at elske Velædle Hr. *Berthel Wichmand*, Proprietair til Engestofte Gaard i Lolland og Negotiant i Nykiøebing, hands ældst levende Datter, Jomfrue *Elisabeth Catharina Wichmand*, som da ickun var 16 Aar gammel;[2]) og da min Begiering om hende af hendes Forældre og hende selv med ald Kiærlighed og Fornøyelse blev imodtaget, stod vores Bryllup udi deres Huus heri Nyekiøbing
d: 18 Iulij 1730, og det i en lycksalig Time, thi 173
dend da ved Guds Forsyn sluttede kiærlige Forbindelse imellem os vedvarer ved Hands Naade endnu, da ieg skriver dette, og under Gud os

[1]) Provsten i Nykjøbing Frederik Henriksen Flindt (1686—1751) og hans Kapellan og Svigersøn Jørgen Sørensen Busch (1685—1761), der 1748 blev Præst i Sønder-Kirkeby. Provsten var gift med Charlotte Sophie Mandix, død 1747, Datteren Anne Henrikke Gide Flindt (død 1742) var den fjerde af Pastor Buschs Koner.

[2]) Købmand i Nykjøbing Bertel Wichmand (1677—1732), der 1727 købte Godset Engestofte paa Lolland, var bekendt for sin Rigdom og Hæderlighed. Han blev gift 1707 med Bodil Catharina From (død 1760). Efter hans Død giftede hun sig 1735 med Assessor i Højesteret, Justitsraad, senere Konferensraad Rasmus Rasmussen (død 1752). Af Bertel Wichmands 21 Børn blev Datteren Elisabeth Catharine, der var født 1713, gift 18. Juli 1730 med disse Memoirers Forf., som hun overlevede. To af hendes Brødre blev 1777 adlet under Navnet Wichfeld, og fra den ene af dem stammer den nulevende Slægt Wichfeld.

fremdeles Livet indtil d: 18 Julij i dette Aar 1780, saa have vi levet i Ægteskab tilsammen udi 50 Aar.

Min Salig Farbroder[1]) vilde gierne haft, at ieg skulde været Borgemester i Nyekiøbing til min Bryllupsdag, thi hand skrev mig i dend Tiid til, at hands Søn, som hafde Gratial-Contoiret i Cancelliet, hafde fortalt ham, at Borgemester *Flindt* i Nyekiøbing[2]) hafde begiert sin Dimission, og at Stifts-Amtmand *Reichou* recommenderede en ved Navn *Niels Hammer*;[3]) men dersom ieg hafde Lyst til at være det, da bad hand, ieg vilde lade ham det vide, da hand i saa Fald haabede at kunne skaffe mig det, men ieg betackede mig og svarede, at det skulde være mig kiært, dersom hand kunde skaffe mig det med et Tillæg af 200 Rd[lr] aarlig Løn; hvis icke, saa kunde det icke være mig tienligt at bebyrdes dermed.

Udi dette Aar 1730 og de 2de følgende Aar grasserede Quartan-Feberen meget heftig her i Falster og var meget opiniatre og forbunden med mange andre Tilfælde. Bønder-Folckene paa Landet faldt derved i hitzige Febre, Raserie, Guul-Soet, Sort- og Water-Soet etc., saa at Rente-Cammeret beordrede Land-Physicus *Møller*[4]) i Sielland at reyse herover og føye sine Raad til vores Land-Physici for om muligt at raade Bod paa dette

---

1) Konferensraad Hans Seidelin og hans Søn, se Side 9.

2) Købmand Klaus Flindt (1679—1737), Søn af Raadmand Henrik Flindt i Nykjøbing, var Borgmester her til 1730.

3) Niels Hammer var Borgmester og Hospitalsforstander i Nykjøbing fra 1730 til sin Død 1739.

4) Provinsialmedikus i Sjælland Johannes Elias Müller, død 1752.

Onde. De ordinerede da begge Medicamenter for hver Omstændighed, især under visse Nummer, og sadte en vis ringere Priis derpaa end Taxen tilholder; hvorefter Landets Amtmand, Etats-Raad *Landorph*, lod requirere og uddeele disse Medicamenter til alle Sogne og Landsbyer i temmelig Overflødighed med Doctorernes Beretning derhos, hvorledes de skulde bruges. Om de bleve vel brugte og om Bønderne deraf fandt nogen ønskelig Forbedring, kand ieg saa just icke sige, thi Svagheden holdt ved i nogle Aar, men ieg befandt mig icke ilde derved, at ieg derfor af Kongens Kasse fick en skickelig samlet Summa udbetalt, som kom mig vel tilpas ved min saa nylig skeedte Etablissement.

Min kiære unge Hustrue befandt sig alt i dette 1730te Aar frugtsommelig, men formedelst en liden hende paakommen Alteration aborterte hun i November-Maaned, da Fosteret icke kunde være uden i 3die Maaned, dog gick det Gud være lovet af uden nogen synderlig Besværlighed, endskiønt hun i samme Tiid vovede sig til at bære Sl: Hr. *Hans Hendrich Hinckeldeys* ældste Søn til Daaben.

Anno 1731 maatte ieg foretage nogen nødvendig Reparation paa min Gaard, som icke længere kunde opsættes, hvorudi ieg consulerede Sl: *Fritzger*. Jeg lod da Taget nedbryde af 8 Fag Tværhuus i Gaarden, som var ickun Halv-Tag og var forfalden, og 4 Fag Huus, som stod derhos; dog længer ind i Baggaarden lod ieg reent nedbryde og af nyt igien opføre i Linie med det andet og

lod det alt forsyne med heelt Tag. Iligemaade lod ieg alt det gamle Tømmer i dend Syndre Gauls nederste Etage i det høye Huus, Fodstycker og alt udtage og med nye Fodstycker og andet Eegetømmer igien forsyne, lagde og nye Fodstycker i Bryggerset og Gangen og over alt inden i Gaarden; lod og en Fløy med Stang paa hver af de høye Gaule opsette, efter at de vare reparerede og med nye Fløye, hvorudi mit og min Kones Navne vare udhugne, bleven forsynede, thi de vare nogle Aar tilforn i min Sl: Faders Tiid nedfaldne. Jeg lod og det høye Huus paa adskillige Steder med stærcke Jern-Baand belegge, med mere, hvilcken Reparation kostede mig vist 700 Rd^{lr}. Siden har ieg Tiid efter anden foruden de ordinaires giort adskillige extraordinaires Reparationer paa Huuset, skiønt det icke meget kunde forslaae, som da ieg lod indrette det lidet Cammer ved Senge-Cammeret til mine Døttre, hvorved Springvandet maatte flyttes, og en nye Skorsteen samt 2de nye Bager-Ovne maatte opføres; hernæst da ieg maatte lade Qvisten til Gaden nedbryde og af nyt igien opføre, item da ieg lod heele Huusets Udvegge til Gaden og Torvet udspecke og med Olie-Farve bemale og dend nederste Etage til Gaden overalt med nye Vindever forsyne, ligesom der og tilforn var sadt nye Vindever paa dend store Sal, dog med smaae Ruder, item da ieg lod dend nederste store Stue betrecke, med mere, som ieg nu icke erindrer og allene her cursorie anfører for herefter icke videre at melde om dend Materie.

Imedens ieg var occuperet med denne Reparation indløb Brev til mig fra Hr: Etats-Raad *Laub*, hvorudi hand inviterede mig at komme over til Kiøbenhafn for at afhandle ham og de andre *Scharffenbergiske* Arvinger,[1]) deres Sl: Moders efterladte Apotecke. Hand berettede derved, at Arvingerne efter deres Sl: Moders Ønske gierne hafde overladt Apotecket til den der værende Provisor Mr. *Hagen*, dersom hand enten hafde haft Raad til at betale noget derpaa eller kunde stille antagelig Caution, men det lod som begge Deele feylede, saa at *Laub* icke saae, at de med Sickerhed for de Umyndige vel kunde entrere med ham, hvorfor hand heller ønskede, at ieg vilde kiøbe deres Apotecke og overlade Mr. *Hagen* mit igien, hvortil da vel blev Raad. Jeg resolverede da strax at reyse derover i det fulde Forsæt at kiøbe, men da ieg kom der, og mand merckede det blev Alvor, intercederede Mr: *Hagens* Patron, Herr Etats-Raad *Eichel*,[2]) saa sterckt for ham hos Arvingerne, ja tilbød sig at udbetale en anseelig Summa paa Apotecket, paa det Arvingerne kunde være i Sickerhed, saa at Handelen med mig derover blev reent tilsidesadt, og Mr. *Hagen*[3]) fick Apotecket, dog

[1]) Den Side 10 omtalte Hofapotheker M. G. Scharffenbergs Enke Bothilde Lindberg døde 1731. Hendes Datter Johanne Justine Scharffenberg (c. 1698—1753) var gift med Hofmedicus Hieronymus Laub (1684—1753), der blev Livmedicus 1736 og Etatsraad 1746.

[2]) Etatsraad Johan Eichel (1666—1736), Stadsfysikus og Viceborgmester i Kbhvn. fra 1710.

[3]) Bernhard Hagen (1696—1747) kom 1719 i Lære paa Kong Salomons Apothek i Kbhvn., hvor han blev Provisor, indtil han 1731 fik Bevilling og Aaret efter købte Apotheket. Fra ham og hans Hustru Anne Margrethe Søllner (død 1748) nedstammer en talrig Slægt.

tabte Arvingerne derved 1000 Rdlr., thi hand fick Apotecket for 1000 ringere end ieg hafde faaet det, og hand hafde vel faaet det endnu 1000 ringere, dersom ieg icke var kommet imellem. Imidlertiid maatte ieg med uforrettet Sag reyse hiem igien, og kand ieg icke negte, at ieg herved blev noget fortabt, dog søgte ieg at sætte mit Sind i Rolighed igien ved Eftertancke om, at intet skeer uden efter Guds allviise Direction, hvormed ieg burde være fornøyet, sluttede og, at det maatte være Hands behagelige Villie, at ieg skulde være og blive min Sl: Faders Successor, og at hand ved Nyekiøbings Apotecke ligesaa vel kunde opholde mig, som hand hafde opholdet min Sl: Fader derved, item at Guds-Frygt med Nøysomhed var en stor Vinding; dog fattede ieg derover en temmelig Degout for Kiøbenhafn, saa at ieg icke hafde Lyst til at komme der i 15 Aar derefter, ja da min Salig Farbroder, som var en Directeur for Waissenhuuset, sidst i dette samme Aar lod mig underhaanden vide, at der skulde oprettes et Apotecke, og at mand dertil søgte en dygtig Apotecker imod 300 Rdlr. aarlig Løn, foruden Løn for Svendene og Kostpenge for de behøvende Svenne og Drenge samt andre fornødne Folck, og derfor forespurdte sig, om ieg hafde Lyst dertil, da hand vilde stræbe og haabede at kunne skaffe mig det, refuserede ieg det aldeles, og tackede allene for hands gode Omsorg for mig.

Dend 8 November udi dette samme 1731te Aar velsignede Gud mig og min kiære Hustrue udi

vores Ægteskab med en ung Datter, som ved hendes hellige Daab blev kaldet *Karen*[1]) efter min fromme Sl: Moder. Forløsningen var langvarig og haard, saa at Haabet begyndte at forsvinde, men endelig hialp dend barmhiertige Gud baade Moderen og Barnet uden videre Tilfælde end at Barnets Baghoved, som længe havde siddet i Klemme, var temmelig langt udvidet, hvorfor Hands hellige Navn være lovet! Denne vores liden Datter blev baaren til Daaben af hendes Beste-Moder Mad: *Bodel Catharina Wichmands*, min Kones k: Faster Mad. *Fritzger*[2]) holdt Christenhuen, og ellers vare Faddere Jomfrue *Catharina Malene Smidt*, Hr. Borgemester *Claus Flindt,* min k: Broder Hr. *Hans Seidelin* og min Kones K: Broder Mr. *Hans Wichmand.*[3])

Udi Sommeren anno 1732 besøgte Kong *Christian dend Sjette* Falster tillige med sin Dronning *Sophia Magdalena* samt Princesse *Sophia Hedevig* og en Deel høye Herrer og Damer. Dette var og dend sidste Gang vort Nyekiøbings Slot hafde dend Ære at logere en Dansk Dronning, som mand dog dend Gang icke tænckte det skulde blive. Til det Kongl: Herskabs Ankomst hafde nogen af Nyekiøbings Indbyggere, hvoriblant og ieg var, ladet en liden smuckt udziiret Ære-Port oprette ved Enden af Dammens Allee, hvor igiennem det

[1]) Karen Seidelin var svagelig og døde ugift 1770.

[2]) Kirstine Marie Fritzger (Fritsker, Fridscher) var en Søster til Bertel Wichmand og gift med den forannævnte Entreprenør og Slotsmurermester Christian Fritzger, død 1736, 32 Aar gammel.

[3]) Hans Wichmand, Madam Seidelins ældste Broder (1708—68), blev Præst i Flemløse i Fyen 1738.

Kongl: Herskab passerede, og ved Porten stode 6 kiønne, unge Drenge, hvoraf Conferentz-Raad *Flindt*[1]) var dend ene, som dend Gang frequenterede Nyekiøbings Latinske Schole, hvilcke min Sl: Svieger-Moder alle efter mit Forslag hafde udvalgt og udpyntet med hvide Skiorter, røde Baandsløyfer og Krandse paa Hovedet, og de hafde hver en smuck Kurv under Armen med Blomster, hvoraf de, idet de løb for Kongens Vogn fra Ære-Porten til dend inderste Slotsgaard, immer bestrøede Veyen, og da Herskabet steeg ud af Vognen, posterede sig 3 af dem paa hver Side, hvor de med eet udvæltede alle de Blomster, de hafde tilovers i deres Kurver, som det Kongl: Herskab fandt allernaadigst Behag udi. Om Aftenen sildig hafde Amtmanden, Etats-Raad *Landorph*, ladet forsamle 50 smaae Baade en Miils Vey neder i Fiorden, lige for Prospecten af de Kongl: Gemacker, hvilcke Baade i et Par Timer immer maatte roe imellem hinanden hid og did, og bestandig blusse med Halm, som saae gandske artig ud og giorde saa god Effect, at det Kongl: Herskab selv syntes, at det iblant præsenterede deres Navne. Herskabet blev her icke længer end 3de paa 4de Dag, og efter at Kongen hafde mynstret Cavailleriet, retournerede de igien til Hirschholms Slot.

Samme Aar i October Maaned fick det *Brockenhusiske* Cavaillerie-Regiment, som laae her i de 1732.
2de Kiøbstæder og paa de Kongl: Gaarde i Fal-

---

[1]) Konferensraad Henrik Flindt (1718—90) til Nielstrup var Landsdommer paa Lolland og Falster fra 1746—89. Han blev adlet 1768 og var en Søn af Købmand i Nysted, Kommerceraad Jacob Flindt.

ster, Ordre at flytte til Fyen, og de Kongl: Gaarder bleve igien bortforpagtede, hvorved ieg tabte en anseelig Deel af min Næring; dog blev det icke derved, thi denne Forandring gav og Anledning, at ieg mistede min K: Svieger-Fader,[1]) som ieg haabede at have Raad og Daad af endnu i mange Aar. Hand blev brouilleret med Major *Linstou* over en Afreigning de hafde sammen, og ærgrede sig saaledes over Majorens Urimelighed,[2]) at hand faldt i en heftig Galde-Feber, som tog ham bort i hans 55tyvende Aar fra Hustrue og 8 Børn, nemlig 6 Sønner og 2de Døttre, og endnu en Datter, som min Svieger-Moder blev forløst med, da de pickede hands Liigkiiste til. Dette var et sørgeligt og beklageligt Døds-Fald, især for hands egne Efterladte, men hands Død blev og i almindelig høyt beklaget af alle, thi alle elskede ham formedelst hands christelige og oprigtige Omgiengelse med alle. Megen Besværlighed foraarsagede dette Døds-Fald og mig og min K: Svoger, Mr. *Hans Wichmand*, thi ingen af Børnene uden vi allene kunde synderlig gaae min K: Svieger-Moder tilhaande, og der var temmelig Vidtløftighed i Boen formedelst Uden- og Indenlands-Gield, skiønt der og var Valuta dertil, og temmelig vel tilovers, som dog formedelst Børnenes Antall, da min Svieger-Moder et Par Aar derefter skiftede med dem ved Sam-Frender, icke kunde strecke

---

[1]) Familien Wichmand, se Side 190.

[2]) Major Adam Levin Linstow (1688—1757) blev 1749 Oberst og Chef for fyenske Rytter-Regiment og 1755 Generalmajor.

sig videre end at en Søn fick i Arv 1000 Rdlr. og en Datter 500 Rdlr.

Anno 1733 d: 13 April nedkom min K: Hustrue igien lyckelig og vel med en Søn i Barsel-Seng, som i den hellige Daab efter min K: Salig Fader blev kaldet *Friderich*;[1]) hand blev baaren til Daaben af min K: Stif-Moder, *Maren Hov*, Sl: *Friderich Seidelins*, Christen-Huen blev holden af min ældste K: Broders Kiæreste, Mad: *Sophia Dorothea Seidelin*[2]), og min Kiærestes Søster, Jomfrue *Mette Christina Wichmand*; ellers vare Faddere Hr: *Jens Winther*, Sognepræst i Nysted, Hr: *Hendrich Smidt* og Mr: *Lars Poulsen Martner*.[3]) Denne Søns Fødsel var os glædelig, men hand persede siden mange Taare af vore Øyne, inden hand døde. 1733.

Anno 1734 d: 12 Maji velsignede Gud os atter i vores Ægteskab med en Datter, som ved hendes hellige Daab blev kaldet efter min Kiærestes K: Moder *Bodel Catharina*, og var hun vores første Datter af dette Navn; Ritmester *Ellermanns* Frue, *Christine Ellermann*, bar hende til Daaben, Madame *Dorothea Catharina*, Sl: Huusfoged *Wæbes*, holdt Christen-Huen tillige med Jomfrue *Elisabeth Catharina Fugl*; ellers vare Faddere Hr: Ober-Førster *Conrad Runge*, Kongl: Huusfoget og Tolder *Thomas Wilradt*, og Kongl: Bygmester i Falster *Christian Fritzger*. Men denne vores liden 1734.

---

1) Om Frederik Seidelin (1733—75), som blev en saa sørgelig „forloren" Søn, giver Faderen selv Meddelelser nedenfor.

2) Sophia Dorothea Seidelin f. Ahlefeldt, se S. 18.

3) Der gives kun Oplysninger om de Faddere, der nævnes ved de mange Barnedaab, som skønnes at have særlig Interesse.

Datter glædte os icke længe med sin Nærværelse, thi an: 1736 d: 20 April behagede det Gud at bortkalde hende fra os til sit himmelske Rige.

1735. Anno 1735 d: 1 Junij blev ieg og min K: Hustrue atter af Gud velsignede med en ung Datter, som ved Daaben efter min K: Stif-Moder og min Sl: Far-Moder blev kaldet *Maren Sophia.*[1]) Hun blev baaren frem til Daaben af Høy Ædle og Velbaarne Frue *Dorothea von Harstall*, Sl: Hr: Obrist *Lützous* Efterladte, som hafde været Hoffmesterinde ved det Kongl: Hoff,[2]) Christen-Huen blev holdet af Proustinde *Charlotta Sophia Flindt*[3]) og Jomfrue *Anna Mette Flindt*, Frue Majorinde *Ellermanns* Datter; ellers vare Faddere Hr: Baron *de Friisen*, Hr: Justitz-Raad *Hein* og min Kiærestes Søsters Mand Sr: *Knud Petersen Sølling.*[4])

Udi dette samme Aar resolverte min K: Svieger-Moder at indtræde udi nyt Ægteskab med Hr: Justitz-Raad, Lehns-Secretaire og Assessor i Høyeste-Rætt *Rasmus Rasmussen*,[5]) og holdt Bryllup med ham paa Engestofte Gaard, af hvilcken Mariage ingen anden Fordeel for hende og hendes Familie kunde flyde end at hun blev Frue, men paadrog sig tillige megen Sorrig og Bekymring, hvorfor ieg

---

[1]) Maren Sophie Seidelin (1735—64), se nedenfor Side 233.

[2]) Dorothea Magdalene v. Lützow født v. Harstall blev 1710 Enke efter Oberst Frederik v. Lützow. Hun maatte sælge Berridsgaard og Gammelgaard „formedelst hendes kostbare Hushold og mange Børn".

[3]) Se Side 190.

[4]) Madam Seidelins Søster Mette Christine Wichmand (1716—78) blev 1734 gift med Købmand og Fattigforstander i Maribo Knud Pedersen Sølling, død 1760.

[5]) Se Side 190. Konferensraad Rasmus Rasmussen døde 1752. Da senere Landejendommene steg i Værdi, lykkedes det dog hans Enke nogenlunde at ernære sine mangfoldige umyndige Børn.

og af ald Magt raadte hende derfra; men ieg merckede nock underhaanden at hendes Brødre, Hr: Proust og Borgemester *Flindt* icke vare dermod. Vel gick det meget glædelig til i Bryllups-Tiiden, men Efterveerne fulgte snart paa, thi hun maatte strax sælge sit beste Sølv, og videre skaffe Penge til hands Gields Betalning, indtil af de 7,500 Rd$^{lr.}$, som hende ved Skiftet efter hendes Sl: Mand var tilfalden og stod i Engestofte Gaard, icke var meere tilovers end 1000 Rd$^{lr.}$, samt Besætningen og Meublerne paa Gaarden, hvilcket lidet det nu var høy Tiid at holde paa, hvorfor hun ved dend bekiendte Mad: *Wulff* fick udrettet hos Geheime-Raad *Holstein*, at *Rasmussen* efter Kongl: Befaling maatte foreene sig med sin Frue saaledes, at hand afstod ald Prætention paa Engestofte Gaard og de 1000 Rd$^{lr.}$, som derudi endnu vare i Behold, saavel som paa Besætningen og Meublerne for sig og sine til sin Frue og hendes Børn allene, paa det de deraf kunde have nogen Slags Ophold, hvilcken Afstaaelse blev af Kongen confirmeret og siden læst ved alle Retter. Det var og sandelig en stor Lycke, at dette saaledes blev bragt i Rigtighed, thi da Kornet i de Aaringer begyndte at komme i nogen bedre Priis, og Landgodserne derved i meere Anseelse og Værdie, saa sad hun ved Gaarden og opfødte, skiønt kummerlig nock, alle sine umyndige Børn, som alle ere komne anseeligt og honnet frem i Verden, idet 2de af Sønnerne bleve Sogne-Præster og een Doctor Medicinæ, hvilcke alle 3 nu ere døde, og af de 3de

øvrige Sønner er een Capitain i Søe-Etaten, dend anden Major ved Land-Etaten, og dend yngste er nu Etatz-Raad, Lands Dommer og Proprietair til 3de Herre-Gaarder. Dend yngste Datter giftede hun og med Proust *Suhr* i Kiøbeløv, som nu begge ere døde.[1]) Selv blev hun ved hendes Mands Avancement Conferentz-Raadinde inden hun døde, og da Gud bortkaldede hende herfra, levede endnu alle hendes 9 Børn, som fick til Arv efter hende en Søn 800 Rd^lr. og en Datter 400 Rd^lr.; dog fick dend yngste Søn[2]) dend beste Arv, thi hun hafde nogle Aar tilforn med hendes andre Børns Approbation sluttet en Leye- og Kiøbe-Contract med ham om Engestofte Gaard, som efter hendes Død skulde skiødes ham for 15000 Rd^lr., hvilcket efter nuværende Priis er dobbelt saa meget værdt og vel var det, at dette var skeedt, thi det er altiid got, at een i en Familie kand hielpe de andre Trængende, naar samme ellers og har Villie dertil, hvilcket hand viser hand haver, thi hand vigilerer for sine trængende Sødskende og deres Børn og stræber at hielpe og befordre dem af alle Kræfter.

Førend min Sl: Svieger-Moder fick dend ommeldte Forening med hendes Mand i Rigtighed, anmodede baade hand og hun mig, saa vel som Svoger *Sølling*, ofte at vi vilde tage imod Engestofte Gaard for 12000 Rd^lr., og det hafde bleven

---

[1]) Madam Seidelins yngste Søster, Anna Elisabeth Wichmand (1732—67), blev 1752 gift med Præsten i Kjøbeløv, Frederik Bernt Suhr (1710—67).

[2]) Etatsraad, Landsdommer Jørgen Wichfeld, der ugift testamenterede sine to Brodersønner Stamhuset Engestofte og Ulriksdal, som han havde grundlagt.

profitabelt for os, om nogen af os hafde resolveret dertil, men skadeligt for de andre Børn; saa mand maa sige, at dend gode Gud, hvilcken hun, som et oprigtigt Guds Barn allene forlod sig paa, bestyrede ved alle hendes Viderværdigheder alting for hende til hendes og hendes Børns Beste.

Anno 1736 døde Borgemester *Flindt*, som efter 1736.
Cavailleriets Bortflyttelse hafde forpagtet dend Kongl: Gaard Cortzelitze paa 8 Aar, hvoraf de 4re Aar ickun vare forløbne. Og som ieg en Tiidlang maatte fornemme, at Apoteckets Indtægt aftog deels formedelst Rytteriets Bortgang, deels ved det, at Folck efterhaanden lagde sig efter at destillere Aquaviter af Kornbrendeviin, og selv at bage Suckerbrød og Macroner, og at sylte alle Slags Frugter etc., som mine Svenne vare saa utroe at lære dem, paa hvilcket alt Apotecket forhen hafde haft temmelig Afgang; deels og fordie ieg paa dend Tiid, saa vel som ald min Tiid derefter, fick en sterck Antagonist udi Apotecker *Hoffman* i Mariæboe, som var først min Sl: Faders Svend, og derefter blev Provisor i Mariæboe hos Regiments-Feldsker *Hollænders* Encke, hvis Mand hafde faaet Kongl: Tilladelse at kiøbe og vedligeholde det Apotecke i Mariæboe, som afg: Dr: *Fischer* hafde oprettet; og da *Hoffman* som Provisor var kommen Enken for nær, maatte de ægte hinanden, og hand fick derpaa Kongl: Confirmation at være Apotecker i Mariæboe,[1]) hvorefter hand med ald Magt stræbte

[1]) Regimentsfeltskær Johan Eberhard Hollænder blev 1725 Landkirurg paa Lolland og Falster og købte s. A. Apotheket i Maribo. Han døde 1730 og hans Enke giftede sig med sin Provisor Henrik Nicolai Hoffmann.

at trycke saa vel Nyekiøbings som Nackscovs Apotecker, og at locke deres Kunder til sig, i det hand idelig giorde Præsenter rundt omkring af gode Aquaviter, Morseller, Røgelser etc., endskiønt ieg icke troer, hand udrettede andet derved end at giøre andre og sig selv Skade, thi Tilstanden efter ham var ickun gandske maadelig. Doctorerne, en efter anden, vidste hand og at bringe paa sin Side, saa ieg icke saae en Recept fra dem. Formedelst disse og andre Aarsager blev ieg anlediget at speculere paa, om ieg ved nogen anden Vey foruden Apotecket kunde paa en ærlig Maade erhverve noget meere til min og min tilvoxende Families Subsistence, og derfor tillige med Sr: *Iacob Lind*[1]) paatog mig at prosequere de øvrige 4 Aar af afg: Borgemester *Flindts* Forpagtning. Men det vilde icke saaledes lyckes, at ieg fandt nogen Fordeel derved, thi ingen af os forstod ret Avlingen, Gaarden var fraliggende, Bønderne pløyede slet for os, saa vi fick lidet Korn, og desuden var Kornet i de Aar i saa slet Priis, at ieg anno 1738 solgte min Andeel af Hvede, Rug og Byg, 50 Tønder af hvert Slags, overhovedet for 1 Rdlr. 8 ß Tønden, saa at ieg i de første 3 Aar tabte paa min halve Andeel 800 Rdlr.. Men sidst i anno 1739 merckede ieg at Kornet vilde stige, hvorfor ieg tog min Deel af det Aars Grøde, som dog kun var ringe, til mig selv, og derpaa indfaldt dend haarde Vinter 1740, hvorefter ieg i Foraaret solgte min Part af Kor-

---

[1]) Købmand Jacob Lind blev 1739 gift med Forfatterens Kusine Sara Margrethe (eller Cathrine) Holm (eller Holmer). Hun giftede sig efter Mandens Død igen med Præsten Mathias Jensen i Vestenskov, der døde 1776.

net saa vel, at ieg fick ald min forrige Skade oprettet, saa ieg hvercken vandt eller tabte ved denne Forpagtning, hvilcken ieg, da nu Aarene vare ude, quiterede.

Udi dette Aar hafde ieg igien en Fristelse om at være Borgemester i Nyekiøbing af Hr: Stifts-Amt-Mand *Neve;*[1]) hand gav mig i dend Henseende en Visite, og proponerede, at som Borgemester *Hammer* daglig blev skrøbeligere og meere forfalden, saa at mand nock saae hand icke længe kunde leve, saa ønskede hand gierne at kunne udsee sig itide en brav, reedelig og sufficant Mand til Embedet igien efter *Hammers* Død, og vilde hand derfor forespørge sig, om ieg icke ved faldende Vacance vilde paatage mig dette Embede, lovede og derhos at soutenere mig i alle muelige Maader derved, men ieg betackede mig ærbødigst og refuserede det aldeles.

Etats-Raad *Landorph* blev i dette Aar angrebet af sine Creditorer, hvortil vel deels en slet Huusholdning var Aarsag, deels og dend slette Tilstand Proprietairerne i de Aaringer bleve bragte udi ved Kornets vedvarende ringe Priis.[2]) Princesse *Charlotta Amalia*[3]) tog ved Rætten hands store Gods,

[1]) Etatsraad Peter Neve (c. 1684—1740) var fra 1735 til 1737 Stiftamtmand i Lollands og Falsters Stift og blev derefter Stiftamtmand i Christiania. Han var gift med Enken efter Købmand N. P. Moss i Norge, Maren Norup, der døde 1757 i Nykjøbing.

[2]) Amtmand over Nykjøbing Amt, Etatsraad Hans Landorph (1689—1748) arvede Baadesgaard efter sin Moder, der var anden Gang gift med den ovennævnte Cancelliraad H. D. Ahlefeldt. Han blev adlet 1734, men ved sin Pragtlyst, Godhed og daarlige Økonomi kom han i Pengenød, gjorde sig skyldig i Falsk og blev 1738 fradømt sit Embede.

[3]) Kong Frederik IVs for sin Velgørenhed bekendte ugifte Datter, Prinsesse Charlotte Amalie (1706—82) købte Baadesgaard, som hun testamenterede sin Hofmester, Geheimekonferensraad E. C. v. Linstow.

Baades-Gaard, til sig, og andre Creditorer hands Meubler. Men det værste var, at hand i sin Nød hafde udgivet en falsk Obligation til Nyekiøbings latinske Schole, som gav Anledning, at Kongen lod ham ved General-Fiscalen tiltale for en Commission i Kiøbenhafn, hvor hand blev dømt fra Embede, Ære og Værdighed. Dog erhvervede hand sig efter et Par Aars Forløb Opreisning i Henseende til Ære og Værdighed. Men at ieg her melder derom er Aarsagen, at hand og efter Pandte-Obligation var bleven mig 533 Rdlr. 2 ß skyldig, og herom kom ieg i Dispyte med Regiments-Skriver *Buchalff*, som giorde Prætension paa en Deel af Pandtet, hvorover ieg, for at undgaae Proces, maatte forlige mig med ham og nøyes med 300 Rdlr., saa ieg tabte 233 Rdlr. 2 ß; dog fick ieg endnu herfor af *Landorph* det engelske Stueuhr, som staaer i min Stue, saa ieg kand sige, at dette Uhr koster mig 233 Rdlr. 2 ß, som er vel dyrt.

Udi dette Aar behagede det Gud at hiemsøge mig og min Kiære Hustrue, og især vores ældste Datter, *Karen Seidelin*, med et tungt Kors, i det bemeldte vor K: Datter ved et meget ulyckeligt Fald paa et skarpt Potte-Skaar saaledes beskadigede sit høyre Øye, at hun ald af *D: Buchvaldt* og andre anvendt Fliid uagtet dog mistede det Øyes Syn, og Øyet tabte en stor Deel af sin Skickelse. Dette var os en stor Hierte-Sorrig, som Øyets Anseelse daglig fornyede; dog naar vi betæncker, at det kunde udfaldet værre, og at Gud naadigst har afvendet, at Øyet icke er blevet fælt at ansee,

hafde vi høylig Aarsag med Tacksigelse at kysse paa Hands tugtende Haand, og med Taalmodighed modtage dette Kors af samme milde Haand, af hvilcken vi hafde annammet saa mange Velgierninger.

Gud velsignede i dette Aar atter mig og min K: Hustrue d: 25 September med en ung Søn, som blev baaren til dend hellige Daab af sin Mor-Moder, nu Frue Etatz-Raadinde *Rasmussen*, og kaldet *Berthel*[1]) efter sin Sl: Mor-Fader. Christenhuen blev holdet af min Kones K: Søster, Mad: *Mette Christina Sølling* og Jomfrue *Sara Margretha Holm*; ellers vare Faddere Hr. *Jørgen Busch*, residerende Capellan i Nyekiøbing, Hr. Raadmand *Edvard Hinckeldey* og Hr. *Hans Hendrich Hinckeldey*.[2])

Da ieg forrige Aar efter Hr. Stifts-Amtmand *Neves* Tilbud icke vilde tage imod Borgemester-Embedet, har det i dette 1737te Aar og siden, icke 1737.
feylet paa Persuasioner og Tilskyndelser af gode Venner som Conferentz-Raad *Rosenørn*[3]) og Etats-Raad *Scheffer*[4]) etc. til, at ieg skulde søge en Rang, især paa dend Tiid da alle Apoteckere i Kiøbenhafn fick Rang, og en Deel Apoteckere i Provincerne i Dannemarc og Norge nød samme Kongl: Naade, thi disse gode Venner undte os saa vel,

---

1) Den senere Præst Bertel Seidelin, se nedenfor.

2) Raadmand og Købmand i Nykøbing Edvard Hincheldey, død 1775, gift 1724 med Karen Høeg, og hans Broder Hans Henrik, Købmand stds, gift 1726 med Dorothea Eleonore Fridscher.

3) Konferensraad Peter Otto Rosenørn (1708—51) var Amtmand over Nykjøbing Amt fra 1739 til 1750 og gift med Eva Margrethe Grüner (1721—60).

4) Fhv. Livtjener hos Christian VI, senere Skovrider og 1747 Overførster paa Lolland og Falster, Anton Frederik Scheffer. Han blev 1769 Overførster i Nordslesvig og Etatsraad og døde 1774, 68 Aar gammel.

at de gierne vilde haft os ud af Borgerstanden i Rang-Selskabet. Men dertil har ieg icke kundet fatte nogen Inclination, og det formedelst adskillige Aarsager, thi 1) har ieg altiid ringeagtet ald Rang, som icke fulgte med Embedet, og med Apotecker-Standen kunde ingen synderlig Rang accordere, 2) hafde mine temmelig mange Børn, som levede dend Tiid, til hvis Fremdragelse i Rang-Standen udfordredes saa meget meere, afholdet mig derfra, og 3) har ieg altiid holdet for, at en honnet borgerlig Stand var dend roligste og beste Stand af alle, hvorfor ieg bestandig er blevet i min Circul, heldst da Gud hafde givet mig en fornuftig Kone, som billigede mine raisons, og ligesaa vel som ieg elskede meere at kaldes ærlig end velbyrdig.

1738. Anno 1738 d: 9 Januar: glædede Gud igien mig og min K: Hustrue med en ung Søns Fødsel, som efter min Sl: Far-Fader, min K: Farbroder og min egen Broder blev kaldet *Hans*;[1]) hand blev baaren til dend hellige Daab af Frue Stifts-Amtmandinde *Neves*, Christenhuen blev holden af Frøcken *Sophia Hedevig v: Lützou*, og ellers vare Faddere Hr: Proust *Flindt*, Rector scholæ Mag: *Peder Ioensen*, Regiments-Skriver *Peder Hennin[g]sen Buchhalff* og Stifts-Amtmand Neves Fuldmægtig Hr. *Friederich Green.*

Samme Aar d: 9 Maij hensov min Sl: Stif-Moder, *Maren Hov*, Sl: *Friderich Seidelins*[2]), Salig i Herren, efter at hun hafde levet 55 Aar og 3 Maane-

[1]) Hans Seidelin (1738—1815) overtog 1764 Apotheket i Nykjøbing efter Faderen og blev s. A. gift med Marie Christine Hincheldey (1736—1821), Datter af Købmand Hans Henrik Hincheldey.

der, og blev hendes Legeme meget hæderligen begraven og nedsat i Nyekiøbings Kirckes Chor hos hendes Sl: Mands; hendes Liig-Prædicken forrettede Velærværdige Hr: *Johannes Burserus*[1]) i Hr: Proust *Flindts* Svaghed efter hendes Begiering. Udi hendes Ægtestand med min Sl: Fader gav hun ham formedelst hendes Guds-Frygt, Flittighed, Sparsommelighed og Omsorg for hands Børn, samt for hendes kierlige Omgiengelse og Bistand udi hands mange Svagheder ofte Anledning til at tacke Gud, som udi hende hafde beskiæret ham en troefast Ægte-Fælle og hands Børn en kiærlig Moder. Hendes Encke-Stand fremdrog hun meget kummerlig, thi hun hafde et tungt Sind og et svagt Legeme, hvorfor hun og itide beskickede sit Huus, og efter Kongl: erholdet Facultatem Testandi legerede af sine Midler til Gudelig Brug 1000 Rdlr., nemlig til Nyekiøbings Kircke 200 Rdlr., til dend Latinske Scole 200 Rdlr., og til fattige Encker 600 Rdlr., hernæst og til sine Søstre og Søsters Børn 1000 Rdlr., til sin Søster-Datter *Sara Margretha Holm*, som hun selv hafde opdraget, i Besynderlighed 1000 Rdlr. foruden Linnet, Senge og Sengeklæder, Guld, Sølv, Gangklæder og andet af ligesaa høy Værdie; fremdeles til min K: Broder Hr: *Hans Seidelin*[2]) 1000 Rdlr., til min K: Broder Hr: *David Seidelin*[3]) 1000 Rdlr, og ende-

[1]) Johannes Burserus (1705—48) blev Præst i Veggerløse 1729. Han var gift med Dorte Cathrine Suhr, død 1783.

[2]) Hans Seidelin, se Side 17.

[3]) David Seidelin (1711—91) blev 1738 Præst i Gamtofte og var fra 1750—55 Provst i Baagherred. Han blev 1739 gift med sin Kusine Sophie Elisabeth Brinck, Datter af Præsten Ivar Brinck og Sophie Seidelin.

lig til mig og mine Børn efter min Død det øvrige, der beløb sig til 4,300 Rdlr., til hvilcket at fuldbyrde hun udnævnte mig som Testamentets Executor. Hun hafde selv haft med min Sl: Fader 2de Sønner og 1 Datter, men de vare forhen alle døde af Smaae-Kopper.

1739. Anno 1739 d: 6 April blev min K: Hustrue atter forløst med en ung Søn, som ved hands hellige Daab efter min Sl: Farmoders Fader og min K: Broder blev kaldet *David*; hand blev baaren til Daaben af Mad: *Anna Catharina* Sl: Huus Foged *Wilradts*, Christenhuen blev holdet af Mad: *Lars Poulsen Martners* og Jomfrue *Mette Christina Flindt*; ellers vare Faddere Hr: Huus Foged *Wilhelm Nolte*, Sr: *Jacob Lind* og Mr: *Hans Christian Fritzger*. Men denne vores liden Søn blev d: 20 Junij samme Aar om Morgenen tilig funden død i sin Ammes Arm. Om hun har ligget ham ihiel, som hun nægtede, eller hand er død af Slag, er Gud bekiendt. Imidlertid var det for os, som hands Forældre, et meget bedrøveligt Tilfælde, der kræn-ckede vores Sind overmaade, hvilcket vi maatte stræbe at stille tilfreds igien med dend Eftertancke, at intet kand hændes os uden Guds allviise Raad og Bestyring, og at om end hands Amme selv ved sin Uagtsomhed skulde have dræbt hands Legeme, saa var dog hands dyrekiøbte Siæl nu i Guds Haand, hvor ingen Pine rører den.

Udi dette samme Aar blev Jomfrue *Sara Margaretha Holm*, min K: Stifmoders Søster-Datter, som hun selv hafde opfødt, forlovet med Sr: *Jacob*

Lind, Kiøbmand i Nyekiøbing, og stod deres Bryllup i vores Huus, dog paa deres egen Bekostning, som de vel og havde Raad til, thi enhver af dem hafde over 3000 Rdlr. Arve-Gods, som de bragte tilsammen; men denne Mariage lyckedes ikke efter Ønske, og mand maae sige, at et ont Held siden bestandig har fulgt hende. Hendes Mand, *Jacob Lind*, blev strax i sine unge Aar meget haardt angrebet af Podogra og Chiragra, saa Helbreden gick bort og Handelen vilde icke lyckes for ham, saa det varede icke meget længe efter Brylluppet, førend hands Creditorer greb ham an og sadte ham ud deraf, saa hand maatte søge til Corselitze Gaard, hvilcken hand paa nye forpagtede, efter at ieg var udtrædet derfra, hvorudi ieg og assisterede ham med Caution og Forstreckning. Men og dette var ulyckeligt, thi da Qvæg-Sygen anno 1740 første Gang her i Falster indfandt sig, borttog dend ham henimod 300 Stycker af gammelt og ungt Quæg, saa at hand kom reent tilbage, og ieg derved og blev bragt i temmelig Betryck, hvoraf ieg vel efter nogle Aars Tiid slap temmelig vel ud, dog icke uden Processer og en Deel Gienvordighed, thi *Lind* døde, og hands Encke maatte gaae fra Arv og Gield; men siden lod ieg hende forpagte Gaarden paa nye ved min Caution og Forstreckning, og ved Guds Velsignelse til hendes egen Flittighed erhvervede hun da efterhaanden saa meget, at hun betalte mig og selv hafde sig forbeholdet, da hun gick derfra, en Boe af næsten 1000 Rdlrs. Værdie. Men herved blev hun endnu icke lycke-

lig, thi efter nogle Aars Forløb giftede hun sig igien med Herr *Mathis Jensen*, Sogne-Præst i Westenskov, som efter sine Forældre og med sine 2de første Koner hafde faaet anseelige Midler og hafde siddet mange Aar i dette Kald, som indbringer aarlig 13 à 1400 Rdlr. Icke desmindre, da hand nu for et Par Aar siden ved Døden afgick, findes hands Sterfboe i saa slet Stand, at Encken maae gaae nøgen derfra og miste alt det hun hafde indbragt, som er et fatalt Udfald for hende efter 18 Aars uhældigt Ægteskab med ham. En Trøst har dog Gud i denne Tiid beskieret hende, nemlig at hendes eneste Søn af *Jacob Lind*, som dog i sine Studenterdage meget bedrøvede hende, sidder nu i god Velstand paa Øen S: Jan i Westindien, hvor hand er Kongl: Proviant- og Ammunitions-Forvalter og Tolder, og har giort et fordeelagtigt Parthie. Alt dette har ieg her samlet i en Suite for icke videre at melde derom. Iøvrigt giør det mig meget ont, at denne min gode Veninde stedse skal have saa tynd en Lycke her i Verden, som icke er hendes Skyld, thi hun er i Sandhed en gudfrygtig, dydig, huuslig og brav Kone.

Kort efter at forbemeldte Sr: *Jacobs Linds* og hands Kiærestes Bryllup hafde staaet i vort Huus, blev min K: Hustrue angrebet af en fatal Quartan-Feber, hvilcken, endskiønt dend iblant ved Medicamenter blev stillet, dog immer med nye Recidiver holdt hende heele Vinteren og ud paa følgende Sommer, saa at hun maatte bruge 14 Potter China-Viin derfor, og Feberen reedte hende tilsidst med

Guul-Soet, Sort-Soet og svolne Been saaledes til, at ieg icke uden med et beklemt Hierte og taarefulde Øyne kunde ansee hende, og derhos anraabe Gud som den beste Læge om hendes Conservation for mig og vore Børn, som hand og naadigst bønhørte, thi da min Kone tillige lavede til Barsel og til Foraaret blev forløst, tog Feberen og de dermed følgende Tilfælde saaledes af, at dend endelig ved gelinde Midler lod sig reent fordrive.

Da vore Børn efterhaanden nu begyndte at voxe til og behøvede en god Skolemester, sendte vor Herre os en Student ved Navn *Rasmus Kleinholdt*[1]) hertil Byen, som var dimitteret her fra Scholen, og var ret oplagt til det Arbeyd; ham toge Regiments-Skriver *Buchhalff*,[2]) Raadmand *Hincheldey* samt hands Broder og ieg først an til vore Børn allene imod aarlig Salarium. Vel blev hand et Aarstiid derefter tillige første Lectiehører i dend latinske Scole, men blev dog ved fremdeles at informere vore Børn i de Frietimer fra Scolen; det varede ey heller længe førend hand forlod Hører-Embedet igien, giftede sig med Hr: *Busches* Broder-Datter, og gav sig til at holde offentlig Dansk Scole her i Nyekiøbing, hvorved hand og blev til sin Dødsdag, skiønt hand tilsidst og blev Regne-Mester ved dend latinske Scole. Hand var en meget nyttig Mand for Byen; thi hand lærte Børn at læse, skrive, regne, Christendommen og Latiniteten, udi hvilcket aldt hand var saa arbeydsom og beqvem som ønskes

[1]) Rasmus Kleinholdt blev 1742 nederste Hører i Nykjøbing Latinskole og døde som saadan 1771. Han blev gift 1745 med Margrethe Sophie Busch, død 1792.
[2]) Vistnok senere Amtsforvalter Peder Henningsen Buckhalf.

kunde. Mine Børn bleve derfor alle bestandig under hands Information, indtil de ældste 2de Sønner *Friderich* og *Berthel* bleve sadte i dend publicque latinske Scole, hvor dend første kom i 3die og dend anden i 2den Lectie, og ligeledes de andre vore Børn, indtil de kom til Confirmation.

1740. Anno 1740 d: 1 Junij velsignede Gud os atter med en ung Datter, som i dend hellige Daab efter min K: Svieger-Moder blev kaldet *Bodel Catharina*, og er dend anden Datter af dette Navn; hun blev baaren til Daaben af Proustinde *Flindt;* Christenhuen blev holden af Mad: *Edvard Hincheldeys* og Mad: *Hans Hendrich Hincheldeys;* ellers vare Faddere Hr: Controleur *Mulvad*, Sr: *Hans Martner* og Mr: *Abraham From.*[1])

Det var uden Tvifl samme Aar, at vi udi vort eget Huus giorde vores Piges, *Anne Maries*, Skyttens Datter paa Engestofte, hendes Bryllup med en af Mr: *Traps* Muur-Svenne, som flyttede med hende til Saxkiøbing, og skeedte dette, fordi hun hafde tient os i 7 Aar som Barne- og Stuepige, hvilcket kostede os over 50 Rdlr.

Til Nyekiøbings Apotecke, som et Hoff-Apotecke for Encke-Dronningerne, naar de i forrige Tiider opholdt sig her, var af Dronningerne bleven tillagt aarlig 10 Skovlæs Brende til Kull, hvilcket mine Antecessorer Apotecker *Hartman*, *D: Böhme*[2]) og

[1]) Købmand i Nysted Abraham From (1692—1729) var en Broder til Fruen paa Engestofte, Konferensraadinde Rasmussen.

[2]) Disse Forfatterens Formænd var Christopher Hartmann, der blev gift med Magdalene Sybille Heerfordt, Datter af Hofapotheker Christopher Heerfordt, efter hvem han overtog Apotheket. Han døde 1685 og hans Enke giftede sig med Dr. med. Johan Just Bøhme (1660—1709), der var Provincialmedikus i Lolland og Falster og havde Apotheker-Bevillingen. Da han 1699 blev Livmedikus hos Kongen, overtog Forf.s Fader Frederik Seidelin Apotheket.

min Sl: Fader i ald deres Tiid hafde nydet og ieg ligeledes indtil dette Aar 1740, da der ved Rente-Cammeret blev foretaget en Reduction udi Falsters Skov-Rulle, hvorved ieg, saa vel som Magistraten, Schole-Betienterne med meere reent derudaf bleve udeluckte, og Præsterne med nogle andre Kongl: Betientere beholdt ohngefehr det halve af deres havende Udviisning. Dette var et stort Vanheld for mig, som ieg nu i mange Aar siden med stor Bekostning har maattet føle og beklage. Og da nu Hands Majestet reent har ladet Landet bortsælge, er Brendet ey allene blevet excessiv dyrere, men det maae og ansees for en Grace, om Proprietairerne noget for Betalning vil overlade.

Dend fordervelige Qvæg-Sygdom yttrede sig første Gang her i Falster udi dette Aar 1740, og grasserede meget sterckt; 3 à 4 Aar efter at den hafde cesseret, kom dend igien, og atter en 4 Aarstiid derefter indfandt dend sig 3die Gang, alt med lige Heftighed. Ieg mistede hver Gang alt mit Qvæg paa min Stald paa 1 à 2 Stycker nær, saa ieg og har haft min Deel af denne Plage og dends Virkninger. Ved anden Sygdom og Malheur har ieg og forliist adskillige Stycker, saa ieg nock kand regne Tallet af det, ieg efterhaanden har mistet, til henimod 50 Stycker. Siden bemeldte 3de første Gange er vel denne Syge udbrudt hid og did her i Landet, men Gud skee Lov icke taget saadan Overhaand.

Ved det Qvæg-Sygen i dette Aar, saaledes som meldt er, tog Overhaand her i Landet, og ieg for-

nam, at Tællen steg til 14 ß L℔ i Kiøbenhafn, faldt ieg paa dend Speculation at indkiøbe en Qvantitet af det døde Qvægs Tælle, hvoraf her var nock at bekomme, i dend Tancke at profitere noget derpaa, saa ieg virckelig fick indkiøbt for 300 Rdlr. deraf. Men det varede icke længe, førend Tællen ved Tilførsel til Kiøbenhafn fra Island og andre Steder kom i forrige Priis igien, saa ieg intet kunde afsætte, men maatte forbruge dend altsammen selv udi mit eget Huus i en Deel Aar efter hinanden, hvorved og Rotterne fick deres Deel; og saaledes er det immer gaaet mig med alt, hvad ieg udenfor mit Apotecke har villet foretage mig. Engang prøvede ieg og at være Medinteressent i Consumtions-Forpagtningen her i Nyekiøbing, men derved var og intet at hente. Endelig faldt ieg paa at blive Interressent udi de kiøbenhafnske Compagnier, og kiøbte derfor ved Auction 2¼ Actie i det forrige Westindiske Compagnie, men det varede icke ½ Aar, førend Kongen tog Compagniet og Colonierne til sig, og saa tabte ieg 250 Rdlr. derved, skiønt Kongen intet profiterede derpaa. Da det almindelige Handels-Compagnie 1747 blev oprettet, stormede alle dertil, og ieg tænckte ieg var bleven lyckelig, at ieg derudi og fick 2de Actier, men dette var det ulyckeligste Interessentskab, thi dette Compagnies Handel blev meget daarligen eller uredeligen administreret. De udredede aarligen over 30 store Skibe til Handelen, og dog fick mand i nogle og tyve Aar aldrig en Skilling til Udbytte, saa at da Kong *Christian 7de* endelig tog Compagniet til

sig, hafde ieg i det mindste tabt 2200 Rdlr. derved. Siden fick ieg 2de Actier i dend Kongl: Bancque, og det var det beste af alt det andet, men Kongen tog og snart Bancquen til sig selv, og saa hafde dend Fordeel Ende, dog profiterede ieg nock 300 Rdlr. derved. Jeg kiøbte og ved Auction efter min Cousin, Conferentz-Raad *Seidelin*, 1 Actie i det forrige Asiatiske Compagnie for 2,800 Rdlr., for hvilcken ieg nu har 3de Actier i dette Asiatiske Compagnie, beregnet til 500 Rdlr. hver, men disse Actier har nu paa nogen Tiid gieldet 800 Rdlr.; ieg har og forhen oppebaaret meere Udbytte heraf end dend ordinaire Rente kand være, saa ieg herved ingen Skade har lidt, men Profiten bliver vel icke heller stor, som Tiiden vil lære og viise, om Actierne vil stige eller falde, der alt dependerer af Skibenes lyckelige eller ulyckelige Reyser; udi de 2de sidste Aar har det icke tegnet til Lycke for dette Compagnie, formedelst adskillige indløbne Fataliteter og Ulycker, som Gud i Naade fremdeles afvende!

Anno 1741 velsignede Gud os atter i vort Ægte- 1741.
skab med en liden Datter, d: 7 August, som i dend hellige Daab efter min K: Hustrues og min Mor-Moder blev kaldet *Anna Mechtele;* hun blev baaren til Daaben af Hr: Etats-Raad *Rosenørns* Frue *Eva Margaretha Grüner;* Christenhuen blev holden af Hr: *Jørgen Busches* Kiæreste, Mad: *Anna Henrietta Flindt* og hendes Søster Jomfrue *Johana Claudia Flindt;* ellers vare Faddere Hr: *Peder Lottharius Mohr v: Waldt*, Sognepræst for Idestrup

Meenighed, Hr: *Johannes Burserus*, Sognepræst for Weggerløse Meenighed, og Hr: Raadmand *Wilhelm Kruuse*.

1743. Anno 1743 saae det ud til Kriig med Sverrig, men Gud afvendte det naadelig, skiønt excessives Summer af Dannemarc paa Præparatorierne dertil vare anvendte. Sverrigs Konge, *Friderich 1ste*, som og var Land-Græve af Hessen, døde uden Arvinger, og vor Minister i Sverrig, General *Grüner*, var ved kostbare Negotiationer blevet enig med de fleeste af de Svenske Stænder om at udvælge vores Cron-Printz til deres Konge, til hvilcken Sag at poussere, og ventelig tillige at faae Regieringen i Sverrig forandret, 40000 Mand danske Troupper camperede ved Kiøbenhafn og skulde transporteres til Sverrig. Men da det kom til Valget, prævalerede Adel-Standen, og de andre troeløse Stænder faldt fra igien, saa at Tronfølgeren i Rusland først blev udvalgt; og da hand icke vilde modtage Cronen, udvalgte de Svenske hands Fetter, Biskopen af Eutin, saa at mange Tønder Guld, om icke Millioner, som vi paa denne Sag hafde anvendt, bleve unyttigt spildte, thi Sverrig, som dend Tiid var i Kriig med Rusland, giorde hastig Fred med dem, og fick Rusland til at mediere Fred imellem os og Sverrig, saa at alting kom i Rolighed igien, og vi med stort Tab og uforrettet Sag maatte lade vore Troupper marchere i deres Quarterer igien. Ved denne Leylighed kunde de norske Folck, som vare komne herned at formeere Armeen ved Kiøbenhafn, icke for Vinteren blive transporterede til Norge igien,

hvorfor vi i October fick her i Nyekiøbing 500 Mand deraf i Garnison tillige med deres Obrist *Segelcke*[1]) og Regimentsquarteer-Mester *Schnell,*[2]) hvilcke begge logerte hos mig, dog for Betalning, og til Soldaterne giorde ieg Leverance af Medicamenter for 120 Rdlr., saa denne Indquartering icke just var mig til Skade. En artig Samtale hafde ieg med denne Obrist *Segelcke* ved hands Ankomst at logere i mit Huus, thi hand spurdte mig om ieg hafde Kone og Børn, og da ieg svarede ham, at ieg hafde Kone og 7 levende Børn, og ventede det ottende med første, sagde hand: „Nu, nu, det er icke saa mange." Hvorfor ieg maatte spørge ham, om hand hafde meere, og da hand svarede mig, at hand med egne og Stifbørn hafde 18, som alle vare hiemme paa hands Gaard i Norge undtagen en, som seylede paa lange Reyser, og dend hand her hafde med sig, maatte ieg videre spørge, om hand med saa stor en Familie kunde subsistere af sin Gage, hvortil hand svarede: „Naar ieg er hiemme paa min Gaard, kand ieg med mine Børn leve af 200 Rdlr. om Aaret," hvilcket forundrede mig, saa ieg sagde: „Da priiser ieg mig lyckelig, at ieg har faaet Hr: Obristen i mit Huus, og ieg skal icke slippe Dem, førend De lærer mig ret denne Huusholdnings-Konst." Men hands Oeconomie var ey for mig practiquable.

Udi dette samme Aar 1743 blev min K: Hustrue

---

1) Oberst Christian Vilhelm Segelcke (1682—1763) blev 1742 Chef for 2den Bergenhusiske Regiment og 1754 Generalmajor. Med sin første Hustru Abel Cathrine Berg havde han 11 levende Børn, med Alida Maria Fasting f. Krogh havde han 7.

2) Regimentskvartermester og Auditør ved 2. Bergenhusiske Infanteri-Regiment Johan Schnell. Afsked 1749.

forløst med en død-født Søn. Barnet var ilde vendt og Fødselen derover saa vanskelig og farlig, at Barnet under dette haarde Arbeyde døde, og Moderen iligemaade nær hafde sadt Livet til. Men dend troefaste Gud, som icke frister over Formue, reddede min K: Hustrue og ligesom skienckede mig og mine 7 umyndige Børn hende paa nye igien, for hvilcken store Naade og Velgierning Hands Hellige Navn være Ære nu og i ald Ævighed. Denne min K: Kones haarde Forløsning indfaldt ved Aarets Ende d: 29 Decembris.

1744. Anno 1744 behagede det Gud d: 10 Apriil ved Døden at bortkalde vores kiære og nette lille Datter, *Anna Mechthele Seidelin*, og hviler hendes Levninger udi hendes Forfædres Grav her i Nyekiøbing Kirckes Chor.

1746. Anno 1746, efter at ieg nu i 15 Aar icke hafde været i Kiøbenhafn, resolverede ieg at see dend engang igien, og at tage min K: Kone med mig for at viise hende allevegne omkring, saa vel i som uden om Kiøbenhafn, dernæst og at tage til Fyen for at besøge vore Brødre, heldst da vi hafde lovet min K: Broder i Gamtofte, at min Kone skulde komme og bære det Barn til Daaben, som hands Kone ventede sig i Barsel-Seng med, saa fremt vi saaledes kunde passe Tiiden, at det kunde lade sig giøre. Reysen blev da herefter anstillet, og vort Dessein lyckedes. Vi tog da først til Kiøbenhafn med en Chaise, som vi hertil hafde ladet komme fra Kiøbenhafn til Wordingborg, og bleve i Kiøbenhafn 10 à 11 Dage. Et Par Dage efter vor Ankomst

kom høist Salig Kong *Christian 6te* ridende over Høybroe til Slottet med Husarer for sig og Cavaillerer samt Gardes tilhest efter sig, men selv saae hand ud som Dødens Billede, hvilcket vi af vort Logiments Vindever, som var ud til Stranden, godt kunde see. Alle gode Venner beviiste os da megen Artighed. Min Kones Stif-Fader, Justitz-Raad *Rasmussen*, sendte hende hver Dag sin Stats-Karet at betiene sig af; hand var og selv en Dag med hende paa Kiøbenhafns nye Slot[1]) for at besee nogle af Gemackerne, endskiøndt det Kongl: Herskab var paa Slottet, og ved dend Leylighed fick hun at see Kongen med sin Dronning *Sophia Magdalena* og Princessen af Culmbak at stige tilvogns ved dend store Slots-Trappe. Hun var ellers omkring at besee Rosenborg Slot med Guld-Taffelet og alle andre der værende Rariteter og Antiquiteter, saavel Citadellet, Floden, Docquen samt Stadens skiønne Kircker, Gader, Torver som andet meere. Til Giest bleve vi indbudne og vel tracterte af Justitz-Raad *Rasmussen*, Justitz-Raad *Seidelin*,[2]) Justitz-Raad *Fischer*,[3]) Regimentsquarteermester *Schröder*,[4]) Hoff-Apotecker *Becker* etc. Frue *Mühlenphordt*[5]) tog og meget kiærlig imod os. Iligemaade

[1]) Kun fire Aar efter at Kong Frederik IV 1727 havde ombygget Kbhvn.s Slot, rev Kong Christian VI hele Slottet ned og byggede det Slot, som blev Nord-Europas pragtfuldeste Kongeborg. Det stod færdigt 1741 og brændte 1795.

[2]) Justitsraad Seidelin, se Hans Seidelin (den yngre) Side 9.

[3]) Amtsforvalter i Nysted Lorens Fischer (Fisker) var bleven Byfoged i Kbhvn. og Justitsraad, død 1757.

[4]) Regimentskvartermester Verner Schrøder blev 1744 Toldinspektør i Kbhvn., 1755 Justitsraad og døde 1758. Hans to Sønner blev adlet 1777 under Navnet Schrødersee.

[5]) Muligvis Enken efter Kaptajn i Søetaten Niels Vind, der druknede 1733, Christiane Ulrikke v. Lützow til Øllingesøgaard paa Lolland. Hun giftede sig anden Gang med Kommandørkaptajn Diderich Mühlenphort, der 1743 solgte Gaarden og døde 1746.

leyede vi os paa nogle Dage en Chaise for at besee Hirschholms Slot, Friderichsborgs Slot, Fredensborgs Slot og Helsingør med Cronborg Slot og Fæstning, hvor Commendanten, Hr: General *Brockenhuus*[1]) selv førdte min Kone omkring at besee alting, efter at vi først hafde spiist hos ham til Middag. Derpaa reyste vi da til Fyen med en Leye-Chaise til Corsøer, og passerede først Roscild, hvor vi besaae Kircken og de Kongl: Begravelser, siden Ringsted, Slagelse, Corsør og Beltet, paa hvilcket et meget haardt Veyr med Lynel og Torden overfaldt os, til Nyborg og endelig til Odense, hvor vi logerte hos Hr: Biskop *Christian Ramus*[2]) og bleve vel modtagne, og af Hr: Agent *v: Westen* en Dag med en skiøn Concert og en prægtig Soupé tillige med en Del andre fornemme Folck regalerede. Men vi vare icke saa snart komne til Odense førend der kom Bud fra min K: Broder med Relation, at hands Kone hafde giort Barsel, og med Ordre at forhøre om vi icke vare ankomne, saa vi passede Tiden meget lyckeligen, hvorpaa min K: Broders Vogn afhændtede os, og min Kone bar Barnet, hvorefter vi i en Ugestiid diverterede os hos begge vores K: Brødre, og begav os saa paa Hiemreysen igien over Faaborg, Svendborg, Tossinge, Rudkiøbing og videre til Lolland og Falster, hvor vi fandt alting vel og hafde Aarsag at tacke Gud, at os paa denne temmelig lange Reyse intet særdeles Ont var vederfaret.

---

[1]) General Johan Frederik Brockenhuus (1682—1756) havde havt sit Regiment indkvarteret paa Lolland og Falster, se Side 196.

[2]) Biskop Christian Ramus i Odense (c. 1687—1762) havde været gift med Forf.s Kusine Sophie Brinck f. Seidelin (1692—1741).

Anno 1747 blev Nyekiøbings Kirckes store Gang, som min Sl: Fader forhen anno 1715 hafde ladet renovere, paa nye igien efter min Begiering hvittet og malet, Hvelvingen udbedret, det nærmeste Epitaphium ved Choret, som var nedfaldet, igien oprettet, samt Altar-Tavlen, Gittervercket for Choret og Daaben, saavel som de andre Epitaphia rensede og affeyede, saa og Knæfalds-Bencken for Alteret beqvemmeligen indrettet, hvilcken Reparation med Stellage, efter Kircke-Værgens, Sr: *Jørgen Thuesens* Reigning og Qvitering, som findes i mit Chatoll, kostede 100 Rdlr., som ieg og min K: Hustrue til Guds Ære med Glæde udgave og anvendte. 1747.

Udi dette samme Aar bragte ieg min K: Datter *Maren Sophia* til Kiøbenhafn og sadte hende hos en brav Kone, dend bekiendte Mad: *Svenborg*, for at oplæres i ald Slags Syening, Stickning, Brodering, Opsætning og andre Fruentimmer-Artigheder, hvorudi hun og got tiltog, thi hun var af Naturen vittig, og hun forblev der paa 3die Aar. Jeg lod hende og imidlertiid informere i Musicquen, nemlig paa Claveer af Organisten *Musæus*, og i det tydske og franske Sprog af dend berømte, gamle Sprogmester *La Foret*, samt i Dantzen af Mr: *Brinckman*, og profiterede hun meget got i Musicquen, thi dertil havde hun stor Inclination, men i Sproggene ickun saavidt, at hun vel temmelig got forstod dem, men icke færdig kunde tale dem. Dette hendes Ophold i Kiøbenhafn kostede mig en skickelig og anseelig Summa, nemlig over 600 Rdlr..

Paa dend samme Tiid ieg førte denne min Datter til Kiøbenhafn forefaldt Høyst-Salige Kong *Friderich 5te* og hands Dronning *Lovise* deres Salving udi Friderichsborgs Slots-Kircke, hvorfor ieg tog derhen at see denne Høytiid, og det var i Sandhed et charmant Syn. Vel var ieg icke i Kircken ved Salvingen, endskiønt ieg kundet kommet der, dersom ieg hafde passet paa at følge med Hoff-Prædikanten Hr: *Bang*,[1]) men for Trængsels Skyld skiøttede ieg icke heller meget derom; men ieg var i dend inderste Slots-Gaard, og stod imellem 2de af Liv-Garderne tilhest, som nu her tilfods under General *Plesses* Commando, paa begge Sider indesluttede dend Vey det Kongl: Herskab passerede over Slots-Gaarden til Kircken, og der kunde ieg meget nøye see Kongen og Dronningen at komme ned af dend aabne store Trappe, og passere mig tilfods tæt forbie, hver med sin Suite, baade til Kircken og tilbage igien, hvilcken Vey var belagt med rødt Klæde; alting var meget prægtigt og tillige compendieux. Alle Ridderne af begge Ordener vare tilsagte at møde udi deres Ordens Habiter, som var en lang Talar af Purpur-Fløyel for de blaae Riddere, og Aurora-Fløyel for de hviide Riddere, alle forede med Hermelin, og enhver hafde sin Guld-Ordens-Kiæde heftet uden paa Talaren. Deres inderste Klæder var romansk Dragt af Guld- og Sølvmoer med en heel Deel Tresser og Dusker belagt, og deres Hatte, som de hafde og holdt paa

[1]) Hans Jørgen Bang (1707—52) blev 1747 Hofpræst ved Christiansborgs Slotskirke.

Hovedet, med store Federbuske udpyntede. Hertugerne af Sønderborg, Glücksborg og Plöen vare som Princer af Kongl: Blod og inviterede at bivaane denne Fæst, og de mødte og i megen herlig Ecquipage. Hoff-Cavaillererne og høye Betienter hafde og paa det kostbareste udmonderet sig, saa intet fattedes. Først kom Kongens Suite, som aabnedes ved 2de Kongl: Herolder og nogle Hoff-Fourerer, dernæst kom 2de Marchaller, som anførte alle Dannebrogs-Ridderne, hvorpaa Kongen kom under en rød Fløyels med guldbroderet Himmel, baaren af 4 Geheime-Conferentz-Raader med deres Assistenter; Kongen var klædt i sin Cronings-Kappe, og inden til romansk Dragt af Drap d'or, Cronen hafde hand paa Hovedet, Sværdet ved Siden, Septeret i dend høyre og Æblet i venstre Haand. Strax efter ham fulgte de 2de Hertuger af Glyksborg og Plön, og siden de blaae Riddere, hvoraf nogle bare Cronings-Kappens Slæb. Ved Kirckeporten blev Kongen modtaget af de 3de Biskopper, som forrettede Salvingen. Et Quarteerstiid derefter kom Dronningen med sin Suite, nemlig først en Deel Cavaillerer parviis, dernæst Dronningen med Cronen paa Hovedet under ligesaadan en Himmel som Kongens, og blev hun ledsaget ved Haanden af *Hertugen af Sønderborg*, som var deyligt at se,[1]) thi Hertugen var en meget anseelig og kiøn Herre, og Dronningen en deylig Dame, hvorpaa fulgte alle Hoff- og Riddernes Damer parviis, herligen ud-

[1]) Vistnok Hertug Christian August af Holsten-Sønderborg-Augustenborg (1696—1754).

smyckede, og nogle af de Fornemste iblant dem bar Dronningens Slæb. At fortælle videre, hvorledes de Kongl: Regalia brillerte af Juveler, item hvorledes det vrimlede der af de Kongl:, Hertugelige og andre store Herrers prægtig equiperede Pager, Laquayer, Løbere og andre Livree-Betienter, er baade ufornødent og for vidtløftigt, thi det forstaaer sig selv. De Kongl: Trompetter hafde deres Stæd paa Altanen over Porten til dend inderste Slotsgaard og lode sig høre, naar Herskabet passerede forbie, og paa Canonade feylede det ey heller. Efter at det Kongl: Herskab var kommet tilbage fra Kircken paa Slottet, slap ieg ind i Kircken, og saae endnu de 3de Bisper i deres sorte Fløyelshabit for Alteret, saa vel som Thronerne og de andre Anstalter derudi, men ieg hafde derover nær blevet trycket ihiel, saa at Raadmand *Place*[1]) og ieg kom i et sterckt Mundhuggerie tilsammen, fordie vi tryckede hinanden; ieg vilde derfor icke give mig ind i dend store Trængsel, som der siden blev for at see Herskaberne ved Taflerne, men gick i dend Sted til Fiskmester *Schverman* og spiiste mit gode Maaltiid med andre gode Venner, som der vare samlede. Efter Taffelet blev dend stegte Oxe med sin Fylding af alle Slags andre og mindre Creatur givet til Priis, og rød og hviid Viin spranck af en net bygget Stellage, som oventil var ziiret med en høy Pyramide, og samme med mange Lamper illumineret, men i denne Trængsel for at see dette vilde ieg ey heller melere mig, men da det

[1]) Hans Holst de Place blev Raadmand i Kbhvn. 1746. Han døde 1770.

var forbie, førdte Hr. *Schverman* mig igiennem en af Slottets Kieldere ud i en liden Have bag ved Slottet mod Søen, hvor mand meget vel og roelig kunde staae og beskue det kostbare Fyrverck, som da ligeoverfor paa dend anden Side af Søen skulde præsenteres. Dette maae ieg tilstaae var værdt at see, det var baade meget prægtigt og tillige ret grusomt at ansee, og maatte ieg tilstaae, at ieg endnu ikke hafde seet dets Lige.

Dette samme Aars 3die November kom min Kiære Hustrue sidste Gang vel ned i Barselseng med en ung Datter. Men skiønt Gud var saa god at skiencke os Barnet levendes, saa behagede det ham dog efter sit allviise Raad ved Døden igien at bortkalde det efter nogle Timers Forløb, og det saa uformodentlig og hastig, at det icke kunde bekomme dend hellige Daab, hvilcket vel gick os nær til Hierte, men vi tvifler dog aldeles icke, at Christus, hendes Frelsere, jo i sit himmelske Rige kiærligen har annammet hendes Sjæl, som hand saa dyre ved sin hellige Død og Blod fra Sathans Rige har forløst. Hendes jordiske Levninger ere af os nedsadte i hendes For-Fædres Grav udi Nyekiøbings Kirckes Chor. Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!

Anno 1748 bleve min ældste Datter *Karen* og min ældste Søn *Friderich* udi deres Daabs Pagt confirmerede af Sl: Hr. Proust *Flindt*, og aflagde de herved saa ønskelige Prøver paa deres Oplysning i deres Christen-Dom, at alle ønskede os dermed til Lycke.

Men i dette Aar paakom mig dend Sorrig, at min K: Hustrue blev meget skrøbelig for mig saavel paa Legemet som især paa Sindet, da hende var paakommen saadan Angst og Forskreckelse i Blodet, at hun hvert Øyeblick frygtede for et Slag og derved Døden. Hun blev vel et Par Gange aareladt og andre tienlige Raad brugte, men uden Nytte, indtil hun omsider ved Guds Naade og de Sl: afdøde gode Venners, nemlig Hr. Proust *Flindt*, Hr. Magister *Ioensen* og Hr. *Burserus*, deres trøstelige Tiltale efter Haanden kom til Sindets Rolighed og Legemets Helbred igien. Siden har hun ofte været angrebet af et og andet langtvarigt og vanskeligt Tilfælde, som flydende Øyen og Øren, Modersmerte etc.; men i Besynderlighed Anno 1760, da det var mod Tiden, at Menses vilde ophøre, blev hun næsten ½ Aar bestandig og daglig plaget med et sterckt Profluvio Mensium, at mand maatte undre sig over at hun kunde gaae det igiennem, men ved hendes gode Natur udfriede Gud hende Naadelig af alle disse Tilfælde, og ved samme hendes lyckelige Constitution og Legems-Beskaffenhed har hun næsten al Tiid temmelig let og snart kundet overvinde alt hvad som hende saavel indvortes som udvortes er paakommet, undtagen Hovedets Skrøbelighed, hvor Nerverne ere og altiid have været svage.

Og som ieg i Anledning af bemeldte min K: Hustrues Skrøbelighed i dette Aar tillige faldt paa at røre noget om hendes andre Svagheder, saa vil ieg og melde noget om mine egne Svagheder, paa

det dend Materie kand være samlet. Da har ieg ald min Levetiid været en Skranting, og ieg har ofte været Dødens Porte meget nær ved mange Anfald af heftige Catharral- og andre Febre. Et svagt Bryst har ieg stedse haft at drages med, og nogle Aar var ieg ilde plaget med et Tilfælde paa min Tunge, at papillulæ nerveæ paa begge Sider af Tungen langt ned i Munden vare stedse svolne og saarede, hvorimod ieg selv først brugte adskilligt, som mig best syntes, og siden consulerede D: *Hahn*,[1]) samt nogle berømte Doctores og Chyrurger i Kiøbenhafn, som *Wohlert* og *Schönheider;* men alt, hvad ieg efter deres Raad interne og externe brugte, var forgieves, indtil det omsider af sig selv efterhaanden meere og meere begyndte at aftage. Men Guds almægtige Haand har hidtil immer reddet mig og holdet mig ved Live indtil denne min høye Alder; dog har ieg i mine sidste 10 Leveaar bestandig været meget svagelig og plaget med mange smertefulde Tilfælde, som Steen-Smerte, Mictu Cruento, Blind Gylden-Aare, Obstruction, Bryst-Syge, Øyen-Svaghed, svolne Fødder og overalt med stor Smerte ved Urinens Afgang med meere, saa ieg nu hvercken kand taale at gaae eller kiøre, ja neppe at ligge, men maa næsten sidde bestandig, uden at tale om, at alle Sindets og Legemets Kræfter nu ere reent forsvækkede. Dog behager dend gode Gud endnu at opholde mig ved Live, og er saa naadig iblant at forunde mig nogen Lindring. Hand legge endnu

---

[1]) Dr. med. Vilhelm Hahn (1707—1802) blev 1739 Provinsialmedikus i Lolland-Falster og boede i Mariebo. Kancelliraad 1751.

denne Naade til alle de andre, at min K: Hustrue maae fremdeles leve med mig og lucke mine Øyne, og samle os siden for sin Stoel og Throne, der at love og prise ham med alle Udvalde for ald hans Barmhiertighed og Troefasthed i dend salige Evighed!

Ved det at min K: Datter, *Maren Sophia*, da hun opholdt sig i Kiøbenhafn hos Mad: *Svendborg*, ofte kom til Hoff-Prædickanten Hr. *Bang*, faldt hun engang af sig selv paa at bede ham, at hand vilde beviise hende dend Godhed at antage hende til Confirmation, hvilcket hand, efter at hand hafde prøvet hendes Kundskab, icke afslog hende, men skrev mig til, at min Datter hafde begiert dette af ham, og tilbød sig at det gierne kunde skee, om det var med min Villie; jeg vidste tilforn slet intet deraf, men da ieg fick dette Tilbud, tog ieg med Tacknemmelighed derimod, og altsaa gick det i
1750. Guds Navn for sig i dette Aar 1750, og da det var overstaaet, berettede Hr. *Bang* mig det, og meldte tillige, at hand i det Kongl: Herskabs høye Nærværelse hafde lagt sig Ære ind med min Datter; men ved hendes Hiemkomst fornam ieg nock, at Sl: Proust *Flindt* fortrød derpaa.

Udi dette samme Aar giorde Høyst-Salig Kong *Friderich 5te* ved Sommerstiid en Tour igiennem alle Rigets smaae Provincer, og kom altsaa og hertil paa Nyekiøbing Slot. Allevegne blev hand med allerunderdanigst Ærbødighed imodtaget, og følgelig belavede vi os og her derpaa. 12 Interessenter, meest af Civiles Kongl: Betiente, hvoriblant

og ieg, bleve enige om at lade oprette en Æreport, og dette Arbeyd kostede enhver af os 24 Rdlr. Æreporten bestod af 3 Portaler, dend mitterste var høy og de 2de andre ved Siderne lavere, udentil var dend malet som hugne Kampesteen med Zirater paa sine Stæder, over dend middelste Portal var Kongens Vaaben paa begge Sider anbragt med Vild-Mænd om, udhugget af Bredder, smuckt malet og forgyldet; ved Ind- og Udkiørselen fandtes ved hver af Siderne et stort Billede i Niche, som begge præsenterede Kongens Symbolum; ovenpaa denne Portal var en Altan med smuckt Gallerie omgiven og zieret med Vaser og Urtepotter, hvorpaa fandtes vore beste Musici; over de 2de mindre Portaler vare ved alle Sider Medaillons opsadte, malede og forgyldte, og tegnede med Underdanernes Ønske: Vivat Kong *Friderich dend Femte!* Vivat Dronning *Lovise!* Indentil var dend mittelste Portal vel beklædt med Enebær-Riis, og en Chrystall-Lyse-Crone hængte midt under Portalens Himmel; de 2de mindre Portaler vare og indentil med andet Grønt beklædte. Ved Kongens Ankomst præsenterede Nyekiøbings Borgerskab uden for Æreporten, paa begge Sider, deres Gevær, og indenfor Porten stod, paa høyre Side, Falsters Præsteskab, og paa venstre Side alle Civiles Kongl: Betienter, hvoriblant og ieg var, som alle ved Kongens Ankomst, med dybt nedbøyede Hoveder, udviiste deres allerunderdanigste Reverence, og af Kongen igien fick en allernaadigst Helsen. Canoner vare plantede paa Nyekiøbings gamle Voldes nærmeste

Ravelin, saa og uden for Slottet, hvilcke til rette Tiid lode sig høre. Kongen hafde icke sin Dronning med sig, men iblant de medfølgende Herrer vare Geheime-Raad, Grev *Adam Moltke*, Geheime-Raad *Raben*, Geheime-Raad *von Osten*, Grev *Knudt* og Admiral *Schindel*, som dend Gang førte Kongens Jagt-Chalouppe som Capitain imellem Provincerne. Hands Majestæt var ellers meget Naadig. Hand tillod alle og enhver af skickelige Folck at see ham spiise, og mand kunde observere, at hands skarpe dog milde Øye-Syn igennemløb alle Tilskuerne. Hand lod og ved Geheime-Raad *Raben*[1]) Nyekiøbings Magistrat og Indvaanere tacke for deres udviiste allerunderdanigste Attention. En Dag, da der vare mange Tilskuere ved Taffelet, talede Geheime-Raad *von Osten*[2]) til dem fra Taffelet saaledes: „Nu ere I vel meget fornøyede over, at I har dend Glæde at see Eders allernaadigste Konge nærværende hos Eder?“ Men ingen hafde dend Hardiesse at svare derpaa, hvorfor *von Osten* igien blev ved og sagde: „Er der ingen iblant Eder, som kand høre? Hører I icke, ieg spørger om I icke ere glade ved Eders allernaadigste Konges Nærværelse? Ønsker I icke, at Gud vilde velsigne ham og lade ham leve i mange Aar med Eder?“ Hvortil en Degn i Önsløv, ved Navn *Svisser*,[3]) med

---

[1]) Geheimeraad Frederik Raben (1693—1773) blev 1737 Stiftamtmand over Lolland-Falster og Medlem af Konsullet 1747. Han tog sin Afsked fra Statstjenesten 1763.

[2]) Geheimeraad Wilhelm August v. d. Osten (1698—1764), Direktør for Finanserne (til 1746) og for Øresunds Toldkammer.

[3]) Johan Svitzer, Sognedegn for Ønslev og Eskildstrup, død 1751.

sin ordinaire Degne-Tone svarede „Amen!" Hvorpaa strax underhaanden blev efterspurgt, hvem det var som svarede, og da Kongen og Herrerne fornam det var en Degn, diverterede de sig icke lidet derover. Ved Kongens Afreyse til Lolland kom en Matros, som agerede Constabel ved de Canoner, som vare plantede ved Stranden, tilskade, saa hand mistede sin ene Haand. Da Kongen ved sin Ankomst hafde beseet Nyekiøbings Slot, skal hand have sagt: „Det er dog en artig, gammeldags Bygning, Vi ville holde dend vedlige;" men hands Søn og Successor blev anderledes til Sinds. Siden dend Tiid har Nyekiøbing ingen Visite haft af sine allernaadigste Konger.

Anno 1752 blev min ældste Søn *Friderich* dimit- 1752.
teret fra Nyekiøbings Schole til Academiet i Kiøbenhafn af Rectore, Mag: *Peder Ioensen*[1]) med et berømmeligt Testimonio, og som det Ehlersianske Collegium, som i nogle Aar hafde været ophævet, paa dend Tiid kom istand igien og blev besadt med alumnis, kom denne min Søn og derind som alumnus, skiønt hand var ickun et halv Aars gammel Student, og hands Contubernal blev dend nuværende Justitz-Raad, Professor og Doctor *Friis Rohtbøll;*[2]) men dette skeedte efter Conferentz-Raad *Seidelins* Paastand, formedelst det imellem dend

[1]) Magister Peder Joensen blev Student 1711, c. 1722 Rektor i Nysted Skole og 1729 Rektor i sin Fødeby Nykøbings Skole. Han døde 1757.

[2]) Christian Friis Rotbøll (1727—97) var Alumnus paa Elers Kollegium fra 1751 til 1756. Han tog theologisk Attestats 1752, studerede derefter Medicin og blev Dr. med. 1755. Aaret efter blev han Professor ved Universitetet, fra 1760 i Anatomi og Botanik. 1784 Konferensraad.

Ehlerske og Vores Familie værende Slægtskab;[1]) men det varede ickun ½ Aar, da det *Ehlerske* Reyse-Stipendium blev vacant, hvilcket Hr: Doctor og Professor Theologiæ *Holm*[2]) som Ephorus for Slægtskabs Skyld tilbød min Søn, som ieg, efter at ieg hafde consuleret min Søns gode, ærlige, gamle Rector Mag: *Ioensen*, der kiendte ham som sin Discipel, resolverede til at lade ham imodtage, og sendte ieg ham da til Göttingen, der at studere Medicinen under dend berømte Professor Hr. *von Haller*,[3]) til hvilcken hand blev recommenderet, og forblev hand der i 3 Aar, lagde sig og imidlertiid efter det franske Sprog, og excolerede videre sin Musicque, som hand var en stor Elskere af; men det hafde været at ønske, at det icke var skeedt, thi ieg maatte siden fornemme, at min Søn endnu icke forstod at gouvernere sig selv, hvorom siden videre bliver at melde.

1753. Anno 1753 bleve begge mine andre K: Sønner, *Berthel* og *Hans*, admitterede til deres hellige Daabs Confirmation under Hr. Proust *Wedderkink*[4]) og aflagde ved Overhørelse gode Prøver paa Oplys-

---

[1]) Forf.s Slægtskab med Etatsraad Jørgen Elers, der efter sine Børns Død ved Operabygningens Brand 1689 oprettede Elers Kollegium, stammer fra hans Oldefader, Provsten i Lynge-Kronborg, David Christensen (se Side 5), der var en Broder til Jørgen Elers's Moder.

Under Kbhvn.s Ildebrand 1728 brændte ogsaa Elers Kollegium i Kannikestræde. Bygningen blev opført i samme Skikkelse som før Branden, men først den 26. April 1752 traadte Kollegiet igen i Virksomhed.

[2]) Prof. theol. Peder Holm (1706—77) var fra 1738 til sin Død Professor ved Universitetet.

[3]) Lægen, Digteren og Politikeren Albrecht v. Haller (1708—77), der gjorde det i Göttingen nyoprettede Universitets medicinske Facultet til det berømteste i Europa, vendte 1753 tilbage til sin Fødeby Bern.

[4]) Henrik Wederkinck (1701—84), Sognepræst i Nykøbing 1751 og Provst i Sønderherred fra 1753.

ninger udi deres Christendom, saa at Prousten var vel fornøyet med dem.

Kort efter at Confirmationen var overstaaet, sendte ieg min K: Søn *Hans* til Kiøbenhafn udi Disciplin paa de *Hagenske*[1]) Arvingers Apotecke paa Østergade, under dend berømte Provisor *Cappel*,[2]) hvor hand forblev i 5 Aar.

Anno 1754 sendte ieg min K: Datter, *Bodel Catharina*, til Kiøbenhafn under Mad: *Svendborgs* Information i hendes Huus, men hun forblev der icke længer end lidet over $1/2$ Aar, thi hun skulde om Vinteren hiemme informeres til Confirmationen mod forestaaende Foraar. 1754.

Anno 1755 blev denne vores K: Datter antaget til Confirmation af Hr. Proust *Wederkink*, og svarede ved Overhørelsen ret got, saa at Hr. Prousten berømmede hende, saa vel som andre, der hafde hørt og bivaanet denne hellige Act. 1755.

Udi dette samme Aar blev min K: Datter, *Maren Sophia* efter Guds Forsyn forlovet med Hr. Apotecker *Georg Iessen* i Nachschou,[3]) hun blev meget honnet udstyret, og deres Bryllup blev d: 16 October i vort Huus høytideligst celebreret, thi intet blev sparet, hvercken Penge eller Umage, for at anskaffe alt, hvad produceres kunde, saa der var Forraad paa Vildt, Fugle-Vildt, Kalve-Kiød paa 2 L℔ Fier-

[1]) Se Side 194.

[2]) Joachim Dieterich Cappel (1717—84) var født i Wismar, kom 1747 til Kbhvn. og var Provisor paa Kong Salomons Apothek fra 1750 til 1756, da han overtog Apotheket paa Frederiks Hospital. Han var Assessor i Collegium medicum, Medlem af Videnskabernes Selskab og Legatstifter.

[3]) Georg Simon Jessen (1725—88) arvede 1753 Apotheket i Nakskov efter sin Moder. 1779 fik han ogsaa Bestalling som Postmester. 1755 blev han gift med Maren Sophie Seidelin (se Side 200). Efter hendes Død giftede han sig med Anne Cathrine Hincheldey.

dingen, Kalkuner, Hamborger-Oxebryster, Westphæliske Skincker, Karper, Carutzer, Østers, Negenøjen, flamske Sild, spanske Antjovet, samt skiønne Have-Gevexter og Frugter; og af Viine: Rinsk og Moseler, Rød Viin, Champagne og Bourgogne, foruden Citroner, Apelciner, Confecter og hvad videre dertil kunde høre; saa fattedes det og icke paa Opvartning, Decorationer, Illumination, god Musique, Dantz, Canonade og hvad videre til Brudeparrets Honneur og Giæsternes Fornøyelse kunde optænckes. Ved Brudeparrets Bord vare 57 Giæster og ved et andet Bord 16; Giæsterne bleve og Andendagen efter til Middags-Maaltiid og Dantz paa nye inviterede. Med denne sin K: Mand avlede min Datter 4 Sønner og 2 Døttre, hvoraf 1 Søn og 1 Datter snart af Gud bleve bortkaldede. Saadant et Bryllup koster en Haaben embarras, men det var og det første og sidste Bryllup ieg giorde med en Datter, thi de andre døde for mig.

1756. Anno 1756 blev min K: Søn *Berthel* dimitteret til Academiet i Kiøbenhafn af sin Rector, Magister *Joensen*, hvor hand opholdt sig i 3 Aar og derover, og tog imidlertiid alle sine Examina, for hvilcke alle, inclusive Dimis-Prædicken, han erholdt Caractheren Landabilem.

Dette samme Aar forlod min ældste Søn, *Friderich*, Göttingen og tog til Berlin, hvor han opholdt sig i $1^1/_2$ Aar, især for at profitere i Anatomien og Chirurgien under de berømte Professorer *Meckel* og *Pallas*,[1]) thi Professorerne i Kiøbenhafn hafde

[1]) Johan Friederich Meckel (1724—74) første Anatom ved Collegium medico-chirurgicum i Berlin. — Simon Pallas (1694—1770) berømt Operatør.

gunstigst endnu tillagt ham de *Finckeske* og *Fyrenske* Reyse-Stipendier, hver paa 100 Rdlr. udi 2 Aar. Imedens hand var der, excolerede hand og videre Musicquen under de der værende Virtuoser, saa hand naaede en temmelig Fuldkommenhed paa Claveer og Flaute travers, som hand tracterede med megen Ziirlighed.

Det var uden Tvifl og dette Aar, at nogle Omløbere, som vare befængte med Lues Venerea, vare komne her til Landet og hafde opholdet sig noget i Nørre Herret, hvor de hafde besmittet nogle Bønder med deres Koner og Børn, saa at Smitten begyndte at tage Overhaand med mange veneriske Tilfælde, som ulcera, scabies, condylomata, Heeshed og Halsens Befængelse etc. Dette blev da anmeldet for Amtmanden, Cammer-Herr *v. der Lühe*,[1]) og hand anmeldte det igien for Rente-Cammeret med Begiering, at der maatte stilles Ordre og Anstalt, at der kunde raades Bod paa dette Onde. Rente-Cammeret beordrede da Land-Physicus, Cancellie-Raad *Hahn*, at begive sig til Falster og inquirere nøye om denne Sags Omstændigheder, samt at give Relation derom med Forslag, hvorledes Patienternes Cuur best kunde foretages og dette Ondes videre Udbredelse kunde forebygges. C: R: *Hahn* kom da herover og undersøgte Tilstanden, forefandt og 17 à 18 Personer, unge og gamle, som ilde vare befængte, hvorefter hand confererte med Amtmanden, og indberettede til Rente-Cammeret,

---

[1]) Kammerherre Gideon v. d. Lühe var Amtmand over Nykjøbing Amt fra 1751 til sin Død 1755.

hvorledes hand befandt det, foreslog og, at i en af de Kongl: Stalde ved Slottet maatte indrettes en Syge-Stue, forsynet med Kackelovn og Brænde, hvor Patienterne efter Haanden kunde indføres, og 2de Qvind-Folck maatte antages til deres Opvartning; da hand siden gierne selv efter Ordre skulde præscribere og dirigere Curen, vilde og saa ofte hand kunde selv indfinde sig i Nyekiøbing; men ved denne Foraars-Tiid hafde hand en Deel Patienter i Lolland, saa det icke var ham muefigt altiid at være tilstede i Nyekiøbing, og det var dog høyt fornøden, at en stedse var tilstæde, som kunde have Inspection hermed, hvortil hand icke vidste at faae nogen enten af Chirurgis eller andre, som hand kunde forlade sig paa, uden om Apotecker *Seidelin* i Nyekiøbing, som var en habil og studeret Mand, vilde paatage sig det, som hand dog haabede at formaae ham til, hvorpaa hand videre forventede de Høye Herrers Ordre og Approbation, da Curen strax skulde blive foretaget. Denne fulgte og strax, at hand forderligst vilde foretage Curen som hand best syntes, og Amtmanden fick Ordre, at hvad Cancellie-Raaden eller Apotecker *Seidelin* i hands Fraværelse maatte reqvirere til de Syges Pleye, maatte anskaffes. Altsaa gick Curen for sig, dend lyckedes, og alle de Syge bleve curerede, undtagen en Mand, som af anden tilfaldende Svaghed blev dødssyg indbragt i Sygestuen og døde 3 Dage derefter. *Hahn* var herovre 4 à 5 Gange at see til os, men ieg besøgte Patienterne 2 Gange om Dagen

og foranstaltede alting, dog under *Hahns* Direction ved Correspondence imellem os. Dette var sandelig en besværlig og ubehagelig Commission, som D: *Hahn* ved megen Anmodning fick mig persuaderet til, og dog vilde Cammeret icke tilstaae mig meere for min Umage end 20 Rdlr.; men ieg afsadte derved Medicamenter, saavel til de Syges Cuur som til Præservation for andre, for 200 Rdlr. og derover, og *Hahn* fick 70 Rdlr. for sin Umage og Reyser.

Anno 1757, da her om Sommeren, formedelst langvarig Heede og Tyrcke, grasserede saa sterck en Svaghed i Byen og paa Landet, at de meeste Mennisker vare syge, behagede det Gud, efter sit alviise Raad, ult: August, ved en salig Død at bortkalde vores K: Datter, *Bodel Catharina*, dend anden af dette Navn, til sit himmelske Riges Herlighed; hendes Sygdom var temmelig langvarig, og hun hafde en haard Helsoet, som meget kræn-ckede mit saavel som hendes K: Moders Hierte, der selv paa samme Tiid var meget svag; thi hun var os et meget kiært Barn, og fortiente hun til hendes Afmindelse af os at antegnes som en from, lydig og dydig Datter. Af alle vore Børn lignede hun mig meest, hun var vel voxen, og da hun døde, hafde hun antrædet det 18de af hendes faae Leve-Aar, saa vi kunde haft Haab om snart at overgive hende til en kiær, jordisk Brudgom, men hendes himmelske Brudgom hastede med at føre hende hiem til et langt bedre Bryllup. Vi mistede hende vel icke uden Graad, men i Henseende til dette

herlige Bytte hafde vi icke andet Aarsag end at være fornøyede med Guds hellige Villie.

1758. Anno 1758 blev min K: Søn *Hans* dimitteret af sin Disciplin i Kiøbenhafn, og kom til Tydskland i Condition paa det store Laboratorio i Brunsvig, som fournerer alle de Brunsvigsk-Wolffenbüttelske Apotecker der i Landet, under dend berømte Hr: *Sander*, hvorhen hand af Hr: Apotecker *Neblung* i Altona var bleven recommanderet, og forblev hand der 1 Aar.

Samme Tiid forlod min Søn *Friderich* Berlin for at besøge Strassborg, men hand opholdt sig dog først $^1/_2$ Aars Tiid udi Jena og Erfurdt og drog saa til Strassborg, hvor hand forblev Vinteren over for at øve sig i Jordemoder-Konsten under dend meget berømte Professor *Fried*,[1]) som for sin Erfarenhed i denne Konst holdtes for at overgaae alle andre i Europa.

1759. Anno 1759 gick min K: Søn, *Hans Seidelin*, til Paasken i Condition paa det Fürstl: Wolffenbüttelske Hoff-Apotecke, hvor hand ligeledes forblev 1 Aar, og var det just paa dend Tiid, da udi dend store Alliance og Kriig mod Kongen af Preussen, dend franske Armee, under Hertugen af Richelieu, spillede Mester i de Brunsvigske, Halberstadtske og Hannoverske Lande lige indtil Hamborg.

Samme Aar ved Paaske sadte min Søn *Friderich* sin Tour til Paris som dend rette høye Schole for de medicinske Videnskaber, og dog blev hand der icke over et Par Maaneder, men foretog sig imod

---

[1]) Professor Johan Jacob Fried (1681—1769).

mit Vidende og Villie en forvildet Vandring tilfods, først tilbage til Basel i Schweitz, dernæst til Bern, hvor hand besøgte sin forrige Lærere, Hr. *v. Haller*, siden over Alperne til Milano i Italien og videre indtil Venedig og Padua, hvorfra hand, efterat ieg i 1/2 Aar icke hafde haft Brev fra ham eller nogen Efterretning om ham, med samme Slags Voiture retournerede over deTyroliske Bierge til Tydskland, og endelig opvognede i Nürnberg, og derfra lod hand mig sin Ankomst viide, saa at ieg paanye maatte udmondere ham med alle Ting og sende ham Reysepenge med Ordre strax at forføye sig hiem, hvilcket og af ham blev efterkommet, at hand dog blev Vinteren over i Nürnberg, og i Foraaret 1760 over Holsteen og Lolland arriverede i sit Fæderne-Land igien.

Anno 1760 antog min K: Søn *Hans* Condition **1760.**
i Potsdam hos Hr: Hoff-Apotecker *Becker*, og forblev der ligeledes 1 Aar. Imidlertiid hand opholdt sig der, faldt Russerne ind i Berlin og Unggrerne i Potsdam og udskreve excessives Brand-Skatter.

Min Søn *Friderich*, som i Foraaret var kommet hiem fra sin udenlandske Reyse, drog i Efteraaret til Kiøbenhafn for at præparere sig til sin forehavende Promotion, men hand forhalede Tiiden saa længe, at et Par Aar bortløb inden dend gick for sig, des imidlertiid hand og var reyst til Aalborg at besøge sin K: Morbroder, Doctor og Land-Physicus *Berthel Wichmand.*[1])

---

[1]) Dr. med. Bertel Wichmand (1720—70) blev Læge i Aalborg 1752 og Landfysikus 1762.

Udi dette Aar 1760 blev min K: Søn *Berthel* udnævnt at nyde det Ehlerske Reyse Stipendium udi 3 Aar, hvilcket hand dog siden maatte deele med min Broders Søn i Fyen, *Christian Seidelin*,[1]) efter Foreening imellem begge Fædre herom. De reyste da begge mod Foraaret ud til Leiptzigs Universitet for der at studere, og min Søn blev der paa 3de Aar, hvorfra hand aarlig fra det Steds Professorer hiemsendte gode Attester om sin Flittighed til Kiøbenhafns Professorer. Da hand tog hiem fra Leiptzig, giorde hand med min Tilladelse en temmelig Tour omkring for at see sig om paa adskillige skiønne Steder, som Dresden, Halle, Göttingen, Cassel, Brunsvig, Berlin og Rostock, fra hvilcket sidste Sted hand lod sig oversætte til Vands til Gedser og sin Fødebye Nyekiøbing, hvor hand frisk og rask arriverede i August 1763.

1761. Anno 1761 quiterede min K: Søn *Hans* sin Condition i Potsdam og begav sig til Berlin for at frequentere Professorernes Prælectioner ved det Kongl: Collegium Medico-Chyrurgicum paa et Aars Tiid, hvor hand vel anlagde sin Tiid og førte sig Leyligheden til at lære noget meget vel til Nytte. Der-
1762. paa kaldte ieg ham 1762 om Sommeren hiem fra Berlin, men tillod ham dog først at giøre en anseelig Tour for at see sig om i Verden, inden hand kom hiem, saa at hand tog først til Leiptzig at besøge der sin Broder *Berthel*, dernæst til Frankfurt am Main og derfra paa Rihn-Strømmen ned til Hol-

[1]) Christian Seidelin (1740—99) var en Søn af Pastor David Seidelin i Gamtofte. Han blev 1776 Sognepræst til Frue Kirke i Odense.

land, og da hand der hafde beseet saa mange skiønne Stæder, tog hand til Skibs fra Amsterdam til Hamborg, siden med Hamborger-Post til Kiøbenhafn, og endelig med Posten fra Kiøbenhafn til sin Fødebye Nyekiøbing, hvor hand ankom ved god Helbred.

Udi dette 1762de Aar blev min Søn *Friderich* ved Kiøbenhafns Universitet paa Dronning *Julianæ Mariæ* Geburts-Dag d: 4 Septembr: efter erholdet Examen Medicum, og holden Inaugural-Disputatz „De Incontinentia urinæ ex rupto collo vesicæ instante et peracto partu", paa det store auditorio af Hr. Etatz-Raad og Professor *Buchvaldt* til Doctor Medicinæ legitime promoveret. Efter Promotionen tog ieg ham hiem, at hand her et Aarstiid kunde øve sig in praxi, og tillige være under min Tilsyn og Raadførelse, men hand applicerede sig icke til sin praxin med saadan Fliid, at det kunde være ham til nogen Honneur eller mig til nogen Fornøyelse, tvertimod merckede ieg desverr, at hand for meget var hengiven til sterck Drick, hvorved hand og tabte ald Lyst til sine studia og sin praxin, og da ieg og hands Moder derfor sadte ham tilrette, viiste hand sig aabenbar som en ulydig Søn, idet hand uden vores Vidende og Villie gick ud af vort Huus, og gav sig paa Veyen til Kiøbenhafn uden Coffre, Klæder og Bøger etc., ligesom hand stod og gick, men hand er og siden icke meere kommet for vore Øyen, skiøndt hand levede endnu 12 Aar derefter. Icke desmindre har hand kostet mig nock alligevel.

1763. Anno 1763 lod ieg min K: Søn *Hans* reyse til Kiøbenhafn for at tage sin Examen Pharmaceuticum ved det Medicinske Facultet, hvorfra hand acquiterede sig vel og bragte et meget berømmelig Testimonium derom tilbage.

1764. Da min ulydige Søn *Friderich* 1764 os uvidende gick bort af vort Huus og kom til Kiøbenhafn, addresserede hand sig til dend liderlige afsadte Præst Mag. *Kaalund*, som veyledede og raadførte ham saa vel, at hand inden kort Tiid blev af med sine Klæder, Bøger og ald det hand hafde,[1]) hvilcket var ham herfra blevet oversendt, og da ieg nu var blevet keed af længere at fournere Penge til hands excessive og unyttige Depenser saa rigelig som hand forlangte, vandrede hand endelig tilfods fra Kiøbenhafn igiennem Sielland, Fyen og Jylland til det Slesvigske, hvor hand engagerede sig ved Grev *Moltkes* Dragoner-Regiment til hands egen Lyckes og Velfærds totale Spilde, og os hands Forældre til største Vanære og Hierte-Sorrig.

Udi dette Aars Martij Maaned faldt vores K: Datter *Maren Sophia*, Hr: Apotecker *Iessens* Kiæreste i Nachschov, udi en hidsig Feber, og det behagede Gud efter sit allviise Raad udi denne Sygdom ved en salig Død at bortkalde hende herfra d: 30 Martij, hendes K: Mand og os hendes Forældre til største Bedrøvelse, ligesom og hendes tidlige Død snart i Almindelighed blev beklaget af alle, baade Høye og Lave, som hafde kiendt hende, og hvis Yndest

[1]) Hans Vilhelm Jensen Kaalund (1700—67) blev 1743 Præst i Vorbasse, men 1745 dømt fra Embedet for Lejermaal og levede siden i Kbhvn. af at skrive Tiggervers.

hun ved sin christelige, fornuftige og yndige Vandel hafde erhvervet sig. Selv viiste hun sig med Dødens Bud fornøyet efter Guds Behag, idet hun imodtog det i Troens Frimodighed med Davids Ord: „Om ieg end skal vandre igiennem Dødens mørcke Dale, da frygter ieg dog ingen Ulycke, thi Du min Gud! est med mig, Din Kiep og Stav trøster mig.“ Hun efterlod 3 Sønner og 1 Datter, men en af Sønnerne, ved Navn *Simon*, døde icke længe derefter af Smaae-Kopper,[1]) og hendes egne Levninger hviler i Nachschovs Kircke hos hendes K: Mands Forfædres. Hun var i Live en stor Elskere af god Musicque, og hun tracterte selv sit Claveer med saadan Færdighed og Ziirlighed, som meget faae af hendes Kiøn opnaaer.

Udi dette Aars Junij Maaned resolverede ieg formedelst tiltagende Alder og Skrøbelighed at overlade mit Huus og Apotecke, som ieg i 35 Aar selv hafde forestaaet, til min K: Søn *Hans Seidelin* for en imellem os accorderet Summa, hvoraf hand aarlig skulde betale mig Renten, da Capitalen siden efter min Død ved Arv kunde tilfalde ham, naar Gud fremdeles Naadigst bevarede alting fra Ulycke. Jeg indgav derfor min allerunderdanigste Ansøgning i Cancelliet om Kongl: allernaadigst Confirmation paa min Afstaaelse, hvorefter hand og erholdt Kongl: Bestallning at være allene Apotecker i Nyekiøbing med samme Privilegio og Friehed, som ieg det hafde haft; altsaa maatte ieg da være betænckt paa et Sted til Retraite for mig selv, som

[1]) Hun døde 1764. Sønnen Simon Jessen, født 1760, døde 1768.

tillige kunde være et Encke-Sæde for min K: Hustrue. Købte derfor først Mr. *Kleinholdts* Gaard paa Torvet tæt ved Apotecket for 430 Rdlr. og 20 Rdlr. i Douceurs, og deroptil bygte ieg inden i Gaarden 9 smaae Fag Huus til 2de Kamre for mig og Sl: *Karen*, item til Bryggers, Saltkielder, Klæde- og Karlekammer. Dernæst kiøbte ieg af Hr. Bircke-Dommer *Kierulff* de 3 Boder ud til Torvet tæt op til *Kleinholt's* Gaard, som bestaaer af 16 Fag Huus, tillige med 7 Fag inden i Gaarden til Stalderum og Foer-Loe, samt 34 Skillings Jord i alle 3 Byens Marcker for 568 Rdlr.. Iligemaade kiøbte ieg af Mr. *Hauendorph* de 2de Boder ud til Østergaden for 112 Rdlr.; og endelig som afg. Barberer *Lassens* Gaard var for Gield blevet mig tilhørende, tog ieg dend liden Hauge derfra og lagde dend til mit Stæd. Hernæst rev ieg et faldefærdigt Baghuus ned og opbygte paa Pladsen et bredt og høyt Huus paa 12 Fag til Loe og Lade, Vognskuur og Brende-Huus, som ieg og føyede til mit Sted, og derved fick et got beqvemt Sted med got Gaards-Rum for mig og min K: Hustrue at boe udi, efter at ieg hafde forsynet *Kleinholdts* Gaard med nye Vindever af got Glas ud til Torvet, samt faaet dend store Stue betreckt med Voxdug og Værelserne malede, item dend gandske Gaard broelagt, med hvad videre Reparation udfordredes, som kostede mig en Haaben; men det kom mig og selv siden vel tilpas, eftersom Gud har behaget at opholde mig ved Live i saa mange Aar derefter, som ieg paa dend Tiid icke ventede.

Samme Aar blev min K: Søn *Hans*, efter at hand hafde tiltrædet Apotecket, i Guds Navn forlovet med en Jomfrue *Christina Hincheldey*, Salig *Hans Hendrich Hincheldey*, Kiøb- og Handels-Mand i Nyekiøbing, hands yngste Datter, og stod deres Bryllup i September Maaned udi deres Svogers, Hr: Bircke-Dommer *Kierulffs* Huus,[1]) som og saa vidt ieg veed var saa raisonnabel at paatage sig Bryllups-Maaltidets Bekostning. Min Søn var og saa lyckelig at finde udi hende en dydig, kiærlig og huuslig Ægtefælle, som ofte har glædet os, især da Gud har velsignet dem med 3 kiønne Børn, som endnu lever, efter at nogle ældre forhen ere ved Døden bortkaldede.

Anno 1765 løste ieg min Søn *Friderich* fra Krigs- 1765.
Tienesten igien efter min K: Broders, Proust *Seidelins* Raad, skiønt ieg maaske hafde giort bedre, dersom ieg hafde ladet min Søn poenitere længere derved. Min K: Broder formaaede og Hr: Doctor og Land-Physicus *Eichel* i Fyen[2]) til at tage min Søn i sit Huus, med Løfte at manuducere ham in praxi og tage ham med til sine Patienter, hvilcket og saavidt blev sadt i Verck, at ieg lod min Søn opholde sig i Odense, deels i, deels uden *Eichels* Huus, men skiønt det saaledes varede i 3 Aar, blev det dog til ingen Nytte, thi *Friderich* vilde være independent, og elskede ickun Drick, Ødselhed og Ledig-Gang.

Det var nock Anno 1766 at min K: Søn *Berthel* 1766.

---

[1]) Se Side 208. Birkedommer Knud Kierulf (1731—78) var gift med Søsteren Engel Margrete Hincheldev (1732—1804).

[2]) Johan Eichel den yngre (1729—1817) var Landfysikus i Odense fra 1753 til 1804.

giorde en Reyse til Kiøbenhafn for at lade sig giøre nogle Klæder, og ved dend Leylighed blev hand af Geheime-Raad, Grev *Rantzou*, recommenderet at være Hoffmester hos dend unge Grev *Skack*,[1]) hvilcken Station hand og kort derefter maatte tiltræde og reyse med dend unge Herre til Skackenborg; dog blev hand der icke længere end et halvt Aar, skiønt Faderen, Grev *Skack* gierne villet beholdet ham, men hand hafde underhaanden forlovet sig med sin nuværende Kiæreste, da Jomfrue *Karen Green*,[2]) og derfor kunde hands Fraværelse icke længe taales. Nu hafde ieg vel paa denne Forlovelse aldeles intet videre at udsætte, end at min Søn endnu icke hafde Brød at forsyne hende, men just denne Mangel foraarsagede, at samme blev langvarig og bekymmerlig, thi Jomfruens Moder, Frue *Green* vilde endelig have dem et Sted i Nærheden, og Hr. *Hiort* i Slemminge,[3]) som min Søn haabede at succedere, levede længe, og vilde icke imod anseelig Pension afstaae Kaldet. Min Søn søgte og Tiid efter anden adskillige Kald i Falster, Lolland og Møen, men var icke saa lyckelig at obtinere nogen deraf, og maae ieg sige, det var et særdeles fatum for mig og mit Huus, at ieg, som var af en gammel indfødt, honnet dansk Familie, og hafde haft 11 Børn, icke skulde see en af dem ved Kongelig Naade employeret og befordret.

---

[1]) Søn af Greve Hans Schack: Generalmajor Otto Diderik Schack til Schackenborg (1758—1809).

[2]) Bertel Seidelin (Forf.s næstældste Søn, 1736—1803) blev Kandidat 1759 og efter en lang Udenlandsrejse kaldt til Præst til Slemminge og Fjelde 1770. Han blev 1777 gift med Karen Green (1743—1831), Datter af Justitsraad, Borgmester i Nykjøbing Frederik Green (død 1775) og Karen Riegels (død 1779).

[3]) Pastor Niels Hjort til Slemminge og Fjelde (1705—77) fratraadte først Embedet ved sin Død.

Anno 1767 var det fatale Aar, da Kongen resolverede at bortsælge Falsters Land til alle og enhver, som vilde kiøbe noget deraf, tilligemed det Kongl: Slot og alle andre Kongl: Bygninger; men der fandtes ickun faae her i Landet og Stæderne, som hafde Mod paa at kiøbe noget, undtagen Cammer-Raad *Kehlet* og begge D'hr. *Hinckeldeyer.*[1]) Det var besynderligt, at der paa dend Tiid var ligesom faldet en Taage for alles Øyen her i Landet, endog dem som forstod Landvæsenet, at ingen uden de forbenævnte torde slaae sig til noget Landgods, da her dog var en og anden, som Etats-Raad *Scheffer*, Justitz-Raad *Green* og andre, som baade hafde Evne og Indsigt, og lod dog Fremmede komme ind og tage denne anseelige Fordeel bort fra dem. Kongens Commissarier maatte ligesom nøde de Kiøbende Godserne paa, og hvad enhver blev høystbydende paa blev strax antaget og confirmeret, da der dog var ingen, som kiøbte, der jo profiterede anseeligt derpaa. Men efter Auctionen bleve Folcks Øyen først opladte, og da fandtes Liebhabere nock, skiønt for sildig, saa at dersom Kongen icke hafde approberet dend første, men ladet komme til anden Auction, hafde hand uden Tvifl vundet et Par Tønder Guld meere. Der var vel de, som meente, at ieg og kunde regnes blant dem, som kunde have giort sig Tancke om at kiøbe et Gods, hvilcket ieg vil lade staae ved sit Værdt. Men først forstod ieg icke synderlig noget af Landvæsenet, og der- 1767.

[1]) Ved den Auktion Kongen lod afholde over de falsterske Domæner 1766 købte Kammerraad, Amtsforvalter Christian Kehlet i Stubbekjøbing (død 1768) Hovedgaarden Stangerup. Christian Hincheldey købte Ourupgaard og Kringelborg, hans Broder Hans, ligeledes Købmand i Nykøbing, købte Valnæsgaard.

næst var ieg imod 70 Aar gammel, saa ieg daglig maatte vente paa min Afskeedstiid; hvorledes skulde ieg da belade mig med saa mange verdslige Bekymringer og Uroeligheder, der følger med et Gods, som ieg formedelst Alder og Skrøbelighed selv icke kunde have Tilsyn med, men maatte lade ankomme paa en Foged, der vel selv tog Profiten, og overlod mig dend medfølgende Chagrin og Fortred? Tilmed hafde ieg og dend Tiid 2de Børn meere levende og maatte tæncke, at Godset, naar Gud bortkaldede mig, mueligt enten igien med Tab maatte afhændes, eller og vel kunde give Anledning til Misforstaaelse mellem mine Arvinger. Dog fortryder det mig nu, at ieg icke kiøbte nogen Tiender, thi de kunde have været mig og mine tienlige; men ieg forstod da icke ret, hvad der var ved Tiender at giøre, og ingen Ven fandtes, der vilde oplyse mig derom af Frygt for at præjudicere sig selv. Ellers var denne Landets Bortsælgelse særdeles fatal for Nyekiøbing og dends Indbyggere; thi Byen mistede først derved en temmelig stor Part i Overdrevene paa Klodskov, som var de Fattige især til stor Hielp, at de der i Mangel paa Græsning, som her til Byen er utilstreckelig, kunde udsætte en Deel Høveder, og denne Andeel hørte Byen rigtig nock til, thi de skattede aarlig deraf til Kongen; men da hvercken Borgemesteren eller nogen anden vilde paatale Byens Rætt, borttog de Kongl: Commissarier dend og lagde dend til Proprietair-Godset. Dernest søger Proprietairerne og paa mange Maader nu at tvinge Byen, deels ved

at optage Byens Qvæg og Creatur, saa snart det kommer deres Grændser nær, deels ved at dæmme for Slots-Søen, at Vandmøllen længe kand gaae, og Vandet derved oversvemmer Byens Marck, deels at de icke vil unde nogen af Byens Indvaanere Græsning til noget Creatur for Betalning, deels og at de i Høehøsten forbyder deres Bønder at sælge noget Høe til Byen etc. Men det allerbesværligste endnu for Byen er dend høye Priis, de har sadt paa Brendet, som nu maae betales 2 à 3 Gange saa høyt som forhen, og skal endda agtes for en Velgierning, at de noget vil overlade. Endelig har og Nyekiøbings Bye, ved det skiønne Kongl: Slots Nedrivelse, tabt dend store Zierath og Anseelse, som dette gav Byen til dends egne Indvaaneres saa vel som Fremmedes Fornøyelse. Alle disse Omstændigheder trycker nu Byen, tilligemed de Tiid efter anden paalagte mange nye Skatter og de gamles Forøgelse, samt Renternes Nedsættelse, saa at Nyekiøbing i Falster, som mand tilforn kaldte Canaans Land, nu er saa dyrt et Sted at leve udi, som noget andet Sted kand være, hvilcket ieg, som nu ingen Levebrød har, i mange Aar har forsøgt.

Ved det ieg her har annoteret om Nyekiøbings Uhæld ved Falsters Lands Bortsælgelse, erindrer ieg mig et langt betydeligere Uhæld, som nogle faae Aar tilforn syntes at svæve heele Dannemarc over Hovedet, hvilcket ieg har glemt paa sit Sted at anføre, men da ieg nu erindrer det, kand ieg icke efterlade at melde følgende derom. Da de mange Potentater, nemlig dend Rommerske Kay-

ser, dend Russiske Kayserinde, Kongen af Franckeriig og Sverrig samt Chur-Saxen i dend sidste Slesiske Kriig alle vare allierede imod Kongen i Preussen, kom paa dend ene Side dend franske Armee under *Duc de Richelieu* i det Lyneborgske, og paa dend anden Side dend Russiske Armee under General *Romanzoff* i det Pommerske, vore Holsteenske Grændser saa nær, at Høyst-Salig Kong *Friderich 5te* maatte lade en temmelig Armee samles i Holsteen og Slesvig til Grændsernes og Landets Beskiermelse, og samme maatte, formedelst dend vedvarende Kriig, i nogle Aar med stor Bekostning der underholdes. Men da Kayserinde *Elisabeth* af Rusland derpaa døde, og Kayser *Peter 3die*, som og var regierende Hertug af Holsteen-Gottorph, kom paa Thronen, fick Kriigen med Preussen en ganske anden Anseelse, thi hand giorde strax Fred med Kongen af Preussen, gav ham Konge-Riget Preussen, som Rusland hafde indtaget, reent tilbage igien, befalede at de 30000 Mand Russiske Tropper, som stode ved dend Rommerske, Kayserlige Armee, skulde strax marchere derfra, Preusserne til Undsætning, og dend Russiske Armee paa 50000 Mand, som hidtil under *Romanzoffs* Commando hafde staaet i Pommern mod Preussen, fick Ordre strax at marchere mod Holsteen og Slesvig. Herved fick Kongen af Preussen saadan Luft, at de andre Potentater og efterhaanden giorde Fred med ham, men det saae ud til, at ald Kriigens Uvejr vilde vende sig til Holsteen, og der tage sin Ende med Dannemarcs totale Ruin,

thi denne Tiidspunct fandt Kayser *Peter 3die* gandske favorabel til at udøve dend Dannemarc længe tiltænckte Hevn. Høyst-Salig Kong *Friderich 5te* maatte da allevegne fra samle ald dend Kriigs-Magt, hand kunde til Veye bringe, til Holsteen for at begegne Russerne. Dend Kongl: Danske Flode blev og forderligst udrustet, nogle og tyve Skibe sterck, og gick i Søen, thi Russerne udrustede og deres Flode, hvormed 12 Svenske Skibe bleve combinerede. Kongen fick og en fransk General, Greven af *St: Germain*, som i sidste Krig hafde holdt sig tapper, engageret som General-Feldt-Marchal at commandere dend Danske Armee, og det kom saa vidt, at vores og dend Russiske Armee, dend ene af Holsteen og dend anden af Pommern, marcherte imod hinanden ind i det Mechlenborgske, og kom hinanden saa nær, at Forposterne kunde see og tiltale hinanden, saa at man alt hver Dag ventede paa en Bataille. Men hvad hændes? En Revolte paakom imidlertiid i Rusland mod Kayser *Peter den 3die*, hvorudi hand omkom, og hands Gemahl blev som regierende Kayserinde sadt paa Thronen, hvorpaa fra hende aldeles uformodentlig en Courier indløb til General *Romanzoff* med Ordre at tage sin Armee strax udi nye Ed, og saa at marchere med dend hiem til Rusland igien. Saa forunderlig reddede dend Naadige Gud os af denne os overhængende Ulycke, hvorfor Hands Hellige Navn være ævig Ære! Hafde Kayser *Peter 3die* levet og vi hafde været saa ulyckelig at tabe en Bataille, saa hafde det set meget ilde ud for os,

heldst da Sverrig nock var i Ledtog med til sin Fordeel; men det var skinbarlig Guds Gierning, at vi slap saaledes, endskiønt denne Armatur i Holsteen i saa lang en Tiid kostede os excessives Penge, og mange Millioner dertil udenlands maatte laanes, hvoraf vi endnu har ont nock at giøre med at kunne aarlig betale Renten deraf.

1768. Anno 1768 fick ieg det ved min Sl: Svoger, Hr: Doctor og Land-Physicus *Berthel Wichmand* i Aalborg, saaledes maget, at Thye-Land, som icke hørte under hands Physicat, begierte min Søn *Friderich* til deres Land-Medicus, og nogle af de fornemste Landets Indbyggere lovede at skyde aarlig tilsammen en liden Pension paa 130 Rdlr., hvorfor min Søn maatte begive sig fra Odense til Thisted, hvor hand og blev vel imodtaget; men her opførte han sig ved Fylderie saa overmaade slet, at hand spildte ald sin Credit, og kunde icke meere ophielpes, som hand og ved saadan Opførsel intet fick af dend belovede Pension, men hand laae der dog paa 3die Aar paa min Bekostning.

1770. Anno 1770 behagede det Gud ved en Salig Død at bortkalde vores ældste K: Datter *Karen Seidelin* fra dette Jordiske til det Himmelske; hun hafde i hendes heele Livestiid efter Guds alviise Raad været en stor Korsdragere; udi hendes 5te Aar beskadigede hun ved et meget ulyckeligt Fald sit høyre Øye, hvorom forhen er meldet, siden forvoxte hun saa sterckt ved hendes Opvæxt, at Legemet ey allene blev uanseeligt, men endog Naturens Veye til Legemets og Helbredens Vedlige-

holdelse bleve svæckede og tildeels hemmede, saa at hendes Liv blev en Kiæde af iidelige Sygdomme og utallige Tilfælde, og mand neppe skulde have troet, at hun hafde naaet en Alder af 39 Aar. Men i dette usle Legeme boede en ædel og dydig Siæl; hun var opkaldet efter sin meget Fromme og Gudfrygtige Far-Moder *Karen Claus Datter*, og hun var selv en ægte *Karen Claus Datter* i Navnet og Gavnet. Gud hafde vel icke begavet hende med besynderlig Vittighed og Forstand, men hun fattedes dog icke paa sundt Begreb, eller paa god Oplysning i hendes Christendom, som hun meget vel hafde fattet, og hvorefter hun i Hiertets Eenfoldighed og Oprigtighed frygtede, ærede, troede og forlod sig paa sin Gud, og ved hands Aand og Naade beflittede sig paa at efterfølge sin Frelsere i Kiærlighed, Fromhed, Ydmyghed, Sagtmodighed og andre Christelige Dyder, især udi en besynderlig Taalmodighed i alle hendes Lidelser og Sygdomme, hvoraf hun i hendes 2det sidste Leve-Aar overvandt mange haarde Anstød, indtil det sidste Anstød d: 12 Septembr: med Magt nedbrød dend faldefærdige Hytte og paa nogle Timer giorde Ende paa hendes kummerlige Liv, hvilcket mand dog dend Dag icke hafde ventet, thi hun var samme Dag meget fornøyet over hendes K: Morbroders Nærværelse, spiiste med stor Appetit og viiste sig meget munter fremfor hun pleyede; men om Eftermiddagen Kl: 5 blev hun syg, og Smerterne tiltoge med saadan Heftighed, at mand maatte forestille sig og hende dend ventelig forestaaende Forandring,

som det Salige Guds Barn efter Guds Villie var vel fornøyet med, tackede os, som hendes Forældre, for ald Kiærlighed, og overgav sin Sjæl i Guds Haand, hvorpaa hun kort efter i de heftigste Smerter begyndte med et at sagtes, og lidt over Midnat udslucktes som et Lys. Denne hendes hastige Fraskillelse bedrøvede os, thi vi elskede hende, efter som hun i ald sin Uselhed var elskværdig, men vi indsaae tillige vor Pligt at tacke Gud, som hafde giort vel imod hende og giemt hende, paa det hun til ald sin anden Nød icke og skulde blive Fader- og Moderløs i denne Verden. Hendes jordiske Levninger hviiler hos hendes Forfædres udi Nyekiøbings Kirckes Chor, hvorhen de hæderlig bleve bestædte.

1771. Anno 1771. Da min ulydige Søn *Friderich* continuerede med sin slette Opførsel, og ieg unødig vilde sætte ham paa et Tugthuus,[1]) icke heller gierne vilde sende ham til Westindien, thi det var kun at lade ham dricke sig ihiel, resolverede ieg til nogen Poenitence for ham at sende ham til Bornholm udi en Præstes Huus, ved Navn Hr: *Monrad*,[2]) og under hands Inspection, hvor ieg betalte hands Ophold og hvad hand ellers behøvede. Hand forblev og der i 3 Aar, men ligesom allesteds til ingen Nytte, hvercken for sig eller andre; thi vel kom det i Forslag, at hand skulde søge at blive Land-Physicus der i Landet, saavelsom og

[1]) Forældre havde Ret til uden Lov og Dom, at indsætte deres ulydige og vanartede Børn i Børnehuset, men samme Aar som Claus Seidelin havde den Tanke, udstedte Struensee 1771 Forbud imod at sligt fandt Sted.

[2]) Hos Pastor Frederik Monrad (1705—78) i Nexø.

at naae en aarlig Pension for at underviise Jorde-Mødre der; men hand tog hvercken praxin eller Jordemødrenes Information alvorlig an, icke heller kunde hand erhverve sig Landets Øvrigheds og Præsteskabs Recommendation dertil, saa det Forslag gick overstyr. Mand foreslog mig og at gifte ham der med et skickeligt Fruentimmer, og at kiøbe en Eyendoms-Gaard til dem paa Landet, men der var og saadanne Conditioner ved, som ieg icke kunde indgaae.

Anno 1772 d: 17 Januarij forefaldt ved det Kongl: 1772.
Hoff i Kiøbenhafn en stor Revolution, idet Dronning *Carolina Mathilde* efter Kongl: Ordre om Natten under Geleide af Garder udi en med 6 Heste bespendt Carosse blev ført til Cronborg Slot i Forvaring. Hernæst bleve de 2de Geheime-Cabinets-Ministri Greve *Struensee* og Grev *Brandt* førte til Citadellet i Kiøbenhafn i Arrest og begge sluttede i Bolte og Jern. Fremdeles bleve 16 à 17 andre Personer arresterede, hvoriblant vare General Lieut: *Gehler*, General-Major *Falkenschiold*, Justitz-Raad *Struensee*, Liv-Medicus *Berger* og andre. Sagens egenllige Sammenhæng er icke almindelig bleven bekiendt, men angaaende Dronningen blev sadt en stor Commission paa Slottet, som bestod af det Geheime Stats-Conseil, Generaler og Admiraler, Høyeste-Rets-Assessorer, Bisper, Professores Theologiæ et Juris, Lands-Dommere, Prouster og Præster samt nogle af Hoff-Rettens Herrer og af Magistraten i Kiøbenhafn, hvilcken Commission ventelig afsagde en

Skilsmisse-Dom imellem Kongen og Dronningen, thi derefter blev hun ved 2de Engelske Fregatter afhændtet i Sundet og ført først til Stade og derfra bragt til Slottet i Zelle i det Lyneborgske der at residere, hvor hun en 3 Aars Tiid derefter ved Døden afgick. Over Greverne *Struensee* og *Brandt* blev sadt en anden Commission af 7 Herrer, som dømte dem for Crimen læsæ Majestatis at miste Gods, Ære, Liv, Haand og Hoved og Legemerne siden at partheres i 4 Parter og hver Part legges paa en Steyle og Hoved med Haand paa en Stage, hvilcken Dom og paa dem i April Maaned blev exequeret. Af de øvrige Arrestanter kom en til Munkholm, nogle mistede deres Betieninger, nogle bleve forviist af Riiget eller til andre Provincer, og nogle bleve befriede, hvormed Hands Majestet og det Kongl: Hoff Gud skee lov kom i Rolighed igien.

1773. Anno 1773 var det uden Tvifl, at Herr Conferentz-Raad *Flindt* var saa gunstig at give min K: Søn *Berthel Seidelin* Exspectance paa Slemminge og Fielle Kald i Lolland, som og af Kongen blev confirmeret; men desuagtet vilde Hr: *Hiort* endnu icke beqvemme sig til at afstaae Kaldet imod anseelig Pension, i hvor skrøbelig hand var, saa min Søn maatte blive gaaende forlovet, indtil hand blev over sine 40 Aar.

Anno 1774 indkom min Søn *Friderich* til mig med en instændig Begiering, at ieg dog vilde forbarme mig over ham og tage ham fra Bornholm, hvor det var ham utaaleligt længer at være, og var

hands Ansøgning herom meget bevægelig og tilsyne saa fuld af Christelige sentiments og rette Omvendelsestegn, at mig syntes, ieg icke burde tvifle meere om en god Forandring hos ham, og derfor icke burde negte ham hands Begiering. Jeg fick derfor hands Svoger Hr. Apotecker *Iessen* i Nachschov overtalt til at tage imod ham i sit Huus imod hands Opholds Betalning, og min Svieger-Søn lovede mig at have nøye Inspection med ham og forsøge sin Konst, om hand icke ved en kiærlig Omgang, gode Raad og tienlige Forestilninger kunde bringe *Friderich* igien tilrette. Min Søn blev derfor overbragt fra Bornholm til Nachschov, og var der næsten 2 Aar, — men kand og en Mohr omskifte sin Huud og en Parder sine Pletter? Det var Skarn og blev Skarn, saa ieg maatte bortkaste alt Haab om nogen sand Forbedring hos ham meere.

Dend gode Forstaaelse imellem de Kongl: Danske og Russiske Kayserlige Hoffer synes efter Kayser *Peter 3dies* Død alt meere og meere at have tiltaget, thi det var vist i dette Aar 1774, at de Tractater, som længe tilforn af Geheime-Raad *Bernstorph* vare begyndte, om at Kongen tilbød Gross-Fyrsten de 2de Grevskaber Oldenborg og Delmenhorst til Bytte imod dend Kielske Deel af Holsteen, bleve foretagne og tilendebragte saaledes, at dend Storfyrstlige Geheime-Minister Herr *v: Saldern* solenniter paa Gross-Fyrstens Vegne overgav det Kielske Holsteen til Geheime-Raad og

Ober-Cammer-Herre *v: Reventlau* paa Kongen af Dannemarcs Vegne, og samme Hr: Greve *v: Reventlau* igien overgav begge Grevskaberne paa Kongens Vegne til Hr: Geheime-Raad *von Saldern* paa Gross-Fyrstens Vegne. Vel renderer begge Grevskaberne en 30000 Rdlr. aarlig meere end det Kielske Holsteen, og vor Arve-Printz *Friderich* maatte desuden afstaae sit Coadjutorie paa Biskop-Dømmet Lybeck til dend nuværende Bispes Søn; men det ansees dog nyttigere for Dannemarc, at det heele Holsteen saaledes føyes til de andre Kongl: Danske Stater og ald fremmed Regiering udeluckes. Efter at denne Overlevering var skeedt, forærede Gross-Fyrsten dend nuværende Biskop af Lybeck begge Grevskaberne, som derpaa af den Rommerske Kayser ere blevne erigerede til et Hertug-Dom under det Navn Holsteen-Oldenburg, og Bispens Søn har siden overladt Coadjutoriet til sin Farbroder Søn, Printz *Peter Friderich* af Holsteen-Gottorp, saa at Gross-Fyrsten nu intet eyer i Holsteen. Om der ellers ved Tractaterne om dette Bytte findes andre Geheime-Articler, det er icke bekiendt.

1775. Anno 1775 behagede Gud at giøre en Ende paa vores langvarige Hierte-Sorrig og Gremmelse over vor Søn *Friderich*, i det hand 25de August ved en hidsig Feber i Nachschov ved Døden blev bortkaldet, og bleve hands Levninger ved en hæderlig Liig-Begiengelse begravne i Nachschovs Kircke. Dend barmhiertige Gud give, at Døden og maae have giort en god Ende paa hands egen Jammer

og Elendighed, og at hand i sin Sygdom med en sand Poenitence og Troe maae have overgivet sin Siæl til sin Korsfæstede Frelseres udstrackte Hænder til Redning og Frelse ved hands Dyre Død og Fortieneste! Det var langt fra mine Tancker, at denne forlorne Søn saaledes skulde vanslegte, thi hand var i sine unge Aar et haabefuldt Barn; ved hands Confirmation hafde ieg og Aarsag at glæde mig, og hands Lærere gave ham stedse en god Berømmelse. Gud hafde givet ham fornøden Forstand, Nemme og Begreb til Studeringer, saa vel som et fromt Gemyt og gode Gaver til at vinde Folckes Yndest, ieg har og icke efterladt at anvende ald Faderlig Kiærlighed, Raadførelse og Formaninger, Forbønner og uendelige Bekostninger til at befordre hands timelige og ævige Velfærd, men saa snart hand kom i Friehed og fremmede Lande, blev hand forandret. Mueligt hand er kommet der for tiilig, ieg var og i dend Henseende tvifiraadig, om hand skulde imodtage det Ehlerske Reyse-Stipendium, som ham saa tiilig blev tilbuden, og consulerede ieg derfor hands forrige tro Lærere og Rector, dend gudfrygtige, redelige og fornuftige Mag: *Ioensen*, som raadte mig icke at udslaae Leyligheden, siden hand kiendte og vidste, at *Friderich* var et skickeligt, stille og flittigt ungt Menniske, hvorover ieg i Guds Navn resolverte til at lade ham reyse, heldst da ieg selv var ligesaa ung kommet ud i blant Fremmede, og dog ved Guds Naade hafde vel begaaet mig. Men det lyckedes icke efter Ønske. Ventelig har hands Gemyt været for svagt til

at imodstaae onde Menniskers Lockelser og Forførelser, som de Unge desvær nu i denne fordervede Verdenstiid allevegne ere underkastede; thi som ieg siden fornam, varede det icke længe førend han geraadede i Vildfarelse, og slog sig til Drick, Ødselhed og Lediggang, og forsømte sine Studia, saa at hand siden paa ingen Maade med onde eller gode kunde bringes af denne onde Vane i god Orden igien. Andre Laster, som Letfærdighed og Spiil etc., har ieg icke mercket hand har inclineret til, men Drickelysten allene var nock til reent at forspilde hands Reputation og Velfærd, og at giøre ham ubeqvem til at tiene Gud og sin Næste i sit lovlige Kald, og derved at fortiene sit eget Brød, samt til at paaføre os som hands Forældre en ubeskrivelig Hierte-Sorrig, som varede i nogle og Tyve Aar, saa ieg endnu skelver, naar ieg tæncker paa alt det ieg har igiennemgaaet med ham, og har lidt under denne Guds haarde, skiønt, som ieg er forsickret, faderlige Tugtelse ved denne ulydige Søn; indtil dend troefaste Gud, som dog Naadeligen opholdt mig under Fristelsen, giorde en Ende derpaa ved at kalde ham fra Verden, hvor hand var blevet aldeles unyttig. Gid ieg kun med nogen god Grund kunde giøre mig noget got Haab om hands sidste Endeligt, saa stræbte ieg gierne at glemme ald min Møye, Sorrig og excessive Bekostninger, som paa ham unyttigt ere anvendte. Ingen kiærlig og omhyggelig Fader kand giøre meere til en Søns Beste end ieg har giort for Denne. Ved denne gode Samvittighed faaer

ieg at trøste mig, saa vel som ved Guds uendelige Barmhiertighed, udi hvilcken ieg i mine daglige Bønner og indtil Enden icke har efterladt at anbefale ham.

Anno 1777 blev omsider Hr: *Hiort* i Slemminge 1777.
formedelst Svaghed sindet at accordere om Afstaaelse med min K: Søn *Berthel Seidelin*, og Accordten blev vel efter megen Vanskelighed sluttet, saa at min Søn reyste til Odense for at lade sig ordinere; men hand var icke saa snart reyst førend Hr. *Hjort* fortrød, at det var skeet og derfor gjorde mange Ophævelser i Cancelliet for at faae Accordten omstødt, hvorved hand dog intet andet udrettede end at min Søns Ordination blev forhalet og ham derved blev foraarsaget nogle unyttige og bekostelige Reyser. Da nu Hr: *Hiort* saae, at hand icke kunde faae det efter sin Villie, men maatte belave sig paa en Proces, skreed han til Foreening med min Søn ved en nye Accordt, hvorefter min Søn Gud være Lov endelig blev ordineret og indsadt til Sognepræst for Slemminge og Fielle Menigheder i Lolland. Og maatte hand da vel strax være betænckt paa at nedrive dend gamle og reent forfaldne Præstegaard og at opbygge en nye igien; men da hand længtes efter at føre sin kiære Brud hiem og at nyde hendes kiærlige Bistand ved dette ham forestaaende urolige Arbeyd, resolverte han til dend Ende først at sætte et Par af de gamle Værelser i skickelig Stand, og holdt saa i October samme Aar Bryllup med hende, som stod i hands Frue Svieger-Moders Huus her i Nyekiø-

bing og med ald Høytidelighed blev celebreret, hvorved ieg dog formedelst min Skrøbelighed og mange Alderdommens Tilfælde icke kunde have dend Glæde at være nærværende; men mine Faderlige Forbønner og Ønsker om ald Velsignelse af Gud til deres Kiærlige Foreening vare derfor icke adskildte fra dem.

Udi dette samme Aar blev af vores nuværende Allernaadigste Konge *Christian 7de* et stort Verck begyndt og foretaget i Holsteen, nemlig ved en Canal at giennemgrave Landet tvært over og saaledes combinere Wester- og Øster-Søen. Hvorvidt dermed er avanceret eller om mand kand giøre sig vist Haab om at Vercket kand med Avantage fuldbyrdes, vides endnu icke. Det veed mand af Historien, at dette nogle Gange forhen har været i Forslag, men for de store Bekostningers Skyld, som det vilde udfordre, igien er blevet abandonneret. Gid dette Forsøg maatte lyckes til Kongens og Landets Nytte og Fornøyelse!

1778. Anno 1778 blev Hr. *Hiort* ved Døden bortkaldet, hvorved min K: Søn Hr. *Berthel Seidelin* blev befriet fra den anseelige aarlige Pension, som hand efter Accordt ved Afstaaelsen skulde betale ham, hvilcket var megen stor Glæde.

Adskillige temmelig store Ulycker ere nu i et Par Aars Tiid indfaldne i Kiøbenhafn; udi forrige Aar 1770 spranck et af Krudt-Taarnene, hvorved nogle Mennisker bleve ynckelig dræbte, og meget stor Skade paa Huuse og Bygninger i Staden foraarsaget. Ligeledes afbrændte samme Aar Kongens

Gryn-Mølle, som var et stort og kostbart Verck, hvorved og nogle Mennisker bleve dræbte og lemlæstede, og en Del tusind Tønder Byg bleve tillige opbrændte. Nu igien i dette begyndte Aar 1780 er og et stort ostindisk Skib, „Dend gode Hensigt“ kaldet, som med Cargaison og alt laae færdig paa Rheden at gaae til Indien, blevet ved Skiødesløshed anstucket og opbrændt, og da der gick Ild i Krut-Cammeret splittet ad, hvorved en Deel af Tilskuerne paa Isen hvorudi Skibet var indfrosset, mistede Livet, og Skaden kand vel regnes paa 3 à 4 Tønder Guld, der og vil strecke sig til mig for dend liden Deel, ieg haver i Compagniet. Gud afvende dog fremdeles i Naade flere saadanne ulyckelige Hændelser fra os!

Det asiatiske Compagnie i Kiøbenhafn gjorde i dette Aar et Laan hos Compagniets Interessenter, selv à 200 Rdlr. per Actie, som udgiør dend summa 964,000 Rdlr., og for at faae Interessenterne des villigere til dette Laan sadte Directeurerne de 64000 Rdlr. af denne Summa paa et Lotterie-Spiil, med Gevinster paa 1, 2, 3, 5 à 10000 Rdlr., foruden mange andre mindre Gevinster, udi hvilcken Lyckepotte ieg og hafde Rett til at gribe; men ieg fick slet intet, ventede det icke heller, thi nogen saadan extraordinair Lycke er aldrig falden i min Lod.

Førend ieg slutter denne min Fortælning, maae ieg endnu anmercke dette, at ieg for en Deel Aar siden har i Guds Navn udlovet 1000 Rdlr. til Gudelig Brug, nemlig 100 Rdlr. til Nyekiøbings Kircke,

100 Rdlr. til Nyekiøbings Hospital, 200 Rdlr. til Nyekiøbings Latinske Schole, og 600 Rdlr. til det af min K: Hustrues Salige Forældre opbygte Encke-huus; men heraf har ieg endnu icke faaet udreedet meere end det 100 Rdlr. til Kircken, som forhen i dette Udkast er ommeldet; thi mine mange Børn voxte efterhaanden til, hvis Opdragelse, Reyser og Etablissements udfordrede store Udgifter; mangen anseelig Tab og Skade indfaldt mellemstunder; min nærværende Boligs Indretning for mig og min K: Hustrue til et Encke-Sæde har og kostet en Deel; iligemaade har Skatternes Formeerelse og Renters Nedsættelse icke lidet trycket mig, som nu deraf allene skal leve; alt dette, siger ieg, har immer giort Hindring, og desuden er indfaldet mange andre uformodentlige Forhindringer, at ieg icke har faaet meere af det udlovede udreedet, men skulde ieg selv i Live icke faae noget meere deraf udstædet, da skal de 900 Rdlr. efter min Død af mine Arvinger udredes efter dend nærmere Forklaring, som herom i mit Chatoll forefindes.

Endnu falder mig ind tilsidst at tilføye følgende liden Anmerckning, at ieg ald min Tiid har været en stor Hadere af Processer, og derfor hellere har taget dend første end dend sidste Skade; til nogen faae er ieg bleven trackt ligesom ved Hals og Haar saa vidt, at de ere gaaet til Lands-Tinget, men til Høyeste-Rætt har ieg dog varet mig for at komme.

Saaledes har ieg da med en løbende Pen, saa-

vidt Hukommelsen og andre Sinds- og Legemssvæckede Kræfter har villet staae mig bie, forfattet dette Udkast over mit Levnets-Lob indtil nærværende Tiid. Naar ieg videre eftertæncker samme, seer ieg deraf, at alle de Aandelige og Legemlige Velgierninger, som dend Barmhiertige Gud i den Tiid har beviist mig, ere utallige, og at deriblant følgende vel maa regnes for de største: nemlig først at Gud har ladet mig fødes her til Verden af Gudfrygtige og honnettes Ægte-Forældre, som efter at de hafde befordret mig til dend hellige Daab, har haft ald muelig Omsorg for min Opdragelse, og fra Barnsbeen indprentet en sand Guds-Frygt i mit Hierte. Udi hvilcken dend Naadige Gud og siden saa vel i fremmede Lande som her hiemme i mit Fædrene-Land indtil denne Dag ved sin Aand og Naade har opholdet, styrcket og bekræftet mig saa at Hand stedse har været min eneste Tilliid, Hands hellige Ord og Sacramenter har været min Glæde og Trøst, og ieg derved har bestandig fundet Hands kraftige Dragen, Lyst og Attraae til at vandre for Hands Ansigt med et oprigtigt Hierte. Hernæst at Gud i min Ungdom, da ieg forlod min Faders Huus, saavel i mine Lære-Aar i Kjøbenhafn, som da ieg derefter i 6 Aar serverte og reyste i fremmede Lande, stedse har regieret mig med sin gode Aand, viist mig Veyen ieg skulde vandre, og Leylighed til at profitere i min Profession, ledsaget mig ved sin Almagts Haand og ved sine hellige Engle, og bevaret mig fra Forførelse, store Sygdomme, samt ald anden

Fare og Ulycke, tilvendet mig alles Yndest, hvor ieg har opholdet mig, og endelig ført mig lyckelig tilbage til mit Fædreneland igien. Iligemaade at Gud efter min Sl: Faders Død lod mig finde mit Leve-Brød i Nyekiøbing som hans Successor, hvilcket, endskiønt det var lidet, dog ved Hielp af noget tilkommen Arvegods og anden Hands Naadige Velsignelse rigelig og rundelig ved en sparsommelig Huusholdning har opholdet mig og mine i saa mange Aar, saa at der endnu, naar Gud fremdeles naadelig vil bevare fra Ulycke, kand blive noget skickeligt efter min Død til mine Arvinger. Fremdeles at Gud beskiærede mig en gudfrygtig, dydig, tugtig, yndig, munter og huuslig Egtefelle, og ved hende velsignede mig med saa mange kiære Børn, hvoraf hand dog har behaget at bortkalde de fleeste igien, ja at Hand har ladet os leve i et Christeligt og Kiærligt Egteskab tilsammen næsten 50 Aar; og ieg haaber Hand endnu er saa Naadig at lade hende fremdeles leve med mig og lukke mine Øyne. End mere at Gud har udfriet mig og min K: Hustrue af saa mange Sygdomme, ladet os, og i Særdeleshed mig, opnaae saa høy en Alder, ja opholdet mig ved saa mange med min høye Alder følgende Skrøbeligheder og Tilfælde, saa at jeg nu er i mit Ni og halvfjerdsindstyvende og min K: Hustrue i sit Syv og Tredsindstyvende Aar. — — —

Her ender Manuskriptet.

PERSON-REGISTER

(I Registret er Kvinder anført under deres Fædres og Ægtemænds Navne).

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST.

Tidligere udkom:

I. ISLÆNDEREN JON OLAFSSONS OPLEVELSER som Bøsseskytte under Christian d. IV. Nedskrevne af ham selv. UDSOLGT

II. DEN HELSINGØRSKE FÆRGEMAND LARS BACHE. Hans By og hans Hjem i Begyndelsen af det 19. Aarh. Hans Søns Optegnelser. UDSOLGT

III. FRA HOFFET OG BYEN. Stemninger og Tilstande 1793—1822 i Breve til Joh. Bülow til Sanderumgaard. UDSOLGT

IV. GRANDMAMAS BEKIENDELSER. Interiører fra et kjøbenhavnsk Patricierhjem i Slutningen af det 18. Aarhundrede. Med Portraiter. UDSOLGT

V. H. C. ANDERSENS SIDSTE LEVEAAR. Hans Dagbøger 1868—75 ved Jonas Collin.

IV. PORTRAITMALERENS DAGBOG (1793—1797).

Fortsættes
paa næste Side.

VII. ISLÆNDEREN JON OLAFSSONS OPLEVELSER som Ostindiefarer under Christian den IV. Nedskrevne af ham selv. Oversat af S. Blöndal.

VIII. AF ELEONORE CHRISTINE TSCHERNINGS EFTERLADTE PAPIRER. UDSOLGT

IX. KOMMANDØR JENS JACOB PALUDANS UNGDOMSERINDRINGER.

X. DOMPROVSTEN I ROSKILDE. Brudstykke af en Familiekrønike.

XI. AF EN GAMMEL HOFMANDS MINDEBLADE. Konferensraad Carl Henrik Holtens Optegnelser.

XII. EN KJØBENHAVNSK GROSSERERS UNGDOMSERINDRINGER 1787—1816. Optegnelser af Marcus Christian Bech.

XIII. E. C. WERLAUFF: ERINDRINGER AF MIT LIV.

XIV. PASTOR PRIPS UNGDOMSERINDRINGER.

XV. KNUD LYNE RAHBEKS UNGDOMSKÆRLIGHED. „Fra de skjønne Følelsers Tid“.

XVI. OBERST JACOB THODE RÆDERS BARNDOMS- OG UNGDOMSERINDRINGER.

XVII. GYLDENLØVES LAKAJ. Optegnelser fra Christian V's Tid af Matthias Skaanlund.

XVIII. DEN GAMLE MAJORINDE FRA FÆRGEGAARDEN. Optegnelser af Franzisca v. Rosen.

XIX. EN GRØNLANDSPRÆSTS OPTEGNELSER 1844—49.

XX. DET STORE BILAGER I KJØBENHAVN 1634. Oversat efter Caroli Ogerii Ephemerides sive Iter Danicum, Svecicum, Polonicum.

XXI. EFTERLADTE OPTEGNELSER AF GENERALFISKAL PETER ULDALL, Dronning Caroline Mathildes Defensor.

Pris 5 Kroner
pr. Bind.

DL
103
.5
M5
bd.22

Memoirer og breve

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY